T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

NEZAHAT CABACI

AMASYA
Temmuz-2022

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİM BİLİM DALI

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Hazırlayan
Nezahat CABACI

Danışman
Doç. Dr. Erkan ÇER

AMASYA-2022

TEZ ONAY SAYFASI

Nezahat CABACI tarafından hazırlanan “Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın Çocuk Şiirlerinin Çocuğa Görelik İlkeleri Bakımından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 06.07.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak **oy birliği** ile başarılı kabul edilmiştir.

Jüri	**İmza**
Danışman : Doç. Dr. Erkan ÇER	_____
Üye : Doç. Dr. Beytullah KARAGÖZ	_____
Üye : Doç. Dr. Gülbin Zeren NALİNCİ	_____

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. __ / __ /___

Doç. Dr. Nevzat AYDIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum. …../……/2022

İmza

Nezahat CABACI

ÖZET

FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'NIN ÇOCUK ŞİİRLERİNİN ÇOCUĞA GÖRELİK İLKELERİ BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Nezahat CABACI

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz / 2022

Danışman: Doç. Dr. Erkan ÇER

Bu araştırmada Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı incelenmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA bilgisayar programı ile kodlanmıştır. İçerik analizi ile veriler çözümlenmiştir. Bu araştırma, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabıyla ve belirlenen şiir kitaplarının çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Türkçeyi etkili, doğru ve özenli kullanan, düş gücünü geliştiren ve okumayı seven bireylerin yetiştirilmesinde, çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır. Alanyazına bakıldığında çocuğa görelik ilkeleri ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyindeki çocuk şiiri kitapları ile ilgili çocuğa görelik ilkeleri bakımından bir araştırma bulunmamaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelendiği bu çalışmanın, çocuk şiirlerinin hazırlanma sürecine katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu çalışmanın ilgili alanyazınına, ilkokul öğretmenlerine, çocukları için kitap seçecek annelere ve babalara, çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yapan akademisyenlere, uzmanlara ve yazarlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu önem ve gerekçeler doğrultusunda araştırma boyunca çalışmanın amacında yer alan sorulara cevap aranmıştır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelenmesini kapsayan bu araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlar genel olarak şöyle değerlendirilebilir: İncelenen yedi şiir kitabının biçimsel özellikler ve içerik özellikleri bakımından seslendiği yaş düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğa görelik ilkeleri kapsamında bulunan evrensel özellikler içerisindeki bazı öğeler bakımından ise incelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine uygun olmayan söylemler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda; 355 şiirin 55'inde öğretme ve belletme, 25'inde öğüt ve emir, 22'sinde korku ve kaygı, 19'unda ideolojik söylemler, 1'inde cinsiyet ayrımcılığı, 24'ünde tozpembe bir dünya, 10'unda geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, 5'inde tek ve değişmez doğrular, 8'inde abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler, 11'inde şiddet alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk kitabı yazarları ve çizerleri, 6-11 yaş aralığında bulunan okuyucusunun gelişim döneminin bütün özelliklerini dikkate alarak çocuk kitaplarını çocuğa görelik ilkelerine uygun bir biçimde hazırlaması önemlidir. Çocuğa sunulacak kitapların daha nitelikli olabilmesi için ilkokul öğretmenlerine ve çocukları için kitap seçecek annelere ve babalara çocuğa görelik ilkelerinin tanıtıldığı eğitimler verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuğa görelik ilkeleri, Çocuk edebiyatı, Çocuk şiiri, Fazıl Hüsnü Dağlarca

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA'S CHILDREN'S POEMS IN TERMS OF THE PRINCIPLES OF CHILDREN

Nezahat CABACI

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Elementary Education, M.A., July / 2022

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erkan ÇER

In this research, it is aimed to examine the children's poems of Fazıl Hüsnü Dağlarca in terms of the principles of child-appropriateness.

Qualitative research model was used in the study. The data were obtained by document analysis method. Addressing the primary school level of Fazıl Hüsnü Dağlarca, "In Our School 1", "In Our School 2-Wings", "In Our School 3", "School of Plants", "Bear Who Loves Letters", "Naughty Words" and "With Whale" 7 children's poetry books, including "Mandarin", were examined. The obtained data were coded with the MAXQDA computer program. Data were analyzed by content analysis. This research has been limited to Fazıl Hüsnü Dağlarca's seven poetry books addressing the primary school level and examining the principles of child-appropriateness of the selected poetry books.

Children's books have an important place in raising individuals who use Turkish effectively, accurately and carefully, develop their imagination and love to read. When we look at the literature, there are studies on the principles of relative to the child. However, there is no research in terms of the principles of child-relevance on Fazıl Hüsnü Dağlarca's children's poetry books at primary school level. It is thought that this study, in which Fazıl Hüsnü Dağlarca's children's poems are examined in terms of the principles of being suitable for children, will contribute to the preparation process of children's poems. It is thought that this study will contribute to the relevant literature, primary school teachers, mothers and fathers who will choose books for their children, academics, experts and writers working in the field of children's literature. In line with these importance and justifications, answers to the questions in the aim of the study were sought throughout the research.

The results obtained in line with the findings of this research, which includes the examination of Fazıl Hüsnü Dağlarca's children's poems in terms of the principles of relevance to the child (formal, content and universal), can be evaluated in general as follows: It has been concluded that the seven poetry books examined are suitable for the age level they address in terms of their formal characteristics and content features. It has been concluded that in terms of some elements within the universal characteristics within the scope of the principles of relativity to the child, the seven poetry books examined contain discourses that are not appropriate for the age level to which they are addressed. In this context; Of the 355 poems, 55 of them are teaching and teaching, 25 are advice and orders, 22 are fear and anxiety, 19 are ideological discourses, 1 is gender discrimination, 24 is a rosy world, 10 is traditional values, sanctioning judgments. and rules, single and unchangeable truths in 5, exaggerated curiosity and extreme emotional elements in 8, and violence subcategory in 11, it was concluded.

It is important for writers and illustrators of children's books to prepare children's books in accordance with the principles of appropriateness for the child, taking into account all the characteristics of the developmental period of the reader between the ages of 6-11. In order for the books to be presented to the children to be of higher quality, primary school teachers and mothers and fathers who will choose books for their children can be given trainings in which the principles of child-relevance are introduced.

Keywords: Principles of relativity to children, Children's literature, Children's poetry, Fazıl Hüsnü Dağlarca

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında katkılarını ve bilgilerini esirgemeyen, bana yol gösteren ve deneyimlerini paylaşan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Erkan ÇER'E saygı ve şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans sürecimde desteklerini, anlayışlarını ve yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Ömer YILMAZ'A ve Oğuzhan EROĞLU'NA, değerli öğretmen arkadaşlarıma, sevgili velilerime, değerli öğrencilerime ve adını sayamadığım bana emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Eğitim sürecim ve yaşamım boyunca her zaman arkamda duran ve bana güç veren canım annem Müzeyyen CABACI'YA, canım babam Hacı Ahmet CABACI'YA ve canım kardeşim Muhammed CABACI'YA teşekkür ederim.

Sevgi ve saygılarımla…

Nezahat CABACI

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN i

ÖZET ii

ABSTRACT iv

ÖNSÖZ vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLAR DİZİNİ xv

ŞEKİLLER DİZİNİ xxiii

GRAFİKLER DİZİNİ xxvii

KISALTMALAR DİZİNİ xxviii

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Problem Cümlesi 5

1.3. Araştırmanın Amacı 6

1.4. Araştırmanın Önemi 6

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 7

1.6. Araştırmanın Varsayımları 7

1.7. Tanımlar 8

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 9

2.1. Çocuk 9

2.2. Çocuk Edebiyatı 20

2.3. Çocuğa Görelik İlkeleri 26

2.3.1. Kitabın biçimsel özellikleri 29

2.3.1.1. Boyut (Büyüklük) 30

2.3.1.2. Ciltleme ……31
2.3.1.3. Kapak ……..32
2.3.1.4. Kağıt ……..…33
2.3.1.5. Sayfa düzeni (Mizanpaj) ……..…34
2.3.1.6. Harfler (Hurufat)……..……..……35
2.3.1.7. Resim ……..…35
2.3.2. Kitabın içerik özellikleri ……..…38
2.3.2.1. Konu ……..…38
2.3.2.2. Karakter (Kahraman) ……..……40
2.3.2.3. Tema (İzlek) ……..…42
2.3.2.4.İleti ……..……43
2.3.2.5. Plan ……..……44
2.3.2.6. Dil ve anlatım ……..…45
2.3.2.7. Çevre ……..…48
2.3.3. Kitabın evrensel özellikleri ……..49
2.3.3.1.Öğretme ve belletme ……..50
2.3.3.2. Öğüt ve emir ……..…51
2.3.3.3. Korku ve kaygı ……..…51
2.3.3.4. İdeolojik söylemler……..…53
2.3.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı ……..……54
2.3.3.6. Tozpembe bir dünya ……..….55
2.3.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar ……..….55
2.3.3.8. Tek ve değişmez doğrular ……..……56
2.3.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler ……..……56
2.3.3.10. Şiddet ……..……57
2.4. Çocuk Şiiri ……..……58
2.5. Fazıl Hüsnü Dağlarca ……..……63

2.6. İlgili Araştırmalar ……68
2.6.1. Yurt dışı araştırmaları ……..…69
2.6.2. Yurt içi araştırmaları……..…70

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM 74
3.1. Araştırma Modeli 74
3.2. Veri Toplama Araçları.....75
3.3. Verilerin Toplanması.....75
3.4. Verilerin Analizi.....88

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR 99
4.1. Biçimsel Özellikler Kategorisine İlişkin Bulgular 100
4.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin bulgular 106
4.1.1.1. Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodlamasına ilişkin bulgular 107
4.1.1.2. Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodlamasına ilişkin bulgular 111
4.1.1.3. Sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodlamasına ilişkin bulgular.....114
4.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin bulgular 119
4.1.2.1. Harf karakterinin uygunluğu kodlamasına ilişkin bulgular.....120
4.1.2.2. Harflerin büyüklüğü kodlamasına ilişkin bulgular 123
4.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin bulgular 127
4.1.3.1. Resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlamasına ilişkin bulgular.....128
4.1.3.2. Kavramları tanıma olanağı sağlama kodlamasına ilişkin bulgular 131
4.1.3.3. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlamasına ilişkin bulgular ..135
4.1.3.4. Resim alanı ve renklerin kullanımı kodlamasına ilişkin bulgular.....138
4.1.4. Kâğıt alt kategorisine ilişkin bulgular 149
4.1.4.1. Görsellerin belirgin kılınması kodlamasına ilişkin bulgular 150
4.1.4.2. Görsellerin belirgin olmaması kodlamasına ilişkin bulgular 153

4.1.4.3. Sayfaların dayanıklılığı kodlamasına yönelik bulgular.....156
4.1.4.4. Kağıt türü kodlamasına ilişkin bulgular 159
4.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin bulgular 163
4.1.5.1. Kapak türü kodlamasına ilişkin bulgular.....165
4.1.5.2. İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına ilişkin bulgular.....167
4.1.5.3. Merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına ilişkin bulgular.....181
4.1.5.4. Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına ilişkin bulgular 188
4.1.5.5. Zemin-fon ilişkisi kodlamasına ilişkin bulgular.....192
4.1.5.6. Renk ve çizgi uyumu kodlamasına ilişkin bulgular 196
4.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin bulgular 200
4.1.6.1. Çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına ilişkin bulgular.....201
4.1.6.2. Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına ilişkin bulgular 204
4.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin bulgular.....207
4.1.7.1. Cildin dayanıklılığı kodlamasına ilişkin bulgular 208
4.1.7.2. Ciltleme türü kodlamasına ilişkin bulgular.....210
4.2. İçerik Özellikleri Kategorisine İlişkin Bulgular.....214
4.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin bulgular 219
4.2.1.1. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması koduna ilişkin bulgular.....221
4.2.1.2. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması koduna ilişkin bulgular 223
4.2.1.3. Devingen bir anlatıma yer verilmesi koduna ilişkin bulgular.....225
4.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin bulgular 229
4.2.2.1. Kavramların anlaşılabilirliği koduna ilişkin bulgular 230
4.2.2.2. Kavramların anlaşılmaması koduna ilişkin bulgular 232
4.2.2.3. Dikkat çekici öğelere yer verilmesi koduna ilişkin bulgular 234
4.2.2.4. Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi koduna ilişkin bulgular.....237
4.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin bulgular 241
4.2.3.1. Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi koduna ilişkin bulgular.....242

4.2.3.2. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği koduna ilişkin bulgular 245
4.2.3.3. Karakterlerin devingen olması koduna ilişkin bulgular 248
4.2.3.4. Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması koduna ilişkin bulgular.....250
4.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin bulgular 253
4.2.4.1. İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi koduna ilişkin bulgular 254
4.2.4.2. Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu koduna ilişkin bulgular.....256
4.3. Evrensel Özellikler Kategorisine İlişkin Bulgular 260
4.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin bulgular.....266
4.3.1.1. Aşırı öğreticilik kodlamasına ilişkin bulgular.....267
4.3.1.2. Yazarın belletici tutumu koduna ilişkin bulgular 272
4.3.1.3. Tek yanlı olma koduna ilişkin bulgular 277
4.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin bulgular 282
4.3.2.1. Öğüt içeren söylemler kodlamasına ilişkin bulgular 284
4.3.2.2. Emir tümceleri kodlamasına ilişkin bulgular 287
4.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin bulgular 291
4.3.3.1. Korku öğeleri kodlamasına ilişkin bulgular.....293
4.3.3.2. Kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin bulgular 297
4.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin bulgular.....301
4.3.4.1. Toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin bulgular.....303
4.3.4.2. İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin bulgular.....306
4.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin bulgular.....311
4.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin bulgular 314
4.3.6.1. Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin bulgular.....315
4.3.6.2. Aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin bulgular 319
4.3.7.Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin bulgular 323
4.3.7.1. Kurallar kodlamasına ilişkin bulgular.....326

4.3.7.2. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin bulgular.....328
4.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin bulgular.....332
4.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin bulgular.....335
4.3.9.1. Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin bulgular.....336
4.3.9.2. Abartılmış merak kodlamasına ilişkin bulgular.....339
4.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin bulgular.....344
4.3.10.1. Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin bulgular.....345
4.3.10.2. Psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin bulgular.....350
4.3.10.3. Şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin bulgular.....352

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA.....356
5.1. Biçimsel Özellikler Kategorisine İlişkin Tartışma.....356
5.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin tartışma.....356
5.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin tartışma.....358
5.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin tartışma.....359
5.1.4. Kağıt alt kategorisine ilişkin tartışma.....361
5.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin tartışma.....362
5.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin tartışma.....364
5.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin tartışma.....365
5.2. İçerik Özellikleri Kategorisine İlişkin Tartışma.....365
5.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin tartışma.....366
5.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin tartışma.....368
5.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin tartışma.....369
5.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin tartışma.....371
5.3. Evrensel Özellikler Kategorisine İlişkin Tartışma.....373
5.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin tartışma.....373
5.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin tartışma.....374

5.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin tartışma.....375
5.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin tartışma.....375
5.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin tartışma.....376
5.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin tartışma.....377
5.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin tartışma.....378
5.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin tartışma.....378
5.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin tartışma.....379
5.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin tartışma.....380

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....382
6.1. Sonuçlar.....382
6.1.1. Biçimsel özellikler kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....383
6.1.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....384
6.1.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....384
6.1.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....385
6.1.1.4. Kağıt alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....385
6.1.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....386
6.1.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....386
6.1.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....387
6.1.2. İçerik özellikleri kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....387
6.1.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....388
6.1.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....388
6.1.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....389
6.1.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....389
6.1.3. Evrensel özellikler kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....390
6.1.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....390
6.1.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....391

6.1.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 391
6.1.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 392
6.1.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 392
6.1.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 392
6.1.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 393
6.1.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar.....393
6.1.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 394
6.1.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar 394
6.2. Öneriler 395
6.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler 395
6.2.2. İleride yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler 397
KAYNAKÇA 399
EKLER.....409
EK 1. MAXQDA Programıyla Yapılam Örnek Kodlama Sayfaları.....410
EK 2. Özgeçmiş Sayfası 412

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın İncelenecek Çocuk Şiiri Kitapları Listesi……..….76

Tablo 2. "Okulumuz 1'deki" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi…….…..….76

Tablo 3. "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi ……..…77

Tablo 4. "Okulumuz 3'teki" Şiir Kitabında Bulunan Şiirlerin Listesi……..….79

Tablo 5. "Bitkiler Okulu" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi……..…...80

Tablo 6. "Yaramaz Sözcükler" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi……...….82

Tablo 7. "Yazıları Seven Ayı" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi……..….84

Tablo 8. "Balina İle Mandalina" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi……..…..…….86

Tablo 9. Araştırmanın Ana İzleği, Kategorileri, Alt Kategorileri, Kodları Ve Alt Kodları…..92

Tablo 10. Araştırmanın Kategorilerinden Birer Veri Analizi Örneği Tablosu……...….94

Tablo 11. "Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar …….100

Tablo 12. Biçimsel Özelliklerin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….……..104

Tablo 13. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzeni Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar……..……..106

Tablo 14. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu……..….108

Tablo 15. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzenine İlişkin Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….…….…….112

Tablo 16. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzenine İlişkin Sayfa Üzerindeki Görsellerin Oranı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….115

Tablo 17. Sayfa Düzeni Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı……..….119

Tablo 18. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzeni Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar …….119

Tablo 19. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Harflere İlişkin Harf Karakterinin Uygunluğu Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….121

Tablo 20. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Harflere İlişkin Harflerin Büyüklüğü Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..….124

Tablo 21. Harfler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı …..…..126

Tablo 22. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resim Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar……..……..127

Tablo 23. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……128

Tablo 24. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..…..131

Tablo 25. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi……..…..135

Tablo 26. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..……138

Tablo 27. Resim Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….148

Tablo 28. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıt Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar…….149

Tablo 29. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Görsellerin Belirgin Kılınması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..……151

Tablo 30. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Görsellerin Belirgin Olmaması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….…….153

Tablo 31. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Sayfaların Dayanıklılığı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..……..156

Tablo 32. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Kağıt Türü ve 1. Hamur Kağıt Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi …….159

Tablo 33. Kağıt Türü Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……..162

Tablo 34. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapak Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar…….163

Tablo 35. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Kapak Türü Kodu ve Karton Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….165

Tablo 36. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi …….168

Tablo 37. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Merak Ve Keşfetmeye Yöneltici Etki Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi …….181

Tablo 38. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi …….188

Tablo 39. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Zemin-Fon İlişkisi Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi……..…….192

Tablo 40. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Renk ve Çizgi Uyumu Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..…….196

Tablo 41. Kapak Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….199

Tablo 42. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyut Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….200

Tablo 43. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyuta İlişkin Çocuğun İlgisini Devindirme Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi …….201

Tablo 44. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyuta İlişkin Kitabın Kolay Taşınabilirliği Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi……..…….204

Tablo 45. Boyut Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….206

Tablo 46. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Ciltleme Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar Ve Alt Kodlar……..…….207

Tablo 47. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Cildin Dayanıklılığı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi ……..…….208

Tablo 48. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Ciltleme Türü Kodu ve Tutkallama Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi…….210

Tablo 49. Ciltleme Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı……...…….213

Tablo 50. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar…….214

Tablo 51. İçerik Özelliklerinin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...….217

Tablo 52. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatım Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..….219

Tablo 53. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……...….221

Tablo 54. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……...….223

Tablo 55. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..….226

Tablo 56. Dil Ve Anlatım Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...…….228

Tablo 57. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konu Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….229

Tablo 58. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Kavramların Anlaşılabilirliği Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……230

Tablo 59. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Kavramların Anlaşılmaması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……232

Tablo 60. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Dikkat Çekici Öğelere Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..……235

Tablo 61. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Olumlu ya da Olumsuz Duygular Barındıran Konulara Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..….237

Tablo 62. Konu Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...…….240

Tablo 63. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karakter Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar……..…….241

Tablo 64. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…..242

Tablo 65. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….245

Tablo 66. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Karakterlerin Devingen Olması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……...…….248

Tablo 67. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..….250

Tablo 68. Karakter Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ..….252

Tablo 69. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İleti Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..….253

Tablo 70. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İletiye İlişkin İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..254

Tablo 71. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İletiye Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….……..….257

Tablo 72. İleti Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……259

Tablo 73. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar ……..….260

Tablo 74. Evrensel Özelliklerin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...……..263

Tablo 75. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletme Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….266

Tablo 76. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Aşırı Öğreticilik Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….268

Tablo 77. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Yazarın Belletici Tutumu Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……...….273

Tablo 78. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Tek Yanlı Olma Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….277

Tablo 79. Öğretme ve Belletme Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….281

Tablo 80. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emir Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….282

Tablo 81. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emire İlişkin Öğüt İçeren Söylemler Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….284

Tablo 82. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emire İlişkin Emir Tümceleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….287

Tablo 83. Öğüt ve Emir Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı.290

Tablo 84. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygı Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….291

Tablo 85. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygıya İlişkin Korku Öğeleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….293

Tablo 86. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygıya İlişkin Kaygı Oluşturan Söylemler ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….297

Tablo 87. Korku ve Kaygı Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……....300

Tablo 88. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemler Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….301

Tablo 89. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemlere İlişkin Toplumun Değer Hükümleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….303

Tablo 90. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemlere İlişkin İdeoloji Sözcülüğü Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….306

Tablo 91. İdeolojik Söylemler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….311

Tablo 92. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Cinsiyet Ayrımcılığı Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori……..…….311

Tablo 93. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Cinsiyet Ayrımcılığına İlişkin Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..311

Tablo 94. Cinsiyet Ayrımcılığı Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….313

Tablo 95. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünya Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..……..314

Tablo 96. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünyaya İlişkin Olumluluk Ön Yargısı Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..……..315

Tablo 97. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünyaya İlişkin Aşırı Korumacı Tutum ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….319

Tablo 98. Tozpembe Bir Dünya Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...….323

Tablo 99. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar ……..…….323

Tablo 100. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallara İlişkin Kurallar Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi……..…….326

Tablo 101. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallara İlişkin Geleneksel Değerler ve Yargılar Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….329

Tablo 102. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……...…….331

Tablo 103. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tek ve Değişmez Doğrular Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar …….…….332

Tablo 104. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tek ve Değişmez Doğrular İlişkin Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….332

Tablo 105. Tek ve Değişmez Doğrular Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı ……..….334

Tablo 106. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar……..…….335

Tablo 107. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğelere İlişkin Duygusallık Ögeleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……...….336

Tablo 108. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğelere İlişkin Abartılmış Merak ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi……....339

Tablo 109. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Ögeler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı…….343

Tablo 110. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddet Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar……..….344

Tablo 111. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Fiziksel Şiddet Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi ……..…….346

Tablo 112. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Psikolojik Şiddet Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi……..…….350

Tablo 113. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Şiddetin Normalleştirilmesi Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi …….……352

Tablo 114. Şiddet Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı …….355

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çalışmanın ana izleği, kategorileri ve alt kategorileri ……..….99

Şekil 2. Biçimsel özellikler ……..102

Şekil 3. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler ……...107

Şekil 4. Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu koduna ilişkin kodlu bölümler……111

Şekil 5. Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi koduna ilişkin kodlu bölümler ……..….114

Şekil 6. Sayfa üzerindeki görsellerin oranı koduna ilişkin alt kodlar ve kodlu bölümler...118

Şekil 7. Harfler alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler ……120

Şekil 8. Harf karakterinin uygunluğu koduna ilişkin kodlu bölümler ……..……123

Şekil 9. Harflerin büyüklüğü koduna ilişkin kodlu bölümler ……..……..126

Şekil 10. Resim alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler ……..……128

Şekil 11. Resimlerin ayrıntıları açık kılması koduna ilişkin bazı kodlu bölümler ……..131

Şekil 12. Kavramları tanıma olanağı sağlama kodlamasına ilişkin kodlu bölümler …….134

Şekil 13. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlamasına ilişkin kodlu bölümleri……137

Şekil 14. Resim alanı ve renklerin kullanımı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler……..…148

Şekil 15. Kağıt alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler……..….150

Şekil 16. Görsellerin belirgin kılınması koduna ilişkin kodlu bölümler ……..……153

Şekil 17. Görsellerin belirgin olmaması kodlamasına ilişkin kodlu bölümleri…….156

Şekil 18. Sayfaların dayanıklılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler……159

Şekil 19. Kâğıt türü kodlamasına ve 1. hamur kağıt alt koduna ilişkin kodlu bölümler ...162

Şekil 20. Kapak alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler……..….164

Şekil 21. Kapak türü kodlamasına ilişkin alt kod ve kodlu bölümler ……..……..167

Şekil 22. İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……181

Şekil 23. Merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına ilişkin kodlu bölümler …..….188

Şekil 24. Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……..……192

Şekil 25. Zemin-fon ilişkisi kodlamasına ilişkin kodlu bölümler… ……..….195

Şekil 26. Renk ve çizgi uyumu kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……..…….199

Şekil 27. Boyut alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler ……201

Şekil 28. Çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına ilişkin kodlu bölümler…….203

Şekil 29. Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……..….206

Şekil 30. Ciltleme alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler ……..….207

Şekil 31. Cildin dayanıklılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……..…….210

Şekil 32. Ciltleme türü kodlamasına ilişkin alt kod ve kodlu bölümler ……..….213

Şekil 33. İçerik özellikleri……...….215

Şekil 34. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler ……..220

Şekil 35. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler.223

Şekil 36. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler ……..…….225

Şekil 37. Devingen bir anlatıma yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler ……..….228

Şekil 38. Konu alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler ……230

Şekil 39. Kavramların anlaşılabilirliği koduna ilişkin kodlu bölümler ……..…….232

Şekil 40. Kavramların anlaşılmaması koduna ilişkin kodlu bölümler ……234

Şekil 41. Dikkat çekici öğelere yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler……...237

Şekil 42. Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler ……240

Şekil 43. Karakter alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……..….242

Şekil 44. Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler …….245

Şekil 45. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği koduna ilişkin kodlu bölümler ……..……248

Şekil 46. Karakterlerin devingen olması koduna ilişkin kodlu bölümler…….…….250

Şekil 47. Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması koduna ilişkin kodlu bölümler.252

Şekil 48. İleti alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……....254

Şekil 49. İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler..256

Şekil 50. Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu koduna ilişkin kodlu bölümler …...259

Şekil 51. Evrensel özellikler ……..……261

Şekil 52. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ….267

Şekil 53. Aşırı öğreticilik koduna ilişkin kodlu bazı bölümler……...….272

Şekil 54. Yazarın belletici tutumu koduna iilşkin kodlu bazı bölümler ……..….277

Şekil 55. Tek yanlı olma koduna ilişkin kodlu bölümler ……..……..…..281

Şekil 56. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……..…..283

Şekil 57. Öğüt içeren söylemler kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……286

Şekil 58. Emir tümceleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..……290

Şekil 59. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler …..…….292

Şekil 60. Korku öğeleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler…….297

Şekil 61. Kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..…..300

Şekil 62. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler …….302

Şekil 63. Toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..…..306

Şekil 64. İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……...….310

Şekil 65. Cinsiyet ayrımcılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler……...….313

Şekil 66. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler…..315

Şekil 67. Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..….319

Şekil 68. Aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..….322

Şekil 69. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……..…..325

Şekil 70. Kurallar kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……..….328

Şekil 71. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler…….331

Şekil 72. Tek ve değişmez doğrular kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler……..334

Şekil 73. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……336

Şekil 74. Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ….……339

Şekil 75. Abartılmış merak kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler ……343

Şekil 76. Şiddet alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler ……..….345

Şekil 77. Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler …….…….350

Şekil 78. Psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler……...….352

Şekil 79. Şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler…….…….355

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. Biçimsel özelliklerin kitap sayfalarına göre oransal dağılım grafiği ……..….105

Grafik 2. İçerik özelliklerinin kitaplara göre oransal dağılım grafiği ……..…….218

Grafik 3. Evrensel özelliklerin kitaplara göre oransal dağılım grafiği ……..265

KISALTMALAR DİZİNİ

cm: Santimetre

ÇHDS: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

URL: Uniform Resource Locator (Tekdüze Kaynak Bulucu)

vb: Ve benzeri

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çocuk, yaşamın bir aynası niteliğindedir. Çocuk denilince yaşamın ve duyguların doğal olarak yaşandığı insan yaşamının en güzel çağı aklımıza gelir.

Oğuzkan'a (2006) göre çocuk; bebeklik çağı ile ergenlik dönemi arasındaki gelişim döneminde yer alan insan olarak tanımlanır. TDK'ye (2005: 444) göre çocuk, "küçük yaştaki oğlan veya kız" demektir. Çocuk teriminin tanımlarına genel olarak bakıldığında ise çocuk, "doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12 yaş) ya da ergenlik dönemini de kapsayan (0-18 yaş) dönemdir" (URL-2, 2021). Çocukları yetişkinlerden ayıran özelliklerden biri merak duygusudur. Bu duygu ile çocuk, çevresindeki olaylara anlam vermeye çalışır. Çocukların düşünmesini, soru sormasını ve bilme gereksinimlerini karşılaması için onlara yardımcı olacak en etkili araçlar, sanatçılar tarafından hazırlanmış edebiyat ürünlerdir (Çer, 2016a). Okulöncesi çağından başlayarak çocuklar, nitelikli yazınsal yapıtlarla buluşturulmalıdır. Estetik kaygıyla sanatçıların hazırladığı eserlerdeki çizgilerle ve renklerle anadilinin güzellikleri çocuklara sezinletilmelidir (Sever, 2006). Çocuklara okumayı sevdiren ve okuma alışkanlığı kazandıran ürünler yalnızca ders kitaplarıyla sınırlı değildir. Çocukların ders kitaplarından başka da gelişimlerine uygun, olumlu düşünceler duyumsatan edebiyat ürünleri ile karşılaşmaları, onların okumayı sevmelerini sağlayacaktır (Karaca ve Temizyürek, 2017).

Çocuk edebiyatı, erken çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki çocukların, dil ve anlatım düzeylerine uygun olarak sanatsal niteliklerle zenginleştirilerek hazırlanan ürünlerdir (Sever, 2019a). Nitelikli çocuk kitaplarıyla anadilinin anlatım güzellikleri çocuklara sezdirilir. Çocukların duygu ve düşüncelerini estetik bir biçimde anlatabilmelerine yönelik farkındalık oluşturulabilir (Çer, 2016a).

Sanatçılar tarafından kurgulanan, çocuk duyarlığına önem veren, çocuğun ilgi ve gereksinimlerine seslenen masal, öykü, şiir gibi ürünler; anadili öğretimi için doğal bir öğrenme ortamı oluşturur (Sever, 2004). Şiir, "Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebi anlatım biçimi" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2005: 1867). Çocuk şiiri, Cumhuriyet Dönemi ile birlikte gelişme göstermeye başlamıştır. Özellikle 1950'li yıllardan sonra çocuklara seslenen şiir kitaplarının sayısı artmıştır. Çocuk şiiri alanında ürün veren sanatçılar da konuları çocukların gelişim özelliklerine dikkat ederek ele almaya özen göstermeye başlamışlardır. Bu gelişmeler sonucunda çocuk şiirinde her bakımdan yeni, özgün ve çağdaş bir düzeye ulaşılmıştır (Oğuzkan, 2000c). Şiirin edebiyat türleri arasında çocuğa yakınlığı nedeniyle yeri ayrıdır. Şiirin, çocuklara metinleri sevdirmede ilk deneyim olması açısından önemli bir yeri vardır (Altuntaş, 2018). Şiir, metinler arasında en güçlü olan türdür (Neydim, 2003). Şirin'e (2000e) göre iyi çocuk şiiri, okurunu sınırlandırmamalıdır. Çocuk şiiri, çocuksu yönü yansıttığı ölçüde önce çocuğa göre olması gerekir. Her yaştan okura seslenmeyi başaran şiir, iyi çocuk şiiri sayılabilir. Çocuklar için şiirin önemini şöyle sıralayabiliriz:

- Çocuklar her yaşta şiirden hoşlanmaktadır.
- Çocuğun kişisel özgünlüğünü ve düş gücünü ortaya çıkarır.
- Şiirin uyakları ve iç uyumu çocukta bulunan ritim duygusunu geliştirir.
- Küçük yaştan başlayarak şiir ile çocuk, edebi ve estetik değerleri tanır.
- Yaratıcılık gücünü arttırır ve dil varlığını zenginleştirir.
- Çocuklar, şiirin yardımıyla yaşantılarını ve duygularını zenginleştirir (Oğuzkan, 2000c).

Çocuğun diliyle şiirler yazan şairler çocuklara ulaşabilir. Çocuğun şiiri anlayabilmesi, şiirle arasında bağ kurabilmesi, çocuğun anlatım gücünün gelişimi ile doğru orantılıdır. Çocuk doğduğu andan başlayarak şiir ile içiçedir. Bu durum ninniler ile başlar, masallarla ve tekerlemelerle sürüp gider (Nas, 2004). Bu nedenle şiir ile çocuklara kavramları öğretmek daha kolay olmaktadır. Şiirin ezgili yapısı bilgilerin kalıcı olmasını kolaylaştırır. Çocuklar bilgileri hoşuna giderek öğrenir (Kökçü, 2015). Şiire ısınan çocuk, yaşamının diğer dönemlerinde de şiir dünyasına dalmaktan mutluluk duyar (Eryeşil, 2015).

Çocuk, çevresini ve dünyayı kendi bakış açısından algıladığı için kendine uygun kitaplara gereksinim duyar. Çocuklara uygun kitaplar, onların duygularını, düşüncelerini ve düşlerini çocuk penceresinden anlatabilmektedir. Çocuk kitapları, çocuğun gelişim dönemlerine uygun hazırlanmalıdır (Çer, 2016a). Çocukların büyüklerinin küçültülmüş bir

örneği olmadığı, ayrı beğeni ve gereksinimlerinin bulunduğu umutulmamalıdır (Oğuzkan, 2006). O dönemdeki bir çocuğun gerçeklerinin tüm yönüyle kitaplarda ele alınması gerekir. Çocuğun ilgileri, istekleri, hoşlandıkları, dili, bakış açısı ve gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanacak çocuk kitaplarının biçimsel, içerik ve evrensel özellikleri de belirlenmelidir. Çocuğa görelik; kitabın tasarımının, içeriğinin ve evrensel özelliklerinin çocuğun doğası, dili, beğenileri, gereksinimleri ve bakış açısı ile bağdaşmasıdır. Ayrıntılı olarak çocuğa görelik; dil ve anlatım gücü, karakterin özellikleri, iletilerin türü, konunun ve kurgunun niteliği; kitabın boyutu, kapağın tasarımı, kağıdın ve cildin özellikleri, sayfa düzeni, harf büyüklükleri, resimlerin niteliği; cinsiyet ayrımcılığı, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar, öğüt ve emirler, ideolojik söylemler ve girişimciliği engelleyen durumlarla ilgili çocuk ile kitap arasındaki ilişkide, kitabın niteliklerinin edebiyat ilkelerine, sanatçı duyarlığına ve çocuk gerçekliğine uygun olmasını sağlayan tüm değişkenlerin toplamıdır (Çer, 2016a). Çocuk belleği temiz ve bilgiye açıktır. Bu açık bellekler, çocukluk dönemlerinde ne kadar etkili ve nitelikli yapıtlarla tanıştırılırsa, eğitim yaşamlarına karşı da o kadar olumlu tutum oluşturacaklardır. Ayrıca çocuklar, nitelikli yazın yapıtlarıyla buluşturulduğunda yaşamlarının her alanında estetik bir bakış açısı geliştireceklerdir. Edebiyat yapıtlarının çocuklara seslenecek biçimde hazırlanması da dikkat edilmesi gereken noktalardan biridir.

Çocukların görsel duyularının ve kitap sevgisinin gelişmesi için kitapların biçimsel özelliklerine önem verilmelidir. Biçimsel özellikleri; kitabın boyutu, kâğıt seçimi, kapak ve ciltlenmesi, sayfa düzeni, harfler ve resimler gibi noktalar oluşturmaktadır. Çocuk yapıtlarında biçim yönünden dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir:

- Kitabın boyutu seçilirken çocukların yaş dönemlerine uygun olmalıdır.
- Kitaplar ağır olmamalıdır ve okunaklı olmasına özen gösterilmelidir.
- Kitaplar kapakları kolay aşınabilir gereçten yapılmamalıdır. Kalın ve dayanıklı bir gereçten olmalıdır.
- Kitabın kapağındaki resim çocuğa göre hazırlanmalıdır ve içindeki anlatı ile uyumlu olmalıdır.
- Kitapta kullanılan kağıt türü dayanıklı ve göz sağlığı açısından uygun olmalıdır.
- Kitabın sayfasındaki resim, yazı vb. tüm öğeler sayfaya estetik bir biçimde düzenlenerek yerleştirilmelidir.
- Kitabın dağılmadan uzun süre kullanılabilmesinde ciltlemeye özen gösterilmelidir.

- Yazı puntosuna dikkat edilmelidir. Harf büyüklükleri öğretim düzeylerine göre düzenlenmelidir. Okulöncesi dönem için hazırlanan kitaplarda 24, 22 ve 20 punto büyüklüğünde harfler kullanılması uygundur. Diğer dönemlerde ise yaş büyüdükçe harf puntoları küçülmelidir (Sever, 2006).

Bununla birlikte çocuk kitapları hazırlanırken sürekli aynı boyut kullanılmamalıdır. Çocuklar genellikle farklı boyutlarda olan kitaplarla bir araya geldiğinde okumaktan hoşlanırlar (Sever, 1995).

Edebiyat yapıtları konusu, iletisi, karakterleri, dil ve anlatımları ile bütünlük oluşturarak kendine özgü bir kişilik kazanır. Kitabın biçimsel özellikleri bakımından başarılı olması tek başına yeterli değildir. İçerik özellikleri bakımından da başarılı olmalıdır (Oğuzkan, 2006). Çocuk kitapları hazırlanırken içerik özelliklerinde dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir:

- Kitaplar aracılığıyla çocuklar, anadilinin anlatım güzellikleriyle buluşturulmalıdır.
- Çocuklara yaşam, insan, doğa ve vatan sevgisini duyumsatan konulara yer verilmelidir.
- Çocuk kitaplarındaki konular, onların gelişim dönemlerine göre belirlenmelidir.
- Tekerlemeler, sayışmalar, bilmeceler, dizelerde sözcüklerin oluşturduğu ritimlerle olaylar ve kavramlar arasındaki anlamsal ilişkiler sezinletilmelidir.
- Masal, öykü, şiir vb. edebiyat türlerinde çocuklara sunulan örtük iletiler ile anlam oluşturma sorumluluğu çocuğa bırakılmalıdır.
- Yazım ve noktalama kurallarına özen gösterilerek hazırlanmış yapıtlar ile dilimizin kuralları sezinletilmelidir (Sever, 2019a).

Konular çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun olduğu oranda önem kazanır. Kitapta işlenen konularla çocuğun dikkatini çekebilen kitaplar, onlara okuma alışkanlığı kazandırır. Karakterler ile çocuklara gerçek yaşamda yaşanabilecek olaylar sezinletilir. Çocuklar, kahramanlarla kurduğu iletişim ile güven duygusu da geliştirebilir. Sanatçı duyarlılığı ile hazırlanan yapıtlarla çocuğa duyarlılık kazandırılır (Sever, 2019a).

Çocuğun düş kurduğu, özgürce düşündüğü, karar verdiği, şiddetle başaçıkmayı öğrendiği, yaratıcılığını ortaya çıkardığı, girişimciliğini desteklediği, duygularının sömürülmediği yaklaşımların yeğlenmesi gerekir. Böylelikle çocuk, kendi duygu ve düşüncelerini edinerek insana, yaşama ve doğaya karşı duyarlılığını geliştirir. Bu nedenle, çocuğun oluşturduğu dünyasına yabancı olan durumların çocuk kitaplarına yansıtılmaması

gerekir. Çocuk kitaplarında evrensel özellikler bakımından dikkat edilmesi gereken durumlar şunlardır:

- Çocuk kitapları öğretici ve belletici bir anlayışla hazırlanmamalıdır.
- Öğüt ve emir verici söylemlerin çocuk kitaplarında yeri olmamalıdır.
- Çocuk kitapları çocuğu korkutmamalı ve onlara gözdağı vermemelidir.
- Yetişkin dünyasında yer alan görüşler ve düşünceler ile çocuğa biçim vermeye çalışılmamalıdır.
- Çocuk okura seslenen yapıtlar, kadın ve erkeğe eşit bir anlayış yaklaşımı sergilemelidir.
- Çocuk edebiyatı gerçek yaşamı tozpembe gösteren öğelere yer vermemelidir.
- Çocuk kitapları aracılığıyla geleneksel değerler ve kurallar aktarılmamalıdır.
- Çocuk kitapları ile tek ve değişmez doğrular belletilmemelidir.
- Çocuk edebiyatında merak öğesi abartılmamalıdır ve süreklilik gösteren yoğun duygulara yer verilmemelidir.
- Çocuk kitaplarındaki şiddet öğesi, çocuklara şiddetle başaçıkmayı duyumsatmalıdır (Çer, 2016a).

Çocuklar için hazırlanan yapıtlar, çocuğa görelik ilkeleri dikkate alınarak oluşturulmalıdır; çünkü çocuklar, doğumundan başlayarak annelerinden duydukları kısa ritimli ninniler ile şiir dünyasına adımlarını atmaktadırlar. Eğitim yıllarına geldiklerinde çocuğun şiir sevgisinin sürebilmesi için çocuk şiirleri çocuğa görelik ilkeleri dikkate alınarak hazırlanması gerekir. Böylelikle şiirlerden tat alan çocukların duyarlılıkları ve farkındalıkları gelişir. Nitelikli ve sanatçılar tarafından estetik kaygıyla hazırlanmış yapıtlar, çocukların gelişim dönemlerinde kazanması gereken davranışları ve düşünceleri destekler. Çocukların yaratıcı, özgür düşünebilen, sevgi ile beslenen ve estetik duyguları olan bireyler olmalarına katkı sağlamış olur.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın belirlenen yedi şiir kitabının çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmada aşağıda belirtilen alt problemlere yanıt aranmıştır:

- Çocuk kitaplarının boyutu çocuğa uygun mudur?

- Çocuk kitaplarının ciltlemesi çocuğa uygun mudur?
- Çocuk kitaplarının kapak tasarımı çocuğa uygun mudur?
- Çocuk kitaplarında kullanılan kağıt türü çocuğa uygun mudur?
- Çocuk kitaplarının sayfa düzeni çocuğa uygun mudur?
- Çocuk kitaplarındaki yazıların puntosu çocuğa uygun mudur?
- Çocuk kitaplarının içindeki resimler çocuğa uygun mudur?
- Çocuk şiirlerinde yer alan konular çocuğa uygun mudur?
- Çocuk şiirlerindeki karakterlerin özellikleri çocuğa uygun mudur?
- Çocuk şiirlerinde yer alan ileti çocuğa uygun mudur?
- Çocuk şiirlerinin dil ve anlatımı çocuğa uygun mudur?
- Çocuk şiirlerinde öğretme ve belletme kaygısına yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde öğüt ve emir verici söylemlere yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde işlenen konularda korkuya ve kaygıya yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde ideolojik söylemlere yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde cinsiyet ayrımcılığına yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde tozpembe bir dünyaya yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde geleneksel değerlere, yaptırımcı yargılara ve kurallara yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde tek ve değişmez doğrulara yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde işlenen konularda abartılmış merak ve aşırı duygusal öğelere yer verilmiş midir?
- Çocuk şiirlerinde şiddete yer verilmiş midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerini çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkçeyi etkili, doğru ve özenli kullanan, özgür düşünen, düş gücünü geliştiren ve okumayı seven bireylerin yetiştirilmesinde, çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır. Özellikle çocuk şiirlerinin, söyleyiş yönünden kendi içerisinde bir ritmi bulunmaktadır. Şiirlerin bu

özelliği ile çocuklar, anadilini sevebilirler ve okumaya karşı olumlu bir tutum geliştirebilirler. Bütün bunlar dikkate alındığında çocuk şiirlerinin, sanatçılar tarafından estetik bir bakış açısıyla hazırlanması gerekmektedir. Alanyazına bakıldığında çocuğa görelik ilkeleri ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyindeki çocuk şiiri kitapları ile ilgili çocuğa görelik ilkeleri bakımından bir araştırma bulunmamaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk kitaplarında yer alan şiirlerin, çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelendiği bu çalışmanın, çocuk şiirlerinin hazırlanma sürecine katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu çalışmanın çocuğa görelik ilkeleri alanyazınına, ilkokul öğretmenlerine, çocukları için kitap seçecek annelere ve babalara, çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yapan akademisyenlere, uzmanlara ve yazarlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu önem ve gerekçeler doğrultusunda araştırma boyunca çalışmanın amacında yer alan sorulara cevap aranacaktır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada incelenecek kitaplar, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen çocuk şiiri kitapları arasından belirlenmiştir. Bu belirlemeler sonucunda bu çalışma; Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca belirlenen şiir kitaplarının çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

- Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın seçilen yedi şiir kitabının, ilkokul düzeyine seslenen çocuk şiirlerini yeterince temsil ettiği varsayılmıştır.
- Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiiri kitaplarının kağıt türü, kapak tasarımı, ciltlemesi, yazı puntosu, boyutu, sayfa düzeni ve resimleri bakımından kitaplarda bulunması gereken biçimsel özellikler yönünden incelenebileceği varsayılmıştır.
- Şairin çocuk şiiri kitaplarının karakter, konu, ileti, dil ve anlatım yönünden kitaplarda yer alan içerik özellikleri bakımından incelenebileceği varsayılmıştır.
- Şairin çocuk şiiri kitaplarının evrensel özellikler çerçevesinde incelenebileceği varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Çocuk: “Doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12 yaş) ya da ergenlik dönemini de kapsayan (0-18 yaş) dönemdir” (URL-2, 2021).

Çocuk Edebiyatı: Erken çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki çocukların dil ve anlatım düzeylerine uygun olarak sanatsal niteliklerle zenginleştirilerek hazırlanan ürünlerdir (Sever, 2019a).

Çocuk Şiiri: Dili, ritmi, ezgisi, anlam yoğunluğu, özgür anlatımı ve biçimi ile diğer metin türlerinden farklı olup bir o kadar da onlarla bir bütündür. Çocuk şiirinde öncelik, çocuğun şiirde aradığının ve kulağına seslenen bir ezginin var olmasıdır (Neydim, 2003).

Çocuğa Görelik: Kitabın tasarımının, içeriğinin ve evrensel özelliklerinin çocuğun doğası, dili, beğenileri, gereksinimleri ve bakış açısı ile bağdaşmasıdır. Ayrıntılı olarak çocuğa görelik; dil ve anlatım gücü, karakterin özellikleri, iletilerin türü, konunun ve kurgunun niteliği; kitabın boyutu, kapağın tasarımı, kağıdın ve cildin özellikleri, sayfa düzeni, harf büyüklükleri, resimlerin niteliği; cinsiyet ayrımcılığı, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar, öğüt ve emirler, ideolojik söylemler ve girişimciliği engelleyen durumlarla ilgili çocuk ile kitap arasındaki ilişkide kitabın niteliklerinin edebiyat ilkelerine, sanatçı duyarlığına ve çocuk gerçekliğine uygun olmasını sağlayan tüm değişkenlerin toplamıdır (Çer, 2016a).

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk

Dünyanın en zor iki sorusu; “Çocuk nedir?” ve “Hayat nedir?” sorularıdır. Çocuk insan demektir. Bir çocukta bütün insanlık konuşulabilir. Demek oluyor ki çocuk hem insanlığın gerçeği hem de anlam yüklü bir evettir. Başka bir deyişle çocuk, insanın yaşam serüvenidir (Şirin, 2012). Bireylerin yaşam yolculuğu çocukluk ile başlar. Bu dönem, yaşamın kısa bir özetidir. Çocukluk, içerisine yaşanılabilecek çoğu duygunun, deneyimin, başarının, başarısızlığın, kararların ve anıların sığdırılabileceği kadar uzun bir yolculuktur. Bu yolculuğun anlamını çözenler, yaşama ve insanlara daha anlamlı bakabilir.

Çocuk, insanlığın geleceğidir. Çocukluk dönemindeki yaşantılar, gelecekteki toplumların yaşantılarını da etkilemektedir (Postman, 1995). Çocukluğun gelecek için üstlendiği rolün önemi burada ortaya çıkmaktadır. Postman’a (1995: 7) göre “Çocuklar göremeyeceğimiz bir zamana gönderdiğimiz canlı mesajlardır.” Postman’ın söylemine bakıldığında, çocuk kavramının dayanaklarını ortaya çıkarmanın geleceğin inşasını da biçimlendirmek anlamına geldiği görülmektedir. Şirin’e (2012) göre insanlık, çocuk ile ilerleyebilir. İnsanlık, çocuk çevresinde buluşursa çocuklar için ortak iyiye yönelebilir. Elkind’e (1999) göre çocuk, bize doğanın bir armağanıdır ve çocuk imgesi insanlar tarafından oluşturulmuştur. “Aslında çocuğu konuşmak insanlığı konuşmaktır.” (Şirin, 2012: 16). Bu açıklamalardan yola çıkıldığında, insanlığı anlatan en temel olgu çocuktur. Çocuk hem geleceği etkileyen hem de bulunduğu toplumdan etkilenen bir varlıktır. Bu nedenle geçmişten günümüze kadar toplumların çocuğa yükledikleri anlamlar farklılık göstermiştir. Çocuk kavramını anlamak için çocuğun tarihsel süreçlerini incelemek yararlı olacaktır.

Tarih öncesi dönemlerde çocuğun varlığı ile ilgili bilgiler sınırlıdır. Bu konuda en çok bilgi edinilen yerler mezarlıklardır. Eski Ön Asya’daki bebek ya da küçük çocuk mezarlarında ve yapılan kazılarda bulunan seramik hayvan heykelcikleri, çocuk oyuncağı olarak

değerlendirilmiştir. Çivi yazısı kullanılmaya başlanması ile birlikte çocuk ve çocukluk hakkında elde edilen bilgiler de yeni boyutlar kazanmıştır (Erkanal, 2001). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, tarih öncesi çağlarda çocuk kavramı ile ilgili yeterli ve kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bu dönemde ulaşılan bilgilerin ışığında çocuk olgusu ile ilgili çıkarımlar yapılmıştır.

İlkçağ'da çocukluk denilen dönemin belirli bir yaş aralığı bulunmamaktadır. Bu dönemde büyüdüklerinde şehri yakacakları düşünüldüğü için köle çocukları öldürülmek isteniyordu. Çocuk, yaklaşık yedi yaşında ise onu öldürme hakları oldukları düşünülüyordu (Neydim, 2003). Bu açıklamaların tanıklığında, İlkçağ çocukları arasında bir ayrım bulunmaktaydı. O dönemin efendilerine belli bir yaşa gelen çocukları öldürme hakkı tanınıyordu. Neydim'e (2003) göre bu çağda annelerin edilgen anne olduğu ve babaların çocukları için çabalamadıkları belirtilmektedir. Dönemin filozoflarından Platon, boyun eğmeyen çocukların korkutmayla ya da sopayla doğru yola getirilmesini öğütlüyordu. Aynı zamanda çocukların farklı yetenekleri olduklarını savunarak farklılıklarının göz önüne alınarak eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyordu. Rousseau'ya (2011) göre anne yoksa çocuk da yoktu. Bu açıklamayla birlikte, anneye ve çocuğa yaklaşım aynıydı. Çocuğun etkisinde kaldığı durumlardan yola çıkarak bu çağda annelere verilen değer de yorumlanabilmektedir.

Çocuk olgusunu Aristo, insan yaşamının yıkımı olarak görmektedir; çünkü yaşamı tehdit eden bütün hastalıklar ve zorluklar bu döneme denk gelmekteydi (Güçlü, 2016). Yaşamın en büyük tehlikeleri ile başlangıçta karşılaşılır (Rousseau, 2011). Aristo, çocuğun, aklını kullanarak eylemlerini gerçekleştirmediği için kendi kendine bırakılırsa huzursuz ve mutsuz olacağını belirtmiştir. Çocukların hemen büyümesi gereken yetersiz varlıklar olduğu düşünülmüştür (Özcan, 2017). Çocuk, bir günah ürünü olarak görülmüş ve bu günahtan kurtulmak için çocukluktan çıkmanın koşul olduğu savunulmuştur (Neydim, 2003). Bu yüzden Augustin de çocuk ve çocukluk kavramlarını günahkarlık ile bütünleştirmektedir. Çocuğun kıskançlık duygusu ve paylaşımcı olmama isteği günahkarlığı göstermekteydi (Güçlü, 2016). Çocuğun, kötülüklerinden arındığında ve bir yetişkin olduğunda bir önemi bulunmaktaydı (Özcan, 2017). Bu nedenle çocuklar, çocukluk dönemlerini yaşamak yerine yetişkinliğe hazırlanmaktaydı. Çocukluk dönemi yalnızca bir geçiş dönemi sayılmıştır (Şahin, 2012). Bu bağlamda çocuk, eski çağlarda günümüzdeki anlamı ile tanımlanan bir kavram değildi. İlkçağ'a bakıldığında, çocukluk yıllarına iyimser bir bakış açısı yoktur. İnsanlığın en zor dönemi olduğunun belirtisiydi. Ayrıca çocukların aklıyla davranmadığı düşünüldüğü için

çocukları yetersiz varlıklar olarak tanımladıkları görülmektedir. Çocuğun değerli olması için hem günahlarından arınması hem de yetişkin olması gerekmekteydi.

Aries'e (1962: 125) göre "Ortaçağ toplumunda çocuk yoktu." 12. yüzyıla kadar Ortaçağ sanatına bakıldığında çocuk betimlemeleri bulunmamaktaydı. 13. yüzyılda yetişkinlerin küçültülmüş biçimi olarak erkek çocuk betimlemeleri bulunmaktaydı (Aries, 1962). Bu çağda çocuk "küçük yetişkin" olarak adlandırılırdı (URL-1, 2020). Ortalama M.S. 500-1500 yılları arasında yaşanan Ortaçağ'da çocuklar minyatür yetişkinler olarak görülüyordu. Ortaçağ'ın tamamında ressamlar, çocukları annesinin kucağında büyük adam minyatürü biçiminde çizmişlerdir (Güçlü, 2016). Şirin'e (2000a) göre eski zamanda çocuk, eğitilmesi gereken "küçük adam" olduğu görüşü yaygındı. "Küçük adam" adlandırması, çocuğu yalnızca dışarıdan tanıma çabasının olduğunu gösteriyordu. Büyük adamların çocuğu kendi bakış açılarına göre tanımlaması, çocuğun içeriden tanınmasını engelliyordu. Tarih boyunca çocuğa bakışın toplumlar arasında farklılıklar göstermesinin en önemli nedeni budur.

Çocuk kavramı Rönesans ile kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramın Rönesans'ın en büyük buluşlarından biri olduğu söylenebilir. Çocuk, Rönesans'ın en insanca buluşudur (Postman, 1995). Bununla birlikte Ortaçağ'da çocuk kavramının gelişmemesi; toplumun çocukları sevmediği, onlara ilgi göstermediği ya da gereksinimlerini karşılamadığı anlamlarına gelmemektedir. Çocukları yetişkinlerden ayıran gelişim dönemlerini bilmemeleri, çocuk doğasını fark edemeyişleri, bu dönemde ayrı bir çocukluk döneminin tanınamamasına neden olmuştur (Aries, 1962). Ortaçağ'da çocuklar okula 10 ya da daha ileri bir yaşta başlarlardı. Okullarda bir sınıfta tüm yaş gruplarından çocukların bulunması oldukça doğaldı (Postman, 1995).

Ortaçağ'da çocuklar ve yetişkinler aynı oyunları oynuyordu. Yine aynı masalları dinleyerek aynı oyuncaklarla eğleniyorlardı (Neydim, 2020). 17. yüzyıla kadar çocuklar ile yetişkinlerin giysileri de aynıydı (Aries, 1962). Aries'in bu düşüncelerinden yola çıkıldığında, Ortaçağ'da çocukların farklı bir konumunun olmadıkları görülmektedir. Aries, çocukların farklı ve özel olduklarının çocukların artan gereksinimleri ile farkına varıldığını belirtmektedir. Çocuk ve çocukluk kavramların yaşamın erken döneminin bir kültürel basamağı olarak görmektedir (James, 2001).

16. yüzyılda matbaa ile birlikte okuryazarlığın yaygınlaşması yeni bir çocuk anlayışı oluştu. Yeni tanıma göre yetişkinlik, çocukları dışlamıştır. Çocuklar yetişkinlerin dünyasından kovulurken, onlara yerleşebilecekleri yeni bir dünya bulma gereksinimi doğmuştur. Onların

yeni dünyası çocukluk dünyası olacaktı. Bu zamana kadar çocukluk yedi yaşına kadar sürer ve sonra yetişkinlik başlardı. Bu iki dönem arasında gereksinim olmadığı için başka bir dönem yoktu; çünkü çocukların iyi düzeyde konuşmaya başlamaları ortalama yedi yaşında gerçekleşirdi. Yedi yaşına gelen çocuklar, yetişkinler gibi her şeyi konuşabilirlerdi ve anlayabilirlerdi. Bu düşüncelerin yanı sıra 16. yüzyıla kadar çocuk yetiştirme üzerine yazılmış yapıtlar bulunmamaktaydı (Postman, 1995). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, çocukluğun yedi yaşına kadar sürdüğü düşünülmekteydi. Bu duruma, çocuğun yedi yaşına geldiğinde konuşma ve düşünce bakımından yetişkinlerle aynı sayılması gerekçe olarak gösterilmiştir. Matbaanın kullanılmaya başlanması 16. yüzyıla kadar olan tanımların yeniden ele alınmasını sağlamıştır.

Bu dönemde çocuk, sistemin gereksinimi sonucunda farklı roller üstlenmek zorunda kalmıştır. Erkek çocuklar, sanayide eleman gereksinimini karşılamak için doğrudan yetişkinler dünyasına girememekteydi. Sistem artık çocuğa çok farklı bir dünya sunmuştur. Bu dünyanın adı okuldu. Okul çocuğun yedi yaşına geldiğinde gideceği bir yerdi. Çocuk okulda eğitim alarak sistemin eleman gereksinimine göre yetiştirilecekti (Neydim, 2003). Bir yandan da çocukluğun özne durumuna gelmesinde etkili olan en iyi ortamı okul hazırlamıştır (Şirin, 2012). Bu açıklamalardan yola çıkıldığında, matbaa ve sanayi alanındaki gelişmeler çocuğun tanımını değiştirdiği gibi onların geçmiş dönemlerde görmediği bir öneminin olmasını da sağlamıştır. Bu yüzyıla gelene kadar yeri ve değeri olmayan çocuk, okul aracılığıyla bir değere ulaşmıştır. Neydim'e (2003) göre 7-14 yaş arası, çocuğa sunulan çocukluk dünyasını yaşamasına izin veriyordu. Çocuk bu zaman dilimi içinde yetişkinlerin dünyasına giremeyecekti. Bu iki dönem arasına bir duvar örülmüş ve okuma aracılığıyla aşılabilecek bir kural konulmuştu. Okul, çocuğun erken yaşta üretime katılmasının da önüne geçmiştir. Çocuğa göreceli de olsa daha özgür bir dünya sunulmuştur. Bu açıklamaların tanıklığında, çocuğun belli sınırlamalarla kendi dönemini yaşamasına olanak tanınmıştır. Bu durumun çocuk bakımından düşünülerek oluşturulmadığı görülse de dönemin gelişmeleri, çocuğa yetişkinlerden farklı bir ortam sunmuştur. Bu olanağı tanıyan okul ortamı yetişkinlik ve çocukluk dönemleri arasında bir perde görevi görmüştür.

16. yüzyıldan başlayarak çocuğa bakışta, Batı merkezli bir çerçeve oluşturulmuştur. "Küçük adam" her bakımdan tanımlanmaya başlanmıştır. Locke, Binet, Rousseau, Freud ve Piaget çocuk olgusunu Batı dünyasında konuşmaya ve tartışmaya açmışlardır. Böylelikle çocuk hem felsefi hem de psikolojik açıdan ele alınmaya çalışılmıştır (Şirin, 2000b). Çocuğun yetişkinlerden farklı olduğu düşüncesi, Batı dünyasına ilk kez 17. yüzyılla beraber girmiştir

(Elkind, 2001). 17. yüzyıldan başlayarak çocuklar farklı giysiler giymeye başlamıştır. Giysilerdeki değişim, dönemin resimlerinde görülmekteydi (Aries, 1962). Böylelikle çocuğu tanımada sanatçı bakışı da eklenmiş oldu (Şirin, 2000b). Çocuğun yetişkinden ayrılmaya başladığı 17. yüzyılda bu gelişmeler dış görünüme de yansımıştır. Çocukların yaşına ve gelişim dönemine uygun giysiler giymeye başlaması çocuk olgusunu onaylamakta önemli bir adım sayılmıştır. Dönemin sanatçılarının da çocuk olgusunu yapıtlarında anlatması önemli bir gelişmedir. Bu gelişmeler çocukların minyatür yetişkin olma kalıbından sıyrıldığını göstermektedir. Elkind'e (2001) göre 19. yüzyıl ile Postmodern Çağ'a girilmiştir. Bu çağda, evrensel çocuk doğası düşüncesinden vazgeçilmiştir. Bu bağlamda Postmodern Çağ ile birlikte çocuk tanımına farklı bakış açıları getirilmiştir. Evrensel bir çocuk doğasının varlığına inanmanın yerine çocukların bazı yönlerden birbirlerine benzediği bazı yönlerden ise her çocuğun farklı olduğu düşüncesi oluşmaya başlamıştır.

Türk toplumunda ise tarihsel süreç içerisinde çocuğa değer verildiği görülmektedir. Anaerkil olarak yaşayan Orta Asya Türklerinde çocuk ve kadın önemli bir değerdir ve kadın karar vericiler arasında önde yer alır (Neydim, 2003). İslam Öncesi Dönem incelendiğinde; Manas Destanı, çocukluk döneminin hızla geçilmesi gereken bir dönem olduğundan söz etmektedir. Destandaki kahraman olan Manas'ın, on yaşında ok atabilme ve ata binebilme becerileri bulunmaktadır. On dört yaşında han olarak kahramanlıklar gösteren bir yiğit olmuştur. Bu nedenle Manas'ın çocukluk dönemi çok kısa sürmüştür (Doğan, 2000). Bu değerlendirmeden yola çıkıldığında, eski Türklerdeki edebi yapıtlarda anlatılan çocuk, erken yaşlarda yetişkinlik yetileri ile karşı karşıya kalmıştır. Doğan'a (2000) göre İslamlaşma Dönemi'nde Ahmet Yesevi'nin "Divanı Hikmet" yapıtında kendinden önceki dönemin tersine, kadın ve çocuklara değer verildiği görülmektedir. Diğer yandan "Kutadgu Bilig" yapıtında kız ve erkek çocuk ayrımı görülmektedir. Yapılan bu ayrım erkek çocuktan yanadır. "Dede Korkut Kitabı"nda ise çocuklardan yiğitlik, kahramanlık, ana babaya saygı ve sevgi gibi değerler beklenmektedir. Yiğitlikleri ile adlar kazanan çocuklar toplumda sosyal kimlik kazanmaktadır. Onlar bu koşulda yetişkin olarak toplumda onay görerek çocukluktan çıkmaktaydılar.

Görüldüğü gibi toplumların çocuk hakkındaki bilgileri, her toplumun çocuk anlayışını yansıtmaktadır (Şirin, 2012). Günümüzde toplumlar, çocuğa yaptıkları ve yapacakları yatırımlar ile yaşamlarını sürdürebileceklerini anlamışlardır (Şahin, 2012). Şirin'e (2000b: 38) göre "Çocukluğun tarihi bilinmedikçe medeniyetlerin çocuk perdesi kapalı kalacaktır." Şirin'in düşüncesinden yola çıkıldığında, çocuk kavramının tarih sayfalarına bakılmadıkça çocuk felsefesinin anlaşılamayacağı görülmektedir.

Çocuğun ve çocukluğun çağlar içerisinde uğradığı değişiklikler ile çocuk kavramı yerini ve kendini bulmaya çalışmıştır. Yüzyıllar geçtikçe çocuğun, önem kazanan bir konumu olmuştur. Yıllar, çocuğu yetişkinlerden ayrı tutma ve çocuğun kendine özgü bir döneminin olması için savaşmıştır. Fakat günümüzde yaşamın ilk yıllarına dönüldüğünü hissettiren gelişmelerin olduğu görülmektedir. Bu gelişmelerle birlikte günümüzde çocuk kavramı konusunda başka sorular sorulmaya başlanmıştır. Bu sorulardan en önemlisi "Çocukluk dönemi yok mu oluyor?" sorusudur.

Günümüzde otuz yaş ve üzerinde olan bireyler kendi çocukluk dönemlerini düşündüklerinde, bugünün çocuklarından apayrı bir çocukluk dönemi yaşadıklarını görebilmektedirler. O dönemlerde yetişkinlerden ayrı bir dönemleri vardı. Bazı konuşmalardan, dedikodulardan, acılardan ve ölümlerden onların olmadığı ortamlarda konuşulurdu ve yaşanırdı. Çocuklar siyaset bilmezlerdi. Savaş konularını yalnızca sinemada izleyebilirlerdi. Büyüklerin bildiği konuları öğrenebilmek için uzun bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekiyordu. Bu süreç tamamlanana kadar kendilerine çocuk oldukları sürekli söylenirdi (Neydim, 2020). Bu açıklamalarla geçmişte yaşanılan çocukluk ile şimdiki çocukluk arasında benzer yanlar bulmakta zorlanıldığı görülmektedir. Aslında her kuşak kendi çocukluğunu farklı görse de günümüzdeki çocukluk hiçbir kuşağa benzememektedir. Farklı kuşaklarda büyümüş yetişkin bireylerin anlattıkları çocukluk dönemleri arasındaki en büyük benzerlik çocuk olduklarının farkında olmalarıdır. Dinlenen müzikler, oynanan oyunlar, giyilen giysiler dönem dönem değişse de çocukluk çağlarında hep çocuk kalmayı bilmişlerdir. Çağımızda ise bu en önemli fark kaybolmaktadır. Günümüzün çocukları kendilerini çocuk olarak tanımlamamaktadırlar. Bu duruma neden olan bazı gelişmeler yaşanmıştır. Neydim (2020)'e göre evlere günün birinde bir kutu geldi. Bu kutudan yaşamımızı değiştirecek bir nesne çıktı. İşte bu nesne televizyondu. İpşiroğlu'na (2016) göre televizyon, kültürel ve teknoloji alanında bir atılım simgesidir. Eğitim, eğlence ve bilgi gibi alanlarda durmadan olanaklar sunar. Diğer yandan, kültür taşıyıcısı görevini üstlenen televizyonun hangi yönde gelişeceğinin de belirlenmesi gerekmektedir. Neydim'e (2020) göre Ortaçağ'da matbaa denilen nesne yetişkinleri çocuklardan ayırmıştı. Televizyon da bunun öcünü alarak çocuk ve yetişkin arasındaki ayrımı kaldırmıştır. Çocukların yalnızca eğitim sürecinde öğrenecekleri bilgileri televizyon, yaşa bakmadan herkese sunmaya başlamıştır. Yetişkinler "Sen çocuksun bilmezsin!" diyemez olmuşlardır.

Teknolojik gelişmeler bireylerin birçok sorununa kolaylık sağlamıştır. Bununla birlikte aynı teknoloji ile üretilen ve geliştirilen silahlarla birlikte insanlar birbirlerini tek düğmeye

basarak yok edebilecek konuma gelmişlerdir (İpşiroğlu, 2016). Ortaçağ'da savaş, destanlardan dinlenirken çocuk, günümüzde savaşı evlerde naklen izleyebilmektedir. Yine dedikodular çocuğun olmadığı ortamda yapılırken bugün çocuk, magazin programlarından anında öğrenebilmektedir. Günümüzde tüm kanallardan çocuklar politikayı öğrenebilmektedir (Neydim, 2020). Bu açıklamalarla birlikte çocukluk döneminde kendilerini geliştirebilecekleri programları izlemeleri ya da çocuk gibi yaşamaları onlara sıkıcı gelebilmektedir. Kaldı ki televizyonda yüzlerce program arasından çocuğa seslenen yalnızca birkaç programın bulunmasına şaşırmamak gerekir. Bu kadar program kirliliğinden çocukları uzak tutabilmek günümüzde zorlaşmıştır.

Yukarıda sayılan bütün nedenlerle birlikte çocukluğun artık olmadığı görülmektedir. Yetişkin ve çocuk arasındaki bilgi sınırı ortadan kalkmıştır. Bu da çocuğun yetişkin dünyasına girebilmesinin yolunu açmıştır (Neydim, 2020). Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere artık görmezden gelinemeyecek kadar büyük bir sorun ile günümüz çocukları karşı karşıyadır. Aileler, öğretmenler ve çocuğun yaşamında yer alan tüm paydaşlar durumun farkına vararak çocuğun doğasına uygun bir biçimde yaklaşım izleyebilir. Şirin'e (2000b) göre her medeniyet kendi çocuk serüvenini oluşturmuştur. Bu açıklamaların tanıklığında, çocuğun tarihsel geçmişi incelendiğinde her dönemde çocuğa farklı roller biçildiği görülmektedir. Günümüze gelene kadar çocuğun tanımında dönemin özelliklerine göre değişiklikler yaşanmıştır. Bugün ise çocuk tanımları her ayrıntı gözetilerek daha bütüncül bir biçimde yapılabilmektedir.

Çocuk, "küçük yaştaki oğlan veya kız" anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2005: 444). Birleşmiş Milletler Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'sinde "On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır." tümcesi bulunmaktadır (ÇHDS,1989: 4). Bu sözleşmeye göre her birey on sekiz yaşına kadar çocuktur. Her insan 18 yaşını doldurduktan sonra yetişkinliğe adım atar ve yetişkinlerin bağlı olduğu hukuk kurallarından sorumlu olur. Cüceloğlu'na (1997) göre çocuk, 15 yaşına gelinceye kadar güven, kendini değerli görme, sosyalleşme vb. bazı bedensel ve ruhsal temel gereksinimlerinin ailesi tarafından karşılanmasına gereksinim duyan bireydir. Başka bir tanıma göre çocuk, bebeklik dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki gelişim döneminde bulunan insan olarak tanımlanır (Oğuzkan, 2006). Bu bağlamda çocuk kavramının genel bir tanımı yapılırsa, "doğumla ergenlik dönemi arasındaki (0-12 yaş) ya da ergenlik dönemini de kapsayan (0-18 yaş) dönemdir" (URL-2, 2021).

Bireyin doğduğunda olmayan ve büyüyünce gereksinim duyacağı her şey eğitimle verilir. Eğer insan çocuk olarak yaşama başlamasaydı, insan ırkı yok olmayla karşı karşıya kalırdı. İnsanlar zayıf olarak doğar ve gereksinimlerimiz bulunur. Bunların hepsi çocuk yaşamında çocuğa verilerek karşılanır (Rousseau, 2011). Çocuk, yaşama ilişkin deneyimi bulunmayan varlıklardır (Şirin, 2012). John Harold Plumb çocuğu, giderek artan bir saygınlığı olan, yetişkin dünyasından çıkarılıp korunması gereken ve yetişkinlerden farklı bir doğası bulunan özel bir varlık olarak tanımlamaktadır (Postman, 1995). Çocuk, eylemlerden mutluluk duyan, düş kuran, kendine özgü gizil güçlerini kullanabilen ve kendilerini gerçekleştirebilen bireylerdir (Sever, 2019a). Her şeyden önce çocuk, öğrenen ve yaşama ayak uydurmaya çalışan bir varlıktır (Dilidüzgün, 2004). Çocuk "küçük adam" değildir. Düşünme biçimleri ve algılamaları yetişkinlerden farklıdır. Çocuk, çocukluğunu yaşamaktadır. (Nas, 2004). Çocuğun anlam evrenini yetişkinlerden ayrı tutan, onların çevresindeki varlıklardan yola çıkarak düş kurmasını sağlayan, çocuğun kendine özgü gerçekliğidir (Çer, 2014).

Bu açıklamalardan yola çıkıldığında, geçmiş çağlarda yedi yaşına kadar sınırlandırılmış çocuk tanımı değişmiştir. 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır. Yıllar içerisinde yaşanan teknolojik gelişmeler ve önemli olaylar ile toplumlar daha çok bilgiye ulaşmıştır. Çocuğun gereksinimleri, gelişim özellikleri ve doğası hakkında bilinmeyenler öğrenilmeye başlanmıştır. Çocuk, kendisine biçilmiş olan "küçük yetişkin", "minyatür yetişkin", "büyük adam minyatürü" ve "küçük adam" gibi kalıplardan sıyrılmıştır. Çocukluğun atlanamaz bir dönem olduğu ve çocukluğun kendi doğasına özgü özellikleri bulunduğu artık bilinir bir gerçektir. İnsan yaşamının temeli olan çocukluk yıllarını, tek yönden değerlendirmek yeterli değildir. Karakaya'ya (2007) göre çocukların gelişim dönemleri dört başlık altında incelenir. Bu başlıklar; fiziksel gelişim, sosyal ve duygusal gelişim, bilişsel gelişim ve dilsel gelişim olarak sıralanır.

Her çocuk tektir ve biriciktir. Çocuklar bir bireydir (Nas, 2004). Çocuk, kendi doğasına uygun olarak eğlenmeyi, oynamayı ve öğrenmeyi isteyen bir varlıktır. Devinim ve zengin düş gücü çocuğun en belirgin özellikleridir (Sever, 2019a). Çocuğun, doğuştan merak duygusu bulunur (Tansel, 2018). Bu düşüncelerden yola çıkarak çocuk, yetişkine göre yaşama farklı pencerelerden bakabilmektedir. Çocukların ara sıra merak ettikleri konular, yetişkinler tarafından önemsenmemektedir. Bu durum ise onların merak ve tanıma duygularının ölmesine neden olabilmektedir. Çer'e (2014) göre çocuğun duygularını anlamaya çalışmak, onun doğasını ve kendi yaşam gerçekliğini anlamamızı sağlar.

Psikodilbilimciler, çocukların farklı kültürlerde ve dillerde olsalar bile, aşağı yukarı aynı yaşlarda dil edinimlerini tamamladıklarını belirtmektedirler. Çocukların dil becerilerini kazanma basamaklarında dil ve kültür farklılığı belirleyici bir etmen değildir. Dil gelişiminin evrensel basamakları sağlıklı olan her çocuk için geçerlidir. Ama çocuğun içinde bulunduğu çevrenin özellikleri dil gelişimini etkileyebilmektedir (Sever, 2019a). Bu açıklamalarla konuşma ve dil becerisinin gelişim basamaklarının evrensel olduğu vurgulanmaktadır. Burada kültürün ve dilin, konuşma becerileri basamaklarında ana etken olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra çevrenin belirli düzeyde dil gelişimini etkilediği bilinmektedir.

Çocuklar devinmek için geniş alana gereksinim duyarlar. Her zaman kıpır kıpır, huzursuz ve etkindirler. Çocuklar koşar, zıplar, karalar, ağlar, güler, soru sorarlar. Onların dikkat süreleri çok kısadır. Kimi zaman sessizdirler kimi zaman saatlerce durmadan oyun oynayabilirler. Ellerine geçen her şeye dokunmak isterler. Kısacası çocuklar, bütün duyuları ve bedenleriyle eylem dünyası içerisindedirler (Kohn, 2005). Çocuğun dünyası oyundan geçer. Oyunlar ile yaşama doğru yol alırlar (Nas, 2004). Bu değerlendirmelerin ışığında, tanıyarak ve uygulayarak öğrenmek çocuğun doğasının bir parçası olduğu söylenebilir. Oyun, çocuk için yalnızca eğlenmeyi anlatmamaktadır. Oyun, onlar için gerçek yaşama açılan birer kapıdır. Çocuklar kendi deneyimlediği şeylerden mutluluk duyarlar.

Bir bitkinin nasıl suya, güneşe ve toprağa gereksinimi varsa çocuğun da doğumundan başlayarak karşılanması gereken temel psikolojik gereksinimleri vardır. Temel gereksinimleri karşılanmadığında çocuk kendi öz varlığından utanç duymaya başlayabilir. Bu gereksinimler şöyle sıralanabilir:

- Dokunulma: Çocuğa dikkat etme, davranışları sonucunda ona geri dönüt verme, övme ve ona ilgi gösterme.
- Güven: Çocuğun sağlığına dikkat etme, yeteri kadar besin verme, giyecek verme, onu koruma.
- Yapı/Düzen: Çocuğa örnek olma, tutarlı davranma.
- Sosyalleşme: Çocuğun duygularını tanımlama, onu yansıtma, ona zaman verme, dış dünya ile arasında bağlantı görevi görme, özdeşim kurabileceği bir kişi olma.
- Uyarılma: Oyun yolu ile ve çocuğun dünyasına giren farklı durumlarla acı, neşe, heyecan gibi duyguları uyarma.
- Kendini Değerli Görme: Çocuğu önemseme ve onu dikkate alma.

Gereksinimleri karşılanmayan çocuğa, "Sen ve senin gereksinmelerin önemli değil, senin var ya da yok olmanın önemi yok." biçiminde bir ileti gönderilmiş olur (Cüceloğlu, 1997).

İlkokul çağındaki çocuklar kim olduklarını tanımaya ve kişisel kimliklerini oluşturmaya başlarlar (Yavuzer, 2000). Arkadaş çevresi çocuğun kendini gerçekçi bir tutumla değerlendirmesini sağlayabilir (Yörükoğlu, 2019). Bir çocuk fiziksel ve duyuşsal açıdan gelişerek çevresine uyum sağlar. Böylelikle psikososyal gelişimini tamamlayabilir. Filozof Epiktetos, “Bir insanın anavatanı çocukluğudur.” sözü ile içinde çocuğun olduğu her işin özen gösterilerek yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Çocukluk dönemlerinde onlara sunulan her yapıt ile geleceklerinin yapısına bir taş koyulduğu unutulmamalıdır (Gündüz, 2016). Çocuğun fiziksel, duyuşsal, sosyal, bilişsel ve dilsel gelişiminin temelleri çocukluk döneminde atılmaktadır. Çocukların çocukluk çağında hissettikleri ve öğrendikleri her duyguyu geleceğe taşıdıklarını unutmamak gerekir. Bu durumun bilincinde olmak onların hem fiziksel hem de psikolojik yönden sağlıklı ve duyarlı bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır.

Çocuğun doğasında bulunan öğelerden birisi de düştür. Düş, doğuştan getirilen bir beceridir. Bu beceri çocuğu tanımaya yönlendirir. Çocuğun özgün olmasına olanak sağlar ve onu özgünlüğe ulaştırabilir. Bilinmeyeni öğrenme sürecine yardımcı olur (Colello, 2007). Bu süreçte bilişsel becerilerini etkin bir biçimde kullanır. Etkin olarak keşfetme sürecinde bulunan çocuk, öğrenme sorumluluğu ile kendini değerli hisseder. Çocuğun kendine yönelik bu düşüncesi, onun olumlu bir benlik oluşturmasını sağlayabilir (Çer, 2016a). Bu bakış açısı, çocuğun yaşadığı deneyimler ile kendi sorumluluğunu alabildiğini belirtmektedir. Böylece kendi öneminin farkına varabilir. Çer’e (2016a) göre çocuk bir ağaç ile ya da bir kedi ile düşsel arkadaşlık kurabilir. Düşsel arkadaşıyla çocuk oyun oynar, konuşur, onları sever, onlara kızar. Onlarla farklı deneyimler yaşar; çünkü çocuğun deneyimleri, düş gücü ve engellenemez isteklerle doludur.

Erken çocukluk döneminde, çocuğun düşsel arkadaşıyla oynadığı oyunlar dil becerilerini de etkilemektedir (Shore, O’Connell ve Bates, 1984). Çocuğun düş dünyasında kurduğu ilişkiler ile çocuğun yaratıcı etkinlikleri de birbiriyle bağlantılıdır. Onun düş dünyasındaki yaşantıları, yaratıcı eylemler oluşturmasına olanak sağlar (Vygotsky, 2004). Bu durum bireyin yalnızca bilgiye değil, aynı zamanda yaratıcı bir bakış açısına da gereksinimi olduğunu gösterir (Collello, 2007). Çocuğun yaratıcı bir etkinlikte başarılı olma isteği bulunur (Sharp, 2004). Düş gücü ile çocuk, yaratıcı bir etkinlik içine girebilir. (Vygotsky, 2004).

Böylelikle düş gücü ile yaratıcılık, çocuğun öz güveninin gelişmesini sağlar (Callow, Hardly ve Hall, 2001; Strachan ve Munroe-Chandler, 2006).

Duygular, çocuğun temel gereksinimlerinin etkisini dışarı vurmasıdır. Çocuğun yaşadığı duyguların yansıması çocukta mutluluk, üzüntü, öfke, korku, kıskançlık, saldırganlık ve ağlamadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011). Coşku, komiklik, devingenlik ve eğlence de çocuğun doğasındaki öğelerdir (Sever, 2019a). Merak ve coşku uyandıran uyaranlarla çocuklar, coşkularını açığa çıkarırlar. Çocukta uyanan bu duygu, uyaranın niteliğine bağlıdır. Uyarandaki gizem hemen görülüyorsa çocuğun coşku duygusu kısa süreli olur. Eğer uyaranın içindeki gizem, çocuğun çıkarım yapmasına olanak tanıyorsa çocuğa düşünme ve duyma sorumluluğu veriyorsa ve iletileri duyumsamasını sağlıyorsa çocuğun yaşadığı coşku uzun süreli olur (Çer, 2016a). Bu bilgilerden yola çıkıldığında, çocuğun yaşadığı coşku duygusunun düzeyi uyaranın içindeki gizemin kolay çözülüp çözülmemesine bağlıdır. Çocuğun coşku düzeyinin uzun süreli olması için uyaran çocuğa düşünme, anlama, çıkarım yapma ve duyumsama olanağı sunmalıdır.

Çocuklar, yaşamlarında birçok uyaranla ve kişiyle yakın ilişki içerisindedirler (Waters ve Cummings, 2000; Ahnert, Pinquart ve Lamb, 2006). Onlar, hissettiklerini doğal bir biçimde anlatırlar. Çevresindekilere karşı davranışları yalınlık ve içtenlik taşır. Çocuk, duygularını sınırlandırmaz (Çer, 2016a). Bu yönleriyle çocuklar, duygularını saklamadan insanlarla bağ kurabilirler. İçten davranabildikleri durumlara ve kişilere karşı olumlu duygular besleyebilirler. Gerçek duygu ve düşüncelerini bu ortamlarda ortaya çıkarırlar.

Çocuklar kurallardan, yaptırımcı yargılardan, öğüt ve emir içeren kalıplardan hoşlanmazlar (Sever, 2019a). Bu nedenle kurallar ve emirler onların davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Çocuğa, onun dünyasına girerek yaklaşmak gerekir. Çocuğun dünyasına kural ve emirlerle girilmesi mümkün değildir. Çocuklar, karşılaştırılmaktan da hoşlanmazlar (Çer, 2016a). Onlar, davranışları sonucunda ortaya çıkacak olası durumlar üzerinde düşünmeye özendirilmelidir (Sever, 2019a). Çocuklar, kendi özgünlüklerini ortaya çıkarmak isterler. Onlara kurallar konulması, öğretici ve belletici bir yaklaşım izlenmesi, emir ve öğüt içeren kalıplarla yaklaşılması; yaşamlarını sınırlandırmaya neden olabilir. Bunun için özgürlüklerini sınırlayan bu durumlarla karşı karşıya kalmak istemezler. Öğretici ve belletici söylemlerden uzak durmak onların özgürce düşünebilmesine ortam hazırlar. Şirin'e (2012: 7) göre "İnsanın ilk hakkı, çocuk olma hakkıdır." Birey dünyaya gelirken çocuk olma hakkını da beraberinde getirmektedir. Çer'e (2016a) göre çocuğun istekleri görmezden gelinmemelidir.

Yetişkinlerin istekleri göz önüne alınarak çocuğa kurallar ve öğütler ile baskı yapıldığında, çocuk saldırganlığa yönlendirilmiş olabilir. Çocuğun gerçekliği, çocukluktur.

Çocuğun merakı, tanıma duygusu, kendine yönelik içtenliği, bilinmeyeni anlama çabası, düş gücü ve yaratıcılığı, devingenliği, coşkusu, öğüt ve emir tümcelerinden hoşlanmaması kendi doğasının bir gereğidir. Bu bakımdan, çocuğun kendine özgü doğası bütün yönleriyle ortaya çıkarılmalıdır. Böylelikle çocuklar için hazırlanacak kitapların niteliklerinin belirlenmesine katkı sağlanacaktır (Çer, 2016a). Edebiyat ve sanat alanında çocuğa da yer verilmesi bu yönelişin sonunda doğmuştur (Şirin, 2000b). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, çocuğun doğası ile ilgili çalışmaların sonucunda çocuğun gereksinimleri ortaya çıkarılmıştır. Edebiyat ve farklı sanat dallarında çocuğa daha çok yer verilmesinin gerekli olduğu görülmüştür.

2.2. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat, yazının bulunması ile kuşaktan kuşağa sözlü ve yazılı olarak aktarılır olmuştur. Yazılı edebiyatın yaklaşık beş bin yıllık bir tarihi vardır. Yazı öncesi sözlü edebiyatın ise daha uzun bir yaşı vardır (Güleryüz, 2013). İnsan, düşünen ve üreten bir varlıktır. İnsanların üretme özelliğinden doğan ürünlerin başında edebiyat gelmektedir. Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan “edeb” sözcüğü, terbiye (eğitim) anlamına gelmektedir. Bu yönüyle edebiyat ve eğitim arasında bir ilişki bulunmaktadır; çünkü hem edebiyatın hem de eğitimin ortak konusu insandır. Bireylerin yaşamlarındaki deneyimlerine ve çevresi ile olan ilişkilerine bu iki alanın içerisinde yer verilir (Kavcar, 1999). TDK’ye (2005: 600) göre edebiyat, “olay, düşünce, duygu ve düşlerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatıdır.” Bu açıklamaların tanıklığında, insanı temel alan edebiyatın hem sözlü hem de yazılı olarak binlerce yıllık tarihi bulunmaktadır. Edebiyat sözcüğü kökeninde eğitimi de barındırmaktadır. Edebiyat ve eğitim, başat konusu insan olduğu için süreklilik gösteren bir ilişki içerisindedir.

Çok yönlü bir devlet adamı ve büyük bir önder olan Mustafa Kemal Atatürk, edebiyat ve eğitim konularına yaşamı boyunca önem vermiştir. Kavcar’a (1999) göre Atatürk için edebiyat; inkılapları benimsetme, sevdirme ve yürütme konusunda en güçlü araçtır. Milleti aydınlatma ve bilinçlendirme yönünden edebiyattan yarar bekler. Türk çocuğu, edebiyat ile milletinin yüceliğini ve sağlam karakterini öğrenir. Atatürk’e göre insanlık, geleceğe doğrulmak için uyandırıcı ve yapıcı aracı edebiyatta bulur. Kısacası edebiyat, en etkili eğitim aracıdır.

Sanat açısından verdiği öneme göre ise Mustafa Kemal Atatürk edebiyatı, “Söz ve anlamı başka bir deyişle insan belleğinde yer eden her türlü bilgileri ve insan gücünün en büyük duygularını, bunları dinleyenleri ve okuyanları çok ilgilendirecek biçimde söylemek ve yazmak sanatı.” olarak tanımlamaktadır. Bu açıklamalarla birlikte Mustafa Kemal Atatürk, edebiyatın yaşamında önemli bir yeri olduğunu verdiği yapıtlar ile kanıtlamaktadır. Güçlü bir seslenme becerisinin olması da bunu açıkça göstermektedir. Edebiyatın yaşatılması ve uygulanması için birçok adım atmıştır. Aynı zamanda edebiyat alanındaki sanatçılara da ayrı bir önem vermiştir.

Edebiyat, geçmişten günümüze insanların düşüncelerini, duyduklarını ve yaptıklarını en etkili ve en zengin biçimiyle ortaya koyan bir sanattır (Kavcar, 1999). İnsanların edebiyat yapıtlarıyla içiçe olması onlara birçok yönden farkındalık kazandırır. Edebiyat, yaşama ve insanlara karşı ön yargıların kırılabilmesine, duygudaşlık yapılabilmesine ve bütüncül bir düşünce yapısı oluşturulabilmesine olanak tanır. Burada dikkat edilmesi gereken durum, edebi yapıtın, sanatçı duyarlığıyla hazırlanmış nitelikli eserler olması gerekliliğidir. İnsanların yaşamlarında doğru değişiklikleri bu yapıdaki kitaplar sağlayabilir.

Edebiyat öğretiminin temel işlevi, duyarlı ve düşünen bireyler yetiştirmektir. Bu duruma duygu ve düşünce eğitimi de denilebilir. Gelişmiş ülkelerin dil ve edebiyat alanlarına önem vermelerinin nedeni budur (Kavcar, 2019). Dil bir düşünme aracıdır; çünkü her düşünce bir sözdür (Sever, 2015). Bu açıklamalarla birlikte dil ve edebiyat alanları, bir ülkenin gelişebilmesi için üzerinde durulması gereken konulardandır. Birey, anadilini etkili kullanabilmesi ile düşünce gücünü geliştirebilir. Edebiyatın başat amacı bireylerin, duyarlı olmasını ve düşünce gücünü kullanabilmesini sağlamaktır. Edebiyat ile birlikte hem dil gelişimi hem de düşünce zenginliği üst düzeylere ulaştırılabilir. Bireylerin kendilerini geliştirdikleri bir toplum ise gelişime ve yükselmeye açıktır.

İnsanoğlu gelişiminin tüm evrelerinde merak eden bir varlıktır. İnsanlar kendi yaşantısı dışında başka yaşantıları da merak eder. Kendi yaşamına yakın öyküler bulmak bu merak için bir gerekçe olabilir. Bu düşünce ayrıca, kendisini yalnız hissetmemenin de bir yoludur. Edebiyat, bireylerin düşlediği ve merak ettiği soruların yanıtına ulaşma olanağı sunar. Oğuzkan’a (2006) göre kitaplar yaşamın yerini tutmayabilir ama yaşamı sınırsız bir biçimde zenginleştirir. Kitaplar, kullanmasını bilenlere sürekli bir bilgi ve rahatlık kaynağıdır.

Edebiyat, insanın gelişiminin isteklerini önce resmin sonra da sözcüklerin diliyle yanıtlayan bir sanattır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocuklara insan ve yaşam gerçekliğini

sanatsal açıdan görsel ve dilsel iletilerle sunan, onların duygu ve düşüncelerine seslenen yapıtların genel adı olarak tanımlanabilir (Sever, 2006). Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyatla ilgili bütün ilkeler çocuk edebiyatı açısından da geçerlidir. Çocuk edebiyatı, çocuk ve edebiyata ilişkin bilgilerin toplamını yansıtır (Şirin, 2000c). Çocuk edebiyatının kendine özgü bazı özellikleri bulunmaktadır. Yazarın çocuk edebiyatında kullandığı dil ve anlatım çocuğun gelişim dönemine uygun olmalıdır. Onların ilgi ve gereksinimleri göz önüne alınmalıdır; yalnız, edebiyattan bağımsız olarak düşünülmemelidir. Edebiyatta yer alan ilkeler çocuk edebiyatında da uygulanmaktadır.

İnsanoğlu araçlar yapmaya başladığında öğrendiklerini çocuklarına ve yakınlarına öğretmiştir. Böylelikle genel anlamda eğitim, özel anlamda çocuk eğitimi başladı. Bu dönemde ürünler, çocuklara sözlü olarak anlatılırdı. Böylelikle çocuk edebiyatı ürünleri de ortaya çıkmaya başladı (Güleryüz, 2013). Bu bağlamda çocuk edebiyatının tarihsel gelişimi değerlendirilerek çocuk edebiyatının hangi yollardan geçip günümüze ulaştığı anlaşılabilir.

Tarih Öncesi Dönem'de yazı olmadığı için dini törenlerde, düğünlerde, ölüm törenlerinde vb. önemli günlerde çocuk edebiyatı ile ilgili ürünlerin sözlü olarak aktarıldığı söylenebilir. İlkçağ 'da Sümerler döneminde okulların kurulduğu ve çocuklara edebiyat dersleri verildiği bilinmektedir. Edebiyat yapıtlarından "Gılgamış Destanı" öğrencilere okutuluyordu. Ayrıca ninniler günümüze kadar gelmiş çocuk edebiyatında ilk edebiyat eğitimine ilişkin bir türdür. Anadolu'da Hititlerin yazdığı şiirler çocuklara öğretilir ve müzik eşliğinde söylenirdi. Batı Anadolu'da ise Homeros'un "İlyada ve Odise" destanları çocuklara okutulurdu (Güleryüz, 2013). Bu açıklamalardaki çağlara bakıldığında yazının buluşuyla çocuk edebiyatı ürünleri o dönemlerde okullarda okutulmaya başlanmıştır. Günümüze kadar ulaşmış bu dönemin destanları, şiirleri ve öyküleri çocuk edebiyatı ürünleri olarak değerlendirilmektedir.

Ortaçağ çocuk edebiyatında bazı düşünce kalıpları kırılmaktadır. Bu dönemde sorma, sorgulama ve akıl ön plandadır. Bu değişimler metinlere de yansımıştır. Ortaçağ, "Binbir Gece Masalları" gibi masalların ağırlıklı edebiyat ürünleri olduğu bir çağdır. Yeniçağ'da Rönesans ile birlikte insanın merkeze alındığı bir düşünce yükselişe geçmiştir. Bunu izleyen süreçte çocukluk düşüncesi ortaya atılmıştır. Düşünce alanında yaşanan gelişmeler çocuk eğitiminin ve çocuk edebiyatının gelişmesini sağlamıştır. Rönesans aydınlarından olan Rable, çocuk eğitimi üzerine yazdığı yapıtlarında çocuk edebiyatı izleri bulunmaktadır. Jean Jack Rousseau'nun "Emile" adlı kitabı bir eğitim kitabıdır. Rousseau'dan birçok edebiyat yazarı

etkilenir. Bunun yanı sıra İngiltere de çocuk edebiyatının yükselmesinde çok etkili olmuştur. Onlar 1748'de ilk çocuk kütüphanesini kurdular. Çocukların toplumsal gelişmesine uygun olarak çocuk kitaplarında değişimler gerçekleştirdiler (Güleryüz, 2013). Bu açıklamaların tanıklığında, Ortaçağ'ın çocuk ve çocuk edebiyatı bakımından en önemli gelişmesi Rönesans olmuştur. Bu gelişmenin sonucunda çocukluk yeniden ele alınmıştır. Yeniçağ'da çocuk üzerine yazılan eserlerle birlikte çoğu edebiyatçı bu alanda yoğunlaşmaya başlamışlarıdır. Çocuk edebiyatı üzerine en önemli gelişmeler ise İngiltere'de ilk çocuk kütüphanesinin kurulmasıyla yaşanmıştır.

Yakınçağ'da özgürlük, demokrasi, eşitlik gibi kavramların ortaya çıktığı, Fransız Krallığı'nın sona ermesi ile ulusal devletlerin oluşmaya başladığı bir dönemdir. Sanayi Devrimi ile de kadın, iş yaşamında yer buldu. Bu nedenle bu çağ; okulöncesi eğitiminin, çocuk bakıcılığının ve çocuk edebiyatının önemli gelişmeler gösterdiği bir çağ olmuştur. Bu dönemde Jules Verne'nin, Grimm Kardeşler'in ve Andersen'in yazdığı kitaplar önemli çocuk edebiyatı yapıtlarıdır. Andersen'in ünlü masallarından "Kibritçi Kız", "Küçük Çam Ağacı" ve "Çirkin Ördek Yavrusu" masalları çocukları bıktırmayan eğlendirici çalışmalardır (Güleryüz, 2013). Bu bilgilerin tanıklığında, Yakınçağ'ın en ciddi gelişmesi Fransız İhtilali olmuştur. Ayrıca Sanayi Devrimi aracılığıyla kadın gücüne gereksinim duyulmasıyla çocuk alanında daha çok durulması gerekliliği oluşmuştur. Bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan düşünce akımları, çocuk edebiyatını da etkilemiştir. Gerçekçi ve toplumsal konuları ele alan masalların anlatıldığı çocuk edebiyatı ürünleri yazılmıştır. Güleryüz'e (2013) göre 20. yüzyılda ise İkinci Dünya Savaşı sonrası, Mauric Druon ve Rene Guillot gibi yazarlar çocuk yazınına yapıtlarıyla katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca Pierre Gamarra ve Maurice Careme, çocuk şiirleri alanında yapıtları bulunmaktadır. Neydim'e (2020) göre ülkemiz bakımından da özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme ayak uydurmaya çalışan yazarların çocuk edebiyatı alanındaki yapıtları çevrilmeye başlanmıştır. Bu yazarlar edebiyatta çocuk olgusunun değişiminde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Ülkemizdeki çocuk edebiyatının tarihsel gelişimine bakıldığında öncelikle Cumhuriyet Öncesi Dönem gelişmelerini incelemek gerekir. Güleryüz'e (2013) göre Uygurlar zamanında "Oğuz Destanı", "Manas Destanı", "Ergenekon Destan" ve "Dede Korkut Hikayeleri" müzik ile birlikte söylenirdi. Bu anlatılanlar dönemin sözlü çocuk edebiyatı ürünleri olarak sayılır. Türkler, Müslüman olduktan sonra eğitim ve edebiyat alanında medresenin ağırlığı görülmektedir. Daha sonraları Köroğlu, Karacaoğlan, Yunus Emre ve Dadaloğlu'nun şiirleri, Keloğlan'ın masalları edebiyata girmiştir. Dine dayalı bir eğitim anlayışının egemen

olmasından dolayı bu dönemde bağımsız bir çocuk edebiyatının olmadığı söylenebilir. Bu açıklamaların tanıklığında, çocuk edebiyatımıza İlk Türk Devletleri zamanında düzenlenen törenlerde anlatılan destanlar ve öyküler ile katkı sağlanmıştır. Müslümanlığa geçildikten sonra çocuk yazını yoğun olarak dini metinlerin etkisi altına girmiştir. Bu nedenle bu dönemde bağımsız bir çocuk yazınının olmayışının baskın nedeni dindir. Güleryüz'e (2013) göre Cumhuriyet Öncesi Dönem'de Ahmet Rasim, Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi Gürpınar çocuklar için öyküler yazmışlardır. Ziya Gökalp de çocuk edebiyatına güzel ürünler katmıştır. Cumhuriyetin kurulması ile yeniden yapılanma başlamıştır. Bu dönem yazarları daha çok yetişkinler için yapıtlar veriyordu. Türk Dil Kurumunun kurulmasının ardından çocuk edebiyatı da önemli duruma gelmiştir.

1970'li ve 1980'li yılların çocuk edebiyatında Türkiye'nin kültürel yaşamının değişmesine karşın çocuk edebiyatı aynı düşüncede kalmıştır. Çocuğun özgürlüğü ve gerçekliği dışarıda bırakılmıştır. Edebiyatımıza çocuk bakış açısı ve çocuk gerçekliği girmeyi başaramamıştır. Klasik yapıtların basılması eylemi sürdürülmüştür. 90'lı yıllarda çocuk, büyük bir tüketim kitlesi olarak görülmüştür. Kitle iletişim araçlarından özellikle televizyon, çocuğu ayrı bir kitle olarak ele almıştır; yalnız, bu araç çocuğu tüketici bir kitle olarak görmüştür. Bunun sonucunda giysilerden oyuncaklara kadar olan bir tüketim eylemi, çocuk edebiyatına da yansımıştır. Çocuk bu dönemde artık seçme hakkının da olduğunu fark etmiştir (Neydim, 2020). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, bu yıllarda yaşamımıza giren televizyon ile birlikte çocuğun değerinde ve yerinde değişiklikler yaşanmıştır. Televizyon, pek çok yönden çocuğun yaşamına olumlu ve olumsuz olgular sunmuştur. Yaşanan kitlesel gelişimlere olumlu olarak bakıldığında çocuğun daha ön plana alınmasını sağladığı görülmektedir. Güleryüz'e (2013) göre son yıllarda ise çocuk edebiyatı alanında çalışmalar yapan birçok yazar vardır. Muzaffer İzgü, Gülten Dayıoğlu, Yalvaç Ural, İpek Ongun, Aytül Akal, Mavisel Yeneri Mustafa Ruhi Şirin, Ayla Kutlu, Ayla Çınaroğlu, Çetin Öner, Nezihe Meriç, Ülkü Tamer gibi yazarları bu dönem için sayılabilir.

Sanatçı duyarlığıyla hazırlanan edebiyat eserleri her yaştan insana seslenebilir. Neydim'e (2020) göre çocuk edebiyatı eğitimin kenarına yamanmış bir alan olarak algılanmamalıdır; çünkü çocuk gerçekliğini yansıtmasından dolayı, çocuğun yanı sıra yetişkinin de aynı tadı alabildiği ama farklı algılamalarda bulunduğu pek çok çocuk kitabı bulunmaktadır. Şirin'e (2000a) göre ilk olarak çocukların okuması için yazılan Selma Lagerlöf'ün " Nils Holgerson'un Serüvenleri", Spyri'nin "Heidi", Antoine De Saint Exupery'nin "Küçük Prens" kitapları çocuk kitabı olsa da her yaştaki okura ulaşmayı başarmışlardır.

Neydim'e (2020) göre Goscinny'nin "Pıtırcık" dizisi, Angela Sommer Boddenbrug'un "Küçük Vampir" serisi, Roald Dahl'in kitapları, Peter Haertling'in "Benjamin Anna'yı Seviyor", "İhtiyar John", "Büyükanne" gibi kitapları ve Nöstlinger'in çevirileri de bu sınıflama içerisinde sayılabilir.

Çocuk edebiyatının en temel görevlerinden biri çocuğa okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktır (Sever, 2019a). Çocuklara okulöncesi dönemden başlayarak gelişim süreçlerine uygun, düşünme ve düş kurma sorumluluğu vermesi çocuk edebiyatının en temel işlevlerindedir (Çer, 2016a). Bu açıklamalara göre çocuk edebiyatının genel bir tanımı yapılabilir. Sever'e (2019a: 17) göre çocuk edebiyatı, "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır."

Yaşamın ve insanın gerçekliğini tanımada ve duyarlık geliştirmede önerilebilecek en kısa yol, çocuk kitaplarıdır (Akal, 2006). Çocuk kitapları, çocuğun ortalama üç yaşına geldiğinde onların yaşamlarında yer bulmaya başlar (Sever, 2019a). Küçük yaşlarda kitapla buluşan ve bu birlikteliği sürdüren çocuklar, hem kendilerini hem de başkalarını tanıma, sorunlara çözüm yolları bulma, sınırlarını ve özgürlüklerini anlama konularında hızlı bir gelişim gösterirler (Akal, 2006). Erken yaşlarda kitaplarla tanışan çocuklar, yaşamlarında hep bir adım önde olurlar. Kitaplarla büyüyen çocuklar her şeyden önce kendilerini tanıma olanağı elde ederler. Kitaplardan edindikleri deneyimler ile karşılaşabilecekleri durumlara karşı farkındalık düzeylerini arttırırlar. Yaşam, insan ve doğa arasındaki ilişkileri daha iyi çözümlerler.

Çocukluktan başlayarak çocuk kitaplarından yararlanan bireyler, özdeşim kurarak başka bireylerin gereksinimlerini tanıma olanağı bulurlar. Toplumu ileriye taşıyabilecek insanlar işte bu insanlardır (Akal, 2006). Çocuk kitapları, yaşamda karşılaşılabilecek sorunlara oluşturulacak yanıtları, sanatçı bakışı ile örneklendiren kaynaklardır. Çocuk kitaplarının çocuk üzerindeki etkisi, ilk çocukluk döneminden başlayarak ilköğretimin sonuna kadar sürer. Bu etkinin amaca ulaşabilmesinde en belirleyici etmen, çocukların kişilik yapılarına uygun etkinliklerin, uygun kitaplar ile desteklenmesidir (Sever, 2019a). Bu açıklamaların tanıklığında, çocuk kitaplarının hazırlanırken sanatçının kitaplara yansıttığı bakış açısının önemli bir yerinin olduğu söylenebilir. Bundan dolayı kişilik, çocukluk dönemlerinde oluşmaya başlamaktadır. Çocuklukta gelişmeye açık olan kişilik gelişimi,

kitaplar aracılığıyla çocukta yerleşmeye başlar. Bu nedenle çocuk kitapları, değindiği örnekler ve yer verdiği düşünceler doğrultusunda çocuğun kişiliğine olumlu katkılar sunmalıdır.

Çocuk edebiyatı ürünü yetişkinlerin de beklentilerini karşılamalıdır. Çocuk yazınında bu durum yeterince ele alınmamaktadır. Çocuk, edebi anlamda gereksinimlerinin belirlenmesine ve bu eserlerin seçilmesine gereksinim duyar (Neydim, 2020). Çocuğun gerçekliğinin yetişkinlerden farklı olduğu unutulmamalıdır. Çocuk, çevresini farklı algıladığı için kendine özgü hazırlanmış kitaplara gereksinim duyar. Kısacası çocuk edebiyatı çocuğun küçümsenmesi değil onların yüceltilmesi anlamını taşımaktadır (Dilidüzgün, 2018). Bu söylemlerden yola çıkıldığında, çocuk edebiyatının yalnızca çocukların okuduğu ve ilgilendiği bir edebiyat türü olmadığı görülmektedir. Bazı çocuk kitapları tüm bireylere seslenmektedir. Çocuğun okuma eylemine katılan yetişkinler, onları düzeylerine uygun ve nitelikli yapıtlarla buluşturmalıdır.

Çocuk ve çocukluk çağının olup olmadığı tartışılırken çocuk edebiyatının da varlığı tartışmaya açılmış bir konudur. Dilidüzgün'e (2018) göre ülkemizde hala çocuk yazını olmalı mı, olmamalı mı tartışması yapılmaktadır. Bazı önde gelenler çocuk edebiyatının olmaması gerektiğini düşünürken bazı çevreler ise çocuk edebiyatının olmasını savunmaktadır. Çocuk edebiyatının oluşumu çocuğun gerçeklerinin ve dünyayı algılama biçiminin yetişkinlerden farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

2.3. Çocuğa Görelik İlkeleri

Çocuğun her gün çevresinde tanık olduğu yaşantıları, bilinen ve sıradan sözcüklerle yineleyen bir kitap, çocuk için önemsenen bir araç olmaktan çıkar. Çocuğun kendi gerçekliğine önem veren kitaplara gereksinimi vardır. Çocukların gelişim özelliklerine, ilgilerine ve gereksinimlerine sanatçı duyarlığı ile yaklaşan çocuk kitapları, onların hayatında önemli görülen aşağıdaki davranışları kazandırabilir:

- Çocukların, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin gelişmesine katkı sağlar.
- Çocukların kavram geliştirmelerini destekler. Onların somut ve soyut kavramları öğrenmesine yardımcı olur.
- Çocukların dil bilinci ve duyarlık kazanmalarını destekler.
- Resimli kitaplar, çocuğun belleğinde imgeler oluşturur.

- Söyleyiş kurallarına uygun olarak okunan metinler, çocuklar tarafından dinlenildiğinde, onların harf ve sözcüklerin doğru birleştirilmesine yardımcı olur.
- Çocukların, bilişsel süreçlerini (sınıflandırma, kavram geliştirme, gruplandırma, hatırlama, düşünme vb.) çalıştırır.
- Çocuğun kendini tanımasına olanak sağlar. Kendini değerli hissettirir.
- Çocuğun düş gücünü geliştirir. Onlara, gülme, oynama ve eğlenme olanağı sunar.
- Çocuğun yaşadığı toplumdaki insanlar arasındaki ilişkileri tanımasına yardımcı olur. Okuduğu değişik kültürleri anlatan kitaplardaki insan ilişkileri ile yaşadığı toplumun insan ilişkilerini karşılaştırır.
- Toplum içerisindeki onaylanan ve onaylanmayan tutumları ve eylemleri sezinleyebilir.
- Çocuklar, kitaplardaki olayların kahramanları ile duygudaşlık kurarak iyiyi, güzeli ve doğruyu sezinlerler. Sanatçının oluşturduğu insana özgü duygu yoğunluğuyla öfke, kıskançlık ve düşmanlık duygularından arınabilirler.
- Çocuk kitapları, çocuğa, kendisiyle, arkadaşlarıyla, çevresindekilerle ve ailesiyle yaşayabileceği sorunlarla nasıl başaçıkabileceğinin ipuçlarını verir.
- Kitaplar, çocuğa çevresini tanıtır. Bu çevredeki ilişkileri, mutluluk, dayanışma, paylaşma vb. farklı durumlar ile örneklendirir. Çocuğa yeni yaşam bölümleri oluşturur.
- Çocuklar, kitaplardaki kahramanlar ile insanların yaşamlarını nasıl sürdürdüklerini, onların kişilik özelliklerini, duygularını ve düşüncelerini anlama olanağı bulur.
- Sanatçıların bakış açısı ile kitaplar, geleneksel anlayışın dışına çıkar. Kız ve erkek çocukların başarılı olmak için yaptıkları ile ilgili özgün kurgularla tanışırlar.
- Kitaplarda sanatçıların oluşturduğu kahramanlarla, çoğu konuda doğru karar vermenin yolları örneklendirilir. Çocuklar bu kararları değerlendirme olanağı bulur.
- Kitaplar çocuğun yaşam deneyimlerini zenginleştirir.
- Kitaplar, çocuğun her zaman ulaşabileceği araçlardır. Onların yalnızlığını giderebileceği bir arkadaş olma işlevleri vardır (Sever, 2019a).

Yukarıdaki değerlendirmelerle birlikte nitelikli çocuk kitapları, çocuğun yaşamındaki her alana olumlu katkılar sunabilecek özellikler barındırmaktadır. En başta çocuk, anadilini doğru öğrenerek diline karşı duyarlılık kazanır. Çocuklar kitaplardaki kahramanlar ile bağlar kurarak kendisini, ailesini, çevresini ve yaşadığı toplumu tanımaya çalışır. Çocuk, kitaplarda anlatılan kurgular ile gerçek yaşamı anlamlandırma çabası içine girebilir. Çocuğun bu çabası onun bilişsel süreçlerini kullanmasına katkı sağlar. Özgür düş kurma ve düşünme olanağı sağlayan yapıtlar çocuğun kendisine önem verildiğini hissettirir. Okuduklarında geçen olayları ve

duyguları sezinleyerek güzel duyguları diğer duygulardan ayırt etme olanağı bulur ve yaşamına aktarmak ister. Çocuk, çevresinde olmayan kültürleri, görmediği yerleri ya da tanışmadığı insanları da yine kitaplar aracılığıyla öğrenebilir. Kısacası çocuk kitapları, onların bilişsel, duyuşsal, fiziksel, sosyal, dilsel vb. tüm alanlarını geliştiren en önemli araçlardır.

Çocuğun kitap ile tanışma basamağı daha okuma yazma öğrenmediği dönemlerde başlar. Anaokulu çağındaki ve daha küçük yaşlardaki çocukların dikkatini ilk olarak kitabın görsel içeriği çekmelidir. Kitabı eline alıp çocuğu karıştırmaya çağırmalıdır. Dış görünüşüyle ilgi çeken bir kitabın, sonra çocuğa anadilini sevdirecek yalın ve sevimli bir anlatımı olmalıdır. Bu dönemlerde çocuklar yalnızca sözcükleri değil, kitabın barındırdığı değerleri de okurlar. İşte edebiyat burada devreye girmektedir. Edebiyat sezdirme yolu ile bir değerler sistemi aktarır (Tansel, 2018).

Çocuğa görelik, çocuğun ilgisini, gereksinimi ve dil evrenini dikkate almayı gerektirir. Çocuksuluk ise dilin acemi bir biçimde kullanılmasıdır ve anlatmada ilkelliktir (Özdemir, 1983). Çağdaş çocuk yazının gelişmesini engelleyen durumlardan biri oldukça çok sayıda bulunan çocuksu ve güdümlü yayınlardır:

> Her kitabı seviyorum,
> Sonra onlara bakıyorum,
> Bülbül gibi şakıyorum.
> Kütüphanem, kütüphanem

Yukarıda verilen çocuksu örneklerin benzerleri ile çocuklar buluşturulabilmektedir. Türkçemizin güzelliklerini yansıtmayan bu ürünler, çocukların kavram gelişimine ve dil beğenilerine katkı sağlamamaktadır (Sever, 2019a). Bu değerlendirmelerin ışığında, çocuksu anlayışın temel alındığı yayınlar, çocuğun anadiline karşı geliştirdiği sevgisine zarar verebilir. Bu türdeki yayınlar, anadilinin güzelliklerine ve anlatım olanaklarına yer vermemektedir. Bunun yanı sıra belirli düşünceleri ve doğruları aktarmaya çalışan güdümlü yayınlar ile çocuğa, edebiyat alanı yanlış tanıtılmaktadır. Bu durum ise edebiyatın duyarlı ve düşünen bireyler yetiştirilmesi amacına engel olabilir. Çocuklar için hazırlanacak eserlerde sanatçıların, çocuğa görelik kavramına uygun nitelikte eserler hazırlamaları çocukların dilsel beğenilerine, gereksinimlerine ve okuma alışkanlığı geliştirmelerine olumlu katkılar sunar.

Çocuğa görelik, çocuk kitaplarında, edebiyat olma özelliklerinin yanı sıra çocuğa özgü koşulların dikkate alınmasıdır (Çer, 2016a). Çocuğun ilgilerini dikkate alarak, yalnızca onlar için kitap yazmayı ilk deneyen John Newbery'dir. Newbery, 18. yüzyılda hazırladığı seri kitaplar ile çocuk edebiyatında çığır açmıştır (Oğuzkan, 2006). Bir edebiyat ürününü çocuklar için kılan en önemli etken "çocuk" öğesidir. Gönderme yapılan metinlerde öncelikle onu alan

çocuk vardır. Çocuğun olmadığı ya da edilgen kaldığı yerde gerçek çocuk edebiyatının varlığından söz edilemez (Nas, 2004).

Yukarıdaki açıklamalarla birlikte, edebi nitelikli kitaplarda çocuğa görelik; kitabın biçimsel, içerik ve evrensel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgisi ve gereksinimleri, dili ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi ve edebiyat ilkelerine uymasıdır. Daha ayrıntılı bir anlatım ile çocuğa görelik; dilin ve resimlerin anlatım gücü, karakterlerin özellikleri, onların davranışları, iletilerin türleri, konunun ve kurgunun düzeyi; kitabın ve görsellerin büyüklüğü, kapak tasarımı, kağıt ve cilt niteliği, sayfa düzeni, harf büyüklüğü, görsellerin özellikleri; kurguda yer alan mantıksal yanlışlıklar, toplumsal cinsiyetçi yaklaşım, geleneksel yargılar, baskıcı ve boş inançları onaylayan anlayış, siyasal öğüt ve emirler, girişimci olmayı ve araştırmayı engelleyen durumlar ile ilgili kitap ve çocuk arasındaki ilişkide, kitabın özelliklerinin edebiyat olma ilkelerine, sanatçı duyarlığına ve çocuk gerçekliğine uygun olmasını sağlayan tüm değişkenlerin toplamıdır (Çer, 2016a).

Bir kitabın çocuğa göre olması için uyulması gereken ilkeler şöyledir:

- Çocuğun doğası, ilgisi, gereksinimi, dili ve anlam evreni ve algılama düzeyi kitaplara yansıtılmalıdır.
- Kitaplar hazırlanırken, edebiyat olma ilkelerine uyulmalıdır.
- Kitapların biçimsel, içerik ve evrensel yönden çocuk gerçekliği ile örtüşmelidir.
- Yazar ve çizer, çocuk gerçekliğini göz önüne alarak görsel dilin ve sözcüklerin olanaklarıyla ortak bir anlam evreni oluşturmalıdır.
- Yetişkin bakış açısına ve düşünce özelliklerine çocuk kitaplarında yer verilmemelidir (Çer, 2016a).

Çocuk kitapları, biçimsel özellikler, içerik özellikleri ve dayandığı evrensel ilkelerle bir bütündür. Bu ilkelerin kendi içerisinde tutarlı olması, çocuk kitaplarının niteliğini belirleyen en temel öğelerdir (Sever, 1995). Çocuk edebiyatı yazarları ve çizerleri, eserlerini oluştururken çocuğa görelik ilkelerine dikkat etmelidirler. Çocuk kitaplarının bu temel ilkelere dayandırılması gerekmektedir.

2.3.1. Kitabın biçimsel özellikleri

Kitaplar, çocukların okumaya heveslenecekleri bir tasarım anlayışı ile hazırlanmalıdır. Çocuklar kitabın biçimsel özelliklerine bakarak kendileri için hazırlanmış olan bir araca verilen

değeri ve gösterilen saygıyı anlayabilmelilerdir (Sever, 2019a). Çocuklar kitabın biçimsel özelliklerine dikkat ederek kitap ile iletişim kurarlar. Onların kurduğu bu bağ, çocuğun kitabın içerik özelliklerine yönelmesini sağlar. Bu nedenle, resimler, harf karakterleri, kapak, cilt özellikleri, kağıt cinsi ve sayfa düzeni çocuğu kitaba çekebilir. Kitapların bu özelliklerinin, çocuk ile kitap arasında olumlu algılar oluşturması beklenir (Çer, 2016a).

Bireyler, günlük yaşamda bir ürün seçerken öncelikle dış görünümüne bakarlar. Bu nedenle tasarımı beğenilmeyen ürünün içeriği merak edilmeyebilir. Kitabın biçimsel özellikleri beğenildikten sonra sayfaları karıştırılır ve okurda okuma isteği oluşabilir. Bu yüzden kitabın içerisinde dünyalar saklı olsa bile kapağını açacak istek uyandırmadığı sürece ilgi görmeyebilir. Aynı zamanda kitabın tasarımına gösterilecek özen ve saygı, okura da gösterilen saygıyı belirtmektedir. Erkmen'e (2017) göre kitabın biçimsel özelliklerinin, çocuğun duygu ve düşünce dünyasında beklenen etkiyi oluşturabilmesi bakımından önemli bir yeri vardır. Biçimsel özellikler denilince büyüklük, kağıt türü, harfler, kapak, ciltleme sayfa düzeni ve resimler akla gelir (Oğuzkan, 2006).

2.3.1.1. Boyut (Büyüklük)

Çocuk kitaplarının boyutlarının, içerikleri ile uyumlu olması beklenir. Çocuklar hep aynı boyutlardaki kitapları okumaktan hoşlanmayabilirler (Oğuzkan, 2006). Çocuklara sunulan kitapların boyutlarının farklı olması, çocukların kitaba ilgilerini sürekli duruma getirir (Çer, 2016a). Bununla birlikte ilke olarak, çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden kolaylıkla taşımaya ve kitaplık düzenlemesine de uygun olması gerekir (Sever, 1995). Özellikle okulöncesi dönemde çocukların el yapısına uygun kitapları oyuncak gibi istedikleri yere taşıyabilmelidirler. İlköğretim dönemi ile birlikte kitapların boyutlarında farklılıklar olmasına, kitapların düzenlenebilmesine ve kitaplık oluşturulabilmesine katkı sağlanmalıdır (Çer, 2016a).

Yukarıdaki söylemlerin tanıklığında, çocuk kitaplarının boyutları, çocuğun kitaba ilgisini çekebilecek düzeyde hazırlanmalıdır. Farklı boyutlarda hazırlanan kitaplar arasından çocuğa seçme özgürlüğü verilmesi okuyacağı kitaba onların olumlu bağlar geliştirmesini sağlayabilir. Çocuk, kendi seçtiği kitabı hevesle okuyabilir. Her çocuk evden çıktığında yanında en sevdiği nesnesini taşımak isteyebilir. Hatta bazı çocukların hiç yanından ayırmadığı uyurken bile onunla uyuduğu nesneleri vardır. Eğer kitaplarla da böyle bir bağ kurulabilirse çocuğun bırakamayacağı nesnesi onlar olabilir. Bu durum öncelikle kitabın boyutuna, taşınabilmesine

ve çekiciliğine bağlıdır. Kitapların çocuğun yaş dönemine göre taşıyabileceği ağırlıkta olması onların kitaplara sevgisini arttırır. Yaşamları boyunca bu sevgiyi korumanın ilk basamağı, kitabın boyutunun çocuğa uygun olmasıdır. Göknil (2000)'e göre okulöncesi dönemine seslenen kitapların boyutları küçük (14 x 15 cm) ile çok büyük (32 x 26 cm) arasında olmalıdır. Küçük boyutlardaki kitaplar 3 yaşında olan bir çocuğun elleriyle kavrayabileceği bir boyutta hazırlanmalıdır. Çocuğun "sahip olma" ve "benim diyebilme" duygusunu geliştirmelidir. Büyük boyuttaki kitaplar ise çocuğun bir büyüğü ile birlikte tutup "okuyarak" birlikte paylaşarak okumanın verdiği mutluluğu tatmaları için hazırlanmaktadır. Kitapların boyutlarının seçimindeki ölçütler genel bir düşünceyle belirtilirse Gönen'e (2000) göre okul öncesi çocuk kitapları minyatür ya da çok büyük boyda hazırlanabilir. Diğer okul çağındaki çocuklara için ise normal boyda kitaplar olmalıdır. Oğuzkan'a (2006) göre çocuk kitapları 16 x 23 cm. büyüklüğünde olması normal sayılmaktadır. Ayrıca belli bir seriden oluşan kitapların aynı boyda ve ağırlıkta olması, evinde bir kitaplık oluşturmak isteyen çocuklar için oldukça önemlidir. Bu açıklamayla çocuk kitaplarının boyutlarının, çocuğun küçük yaşlarda bireysel kitaplık oluşturma isteğini etkilediği görülmektedir.

Bunların yanı sıra resimli kitapların, dinleyenin ve anlatanın rahat bir biçimde görebileceği boyutta olmalıdır. İki kucak genişliğine dikkat edilerek hazırlanması bu durumu sağlamak için yeterlidir. Ayrıca çocukların büyük kitaplardan hoşlandıkları bilinmektedir (Gönen, 2000).

2.3.1.2. Ciltleme

Kitabın dış görünüşünün çekiciliği, sayfalarının uzun süre dağılmadan bir bütün olarak kalabilmesiyle mümkündür (Çer, 2016a). Cilt, kitabın okunma ve saklanma süresini arttırır (Oğuzkan, 2006). Kitabın yapraklarının kopmaması dikişli olmasına bağlıdır (Gönen, 2000; Nas, 2004; Oğuzkan, 2006; Sever, 2006). Cildi ya da dikişi olmayan kitaplar çabuk dağılarak yıpranır. Bu durum çocuğun kitaba ilgisinin azalmasına neden olur. Aynı zamanda düzenli bir kitaplık oluşturma alışkanlığı kazanmasını da engelleyebilir (Oğuzkan, 2006). Bu nedenle sağlam bir ciltleme, kitabın görsel çekiciliğinin ve dış görünüşünün uzun süre dayanmasını sağlamalıdır (Çer, 2016a). Ciltlemesi dayanıklı olan kitaplar çocuk ile her yere gidebilir. Sağlam cilt, çocuğun kitabı istediği gibi karıştırmasına ve kullanmasına olanak sağlar. Eğer çocuk kitap ile özgürce iletişim kurabiliyorsa kitaba olan sevgisini sürdürür. Yetişkinler gibi çocuklar da ara ara önceden okudukları kitapları karıştırmak ve okumak isterler. Kitapları ilk

eline aldıkları anda oluşan çekicilik duygusunu yine hissetmeleri onlar için önemlidir. Böyle durumlarda ciltlemenin nitelikli olması durumunda çocuğun okuma alışkanlığı ve kitap sevgisi hiç sönmez. Uzun yıllar kitaplarını kitaplığında saklayabilirler. Kitap tasarımlarında ciltleme, küçük bir ayrıntı olarak algılansa da kitabın çekiciliğini sürdürebilmesi ve yıllara dayanan bir kalıcılık sağlayabilmesi sağlam bir ciltlemeden geçmektedir.

Kitaplarda farklı ciltleme yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemler şunlardır: Tel dikiş ya da iplik dikiş, katlama ve yapıştırmadır (Yılmaz Buçgün ve Köksal Akyol, 2011). Kitabı okuyacak çocuğun gelişim sürecine dikkat edilmeden bütün çocuklara aynı tür ciltlemeyle seslenen kitaplar hazırlamak çocuğa uygun olmayabilir. Kitabın tel ya da tutkal kullanılarak hazırlanmış bir cildi varsa çocuğa zarar verebilir. Çocuk kitabı ağzına aldığında tutkal tadı alabilir. Aynı zamanda tel dikişli bir ciltli kitap ise çocuğun parmağını kanatabilir. Bu nedenle, erken dönemde çocuklar için hazırlanacak kitapların iplikle dikilmesi gerekir (Çer, 2016a). Ciltleme türleri kitabın yapısına ve seslendiği yaş grubuna göre belirlenebilir. Çocuk kitaplarında kullanılacak ciltleme türü seçilirken özellikle çocuğun gelişim dönemi dikkate alınmalıdır. Yaş dönemi özelliklerine göre çocuğa zarar verecek maddeler ve araçlar kullanılmamaya özen gösterilmelidir.

2.3.1.3. Kapak

Kitapların biçimsel özellikleri içerisinde çocuğu kitap ile buluşturan en önemli değişken kitabın kapağıdır. Kitabın kapak resmi, çocuğun kitabı izleme ya da okuma isteğini arttırabilir. Çocuk, kapaktan edindiği algıyla kitabın içeriğine bakmak isteyebilir (Çer, 2016a). Bu nedenle çocuk kitaplarındaki kapak resimleri görsel çekiciliğinin yanı sıra kitabın konusu ile ilgili ve çocukta okuma isteği uyandıracak biçimde olmalıdır (Sever, 1995). Bu açıklamaların doğrultusunda, çocuk kitaplarının kapakları çocuğun kitap ile bağ kurmasını sağlayan önemli bir etmendir. Kitabın kapak tasarımı çocuğu öncelikle kitaba yakınlaştırmalıdır. Bununla birlikte kitabın içeriği ile ilgili ipucu vererek çocukta merak duygusunu uyandırmalıdır. Böylelikle çocuk, biçimsel olarak beğendiği kitabın sayfalarını da karıştırmak ister. Kısacası çocuğun, kitabın içeriği ile doğru özdeşim kurabileceği ilk adım kapaktır.

Kapak, kitabın konusu ile bağlantılı olmasının yanında alıcıyı da düşündürmelidir. Onunla duyuşsal bir bağ kurmalıdır (Güleryüz, 2013). Çocuğu yansıtmayan ve onların ilgisini karşılamayan bir kapak, duyuşsal anlamda çocuğun kitaba yönelmesini engelleyebilir (Çer, 2016a). Her yaştan okurun kitap alırken dikkatini verdiği ilk yer kitabın kapağı olmaktadır. Bu

nedenle kapak hazırlamak yorucu bir iştir. Kapak, kitabı tanıtırken okuru da heyecanlandırmalıdır. Kitap ile ilgili her ayrıntıyı barındıran bir kapak, alıcının merakını zayıflatabilir. Bu durumun, kitap kapaklarının anlaşılır, net ve çarpıcı öğelerle hazırlanması ile önüne geçilebilir. Çer'e (2016a) göre kitap kapağının tasarımının eksik, yanlış ya da abartılı olması, kitabın içeriği iyi olsa bile kitabın itici olmasına neden olabilir. Okulöncesi dönemdeki çocukların, iyi bir kapak tasarımı ile kitaplara karşı dikkati sağlanabilir. Bunun yanı sıra çocuk, kitap kapağındaki görseller ile belleğinde imgeler oluşturabilmelidir. Kapaktaki görsellere bakarak içerikle ilgili kestirimler yapabilmelidir. Kitap kapakları, çocuğun yaratıcılığını ve düş gücünü geliştirecek ipuçları vermelidir.

Kitapların dayanıklı olmasını sağlayan öğe kitabın kapağıdır. Çocuğun beğenilerine uygun ve dayanıklı bir kapak, kitabın uzun süre saklanmasını ve okunmasını artırır. Dikişi ya da cildi olmayan kitaplar kısa sürede dağılır ve yıpranır. Bu durum çocukların kitaba karşı ilgilerini azaltır. Aynı zamanda onların kitaplık kurma isteklerini de engelleyebilir (Oğuzkan, 2006). Küçük yaştaki çocuklar için kapaklar, kalın mukavva ya da bezden yapılmalıdır. Kapağın plastik kaplama ile kaplanması yırtılmasını önler. Daha büyükler için ise kalın karton ve mukavvadan hazırlanması gerekir (Gönen, 2000; Nas, 2004). Kitap kapaklarının dayanıklı maddelerden yapılması, kitapların ömür boyu saklanabilmesini sağlayabilir. Çocuklar küçük yaşlarda edindikleri kitaplardan bir kitaplık oluşturarak belli zamanlarda yine okumak için kitaplıklarından yararlanabilirler. Arkadaşları ile kitap paylaşımında bulunabilirler. Böylelikle çocuklar, sevdikleri kitapların hep yanlarında olmasından mutlu olurlar.

2.3.1.4. Kağıt

Çocuk kitaplarında kullanılacak kağıdın niteliği, çocuğun okuma alışkanlığını sürdürebilmesi yönünden önemlidir. Kağıt türü, çocuğun gözlerini yoruyorsa ve çocuğa algısal sorunlar yaşatıyorsa çocuğa uygun olmayabilir. Çocuğa göre olan kağıt türleri, çocuğun görmesine katkı sağlar. Çocuk, kitabın sayfalarını okurken bir önceki sayfayı kağıdın üstünden görüyorsa çocuğun kitaba yönelik algısı olumsuz olarak etkilenebilir. Bu nedenle kitaplar hazırlanırken dayanıklı kağıt kullanılmalıdır. Kağıdın bir önceki sayfayı gösterecek biçimde ince olmamasına özen gösterilmelidir (Çer, 2016b). Kitap okurken dikkati dağıtan öğelerin başında, okunan sayfada bir önceki ya da bir sonraki sayfanın yazılarını görmek gelmektedir. Bu durum satırları okurken okuyucunun tam olarak kitaba kendisinin verememesine neden olabilir. Kağıt türü çocuğun algılama düzeyini düşürecek yapıda ise

çocuk, kitabı bitirdiğinde kitaptan verim alamadığını fark edebilir. İnce ve dayanıksız kağıt türleri, çocuğun okuduğu bölüme odaklanmasını engellemektedir.

Çocuk kitaplarında kullanılacak kağıt; dayanıklı, rengi mat, parlak olmayan türden olmalıdır (Güleryüz, 2013; Nas, 2004; Oğuzkan, 2006). Kağıdın nitelikli, 1. ya da 2. hamur ve ağır gramajlı olması gerekir. Böylelikle kitaptaki resimler net ve güzel çıkar (Gönen, 2000; Nas, 2004, Oğuzkan, 2006). Kitaplarda gözü yormasından dolayı kuşe kağıt kullanılmamalıdır (Nas, 2004). Kitaplarda ışığı çok yansıtmayan kağıt türleri seçilmelidir (Güleryüz, 2013). Bu bilgilerin ışığında, kitaplar hazırlanırken parlak, niteliksiz ve olması gerekenden daha ince yapıdaki kağıt türlerinin seçilmesi çocuğun hem gözüne hem de algılama düzeyine uygun değildir.

Küçük yaş grubundaki çocuklar için hazırlanacak kitaplar mukavva ya da bez sayfa olmalıdır. Kağıt türlerinden samanlı kağıt hem kolay yırtılır hem de renkleri emmemesinden dolayı kullanışsızdır. Çocuk kitaplarında gazete kağıdı ve pelür kağıt ise hiç kullanılmaması gereken kağıt türlerdir (Gönen, 2000). Kağıt, çocuğa alımlama kolaylığı sağlamalıdır. Ayrıca nitelikli ve dayanıklı olmalıdır, renkler ve yazılar net görünebilmelidir. Çocuğun algılamasını engel olacak nitelikler barındırmamalıdır (Çer, 2016b).

2.3.1.5. Sayfa düzeni (Mizanpaj)

Sayfa düzeni; resimlerin yerleştirilmesi, satır arası boşlukların ayarlanması, sayfa üst ve alt boşlukları ve satır başlarının düzenlemesini içerir (Gönen, 2000). Çocuk yapıtlarında sayfalarda normal aralıklı satır kullanılmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar yer almalıdır. Okumanın kolay olması amacıyla, sayfalar tek sütun biçiminde düzenlenmelidir (Sever, 1995). Sayfada bulunan karakterler açık, anlaşılır ve birbirleriyle ilişkili olmalıdır (Çer, 2016a). Bu düşüncelerin tanıklığında, çocuk kitapları hazırlanırken sayfa düzeni çocuğun gelişim dönemine uygun olmalıdır. Sayfalarda sıkışık yazı düzeni kullanılması ve yeterli boşluk olmaması kitabın okunabilirliğini düşürür.

İlkokul düzeyine uygun kitaplarda paragraflar kısa tutulmalıdır. Ayrıca sayfada yer alan resimler de sayfa düzenini önemli ölçüde etkiler (Oğuzkan, 2006). Özellikle 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarının uzun paragraflar kullanması, çocuğun kitabı sıkıcı ve yorucu olarak kodlamasına neden olabilir. Kitap ile çocuk ilişkisini canlı tutmak için onları yormayan okurken mutlu olmalarını sağlayan kitaplar hazırlanmalıdır. Çer'e (2016a) göre renk, harf,

resim, biçim, doku ve boşlukların uyumluluğu sayfanın yapısal açıdan bütünlüğünü oluşturur. Öğelerin göze güzel görünecek biçimde yerleştirilmesi sayfanın estetik bütünlüğünü; olayların içindeki çatışmaların, bu öğelerle sayfa üzerine uyumlu ve akıcı bir biçimde yerleştirilmesi ise sayfanın kurgusal bütünlüğünü gösterir. Bu üç değişkenin çocuğun düzeyine uygun olması, sayfanın algılanabilmesini ve dikkat çekici olmasını sağlar. Çocuk kitaplarında resim-metin ilişkisi, sayfadaki boşluklar ve bunların sayfada yer alan diğer öğeler ile oransal uyumu sayfa düzenini sağlayan bileşenlerdir.

2.3.1.6. Harfler (Hurufat)

Çocuk kitaplarında kullanılan punto büyüklüğü, çocuğun gelişim dönemine uygun olmalıdır (Gönen, 2000). İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için hazırlanan çocuk kitaplarında harflerin boyu 12 puntodan küçük olmamalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için ise kitaplarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir (Oğuzkan, 2006). Sınıf düzeylerine göre harf büyüklükleri; 1.sınıf için 20-24 punto, 2.sınıf için 18 punto, 3.sınıf için 14 punto, 4.sınıf için 12 punto, 5.sınıf için 11 punto, daha üst sınıflar için 10 punto olmalıdır (Nas, 2004). Bu bakımdan, çocuk kitapları hazırlanırken kullanılan harfler 36-10 punto arasında değişmelidir. Çocuğun düzeyine uygun harf büyüklüğü kullanıldığında onlara algılama kolaylığı sağlanır (Çer, 2016a).

Harf karakteri ve büyüklüğü, çocuğun metni okuyabilmesi yönünden önemlidir. Yazı karakterinden dolayı sözcüklerin harfleri arasındaki boşlukların çok olması, okuma güçlüğüne neden olabilir. Bunun yanı sıra harf büyüklüğü görmeyi kolaylaştırmasına karşın okuma hızını düşürebilir. Bu nedenlerle, çocuk kitaplarında çocuğun algılamasını kolaylaştıran, açık, anlaşılır, yalın harf karakterleri ve düzeyine uygun harf büyüklükleri kullanılmalıdır (Çer, 2016a). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, düzeye uygun olmayan bir harf karakteri ile hazırlanmış kitap okunabilirlik ve çekicilik yönünden zayıf kalabilir. Çocuğun seçtiği kitabın yazı karakteri ve harf büyüklüğü düzeyine uygun hazırlanmış olması gerekir. Böylece çocuk ile kitap ilişkisinde süreklilik sağlanmış olur.

2.3.1.7. Resim

Kitaplar çocuğun edebiyat dünyasındaki ilk adımlarıdır. Bunun yanı sıra çocuğun görsel sanat dünyasıyla da ilk tanışmasıdır. Hatta görsel sanat ile edebiyattan daha önce tanışırlar.

Bu nedenle çocuk kitapları resimsiz olmaz (Ural ve Bassa, 2018). Erken dönemden başlayarak çocuk ile en kolay iletişim kurulabilecek uyaranlarla çocuğa duyu eğitimi verilmelidir. Bu uyaranlar ise sanatçı duyarlığı ile hazırlanan resimli çocuk kitaplarıdır (Çer, 2016a). Resimli çocuk kitapları, çocuğun ayrıntıları fark etmesi ve kavraması açısından en çok aranan ve sevilen kitap türleridir (Oral, 2000a). Belirtilen açıklamaların tanıklığında, resim, küçük yaşlardaki çocuklara kitapları çekici kılmaktadır. Çocuk, kitabın resimlerine bakarak anlamlandırma ve algılama sürecini kendiliğinden başlatabilir. Kitap ve çocuk arasındaki ilk bağ, resim ile birlikte kurulmuş olur. Ural ve Bassa'ya (2018) göre okuma yazma bilmeyen çocuk, kitapta nelerin anlatıldığını resimlerine bakarak anlayabilir. Resimler sözcüklerden daha çok şey anlatır. Resimli öykü kitaplarında sözcükler daha az kullanıldığı için, karakter ve olay gibi öğeler resimler ile anlatılır.

Resim, sanatçının oluşturduğu içeriği görünür kılan bir öğedir. Metinle birlikte düşünüldüğünde resim; anlamı tamamlayan, genişleten ve yeni anlamlar katan bir uyarandır (Sever, 2019a). Aynı zamanda resim çocuk gerçekliğiyle de örtüşmelidir. Resmin alımlanması çocuğun gelişim dönemi ile uyumlu olmalıdır (Çer, 2016a). Çocuk kitabı çizeri, çocuğun estetik duygusunun kötü gelişmesine neden olacak özensiz çizimlerden uzak durmalıdır (Oral, 2000b). Bu düşüncelerin tanıklığında, kitap tasarımında resim, anlatılanları somutlaştırmaktadır. Nitelikli olarak hazırlanmış resimler, metni destekleyerek somut işlemler döneminin sonuna kadar çocuğun okuduğunu anlayabilmesine katkı sağlar. Aynı zamanda okuduğunu belleğinde kolaylıkla canlandırabilir. Kitabın metin ve resimlerle anlattığı kurguya kendisi düş gücünden de eklemeler yapmasına zemin hazırlar. Bu nedenle çocuklar tarafından beğenilen kitaplar, metin ve resim bütünlüğü sağlanan ve düş kurma olanağı sunan kitaplardır.

Çocuk kitaplarında resim, renk ve çizginin anlatım gücüne göre ritim ve devinim duygusu oluşturur (Çer, 2016a). Kitap çizerleri kitap içeriğine uygun olarak resimleri süreklilik içerisinde sunmalıdır. Çocuğun öyküden aldığı heyecanı resimlerle sürdürebilmesi sağlanmalıdır. Kitabın diğer sayfalarda da kesintiye uğramadan bu duygu sürdürülebilmelidir. Bunu başaran kitaplar çocukların görsel ve bilişsel açıdan gelişimini destekler. Sever'e (2019) göre çocukların resim yapma isteğinin uyandırılmasında, onların çizebileceği yalınlıktaki resimlerin, çizer-çocuk iletişimi için olumlu bir etken olduğu söylenebilir. Resmin bütünlüğü içerisindeki nesneler, yalın bir anlatıma konu yapılmalıdır. Bu açıklamalardan yola çıkıldığında, çocuk kitapları ile çocuk, resim çizmeye de yönelmek isteyebilir. Resim sanatçıları çocukların çizebileceği yalınlıktaki resimlerle buluşturmalıdır. Bu durum çocuk

kitaplarında çok kolay, niteliksiz, içi boş çizimler kullanılması gerektiği anlamını taşımamaktadır. Okurun gelişim düzeyine ve metne uygun, kendi becerileriyle çizmeye heveslendirecek yalın ve anlaşılır resimler olmalıdır. Bundan dolayı çocuk kitaplarında çocuğun yaşına göre anlayamadığı resimler kullanmak çocuğu kitaptan ve resim sanatından uzaklaşmasına neden olabilir. Aynı zamanda çocuğa çok kolay gelen resimler de benzer sorunlar oluşturabilmektedir.

Resimler çocukların ilgi ve gereksinimleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır; çünkü çocuklar için görsel sanat eğitimi sürecinin somut araçları resimdir. Çocuk kitaplarındaki resimler, çocukların dağınık ilgilerini bir noktada toplayabilme özelliği de vardır. Onlara öyküyü dinleme isteği uyandırabilmektir (Sever, 2019a). Bu düşüncenin tanıklığında, odaklanamama sorunu yaşayan çocuklar kitaplardaki resimler aracılığıyla öyküyü dinlemek ya da okumak isteyebilirler.

Resimli kitaplar, görsel ve işitsel olarak çocuğun duyularını uyarırlar. İlk kitap sevgisini onlara duyumsatır. İlk edebi ve estetik değerleri verirler (Oral, 2000c). Resimli çocuk kitapları yaşlara göre 3 grupta sınıflandırılabilir:

- 2-3 yaş grubu için hazırlanacak kitaplar, çocuğa çevresindeki varlıkları tanıtır. “ABC Kitapları” olarak adlandırılan genellikle yazısız olarak hazırlanan bu kitap türleri dil gelişimini hızlandırır.
- 4-5 yaş grubu için hazırlanan kitaplardaki resimler, yalın ve kısa anlatımlı metinleri görsel öğelerle zenginleştirir. Çocuklar kitabın resimlerine bakarak yeni öyküler oluşturabilirler.
- 6-7 yaş grubu ve daha üstü için hazırlanan kitaplar, tür olarak farklılık gösterir. Görsel ve yazılı dilin anlatım olanaklarının kullanıldığı kitaplarda her açıdan rahatlık sağlayan bir sayfa düzeni hazırlanmalıdır (Sever, 2019a).

Resimler renksiz de olabilir. Okulun ilk kademesinde bulunan çocuklar için renkli resimler daha ilgi çekicidir; yalnız, her renkli resim kitabın değerini çoğaltmaz. Nitelikli bir siyah-beyaz resim ya da renkli bir resim de etkili olabilir (Oğuzkan, 2006). Bu söylemlerin doğrultusunda, yerine göre renksiz resimler de kitabı yüceltebilir. Bu nedenle yalnızca renkli resim kullanmak ile kitabın estetik yönü ortaya çıkmayabilir. Sever’e (1995) göre okulöncesi ve ilkokul 1.sınıf düzeyindeki çocuklar için hazırlanan kitapların dörtte üçü resim, dörtte biri yazı olmalıdır. 8 yaş ve üzerindeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda dörtte iki resim, dörtte iki de yazı kullanılmalıdır. 10 yaş üzeri çocuklara uygun hazırlanan kitapların ise dörtte birinin resim,

dörtte üçünün yazı olması gerekir. Ortaokul düzeyindeki öğrencilere verilecek bir kitapta resmin yeri yazıya bırakılmalıdır.

2.3.2. Kitabın içerik özellikleri

Çocuk edebiyatı yapıtlarının biçimsel özellikleri kadar içerik özellikleri de dikkate alınarak incelenmelidir (Özgider, 2010). Karakterler, konu, tema, ileti, çevre, plan, dil ve anlatım çocuk edebiyatı metinlerini oluşturan temel öğelerdir. Bu öğeler çocuk kitaplarının içerik özellikleri olarak ele alınmalıdır (Sever, 2006; Oğuzkan, 2006). Bu açıklamalarla birlikte her kitap biçim ve içerik özellikleri ile bir bütündür. Kitabın dış görünüşü ile alımlı olması, okurunun dikkatini çekmesini sağlayacaktır. Kitabın alınabilmesi ya da okunabilmesi için öncelikle biçimsel özelliklerine bakılmaktadır. Okurun beğenisi ise yapıtı okuduktan sonra kitabın içerik özellikleri bakımından yeterli olması ile oluşmaktadır.

Karakterin nitelik özelliklerinin zayıf olduğu, konunun çocuğa göre olmadığı, iletilerin alımlanamadığı, dil ve anlatımın anlaşılamadığı yapıtlar, çocuğu kitaplardan uzaklaştırabilir. Çocuğun okumada etkin olması isteniyorsa konu, karakter, ileti, dil ve anlatım özellikleri çocuğa uygun bir biçimde oluşturulmalıdır (Çer, 2016a). Bu nedenlerle herhangi bir edebiyat yapıtı dış görünüşünden çok içerik açısından değerlendirilmelidir. Bu biçimde bir kitap üzerinden sağlam bir yargı oluşturulabilir (Oğuzkan, 2000a).

Çocuk kitabı yazarı olmak farklı bir yazarlık biçimidir. Çocuk edebiyatının konusu ve kahramanı çocuk ile sınırlı değildir. Çocuk, yalnızca yaşadığı çocukluğu konu alan kitabı okumak istemeyebilir. Yüzü geleceğe dönük olmalıdır (Şirin, 2000ç). Çocuk kitapları çocuğun kendisini, insanları, yaşamı ve doğayı tanımasına olanak sunmalıdır (Çer, 2016a). Bu düşüncelerin ışığında, çocuk edebiyatı yapıtları yalnızca çocukluk ile bağdaştırılmamalıdır. Çocukların seçeceği kitaplar, çocuğun dünyasına uygun, konusu ve kahramanları bakımından çocuğa geniş bir seçenek sunan kitaplardır. Onları kendi çocuklukları ile sınırlandıran ve onlara başka deneyimler sunmayan yapıtlar ilgilerini çekmeyebilir.

2.3.2.1. Konu

Çocuk edebiyatında çocuğun metnin anlam dünyasına girmesini sağlayan öğesi konudur (Sever, 2019a). Konu, konuşmada veya yapıtta ele alınan düşünce, olay ya da durumdur (TDK, 2005: 1211). Yazarın kendi üretme becerisi ile insan düşüncesi içinde olan

her şeyi edebiyatın konusu yapabilir. Çocuk edebiyatının ise çocuğun gelişim dönemine göre gittikçe zenginleşen bir konu alanı vardır (Sever, 2019a).

Çocuk kitaplarında konu seçimi önemlidir. Çocuğun evrensel duyuşsal özelliklerinin yanında, onlara ayrı bir kişilik ve renk katan milli değerleri de göz ardı edilmemelidir (Oğuzkan, 2006). Bu değerlendirmenin tanıklığında, çocuk denilince akla gelen evrensel değerler vardır. Bununla birlikte her çocuk özeldir ve bir bireydir. Her çocuğun beğenisi farklı olabilir. Yetiştiği toplum ve o toplumun önem verdiği değerler de farklıdır. Bu bakımdan konu hem evrensel hem de ulusal değerleri içermelidir. Çer'e (2016a) göre konular çocuklara içten ve sıcak gelmelidir. Onlara temelinde sevgi anlayışını yansıtmalıdır. İnsana ve yaşama ilişkin duyarlıklarını geliştirebilecek nitelikte konular seçilmelidir. Çocuğun düş dünyasına da uygun düşsel öğeler de barındırmalıdır. Bu yaklaşım ile seçilen konularda insan ve yaşam gerçekliği çocuğa duyumsatılabilir. Sevgi, iyilik, dostluk, ölüm, dayanışma, özlem, engelli olma gibi konular çocuklar tarafından sezinlenebilir.

Çocuklar için hazırlanan konular eğlendirici ve dinlendirici de olmalıdır (Oğuzkan, 2006). Çocuğun eğlenme ve gülme isteği de seçilen konularla karşılanmalıdır. Çocuklara kötümser ve karamsar olmalarına neden olacak konular seçilmemelidir. Onlara yaşama sevinci sunacak konulara ağırlık verilmelidir (Çer, 2016a).

Çocukların algılama düzeylerine göre fantastik, eğlenceli, sorun merkezli kurgular da edebiyatın konusu olabilir. Dünyada yapay zeka çalışmalarının yanı sıra etnik ve dinsel savaşlar da yapılıyor. Çocuk kitaplarında sert iletilere yer verilmesi istenmeyen bir durumdur; yalnız, her kitabın kendine özgü bir omurgası vardır. Konusu bilimkurgu olan kitapların da bir duruşu vardır. İnsan varoluşşsal serüvenlerden uzaklaşmaması gerekir. Bu serüvenler sırasında kitaplar çocuğa varlığını ve kim olduğunu sorgulama olanağı sunar. Bunun yöntemi ise sezdirmedir (Atilla, 2018a). Bu açıklamaların doğrultusunda, çocuk edebiyatı yazarlarının yapıtlarında belirleyeceği konularda sığ bir düşüncesi olmamalıdır. Kitaplarında farklı düşünce güçlerine açık, farklı konular işlenmelidir. Günümüzde dünyada gerçekleşen birçok gelişmeye çocuklar da tanık olmaktadır. Yaşanan gelişmeler çocuğun dünyasına uygun olarak kitaplarda yer verilebilir. Çocuğun her şeyi okuldan, ailesinden ya da çevresinden öğrenmesi beklenemez. Okuduğu kitaplardan da yaşamı öğrenirler. Kitaplarda işlenen fantastik konular ile çocuğun kendisini tanımasına, sorgulama yetisinin olmasına olanak verilir. Bu tür kitapların gerekliliği tartışılmaktadır. Günümüzde çok yeğlenmemesinin yanında çocukların varoluşlarını sorgulayabilme olanağı tanıyan kitaplara da gereksinimi vardır.

Kitabın içeriği çocuğun ilgilerini devindirip onun düşünme, düş kurma, eğlenme gereksinimlerini karşılamalıdır (Sever, 2006). Çocuklar daha çok devinim içeren olayların anlatıldığı kitapları okumaktan hoşlanırlar (Oğuzkan, 2006). Nitelikli çocuk yayınları, çocuklara bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlar içeren kültürel bir çevre oluşturur. Çocuksuluğa yer verilmeden işlenen konular ile çocukların ilgileri kitaplara çekilebilir (Sever, 2019a).

Konuyu geliştiren düşünceler ideolojilerden, ön yargılardan ve batıl inanışlardan uzak olmalıdır (Oktay, 2000). Anneler, babalar ve öğretmenler çocukların gelişim dönemlerinde ilgi duydukları konuları ve bu ilgilerine göre yazılmış kitapları bilmeleri gerekir. Yayınevlerinin çıkardıkları tanıtım yazıları, yeni kitaplarla ilgili tanıtımlar ve eleştiri yazıları, çocukların okuma yönelimleri hakkında yapılan araştırmalar ve yazılmış makaleler çocuğun eğitimindeki paydaşlara yardımcı olabilir (Oğuzkan, 2000b).

2.3.2.2. Karakter (Kahraman)

Karakter; bir yapıtta duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimsedir (TDK, 2005: 1077-1078). Edebiyatta karakter ile aynı anlamda kullanılabilen kahraman ise; roman, öykü, tiyatro gibi edebiyat türlerindeki en önemli kişidir (TDK, 2005: 1035-1036). Kısacası karakter; sanatçının oluşturduğu duygu, tutku ve düşünce açısından geliştirdiği, gerçek yaşamdan deneyimler sunduğu, kendine özgü duyarlık ile biçimlendirdiği kişiliktir (Çer, 2016a). Bu tanımlar tanıklığında karakter; sanatçı tarafından oluşturulan, yaşam gerçekliğinden kesitleri bulunan ve bir dizi olayı yaşayan kimsedir. Sever'e (2006) göre bir kitapta olayı yönlendiren başat kişi "kahraman", "başkişi" ya da "temel kişi" olarak adlandırılır. Olayları dolaylı olarak yaşayan kişilere ise " yan kişiler" denir.

Kitaplarda kahramanların fiziksel ve duyuşsal özellikleri iyi kurgulanmalıdır. Kahramanın öyküdeki olaylara yön verme biçimi, çocuğu kahramanla özdeşim kurmaya yönlendirir (Çer, 2016a). Bu açıklamaların ışığında, kitaplarda oluşturulan kahramanlar çocuklar için birer örnek adayıdır. Yazarların bu durumu göz önüne alarak oluşturacakları karakterlerin özelliklerini iyi yönlendirebilmelidir. Kahramanın olaylardaki rolü, yaşama bakış biçimi, sorunları çözme yöntemleri ve davranışları ile çocuklar bağdaşım kurabilirler.

Çocuk edebiyatında kahramanlar; çocuk, yetişkin, kişileştirilmiş hayvanlar, gerçek hayvan, bitkiler, nesneler ya da makineler olabilir (Gönen, 2000; Sever, 2019; Temiz, 2018;

Tuncer, 2000a). Söz gelimi çocuğun çevresinde gördüğü hayvan türlerinin kitaplarda karakter olarak bulunması çocuğun kitaba ilgi duymasını sağlayabilir. Aynı zamanda hayvan karakterlerinin çocuk kitaplarında yer verilmesi ile çocuğun hayvan sevgisi de pekiştirilebilir. Çer'e (2016a) göre karakterlere çocuk gerçekliğinin yansıtılması, davranışların tutarlılığı, duygu ve düşüncelerin doğallığı karakterlere inandırıcılık sağlar. Bu açıklamaların tanıklığında çocuklar, kitaplardaki kahramanlar ile düşsel bir dünyada buluşma olanağı edinirler. Onlarla dost olabilirler ve düşlerini paylaşabilirler. Böylelikle çocuk, yalnızlık düşüncesinden uzaklaşabilirler.

Kitaplarda zengin olması gereken uyaran karakterin özellikleridir. Karakter, çocuğu zenginleştiren, sorgulatan, düşündüren, ona sorunlarla başaçıkma becerileri kazandıran, yaratıcı düşünebilmesini sağlayan ve onun mizah duygusunu geliştirebilen yapıda olmalıdır (Temiz, 2018). Çocuk yapıtlarında az sayıda karaktere yer verilmesi daha uygundur. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar için hazırlanan kitaplarda birkaç kahraman yeterli olabilir. Söz gelimi bir çocuk ve kardeşi, bir ördek ve yavruları kahramanlar olarak işlenebilir (Oğuzkan, 2006; Sever, 1995). Bu değerlendirmelerin ışığında, karakter sayısının çok olması çocuk yayınlarında istenilen bir özellik değildir. Önemli olan kısım, işlenen karakter ya da karakterlerin nitelikleridir. Çok sayıda karaktere yer verilen kitaplarda çocuğun anlatılanları anlayamaması, kitap ile kopukluk yaşaması ve aklının karışması olası durumlardır. Tuncer'e (2000a) göre kitaptaki kahramanın kim olduğu çocuk için önemli değildir. Çocuk hepsi ile aynı yakınlığı kurar. Bu açıklamanın tanıklığında, çocuklar insanlara baktığında din, dil, ırk, milliyet görmezler. Çocuk kendi yaşamında olduğu gibi kitaplardaki her karaktere de aynı mesafede durabilir. Çocukların bu değerli yaklaşımlarının sürekliliği için sanatçılar, karakterlerin güzel ve olumlu özellikler barındırmasına özen göstermelidir.

Bazı araştırmalar, çocuklara yalnızca kitabın okunduğu durumlarda bile beyinlerinin sol yarım kürelerinde belirgin bir etkinlik görüldüğünü belirtmektedir; çünkü çocuklar dinlediklerini belleklerinde canlandırarak deneyimlerini arttırabilmektedir. İyi anlatılan, yeni sözcükler ve sıfatlarla çeşitlendirilen karakterler de zengin bir iksire dönüşerek aynı etkiyi oluşturabilir. Karakterler ile çocuk, analitik düşünebilme becerisi kazanabilir (Temiz, 2018). Bu açıklamalarla birlikte görsel bellek, canlandırma denemeleri yapılabildiği sürece geliştirilir. Çocuğa küçük yaşlarda resimleri gösterilmeden okunan bir öykü ile belleklerinde özgürce canlandırma yapabilme olanağı sunabilir. Bu durum onların yaratıcılıklarını da besleyebilir. Bundan dolayı çocuğu kitaptaki resimlerle sınırlandırmak onların düş gücünü sınırlandırmak ile aynı anlama gelmektedir. Yeterli düzeyde tanıtılmayan kahramanların olduğu bir kitap ile

anlatılanların gerçekleştirilmesi güçleşir. Nitelikli, zengin ve çekici anlatımlarla tanıtılan kahramanlar çocuğa sayılan özelliklerden daha çoğunu sunabilir.

Çocuk yazınında kahramanlar farklı yollar ile geliştirilebilir. 2-4 yaş arası çocuklara hazırlanan kitaplarda, karakterler dış görünüşleri ile tanıtılır. Onlara sözler ve davranışlarla kişilik kazandırılır (Sever, 2019a). Okulöncesi dönemdeki çocuklar, kahramanın fiziksel özellikleri ile onların kişilik özelliklerini sezinleyebilir. Bu bakımdan kahramanların duygu ve düşünceleri görsel anlamda açık olmalıdır (Çer, 2016a).

Çocuklar, karakterin olaylar içerisinde sergilediği eylemleri önemsemektedir (Çer, 2016a). Bu açıklamalarla birlikte karakterler net ve açık bir biçimde gösterildiğinde, çocuk olaylar arasında bağlar kurarak karakterleri doğru anlayabilecektir. Temiz'e (2018) göre çocuk yayınları doğruluk, erdemli olma gibi hep güzeli anlatan fantastik bir ortam olarak görülmemelidir. Karakterler korkabilmeli, hata yapmalı, deneyip yanılmalılardır. Bazı durumlarda ise beklenmedik yönler ile ters köşe yapılmalıdır. Çocuklar, kitaplarda okudukları ile gerçek yaşamdakileri örtüştürmeye çalışırlar. Eğer çocuk kitaplarda sıradan karakterleri tanıyıp sonra gerçek yaşamda çok yönlülükle karşılaşırlarsa şaşkına dönebilirler. Bu bakımdan kahramanların özellikleri arttırılmalıdır.

Çocuk edebiyatında karakterler konuşturularak da geliştirilebilir (Sever, 2019a). Karakterlerin olaylar içerisinde konuşturulması, onların duygu ve düşüncelerini daha anlaşılır yapar. Bunun yanı sıra başkahramanın, kitaptaki diğer karakterler tarafından önemsenmesi ve onaylanması ile de karakter geliştirilebilir. Bu durum başkişinin çocuklar tarafından sevilmesini ve ona güvenilmesini sağlar (Çer, 2016a).

2.3.2.3. Tema (İzlek)

Tema, edebi ya da öğretici bir yapıtta işlenen konu, düşünce, görüştür (TDK, 2005: 1945). Başka bir tanıma göre tema, yazarın yapıtında sürekli olarak belirtmek istediği temel düşünce ve gösterdiği ana yönelimlerdir (Oğuzkan, 2006). Edebiyatta tema yerine de kullanılan izlek sözcüğü, sanatçının işlediği konu ile okurda uyandırmak istediği etkidir. Konu, üzerine söz söylenen şey iken izlek, konunun işlenmesi ve geliştirilmesiyle ortaya çıkan soyut anlamdır. Konu ve izlek arasındaki ilişkinin kuvvetli olması metnin çocuk üzerindeki etkisini arttırabilir. Söz gelimi, çocuk ile anne ilişkisini konu edinen bir kitapta yazar, anne sevgisi, çocuk sevgisi, anneye özlem ve anneden ayrılma duygusu gibi izlekler ile okurda farklı etkiler

uyandırmayı amaçlayabilir (Sever, 2006). Bu açıklamaların tanıklığında, yapıtlarda konunun etkisini güçlendiren öğe izlektir. İzlek, okuyucunun birçok duyusunu canlandıran uyaran niteliğindedir. İzleklerin kişilerde hissettirdiği duygular farklılık gösterebilir. Bu durumu bireyin yaşantıları ve deneyimleri oluşturmaktadır. Birey okuduktan sonra kitabın izleğinin onda bıraktığı iz ile kitabı özümsemeye çalışır. Yazar yapıtında konu ve izlek arasında doğru ve etkili bir bağ kurabildiğinde belirtilen hedeflere ulaşılabilir.

İzlek duraksamaya neden olmadan, açık ve belli olmalıdır. Yazarın öncelikle okuruna nasıl bir düşünce kazandırmak istediğini belirlemesi gerekir. Belirsiz ya da farklı yorumlara uygun kitapların izleği, çocuğu yanlış anlamaya ve kararsızlığa itebilir (Oğuzkan, 2006). İzlek çocuğun bilgisini pekiştirmelidir. Çocuğun sorularına yanıt olabilmelidir (Gönen, 2000). Yazarın çocuklar için yazdığı yapıtlarda işlenen izleklerle çocuğun dünyasını yansıtmalıdır (Nas, 2004). Çocuğa kaynağı sevgi olan konular ile düşünerek, duyarak, gülerek, hüzünlenerek paylaşımın, dostluğun, çalışkanlığın, barışın önemi sezdirilmelidir. Onların güven duygusu desteklenmelidir (Sever, 2006). Aile, vatan, millet, doğa ve yaşam sevgisi, hayvan sevgisi, arkadaşlık, duygudaşlık, duyarlılık, saygılı ve dürüst olmanın erdemi vb. izlekler işlenebilir (Nas, 2004; Oğuzkan, 2006; Sever, 1995). Ayrıca kitaplarda evrensel değerlere yer verilmesi çocuğa yeni dünya görüşleri kazandırabilir (Sever, 1995). Başka bir deyişle kitaplarda yer verilen izleklerin net ve açık olması çocuğun kişilik yapısının oluştuğu bu dönemde ona katkı sağlayacaktır. Onların kararlılık, barış, dürüstlük, dostluk, duyarlılık ve sevgi gibi kavramları özümseyebilmelerinde yapıtlarda işlenen izleklerin payı büyüktür.

2.3.2.4. İleti

Sosyal ve duygusal yönden gelişen çocuk, duygularıyla nasıl başaçıkacağını bilir. Bu gelişim özellikle ilköğretim dönemlerinde hızlanır; çünkü çocuk, akranlarıyla ve öğretmenleriyle etkileşimli olarak yaşamı öğrenir. Böylece öğrendikleri ile çocuk duygusal yönden donanımlı bir kişiliğe dönüşebilir (Majumdar, 2017). Bu düşünceyle çocuğun yaşına göre tanıması ve öğrenmesi gereken durumlarla ilgili yetkinliği olduğunda bir yetişkin kadar iletişimi güçlü bir birey ile karşı kaşıya oluruz. Çocukların buluştuğu yapıtlar da bu yetkinliğe yanıt verebilen özellikte olmaları gerekir. Çer'e (2016a) göre yazar, kitabında karakterlerin davranışlarıyla, düşünceleriyle insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlık kazandıracak iletileri sezinletmelidir. TDK'ye (2005: 954) göre ileti; "mesaj" anlamındadır. Sever'e (2006) göre yazarın, yapıtı oluşturmasına neden olan, çocuk ile paylaşmak istediği duygu ve

düşüncedir. Çocukta oluşması amaçlanan temel duyarlık, onlara iletilmek istenen asıl düşüncedir. Kısaca ileti, yapıtta konu işlenirken, sözcüklerle metnin dokusuna işlenen duygu ve düşünce örüntüsüdür.

Yazınsal nitelikli yapıtlar, çocuklara öğretici, belletici ve bir düşünce taşıyıcılığı yapmamalıdır. Çocuk kitaplarının başat amacı, insana, doğaya ve yaşama karşı duyarlık kazandırmaktır. Çocuk yapıtları, görsel metinlerden yararlanarak olay ve durumları çocuğa duyumsatmalıdır ve kendi öznel iletilerini çıkarmalarını sağlamalıdır (Çer, 2016a). Örtük iletiler, çocuğun anlam oluşturmasını bekler (Sever, 2019a). Bu nedenle iletiler doğrudan verilmemelidir. Yazar, duyumsatmayı amaçladığı iletiyi tanık göstererek, örneklendirerek, ilişki kurarak ya da karşılaştırma yaparak vermelidir. Bu anlayış ile çocuğun duygu ve düşünce dünyası gelişir. Çocuğu kitaptaki kurgu boyunca etkin kılar (Çer, 2016a). Bu açıklama ile birlikte iletileri nitelikli ve güçlü bir kitap çocuğu kitaba ortak eder. Onun bilişsel süreçlerinin ortaya çıkmasını sağlar.

2.3.2.5. Plan

Plan; bir işin veya bir yapıtın gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1614). Edebiyatta ise plan, bir yapıtın iç ve dış düzenini önceden tasarlamadır. Ayrıca yazma işini bir disipline bağlayan araçtır (Oğuzkan, 2006). Plan, yapılacak işlerin sıraya konmasıdır. Birey planları doğrultusunda işini yürütmeyi hedefler. Böylelikle ortaya nitelikli, doğru, zamanında tamamlanabilen ürünler çıkar. Yazarlar içlerine sindirebildiği oranda nitelikli ürünler çıkarırlar. Bu durum okura da yansımaktadır. Yazar, kitaptaki tümceleri, anlattığı duyguları ve oluşturduğu kurgu ile kendine güvenini ve eminlik düzeyini okuruna hissettirir. Özellikle daha çok titizlik gerektiren çocuk edebiyatı alanında yazarlar ve çizerler yapıtlarını bir plan eşliğinde hazırlamalıdır.

Plan, kısa bir giriş bölümü ile çekici olayların olduğu bir gelişme bölümünü ve şaşırtıcı bir çözümle sonuçlanan bir bitiş bölümünü kapsamalıdır (Oğuzkan, 2006). Çocuk yapıtlarında, yer verilen duygu, düşünce ve olaylar tutarlı bir biçimde sıralanmalıdır. Konu ile çocuğa sunulmak istenen izlek arasında bir bütünlük olmalıdır. Kitaptaki olaylar, çocuğu etkin ve canlı tutan bir ilişki geçişiyle kitabın başından sonuna kadar gereksiz ayrıntılara yer vermeden ölçülü ve anlaşılır bir anlatımla aktarılmalıdır (Demircan, 2006; Sever, 1995; URL-3). Birbirleriyle bağlantısız ve dağınık olayların yer aldığı bir kitabı, çocuklar istekle

okumayabilir. Bu bakımdan, olaylar arasında hem oluşum hem de gelişim bakımından anlamsal bir tutarlılık olmalıdır (URL-3, 2021).

2.3.2.6. Dil ve anlatım

Çocuk kitaplarının çocuğa göreliğini belirleyen en önemli özelliği dili ve anlatımıdır (Sever, 2019a). Anlatım; bir düşünceyi, bir duyguyu, bir konuyu söz ya da yazı ile bildirme demektir (TDK, 2005: 102). Edebiyat çerçevesinde anlatım ile aynı anlamda kullanılabilen üslup, yazardan yazara değişiklik gösteren bir anlatım biçimidir. Her yazar bir duyguyu, düşünceyi ve olayı kendi yazın anlayışına, eğitim düzeyine ve kişisel seçimine göre anlatır ve açıklar. Üslubu belirleyen öğelerin başında kullanılan dil ve onun sözcükleri gelir (Oğuzkan, 2006). Dil, insanların duyduklarını ve düşündüklerini bildirmek için sözcüklerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 526).

Dil konuşulurken anadili kavramından da söz edilmesi gerekir. Güleryüz'e (2013) göre anadili, çocuğun annesinden, babasından ve yakın çevresinden öğrendiği dildir. Çer'e (2016a) göre çocuk, anadili bilincini ve duyarlığını okuma kültürü süreciyle gerçekleştirir. Bu sürecin uygulanabilmesi için çocuk yapıtlarının kavramsal olarak somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve bilinenden bilinmeyene doğru giden sözcükleri yeğlemesi gerekir.

Çocuğun ilk yıllarından başlayarak çocuk kitapları, onların Türkçenin anlatım gücünü ve söyleyiş güzelliklerini duyumsamalarına olanak oluşturulmalıdır (Çer, 2016a). Yapmacık bir anlatım biçimi ile nitelikli bir çocuk kitabı hazırlanamaz. Eski ve anlaşılması zor sözcüklerle ve söz kalıplarıyla çocuğun okuma isteğini uyandırması ve geliştirmesi beklenemez. Çocuk kitabı yazarları tümcelerini oluştururken seslendikleri çocukların okuma becerilerini, anlama güçlerini ve sözcük dağarcıklarını göz önünde bulundurmalıdırlar (Oğuzkan, 2006). Bu açıklamalarla birlikte çocuklar, küçük yaşlardan başlanarak dilinin anlatım güzelliklerini sunan ve onların gelişim dönemlerine uygun hazırlanmış nitelikli kitaplarla buluşturulmalıdır. Onlara okuma ve dinleme mutluluğunu tattıracak kitaplarda dikkat edilmesi gereken temel öğe kitabın dili ve anlatımının çocuğa göre olmasıdır. Sever'e (2019a) göre çocuk kitapları, 2-3 yaşlarından başlayarak, çocukların eğlenme, oynama, tanıma gereksinimlerine yanıt vermelidir. Kitaplar, anadilinin söz varlığını çocuklara tanıtan, dilin yapısını, özelliklerini ve anlatım gücünü örneklendiren bir araç olarak çocukların karşılaştıkları, basılı olan ilk özgün dil

örnekleridir. Çocuk kitapları, çocuğa göre durumlar kurgulayarak Türkçenin anlatım gücünü hissettirir.

0-2 yaş döneminde resimli öykü kitaplarındaki ninniler, masallar, öyküler, şiirler vb. devingen söyleyiş özelliği ile çocuğa anadilinin söyleyiş güzelliklerini sezdirir. Ses yinelemelerine, kısa tümcelere, ikilemelere vb. yer verilmelidir (Çer, 2016a). Küçük yaşlarda çocukların bilmeceler, maniler, tekerlemeler söylemeye başlamasıyla birlikte, renkli, devingen ve eğlenceli bir dünya ile tanışırlar. Bu dünyada, Türkçemizin yüzyıllardır anlatım gücü; insanların içten ve sıcak, düşünme ve paylaşma becerisi saklıdır (Sever, 2019a). Bu söyleme örnek verelim:

"Hacıbaba dum dum
Sakalına kondum
Yüz para buldum
Beş kere döndüm"
(Nas, 2004: 362)

Okulöncesinde çocuklara verilecek çalışmalar, onların işitsel duyusuna seslenen için tekerlemeler şiirsel özellik taşımalıdır (Güleryüz, 2013). Ayrıca tekerlemeler söyleşimsel anlatımın en eğlenceli bölümleridir (Akyüz, 2019). Tekerlemeler ve sayışmalar; ses yinelemeleri, sözcük oyunları ve uyaklı yapıları ile çocuğun gülmece dünyasının dışavurumudur. Belirtilen tekerlemede görüldüğü gibi sözcüklerin oluşturduğu ritim çocukları eğlendirir (Sever, 2019a).

"Yarım kaşık

Duvara Yapışık"

(Güleryüz, 2013: 380)

"Kat etmek, kat ekmek

İçi dolu bal ekmek (Kitap)"

(Nas, 2004: 357)

Bilmeceler, şiirsel anlatımları ile çocuğu dille oluşturulmuş bir akıl oyunun içine alır. Sözcüklerin sırrını bulmak ve çözmek çocuğu mutlu eden bir eylemdir. Bilinmezi bilinir duruma getirmek çocuk için bir mutluluk kaynağıdır (Sever, 2019a).

Yukarıda verilen örnekler incelendiğinde, tekerleme, şiir, sayışmaca, mani ve bilmecelerdeki söz yinelemelerinin uyandırdığı etki çocukların hoşuna gitmektedir. Çocukların

dinlemekten ve okumaktan hoşlandığı bu türler ile Türkçenin anlatım güzellikleri onlara sezdirilebilmektedir. Böylelikle güzel söyleyiş biçimleri, etkili bir anlatımın küçük tohumları çocuklara farklı türler aracılığıyla hissettirilerek onlara estetik açıdan dilinin güzellikleri duyumsatılabilir.

Etkili ve güzel bir anlatım oluşturmak için anlatımda; "duruluk, akıcılık, açıklık, yalınlık, türlülük ve kişisellik" öğelerine yer verilmelidir. Çocuk yayınlarında anlatım, tek özne ve tek yüklemden oluşmalıdır. Kısa ve yalın tümceler kurulmalıdır. Tümcelerde edilgen çatılı eylemler yerine etken çatılı eylemler kullanılmalıdır (Güleryüz, 2013; Nas, 2004; Oğuzkan, 2006; Sever, 1995). Başka bir deyişle, çocuk kitaplarında dil; yalın, açık ve anlaşılır olmalıdır. Bunun yanı sıra çocuğun karmaşık dilsel yapıları da algılayabildiği göz önünde bulundurmalıdır (Çer, 2016a). Bu açıklamaların tanıklığında, çocuk kitaplarını hazırlama sürecinde kitabın çocuğa göre olması istenirken dil ve anlatım çocuksuluğa kaçırılmamalıdır. Tümceler anlaşılır düzeyde kısa ve açık kurulurken çocuğa doyum sağlayamayacak kadar kolay ve dilinin anlatım güzelliklerini yansıtmayan sözcüklere yer verilmemelidir. Metinlerdeki anlatım çocuğun hem anlamlandırabilme sürecine hem de düşünme yetisine katkı sağlamalıdır. Güleryüz'e (2013) göre çocuğa kavratılmak istenen sözcükler metinde, doğrudan sözcüğü açıklayıcı değil de tümcenin gelişinden anlaşılabilecek biçimde olmalıdır. Sever'e (1995) göre çocuk kitaplarında, beş duyuya seslenen bir anlatım biçimi kullanılmalıdır. Kitaplarda argo söyleyişlerden, bol mecaz ve istiare kullanmaktan kaçınmalıdır. Çocukların kullanımında zorlandığı mademki, gerçi, aksi halde, rağmen, sanki vb. edat ve bağlaçlara çok yer verilmemelidir. Ayrıca dilbilgisi, yazım ve noktalama kurallarına dikkat edilmelidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri, öyküleri, şiirleri, masalları; içerik, konu, biçim, dil ve anlatım yönünden yetişkinlerden farklıdır. Çocukları belli fikirler doğrultusunda etkilemeye çalışmak yerine onlara olanaklar sunulmalıdır (Köseoğlu, 2018). Çocuklara ulusal ve evrensel değerler anlatılırken çocuğun ailesiyle ya da toplumla çatışmalara girmesine neden olacak politik anlayışlara kitaplarda yer verilmemelidir (Güleryüz, 2013). Boyalı basın başta olmak üzere, televizyonlar, bilgisayarlar aracılığıyla çocukların algılama ve anlama becerileri yönlendirilebiliyor. Neleri dinlemelerini, neleri okumalarını, neleri izlemelerini istiyorlarsa onları dinliyorlar, okuyorlar ve izliyorlar. Bu gerçeklerin yanı sıra ne yazık ki çocuklara edebiyat sevdirilemedi. Bu durumun nedenlerinden biri ortaöğretim Türkçe ve Edebiyat kitaplarının dilidir. Bu kitaplardaki metinleri çocuklar sözlükten ya da öğretmenlerinden yardım almadan anlayamıyorlar. Oysa dil sorununun çözümü bellidir. Duygu ve düşünce uyumu içerisinde

olan çocuklar, öğrenmeyi de okuyarak öğrenirler. Kendilerini anlatabildikleri oranda da geliştirirler. Yalnızca dil sorununun çözümünü yazarlardan beklemek doğru değildir. Edebiyat; yazar, yayıncı, eleştirmen ve okuyucudan oluşan karmaşık bir yapıdır. Kısacası çocuk edebiyatında dil, üretilenin anlaşılmasını, çocuğun sözlü ve yazılı anlatım becerisini geliştirmesini sağlamalıdır (Köseoğlu, 2018). Bu açıklamaların doğrultusunda, günümüz dünyasında çocukların çoğu zamanını teknolojik ürünlerle geçirmesi, edebiyatta dil ve anlatım sorununun büyümesine neden olmuştur. Bu teknolojik ürünlerin çocukları kendi amaçları doğrultusunda yönlendirme gücü olduğu bilinmesi gereken bir gerçektir. Çocuk ise gelişim dönemi özellikleri nedeniyle yönlendirilmeye açıktır. Aynı soruna edebiyat ürünlerinde de yer verilmesi onların her yönden etkilenmeye açık duruma getirebiliyor. Çocuk yazınında yer alan tüm paydaşların birlikte davranarak çocuğa dil bilincini sezinletmeyi, anadilini sevmelerini sağlayan ürünler ortaya koymayı amaç edinmelidirler.

2.3.2.7. Çevre

Her birey yaşamını toplumsal çevrede sürdürür. İnsanı her anlamda anlamaya çalışan yazın yapıtları değerlendirilirken insanın var olduğu toplumsal çevre de bir değişkendir (Sever, 2006). Bu açıklamayla birlikte birey hazır bir çevreye doğar, o çevrede büyür ve kendini var eder. İnsanın tüm boyutlarında çevrenin etkisi görülebilir. Kişinin karakteri, fiziksel özellikleri, duygu ve düşünceleri bulunduğu çevreye göre biçimlenmektedir. Toplumsal çevrenin etkisi uzun sürelidir. Çevre, bireyin her gelişim döneminde yer alır. Hatta birey bulunduğu çevreyi değiştirdiğinde de kendini yine yeni bir çevrenin içerisinde bulur. Kısacası çevre, kişilerin yaşamının bütün evrelerinde var olan bir öğedir.

Çevre; kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortamdır. Toplumsal açıdan çevre; yaşamın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış etmenlerin bütünlüğü anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 420). Bu tanımlara göre çevre, insanların yaşamında etkili olan birçok etmenin toplamıdır. Biçimlendirmesi güçlü bir etmen olan çevre, edebiyat alanında da bu gücünü göstermektedir. Sever'e (2006) göre çocuk yazınında karakterlerin çevresiyle kurdukları iletişimin onların yaşamındaki değeri, çocuklar için de değerli birer yaşam kaynağıdır.

Çocuk çevresindeki olaylara ilgilidir (Nas, 2004). Çocukların bu ilgi ve merakları çocuk kitaplarına yansıtılmalıdır. Onların bu yöndeki meraklarını arttıran yapıtlarda kendilerinden bir parça bulmaları mümkündür. Böylelikle okuma istekleri ve yaşam deneyimleri arttırılabilir.

Sever'e (2006) göre çocuk edebiyatında karakterlerin içinde yaşadıkları toplumsal ortamlar, onların kişiliklerine ve yaşama bakış açılarında etkilidir. Nas'a (2004) göre çocukların çevresine ilgileri bilinmesine karşın bazı durumlarda bunun tam tersi yapılabiliyor. Kitaplarda öyle konulara yer veriliyor ki çocuğa "sakın meraklı olma" iletisi verilebiliyor. Bu açıklamanın tanıklığında, çocuğun gelişim dönemi açısından ilgili, meraklı ve soru sormayı seven bir yapısı bulunmaktadır. Günümüz koşuşturmasında yetişkinlerde önemini yitirmiş bu özelliklerin çocuklarda da kaybolmasını istercesine bazı edebiyat ürünleri ortaya koyulabilmektedir. Aslında çocuğun doğası bilinse de böyle bir yaklaşımın ortaya konulması, yetiştirilecek çocuklar için yararlı bir yaklaşım değildir. Onların bu dönemde buluştukları çocuk kitaplarının karakterler, verdiği iletiler, işlenen konular, yer verilen çevresel etmenler ile kişilikleri ve dünyaya bakış açıları biçimlenmektedir. Bu bakımdan yazarların ortaya koydukları yapıtlarla ne kadar önemli bir sorumluluğu üstlendiklerinin farkında olmalıdırlar.

2.3.3. Kitabın evrensel özellikleri

Çocuk edebiyatı yapıtlarında, yetişkin özne olarak bulunmamalıdır. Çocuk kitaplarında yetişkinin öncelenmesi kitabın çocuğa göre olmasını engeller. Çocuk edebiyatı yapıtlarının evrensel açıdan da incelenerek çocuk okurlarla buluşturulmalıdır (Çer, 2019). Çocuk kitapları;

- Okulda izlenen eğitim programlarını desteklemelidir.
- Yaşamın gerçekleriyle ilişkili olmalıdır.
- Çocuğun duygu, düşünce ve düş gücünü geliştirici biçimde yazılmış olmalıdır.
- Çocuğun bilgi ve kültür evrenini genişletmelidir.
- Çocuğa, içinde yaşadığı çevreyi, ülkeyi, dünyayı gerçekçi açıdan (çocuğun gelişim düzeyine uygun biçimde) tanıtmalı, çocuğun bunlarla bütünleşmesini sağlamalıdır.
- Şiddet öğeleri içermemeli, çocukta estetik bir duyarlık sağlamalıdır.
- Çocuğun eleştiri becerisini geliştirmeli, onun tepkilerini düzenleyici bir rol oynamalıdır.
- Çocuğun kişiliğini geliştirerek yaşama uyumunu sağlamalıdır.
- Çocuğun dilsel becerilerinin (okuma, konuşma, yazma, dinleme) gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
- Çocuğa, toplumun bir bireyi olduğu ve ondan soyutlanamayacağı bilincini vermelidir. Onları, kendine ve topluma yabancılaştırmaktan korumalıdır.
- Çocuğa, insanı "zayıf" ve "güçlü" yönleriyle tanıtmalıdır.
- Bilimsel verilere ve evrensel ahlak kurallarına uygun olmalıdır.

- Çocuğa kavratılmak istenen "ana düşünce"yi ders verici bir biçiminde vermeyip bunu sezinlettirmelidir.
- Çocuğu yazgıcılığa ve uyduruculuğa sürüklememelidir.
- Her türlü ön yargıdan arındırılmış olmalıdır.
- Çocuğun doğasına uygun bir yaklaşımla; yaparak, yaşayarak öğretme-öğrenme anlayışını yansıtmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır (Sever, 1995: 15).

Çocuğun düş kurabildiği, özgürce düşündüğü, şiddet ile başaçıkmayı öğrendiği, duygularının sömürülmediği bir yaklaşım izlenmelidir. Bu yaklaşım ile çocuk; insana, doğaya ve yaşama ilişkin duyarlık geliştirir. Düşünen ve duyarlı bireyler yetiştirmenin temeli bu yaklaşıma dayanır. Bu bakımdan, erken dönemden başlayarak çocuğun dünyasına yabancı yaklaşımların çocuk kitaplarında olmaması gerekir. Çocuk kitaplarında olmaması ve başaçıkılması gereken durumlar aşağıdaki başlıklar altında incelenebilir (Çer, 2016a).

2.3.3.1. Öğretme ve belletme

Çocuklar yeni öğrenen varlıklardır. Çocuk kitapları onlara öğrendiklerini yaşatarak kendi gerçeklerini gösterir. Bunu yaparken aşırı öğreticilikten ve tek yanlı olmaktan uzak durmalıdır (Dilidüzgün, 2018). Çocuk kitaplarının amacı öğretme ve belletme yaklaşımı ile çocuğu yetişkinliğe hazırlamak değildir. Öğretici ve belletici bir anlayışı olmayan kitaplar ile çocuk duyma ve düşünme sorumluluğu kazanır. Onlara neden sonuç ilişkisi içerisinde düşünme olanakları sunmalıdırlar (Çer, 2016a).

Çocuk kitapları, yazarın kendi doğrularını bellettiği bir öğreti kitabı değildir. Bu nedenle, çocuk edebiyatı yazarları eğitimci bir rol üstlenmemelidir (Çer, 2016a). Bu düşüncenin tanıklığında, çocuğa öğreticilik yapılırken aşırıya kaçılması onların öğrenmeye karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olabilir. Kendilerini öğrenmeye yönelik tüm kanallara kapatabilirler. Çocuklara sezdirilmek istenen bilgiler, onların gelişim dönemleri dikkate alınarak doğalarına uygun bir biçimde sunulmalıdır.

2.3.3.2. Öğüt ve emir

Çocuğa kaba bir gerçeklik sunularak ve bir yetişkinin öğüt dağarcığından çıkardığı yargıları aktararak çocuğun duygu ve düşünce oluşturma sürecini engellenir (Sever, 2019a). Öğüt ve emirler, çocuğun duygu ve düşüncelerini bastırmasına neden olur. Onlara

söylenenleri olduğu gibi benimsetir. Çocuklara kendi düşüncelerinin değersiz olduğunu düşündürtebilir (Çer, 2016a).

Düşünme sorumluluğu çocuğun elinden alan yazar, kendisini tek yetkili olarak göstermek istemektedir. Yazarın buradaki amacı, çocuklara kendince doğru olanları öğütlemektir. Çocuk edebiyatının temel amacı ise çocuklara sanatçı duyarlığı ile hazırlanmış insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin ipuçları sunmak, anadilinin anlatım güzelliklerini sezdirmek ve kitaplarla sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler olmalarını sağlamaktır (Sever, 2019a). Bu açıklamaların tanıklığında, çocuk doğası gereği öğüt ve emir içeren söylemlerden hoşlanmayabilir. Onlara yapacakları ya da yapmayacakları şeyleri öğütleyen tümcelerin bulunduğu kitaplara da aynı duyguyu yansıtabilirler. Öğüt ve emirler, çocuğu sürekli yönlendirilmeye açık duruma getirir. Kendi başlarına düşünemeyeceklerini, karar veremeyeceklerini hissetmelerine neden olur. Çocuğun öz güveni zarar görebilir. Kendilerine özgü duygu ve düşünce üretebilme yetilerinin körelmesine yol açabilir. Duruma bu açıdan bakıldığında öğütleyici ve emir verici söylemlerin çocuğun dünyasında ne çok kayba neden olduğu açıkça görülebilmektedir.

Çocuk, özgürce düşünebileceği bir ortam ister; yalnız, gerçek yaşamda etkisinde kaldıkları kadar çocuklar, yazın dünyasında da öğüt ve emirlerle çokça karşılaşabilmektedir. Onlara özgür düşünebilecekleri yer olması gereken kitapların da bu olanağı tanımaması çocuğu düş kırıklığına itebilir. Oysa çocuk kitaplarında onlara düşünmelerine, duygularını yaşayabilmelerine olanak tanındığında kitaplardan öğrendiklerini gerçek yaşamlarına da aktarabilirler.

2.3.3.3. Korku ve kaygı

Korku, bir tehlike ya da tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü anlamına gelmektedir (TDK, 2005: 1217). Psikoloji bilimi açısından korku, görünen ya da görünmeyen bir tehlike, tehdit anında duyumsanan ve hoş olmayan bir gerilim, güçlü bir kaçma ya da kavga etme dürtüsü; hızlı kalp atışları, kas gerginliği ve benzeri belirtilerle yaşanan duygusal uyarılmadır (Bakırcıoğlu, 2012).

Okulöncesi ve ilkokul düzeyindeki çocuklar, somut düşünceleri gelişmiştir. Aynı zamanda bu dönemdeki çocuk, nesnelerin canlı olduğuna inanabilir. Sözleri ve düşünceleri gerçek olarak görebilir. Okudukları masallardaki perilere, devlere, uçan halılara inanabilir.

Düş ile gerçeği birbirinden ayırt edemeyebilir. Bu nedenle onları tedirgin edecek, korkutacak örneklerden ve ürünlerden uzak tutulmalıdır (Köseoğlu, 2018). Diğer yandan korku, gerekli ve doğal bir duygudur. Karşılaştığı tehlikeye karşı bir uyarıcıdır (Bakırcıoğlu, 2012). Bu açıklamalarla birlikte korku, bireylerin tehlikeli hissettiği durumlarda verdiği doğal bir tepkidir. Çocuğu korkabileceği durumlarla bir araya getirmemek çocuğun yaşamındaki kişilerin bir sorumluluğudur. Onların öğrenme istekleri güdülenerek korkuları azaltılabilir. Yine okudukları içeriklerde bu bakımdan seçici olunabilir.

Kaygı sözcüğü ise, bilinçdışından kaynaklandığı için nedeni bilinmeyen tehlike, talihsizlik, korku ya da bekleyişin yarattığı tedirginlik, akıldışı korkudur (Bakırcıoğlu, 2012). Başka bir tanıma göre kaygı; üzüntü, endişe duyulan düşünce ve tasa anlamındadır (TDK, 2005: 1115). Kaygı bir belirtidir. Akıl dışı bir korku olarak da nitelendirilebilir (Bakırcıoğlu, 2012). Çocuk kitapları, sürekli olarak akıl dışı varlıklara yer vererek çocuğu korkutması, gerilim yaşatması, öğretme ve belletme amacıyla korkuyu bir araç olarak kullanması, çocuğun kitaba karşı olumsuz duygular oluşturmasına neden olabilir. Bu nedenle, çocuk yapıtlarında korkuya, gerilim oluşturacak biçimde yer verilmemelidir. Bunun yerine çocuğa korku ile nasıl başaçıkacağı duyumsatılmalıdır (Çer, 2016a). Bu açıklamaların doğrultusunda; çocuk kitapları çocuklara korku ve kaygı yayan bir nesne olarak tanıtılmamalıdır. Bunun için kitaplardaki öykülerin karakterleri çocuğa okumayı sevdirecek, örnek olacak ve onları korkutmayacak özellikte olmalıdır. Yazar, metinlerinde çocuğa korku duygusunu yenebilmesi için yol gösterici nitelikte söylemlere yer vermelidir.

Kaygılı çocuk çabuk üzülür ve çabuk heyecanlanır. Gergin ve tedirgindir (Yörükoğlu, 2019). Erken dönemde çocuğun iç denetim sisteminin daha gelişmemiş olması, onun iç dürtülerine engel olamamasına neden olmaktadır. Bu durumda, çocuk korku ve kaygı veren durumlardan olumsuz olarak etkilenebilir. Bu dönemde günah, ayıp vb. kavramlar, cezalar, tehditler ve korkutucu öğeler çocuk kitaplarında olmamalıdır (Çer, 2016a).

2.3.3.4. İdeolojik söylemler

Çocuk yazını toplumda çocuğun yerini belirleyen en duyarlıklı alanlardandır. İçinde doğduğu toplumun felsefi düşüncesini yansıtan bir ayna niteliğindedir (Şirin, 2000d). Her millet kendi varlığını sürdürecek temel prensipleri çocuklara geçirmeyi amaçlar. Çocuk eğitimine ilişkin görüşlerin değişmesi toplumun değer hükümlerinin değişmesi demektir (Erginün, 2000: 192-196).

İdeoloji kavramı, insan, toplum, dünya ve evrenle ilgili duygu, düşünce ve inançlar toplamıdır (Bakırcıoğlu, 2012). İdeolojinin temelinde iyi ve kötü çatışması vardır. Her edebiyat yapıtında bir dünya görüşü bulunur. Daha sonra ideolojik görüşlerin çocuk yazınına da yansımasına neden olur (Erginün, 2000: 192-196). Oysa çocuk edebiyatının amaçları arasında, çocukların bir düşünceye bağlanmasını yoktur. Çocuk kitapları ile çocuğu biçimlendirmek amacıyla ideolojik söylemlerin öncelenmemesi gerekmektedir. Bu bakımdan çocuk kitapları, ideoloji sözcülüğü ve inanç taşıyıcılığı yapmamalıdır. Çocuğa seçme olanağı veren düşünceler, öğretme ve belletme amacı olmadan çocuk kitapları ile sunulmalıdır (Çer, 2016a). Bu açıklamalarla birlikte her toplumun benimsediği bir ideolojik düşüncesi vardır. Bu düşüncelerin çocuğun yaş dönemine dikkat edilmeden çocuk yazınına aktarılması doğru değildir. Yetişkin dünyasına ilişkin görüşlerle çocuğu yönlendirmek çocuk gerçekliğine de uymamaktadır. Çocuk edebiyatı içerisindeki ürünler herhangi bir ideolojinin parçası olmamalıdır. Dilidüzgün'e (2018) göre çocuk edebiyatında idealize edilmiş yaklaşımlara yer verilmemelidir. Çocuğa, belli dünya görüşleri ve erdemleri zorla onaylattırılmaya çalışılmamalıdır.

Bunların yanı sıra bir ideoloji, çocuk gerçekliğine dikkat edilerek çocuğun düzeyine indirilebilir. Yazar, çocuğun düzeyine uygun bir karakterle, söylemek istediği düşüncesini uygun olaylarla anlatabilir. Yine edebiyat yapıtları ezen-ezilen ilişkisi içerisindeki özgürlük, dayanışma, adalet, demokrasi vb. kavramları önceleyebilir; yalnız, çocuk kitapları, bu düşüncelerin verilmesinde bir araç olarak kullanılamaz. Çocuk kitaplarında kadın ve erkek kahramanların cinsel anlamda bastırılmaları ve suçluluk duymaları da önlenmelidir (Çer, 2016a).

2.3.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı

Ayrımcılık; cinsellik, toplumsal statü, yaş, ideoloji, engellilik gibi öğelere dayanan bir ön yargı ile davranma, bu tür etkenlerden dolayı belli kişilerin ya da grupların belli kaynaklara ulaşmasını engellemektir. Bu ayrım, hem bireysel boyutta hem de sistemli ve kuramsal boyutta olabilir (Bakırcıoğlu, 2012).

İlk aylardan başlayarak aile, bebeğin cinsiyetine göre davranmaya dikkat eder. Kız çocuğunun saçına toka takılır, renkli giysiler yeğlenir. Kıza farklı erkeğe farklı oyuncaklar seçilir. Erkek çocuk daha çok hoplatılır. Kız çocuk daha çok gözetilir. Erkek çocuğa ağladığında "Erkekler ağlamaz" söylemi ile yaklaşılır. İncelik ve görgü kuralları daha çok kız

çocukları için uygulanır (Yörükoğlu, 2019). Bu açıklamalarla birlikte toplumlar her yaştan kadın ve erkek cinsine karşı farklı tutumları oluşturabilmektedir. Çocuklar da küçük yaştan başlayarak toplumun benimsediği değerlere göre yetiştirilebilmektedir. Birey yaşamı boyunca hissettirildiği ve ona öğretildiği biçimde cinsiyet rollerini taşımaktadır.

Günümüzde de kadınlar ve erkekler arasında tam bir eşitlik yoktur. Çalışan kadınların çoğu çocukları olduğu zaman işlerini bırakmak zorunda kalmaktadır. Çocuklar büyüdükten sonra kadınların işlerine yeniden başlayabilmeleri çoğu zaman olanaksızdır. Aynı zamanda özgürleşme ve eşit hakları olma yolunda en çok çabalayan yine kadınlardır. Asırlar boyunca erkeğe bağlı olarak yaşayan kadınlara çoğu hak tanınmıyordu. Çağımızda geçmişe oranla kadınların daha çok hakları vardır; yalnız, bu çağda bile hala kadınlar bir yerlere gelebilmek için çok savaşmaları gerekmektedir (İpşiroğlu, 2016).

Ailelerin kız ve erkek çocuktan beklentileri farklıdır. Erkek çocuktan güçlü, cesur, dayanıklı ve girişken olması beklenir. Kız çocuktan ise sevecenlik, incelik ve usluluk istenir (Yörükoğlu, 2019). Bu durumlara gerçek yaşamda olduğu kadar yazın dünyasında da sıkça karşılaşılmaktadır. Çer'e (2016a) göre çocuk kitaplarında söz gelimi; kişileştirilmiş bir aslan kahramanı erkek olarak, kişileştirilmiş bir ceylan kahramanı kadın olarak betimlenebilmektedir. Bu karakterlerle aslan üzerinden güçlü, cesur baskın vb. özelliklerin erkeğe, ceylan üzerinden güçsüz, edilgen, hassas vb. özelliklerin kadına yüklenmesine neden olabilir. Bu bakımdan çocuk kitapları, çocuğa toplumsal rolleri duyumsatırken kadın ve erkeğe eşit bir anlayış sunmalıdır.

2.3.3.6. Tozpembe bir dünya

Çocuk kitapları yaşam gerçekliğini çocuklara sezinletmesi gerekir (Çer, 2016a). Yazar, gerçeklerden kaçmadan, yaşamı bütün renkleri ile anlatabilmelidir. Çocuğa sevinç, acı, dostluk, sevgi, direniş, özgürlük ve öfke gibi her duyuyu bilmelerine olanak sağlanmalıdır. Yaşamı anlamaya çalışan o küçük insanlar için duygular ile insan olabildiğimizi hiçbir duygunun ötelenmemesi gerektiğini anlatmak çok önemlidir (Saygı, 2018). Yaşamdaki farklı duyguların yeri geldiğinde yaşanması gerekir. Bastırılan duygular ya da bilinmeyen duygular karşısında bireyi korku, değersizlik, özgür olamama vb. hisler kaplayabilir. Çocuk kitaplarında bu duygular çocuğun düzeyine göre işlenmelidir. Karakter, konu ve durum üzerinden çocuğa karşılaşabileceği olumlu ya da olumsuz duygular sezinletilmelidir.

Yaşam denilen uzun yolculuğu çocuk dümdüz, engelsiz bir yoldan ve tek bir renkten oluşmadığını bilmelidir. İyinin ve kötünün var olduğunu hissederek kendini koruyabilmelidir. Masallarda anlatılan canavarlar gibi yetişkin kılığında kötülerin olduğunu bilmelidir. Böylelikle o canavarlarla savaşma gücü elde ederler (Saygı, 2018). Bu nedenle, çocuk kitapları, çocukların Kaf Dağı'nın ardında ya da sırça köşkte yaşamadıklarının bilinciyle ve onlara aşırı korumacı yaklaşmayarak ölüm, sakatlık, hastalık, şiddet, boşanma, aşk, sevgi, engelli olma, dostluk, arkadaşlık vb. konuları yaşam gerçekliği göz önüne alınarak duyumsatılmalıdır (Çer, 2016a).

2.3.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar

Bin yıl öncesinin değerleri, kuralları ve yargıları çocuk edebiyatı aracılığı ile aktarılmamalıdır. Bu değerler, günümüz değerleri ile örtüşmelidir (Çer, 2016a). Bu açıklamanın tanıklığında çocuk yazını, yapıtları geçerliliğini yitirmiş geçmiş değerlerin bir aktarım aracı olarak görülmemelidir. Eski ve yeni değerler, yargılar ve kurallar günümüz dünyasına ve çocuk anlayışına uygun bir biçimde işlenmelidir. Çocuğun bulunduğu dönemde karşılığı olmayan yargılar, çocuklar için bir anlam oluşturmamanın yanında anlam kargaşalığına ve bocalamasına neden olabilir.

Çocuk edebiyatında, alışkanlıklara ve geleneklere mizah yoluyla yaklaşan yapıtlara gereksinim vardır (Çer, 2016a). Bu açıklamayla birlikte mizah, çocuğun düşünme ve sorgulama yetilerini canlandırır. Çocuk mizah aracılığıyla kitaplarda anlatılan değerleri, yargıları ve kuralları sorgulama olanağı bulur.

2.3.3.8. Tek ve değişmez doğrular

Çocuk edebiyatı ürünleri eleştirel düşünebilme amacı taşımalıdır. Kitap okumaya başlayan çocuk hem toplumsal yaşama katılmaya başlar hem de eleştirel bir bakış açısı kazanmaya başlar (Dilidüzgün, 2018). Bu nedenle çocuk yapıtları, tek ve değişmez doğruları öncelememelidir. Bunun yerine çocuğun eleştirel bakış açısıyla doğruları sorgulamasına olanak tanımalıdır (Çer, 2016a).

Tek yönlü bir anlayış ışığında hazırlanan çocuk kitapları yazarın güdümündedir. Bu anlayışı benimseyen yazarlar, kitapları ile çocuğun dünyasına ve sorunlarına ışık tutamaz. Çocuğun düş gücünü geliştiremez ve onlara yeni ufuklar açamaz. Tek ve değişmez doğrular

çerçevesinde hazırlanmış süslü, bol renkli birçok çocuk kitabı bulunmaktadır (Dilidüzgün, 2018). Bu açıklamaların doğrultusunda çocuğa kendi doğrularını aktarmak isteyen, değişmez doğruları vurgulayan kitaplarla bir araya getirilmemelidir. Fiziksel olarak ilgi çekici olsa da evrensel anlamda bu tür yaklaşımların benimsendiği sözde çocuk kitabı olarak satılan kitaplar çocuğun birçok açıdan gelişimini engeller.

2.3.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler

Abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğeleri kitabın içeriğini zayıflatır. Okurun heyecanını dengeleyemeyen öyküler, abartılmış merak öğesiyle okurun gözünde inandırıcılığının kaybedilmesine neden olabilir (Sever, 2019a). Merak öğesinin abartıldığında çocuğa kaygı ve endişe yaşatılabilir (Çer, 2016a). Yazar, insan ve yaşam gerçekliğini yapay bir gerilim anlayışından uzak bir biçimde kurgulamalıdır. Yine çocuk okurların, kitabı okurken düşündüklerinden kopuk bir sonuç ile karşılaşması inandırıcılık sorunu oluşturabilir. Kitapta okurun duygularının aşırı zorlanması, çocuğun insan ve doğa gerçekliğini anlamasını engelleyebilir (Sever, 2019a).

Çocuk kitaplarında, korku, acıma ve üzüntü gibi yoğun duygular içeren olayların, çocukta duygusal sağanak oluşturması engellenmelidir. Çocuğun duyguları sömürülmemelidir. Yazar, kurgusunu akıcı yapabilmek için aşırı duygusallığa yer vermemelidir. Bu durum çocuğun belleğinde anlamsız duygusal boşluklar oluşmasına neden olabilir (Çer, 2016a). Bu açıklamanın doğrultusunda, bazı yazarlar kitabının tutulması amacıyla okuruna duygusallığın doruğunu yaşatacak kurgular sunabilirler. Belirli bir düzeyde kullanılan duygu durumları kitabın niteliğini arttırır; yalnız, çocuk kitaplarında aşırı duygusallığın yeri olmamalıdır. Çer'e (2016a) göre çocuk yazını yapıtları, çocuğa karşılaştığı duygulardan korkmamasını hissettirmelidir ve bu duygularla başaçıkabilme yollarını sezinletmelidir.

2.3.3.10. Şiddet

Kitaplarda, yaşamın bir gerçeği olmasından dolayı şiddet öğesine yer verilebilir. Çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak yer verilen şiddet öğeleri, çocuğun şiddet karşısında nasıl davranması gerektiği konusunda onu duyarlı kılar. Çocuklara sorunların çözümünde en etkili yöntemin iletişim olduğu duyumsatılmalıdır (Sever, 2019a).

Çocuk kitaplarında yer verilen karakterlerin suçlanması, korkutulması, küçümsenmesi ve mutsuzluğa itilmesi durumlarında, karakterin bu tür durumlarla başaçıkmayı yeğlemesi çocuğa gerçek yaşamda böyle durumlardan kaçmak yerine çözüm yolları araması gerektiği sezdirilebilir (Çer, 2016a). Bu düşüncenin tanıklığında, çocuk kitaplarında yer verilen şiddet öğeleri çocuğu olumsuz durumlara ve düşüncelere itmemelidir. Onlara şiddet karşısında nasıl davranabileceği sezinletilmelidir.

Çocukların insan haklarına saygılı ve üretken bireyler olarak yetiştirilmesinde, sanatsal iletilerin sunduğu duygu ve düşüncelerin önemli bir rolü vardır. Onların duygu ve düşünce sağlığı, ideolojik öğreticilik ve şiddet içeren kitaplarla örselenmektedir. Çocuğun güdümlü, insan duyarlığını yok etmeyi amaçlayan, şiddeti ve saldırgan olmayı doğallaştıran düşüncelerle etrafı sarılmıştır. Toplum ilişkilerinde şiddet ve saldırganlığa başvurma eğilimi artmaktadır. Çocuklara seslenen oyunların, çizgi filmlerin vb. çoğunluğunda olaylar kaynağını şiddetten almaktadır. Şiddet, sorunları çözüme kavuşturmada genelgeçer bir yöntem olarak gösterilmektedir. Bunlardan dolayı çocuk özdeşim kurabileceği kişilik özelliklerini seçmede büyük sorunlar yaşayacaktır (Sever, 2019b). Bu açıklamanın tanıklığında, çocuğun etkisinde kaldığı televizyon programları, oyun, aile ve çevre içerisindeki yaşantılar, kitaplar vb. öğeler kapsamında şiddeti normalleştiren ve şiddete yönelmesine neden olacak hiçbir örnek içermemelidir. Günümüzde de hala şiddetin çözülememesinin ve artarak sürmesinin başat nedeni saldırganlığın, olumsuz duygu durumlarının ve şiddetin doğallaştırılma çabalarıdır. Bu öğeler görsel yayında ve kitaplarda çekici bir biçimde işlenerek kimi zaman açık kimi zaman örtük iletilerle çocuklara ve bireylere dayatılma amacı güdülmektedir. Bu izlenen amacın yazar, çizer, yönetmen, eğitimci, yöneticiler, aileler, çevre vb. tarafından bırakılması ile şiddete karşı ilk adım atılmış olacaktır.

2.4. Çocuk Şiiri

Çocuklar ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak gelişim dönemlerine göre nitelikli edebi metinlerle karşılaşmaları, anadilinin anlatım güzelliklerine sezinlemelerine, duygu ve düşüncelerinin zenginleştirmelerine, duyularını eğitmelerine katkı sağlar (Çer, 2018). Çocuklar, farklı edebi türleri okumaya ve edebi deneyimler kazanmaya açıktırlar. Onların, edebi metinler ile insana ve yaşama ilişkin elde ettikleri deneyimlerini arttırmaları gerekir. Çocuğun edebiyat kültürünü kazanabilmesinde şiirin önemli bir yeri vardır (Sever, 2019a).

Çocukların insanlığı kurmasında ve düşlerini işletmesinde gerekli en önemli öğe şiirlerdir. Şiir, çocuk edebiyatımızın en zengin ve verimli türüdür (Sucu Polat, 2002).

Şiir; zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım ve koşuk demektir (TDK, 2005: 1867). Şiir, en eski yazın türüdür. Sanat amacıyla tüm toplumlarda ilk olarak şiir söylenmiştir (Nas, 2004). Düz yazıya göre şiir, daha çok estetik değerleri olan ve daha çok özen isteyen bir yazı türüdür (Oğuzkan, 2006; Şirin, 2000e). Bu açıklamaların doğrultusunda, şiirin edebiyattaki yeri çok eskidir. Şiir, uyumun ön planda olduğu, birçok estetik öğe barındıran, kendine özgü bir ritmi olan edebiyatın en hassas türlerinden biridir.

Edebiyatımızda çocuk şiirinin yerine bakıldığında Divan Edebiyatı Dönemi'nde çocuklar için yazılmış yapıtlarla karşılaşılmamaktadır. Edebiyat tarihinde sözü edilen Nabi'nin "Hayriye" adlı mesnevisi ile Sünbülzade Vehbi'nin "Lütfiyye" adlı mesnevisi bugünün çocuk şiiri tanımı ve anlayışı kapsamında değerlendirilmesi zordur. Tanzimat Dönemi şairlerinin Türkçemize kazandırdıkları fabl türündeki manzumeler dil açısından yalın olmasa da edebiyatımızda çocuk şiirine geçişin ilk adımlarıdır (Oğuzkan, 2006).

Özellikle çocuklar için şiir yazma çalışmaları 1915 yılında anaokullarının açılmaya başladığı sıralarda görülmektedir (Oğuzkan, 2006). Tevfik Fikret, İ. Alaettin Gövsa ve Ali Ulvi Elöve çocuk şiiri yazma konusunda isteklendirilen şairler arasındadır (Oğuzkan, 2006; Sucu Polat 2002). Tevfik Fikret, ilk çocuk şiirleri yazan şairlerimizden en olgunu ve çocuk psikolojisine uygun yapıtlar veren şairlerin başında gelmektedir (Sucu Polat, 2002). Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü gibi şairlerin açık bir dille yazdıkları çocuk şiirleri uzun süre ilkokul ve ortaokul dönemindeki çocuklara okutulmuştur (Oğuzkan, 2006). Bu açıklamaların tanıklığında, Tanzimat Edebiyatı öncesinde çocuk şiiri olarak sayılan yapıtlar bulunmamaktaydı. Tanzimat Dönemi ile birlikte fabl türü çeviri yapıtları çocuk şiiri olarak da nitelendirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'ne kadar çocuk şiirleri yazılması için şairler de isteklendirilmekteydi. Bazı şairlerin bu döneme kadar verdikleri çocuk şiiri yapıtları ilköğretim düzeyinde okutulabilmiştir.

Çocuk şiirinin ilk örneklerinin verilmesinin ardından Cumhuriyet Dönemi'nde çocuk şiiri belirgin bir gelişme göstermiştir (Oğuzkan, 2000c). Bu dönemin ilk yıllarında Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Enis Behiç Koryürek, Samih Rıfat Ve Faruk Nafiz Çamlıbel gibi şairlerimiz çocuk şiirine yönelmişlerdir (Oğuzkan ,2006). Harf

İnkılabı'ndan bu yana çocuk şiiri alanındaki gelişmeler hız kazanmıştır (Oğuzkan, 2006; Sucu Polat 2002). Hasan Ali Yücel, Vasfi Mahir Kocatürk, Necmettin Halil Onan, Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Kutsi Tecer, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Halide Nusret Zorlutuna, Behçet Kemal Çağlar, Emin Recep Gürel, Faruk Gürtunca, İlhami Bekir Tez, Yaşar Nabi Nayır Ve Galip Naşit Arı gibi bu dönemin şairlerinin şiirlerine bugün ilköğretim ders kitaplarında yer verilmektedir (Oğuzkan, 2006).

1950'li yıllardan sonra çocuk şiiri alanında yapıt veren şairler konu ve dil bakımından çocukların özelliklerini dikkate alarak şiir yazmaya özen göstermişleridir. Tevfik Fikret'ten sonra çocuklar için yazdığı şiirlerle Fazıl Hüsnü Dağlarca Cumhuriyet Dönemi'nin öncü şairidir (Oğuzkan, 2006). Fazıl Hüsnü Dağlarca çocuk şiirini şöyle yorumlamaktadır: "Çocuk şiirinde yapıyı, nesnelliği, konuları, çocuğa göre daha ince seçmek, ilk duyarlıklar, ilk özgürlükler, ilk ölçüler içinde yazmak gereklidir." (Şirin, 2000e). Bu düşüncelerin ışığında, bu yüzyılın ortasından sonraki gelişmeler sonucunda çocuk şiiri, okuruna daha çok seslenmeye başlamıştır. Çocuğun gelişim dönemleri, ilgi ve gereksinimleri göz önüne alınarak yazılan şiirler ile çocuk şiiri önemli bir noktaya gelebilmiştir. Hem edebiyatımıza hem de çocuk şiirine katkıları ile Fazıl Hüsnü Dağlarca, özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde büyük ses getiren bir şairimiz olmuştur.

Günümüzde kendilerini çocuk şiiri yazmaya yönlendirmiş olan şairler de vardır. Bu şairler arasında Mehmet Necati Öngay, Mümtaz Zeki Taşkın, Rakım Çalapala, Sabih Şendil, Şükrü Enis Regü, Fazıl Hüsnü Dağlarca, İsmail Uyaroğlu ve İ. Hakkı Sunat sayılabilir (Oğuzkan, 2006). Bu dönemde çocuk şiiri yazan şairler oldukça çoktur. Yine 1980 sonrası çocuk şiiri yazan ve çocuk şiiri kitabı yayınlanmış şairler şöyle sıralanabilir: Abdulkadir Budak, Abdulkadir Bulut, Abdullah Rıza Ergüven, Ahmet Efe, Ahmet Şevket Bohça, Ahmet Uysal, Ali Akbaş, Arif Bilgin, Ataol Behramoğlu, Ayla Çınaroğlu, Aytül Akal, Aziz Karadeniz, Aziz Sivaslıoğlu, Bahattin Karakoç, Bestami Yazgan, Betül Tarıman, Bilgin Adal, Cahit Zarifoğlu, Ceylin Donat, Cihan Demirci, Coşkun Ertepınar, Çetin Öner, Derya Altıntren, Gökhan Akçiçek, Gündüz Aydın, Halil Soyuer, Halistin Kukul, Hasan Demir, Hasan Kallimci, Hasan Latif Sarıyüce, Hüseyin Özbay, İsmail Sivri, Kenan Akansu, M. Güner Demiray, M. Nejat Sefercioğlu, Mavisel Yener, Mehmet Önal, Mevlana İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin, Mustafa Tatçı, Müyesser Tunçer, Necdet Neydim, Necdet Tezcan, Nedim Uçar, Nevzat Yüksel, Nur İçözü, Nuri Kahraman, Nüzhet Erman, Rıfat Ilgaz, Rıfkı Kaymaz, Rıza Akdemir, Salih Mercanoğlu, Sennur Sezer, Subutay Hikmet Karahasanoğlu, Süreyya Berfe, Şahinkaya Dil,

Tekin Özertem, Ülkü Tamer, Vahap Akbaş, Vahap Öntaş, Yahya Akengin, Yalvaç Ural, Zeki Kuş, Zeynel Beksaç (Demiryürek, 2015).

Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan çocuk şiirleri cumhuriyetin iyiliklerini ve nimetlerini ön planda tutarak yazılmıştır. Günümüzde ise çocuk şiirleri, sanat ön planda tutularak insanlık erdemleri, evrensel bir insan sevgisine ve insancıl duygulara dönük bir anlayışla yazılmaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca bu anlayışın öncülerindendir (Sucu Polat, 2002).

Şiirin dili bilgi aktarmak değildir. Şiir; yoğun duygulardan, özlemlerden, düşlerden oluşturulan bir üründür. Şiirin düşsel olarak kurgulanmış özel bir dünyası vardır. Çocuk yazınının şiiri de çocuksuluğun dünyasına ilişkin duygu, doğa, coşku ve bilgi yoğunluklu ürünlerden oluşur (Güleryüz, 2013). Söylenenler üzerinden şiiri örnek ile açıklayalım:

KUŞ VE BULUT
Kuşçu amca!
Bizim kuşumuz da var,
Ağacımız da.
Sen bize bulut ver sade.
Yüz paralık.

Orhan Veli (URL-4, 2021)

Çocukların sevdiği ve bildiği varlıklara yer veren yalın, kısa ve içten bir anlatım ile çocuk duyarlığını kavrayan "Kuş Ve Bulut" şiirinin, çocuğun istekle okuyup dinleyebileceği ve belleğine yerleştirebileceği bir anlatım özgünlüğü vardır (Sever, 2019a).

Çocuğun yaşamının her döneminde şiire karşı olumlu bir tutumu vardır. Şiir dinlemek, ezberlemek ve okumak hoşuna gider (Oğuzkan, 2006). Aslında çocuk ile şiir arasında doğal bir bağ bulunur. Çocuk konuşmaya başladığında şiirlerdeki tümce yapılarına benzer bir tutum sergiler. Uyaklı ve ses özelliği yönünden birbirine benzer sözcükler kullanır. Çocuk kendi dünyasını ve düşünme biçimini yetişkinlerden daha farklı benzetme ve mecazlarla anlatır. Şair gibi çocuk da kişisel özgünlüğünü ve düş gücünü ortaya koyar (Oğuzkan, 2000ç). Bu açıklamalarla birlikte konuşabildiği dönemden başlayarak çocuk, şiire yatkınlığı ile dikkat çekmektedir; çünkü çocuğun ilk konuşmalarında kullandığı yinelemeli ve uyumlu sesler şiirin yapısında da vardır. Bu benzerlik, çocukluk döneminin özellikleri ile bütünleştiğinde çocuk tıpkı şairler gibi şiirsel konuşmasıyla kendisini yansıtabilmektedir. Çocukların ilerleyen dönemlerinde şiire karşı güzel duygular beslemesinin altında yatan nedenlerden birisi de budur.

Şiir öncelikle bir imgelem ürünüdür. Çocukların algılama düzeylerine göre yeni gerçeklikler oluşturulabilir. Yeni gerçeklikler insanı her zaman heyecanlandırır (Atilla, 2018b). Şiirler aile sevgisi, yaşam sevgisi, doğa sevgisi gibi konuları işleyerek çocuğa olumlu duygu ve davranışlar kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici nitelikte olmalıdır (Oğuzkan, 2006). Şiirde günlük olaylar ve yaşama biçimleri yeni bir görüş ile ele alınmalıdır. Çocuğun yaşamına renk katmalıdır (Tuncer, 2000b). Bu açıklamaların tanıklığında şair, şiirde çocuğun bildiği gerçekleri farklı bir biçimde sunmayı amaç edinmelidir. Çocuğun düş gücünü ve yaşam biçimlerine değişik bakış açıları geliştirmesini desteklemelidir. Şiir, çocukta olumlu duygular uyandırmalıdır ve bu duyguları yaşamı boyunca sürdürebilmelidir.

Çocuk, öğrendiği anadilinin bazı esneklikleri olduğunu gözlemler ve bunları anlamaya çalışır. Düzyazıda olmayan birtakım çağrışımlara ulaşır. Daha önce bilmediği sözcükler, bildiği sözcüklerin yan anlamları olduğu, yeni benzetmeler derken biçim ve yapı olarak farklı oluşumlarla karşılaşır (Atilla, 2018b). Başka bir deyişle şiir, çocuğa daha önce tanımadığı bir dünyanın kapısını aralar. Şair, dilin anlatım güzelliklerini şiirine ne kadar aktarabilirse çocuk o kapıdan girmeye o kadar istekli olur. Çocuklar bilmedikleri ve onlara farklı gelen şeyleri öğrenmek için merak edip peşlerine düşerler. Böylece şiirle birlikte dilinin yapısına, esnekliğine kendi öğrenmeleriyle tanık olurlar. Bu tadı alan çocuk şiire yaşamında yer vermeye istekli olabilir.

Şiir sözlü edebiyat ürünü ve bir sanat etkinliği olarak düşünülebilir. Sanatta bilişsel, duyuşsal ve devinişsel süreçler vardır. O nedenle çocukların okuyacakları şiirler doğru seçilmelidir. Şiir seçilirken şu özelliklere dikkat edilmesi gerekir:

- Çocuğun okuyacağı şiir, onun ilgi alanına ve duygu dünyasına seslenmelidir.
- Şiirin dizeleri uzun olmamalıdır. Sözcüklerin hece sayısı az olmalıdır ve sözcükler çocuğun sözcük dağarcığı ile örtüşmelidir.
- Çocuğun kolay sezinleyebileceği biçimde yazılmalıdır.
- Belirli günler ile şiir türü arasında bir anlam olmalıdır. Söz gelimi; Orman Haftası'nda doğasal şiirlere, Cumhuriyet Bayramı'nda coşkulu, destansı ve duygusal şiirlere yer verilmelidir.
- Anaokulu ve 1. 2. ve 3. sınıflarda şiirler iki-dört dörtlük; 4. ve 5. sınıflarda üç-beş; 6. 7. ve 8. sınıflarda dört-sekiz dörtlük arasında olmalıdır.
- Törenlerdeki şiirler, okuyan ve dinleyen için sıkıcı, ağır ve uzun seçilmemelidir.

- Şiiri okuyacak ve dinleyecek olanlar için onların ilgi alanları dikkate alınmalıdır (Güleryüz, 2013).

Yukarıdaki özelliklere bakıldığında, şiir seçiminde hem okuyacak kişinin hem de dinleyecek kesimin özelliklerinin dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle hazırlanan programlardaki şiirleri dinleyicilerin can kulağı ile dinleyememesinin altında yatan nedenlerden birisi şiir seçimlerinde yapılan hatalardır. Çocuk şiirlerinde aranan diğer özellikler olarak şöyle sıralanabilir:

- Şiirde düşünceler açık olmalıdır.
- Şiirdeki betimlemeler kesin ve yalın olmalıdır.
- Mecazi istiare ve benzetme gibi edebi sanatlara kararında yer verilmelidir.
- Tam ve yarım uyaklardan ve bazı dizelerin yinelenmesinden yararlanılarak bir uyum sağlanmalıdır (Oğuzkan, 2006).

Çocuk şiir ezberleme konusunda zorlanmamalıdır. Bu durum çocuğun şiirden soğumasına neden olabilir. Çocuğun sevdiği şiiri okuya okuya kendiliğinden ezberlemesi durumu başkadır. Önemli olan çocuğun şiiri ezbere okuması değil, şiirin duygu ve değerlerini vurgulayacak biçimde etkili ve güzel okuyabilmesidir (Nas, 2004).

Sözlü edebiyat uygulaması olarak zor sözcüklerden ve uzun satırlardan oluşan şiirleri çocuğa ezberletmeye çalışmak bir eziyet olabilir. Bu yanlış şiir okuma anlayışı nedeniyle genç, yaşlı, üniversiteli, liseli ya da ilkokul mezunu olsun bir arkadaş söyleşisinde şiir okunmamaktadır. Oysa tarihsel bir geçmişi olan şiir önemli günlerde okunabilmelidir. Bu bakımdan okullarda herkesin yaşamı boyunca benimseyebileceği ve okuyabileceği doğasal, destansı, lirik ve öğretici birkaç şiiri bilmelidir (Güleryüz, 2013). Bu açıklamaların tanıklığında, her bireyin farklı şiir türlerinden hoşuna giden birkaç şiiri okuyabilmesi bireyin anadiline sevgisinin artmasını sağlayabilir. Bu şiirleri paylaşabilmesi şiir geleneğimizin de yaşamasına katkı sağlar. Aynı zamanda bireyin öz güveni ve olumlu duyguları desteklenebilir.

Şiir yazmak ya da şiir okumak öğretilen değil öğrenilen bir güçtür. Bunun anahtarını kimse kimseye veremez; yalnız, yol gösterilebilir. Gerisi bireyin sezgisine, yaratıcılığına ve çalışkanlığına kalmaktadır. Çocuklar için yazılan şiirlerin özellikleri yetişkinlere yazılan şiirlerin dışında düşünülmemelidir; yalnız, ritim, sözcük seçimi, düzen, dize uzunluğu gibi bazı noktalarda seslenilen insan topluluğunun algılama gücü dikkate alınmalıdır. Çocuğun uyak, hece sayısı gibi baskıcı uygulamalardan uzak tutulması gerekir. Kısacası her çocuk şiiri anlar, şiiri sevebilir ve her çocuk güzele ilgi duyabilir; çünkü her çocuk, önce insandır (Atilla, 2018b).

2.5. Fazıl Hüsnü Dağlarca

Fazıl Hüsnü Dağlarca, süvari yarbayı Hasan Hüsnü Bey'in oğludur. Çağdaş Türk şiirinin kurucu ve usta şairlerinden olan Dağlarca, 1914 yılında İstanbul Beşiktaş'ta doğmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında bir asker ailesinin beş çocuğunun dördüncüsü olarak dünyaya gelmiştir. Nüfus kayıtlarında adı Mehmet Hüsnü Dağlarca'dır (Sucu Polat, 2002). Dağlarca'nın adı, ailenin yakın dostları olan Dağıstanlı Mehmet Fazıl Paşa'nın adından gelmektedir (Yüreğir, 2011).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, babasının görevinden dolayı çocukluğunun ilk altı yılını Pozantı ve Konya'da geçirmiştir. İlköğrenimini Konya, Kayseri, Adana ve Kozan'da sürdürmüştür. Ortaöğrenimini Tarsus ve Adana Ortaokullarından sonra girdiği Kuleli Askeri Lisesinde 1933 yılında bitirmiştir. Ciddi anlamda şiiri önemsediği ve şiir üzerine çalıştığı yıllar, Kuleli Askeri Lisesindeki öğrencilik yıllarıdır. Okul dergisi dışındaki ilk şiiri, 1933 yılında lise son sınıf öğrencisiyken "İstanbul" dergisinde yayımlanmıştır. Kuleli Askeri Lisesinden sonra öğrenimini Harp Okulunda sürdüren Fazıl Hüsnü Dağlarca, 1935'te ilk şiir kitabı "Havaya Çizilen Dünya"yı Harbiye'nin 2. sınıfındayken kendi olanaklarıyla bastırmıştır. Harp Okulundan 1935 yılında mezun olduktan sonra Atış Okulunu da bitirerek piyade subayı göreviyle Doğu Anadolu'ya atandı. Bu nedenle Dağlarca İstanbullu şairler arasında taşrayı en iyi bilendir (Sucu Polat, 2002).

Çıldır, Aras ve Ağrı Dağı sırtlarında doğu hizmetini yaptığı sıralarda "Çocuk ve Allah" adlı kitabını hazırlamıştır. Üç yıl sonra İstanbul'a atandığında, yine kendi parası ile bu ikinci kitabını 1940 yılında bastırmıştır. Ordudaki on beşinci hizmet yılını tamamladığında, önyüzbaşı rütbesi ile 1950 yılında askerlikten ayrılmıştır. Daha sonra Dağlarca, Ankara'da Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğünde çalışmıştır. 1952-1960 yılları arasında Çalışma Bakanlığının İstanbul İş Müfettişliği Örgütü'nde görev almıştır. 1960 yılında bu görevden emekli olmuştur. Fazıl Hüsnü Dağlarca, 1959'da İstanbul Aksaray'da iki arkadaşıyla birlikte kurdukları kitabevini ve onun yayınlarını emekli olduktan sonra yönetmeye başlamıştır. 1960-1964 yıllarını kapsayan dört yıllık sürede "Türkçe" adlı aylık dergi çıkarmıştır. 1974 yılında şair, Kitap Kitabevini kapatmıştır. Bu yıldan sonra Dağlarca, herhangi bir işte çalışmamıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca, ilk ününü Harp Okulunda öğrenci olduğu yıllarda Varlık dergisinde yayımlanan şiirleriyle kazanmaya başlamıştır. Daha sonra Kültür Haftası, Yücel, Aile, İnkılapçı Gençlik, Yedi Tepe, Türk Dili, Yenili, Vatan, Kültür Dünyası, Çağrı, Türkçe, Ataç,

Türk Yurdu, Yön, Devrim, Varlık (1934-1972) dergilerinde yayımladığı şiirlerle Doğan Hızlan'ın anlatımıyla "Tek başına bir okul" kimliği göstermiştir (Sucu Polat, 2002). Ulusal ve uluslararası birçok ödül alan Fazıl Hüsnü Dağlarca 15 Ekim 2008 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir (Barak, 2009).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, 94 yıllık yaşamının 75 yılını şiire ve Türkçenin arı bir dil olmasına adamasıyla Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir (Uluçay, 2014). Dil, kuram ve imge zenginliği bulunan farklı çağrışımlardaki şiiriyle, günümüzün geçmişten geleceğe uzanan en büyük şairlerinden biridir (Sucu Polat, 2002). Dağlarca'nın söze can vererek düşünce ve düş dünyasını anlatırken Türkçeye de katkıda bulunmuştur. Yaklaşık bir asırlık geçmişiyle oluşturduğu geleneği olan yalın dili, şiir biçimleri, bağlaçlarla uzayıp giden dizeleri, sözcükyinelemeleri yaparak oluşturduğu ses kompozisyonlarıyla ve kullandığı Öz Türkçe sözcükleriyle bir şiir dünyası kurmuştur (Uluçay, 2014). Başka bir söyleyişle Fazıl Hüsnü Dağlarca, ömrünün çoğunu Türkçenin özelliklerini, güzelliklerini ve olanaklarını kitaplarına yansıtarak edebiyatımıza hizmet ederek geçirmiştir. Özellikle şiirleriyle Türkçenin bir deniz olduğunu hissettirerek her okurunun bu denizden farklı tatlar alabilmesine olanak sağlamıştır. Şair, kararlılığını ve içtenliğini kitaplarına işlemiş, edebiyatımızda yazın anlayışı ile önemli bir yeri olmuştur. Arpa'ya (2010: 18) göre şair, şiirleri ve kendisi arasındaki ilişkiyi şöyle anlatmaktadır: "Sözcükler benim soluklarımdır. Benim düşüncelerimi anlamak için benim soluklarımın yüzünüze değmesi gerekir. Ozanlar, besteciler, ressamlar vb. yaratıcıların hepsi yapıtlarında kendilerini kullanırlar. Hepsi kendi ellerini, kendi yüzünü, kendi sevgisini kullanırlar." Bu açıklamanın tanıklığında, şairin şiirlerini anlayabilmek aslında şairi anlayabilmektir. Şiiri okurken bir yandan belleğimizde şairi, yaşama bakışını ve duygularını sezinleyebiliriz. Kısacası kendisini şiirlerinde okuyucusuna hissettirebilen ve şiiri ile bütünleşebilen şair, asırlar sonra bile unutulamayacak bir şairdir. Fazıl Hüsnü Dağlarca bu şairlerin başında yer alır.

Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirler, büyük şairin çocuk edebiyatına verdiği önemi somutlamaktadır (Sever, 2019b). Şairin 1935 yılında yayımladığı "Havaya Çizilen Dünya" yapıtı ile edebiyat yaşamına girdiği düşünüldüğünde günümüze kadar yaklaşık altmış beş yıl yazın dünyasında varlığını sürdürebilmiş ender şairlerimizdendir. Şiir tutkunu bir şair olan Dağlarca, yüz ona yakın yapıt vermiştir. Bu kadar çok yazmasına karşın, şiirinde hiçbir dönemde gerileme ya da zayıflama görülmemiş bir sanatçıdır (Sucu Polat, 2002).

Dağlarca, 1940 yılında yayımlanan “Çocuk ve Allah” yapıtının, sonraki yapıtlara kaynaklık ettiğini belirtmiştir (Sever, 2019b). Bu durumu şu dizeler ile örnek gösterir:

ÇOCUKLAR KORKUNÇ ALLAHIM
Çocuklar korkunç, Allahım
Elleri, yüzleri, saçları.
Uyurlar bütün gece
Yok sana ihtiyaçları.
Çocuklar korkunç, Allahım
Bebek yaparlar haçları.
Aşina değiller hatıramıza
Severken aynı ağaçları.
(Dağlarca, 2018a: 21)

Fazıl Hüsnü Dağlarca, yaşamda ne varsa şiirle anlatılabileceğini söyler (Kılıçarslan, 2011). Şairliği ve şiiri bir yaşam biçimi olarak benimsemiş olan Dağlarca, yaşamı boyunca şiir dışında düzyazı çalışmaları yapmamıştır (Sucu Polat, 2002). Diğer edebi türlerle bir sorunu olmasa da önceliği her zaman şiir olmuştur (Kılıçarslan, 2011). Bu açıklamaların tanıklığında, şiiri yaşamının bir parçası değil yaşamının ta kendisi olarak gören bir şairin kalıcılığının ve başarısının kaynağı açık bir biçimde görülmektedir. Şiirlerini yaşam ile bir tutmasından dolayı gerçek yaşamdaki olay, konu, duygu ve biçim zenginliğini yapıtlarına da aktarmıştır. Bundan dolayı Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın şiirleri biçim ve yorum bakımından zengindir. Bu durum ise okurunun ilgi ve gereksinimlerinin çoğunu Dağlarca’nın şiirlerinde bulabilmesine olanak tanımaktadır.

Şair, bir şiirin yazıldığı zaman değil, okunduğu zaman bittiğini anlatmaktadır. Dağlarca şiir tutkusunu, “Ne zaman şiir yazıyorsun diye soruyorlar. Ben onlara diyorum ki: Bana ne zaman şiir yazıyorsun diye sormayın, ne zaman şiir yazmıyorsun diye sorun.” tümceleriyle belirtmektedir (Arpa, 2010). Şiir tutkusunun yanı sıra Dağlarca Türkçe tutkunudur. Onun için Türkçe, ses bayrağıdır. Anlatmak istediği bir olayın, nesnenin vb. karşılığı olan Türkçe bir sözcük varsa şiirlerinde onu kullanır. Vefatından önce eski şiirlerinde yer alan yabancı sözcükleri Türkçeleştirmesinin nedeni, Türkçeye özen göstermesidir. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Türkçenin gelecekteki yerini koruyacak bir anlayış ile dile yaklaşmaktadır (KIlıçarslan, 2011). Bu açıklamaların ışığında, Fazıl Hüsnü Dağlarca kaleme aldığı şiirleriyle Türkçe sevgisini de gelecek kuşaklara kazandırmayı amaçlamıştır. Bu bakımdan dili bütün özellikleri ile en iyi tanıtan ve kullanan şairlerimizden birisi olmuştur.

Dağlarca Türk edebiyatındaki hiçbir olaydan ve akımdan etkilenmeyerek kitaplarında kendi edebi biçimi ile tek başına bir Dağlarca kimliği oluşturmuştur. Şiirlerini sevgi, içtenlik ve imgelem üzerine kurmuştur. Şiirleri dünü, bugünü ve yarını içermesinden dolayı evrensel boyutu yakalamıştır. Yine şiirleriyle havaya içindeki çocukluk haritasını çizen bir şairdir (Sucu Polat, 2002). Fazıl Hüsnü Dağlarca kendisini şiir eğitiminden geçirmiş bir şairdir. Hece ve aruz vezni ile yazdığı şiirlerinden sonra kendi şiirine ulaşmıştır (Kılıçarslan, 2011). Dağlarca, esrarlı ve metafizik çağrışımları olan ilk şiirlerinden son dönemlerde yayımladığı çocuk şiirlerine kadar, din dışı trajik bir duyarlığa dayanmaktadır. Şairin yazdığı bütün yapıtlara bakıldığında "zıtlık şairi", onu çözümleyecek anahtar sözcüklerden birisi olur. Ölüm-yaşam, iyi-kötü, sevgi-öfke vb. kavramlar onun şiirlerinde bir aradadır. Daha sonra ise şiirlerinin en bilinen özellikleri denge ve paralellik olmuştur. Şiirlerinde somutlamalara karşı bir düş dünyasına yer vererek bu dengeyi anlatmaktadır (Sucu Polat, 2002). Dağlarca okuruna, dikkat çekici benzetmeler ve bağdaştırmalarla dilin yaratıcı anlam oluşturma gücünü sezinletir. Kısa soru tümceleriyle okurunu uyandırır. Anlam oluşturmada okur da ortak edilir (Sever, 2019b).

Fazıl Hüsnü Dağlarca için yaşamında okullu olmanın, büyüklere özenmenin önemi büyüktür. Şair daha 4-5 yaşlarındayken babasına gelen mektupları okuyamamanın, şiir denilen dizeleri anlayamamanın acısını hisseder. Okumaya ve yazmaya karşı ilgisinin ve özellikle çocuklar için yazdığı şiirlerine bu ilgisini yansıtmasının nedeni bu yaşantı birikimleridir (Kıbrıs, 2011). Şair çocuk şiirlerinde eğiten, eğlendiren, ders veren, çocuk ruhuna uygun izleklere yer verir (Sucu Polat, 2002). Kitaplarının hem biçim hem de içerik özellikleri onun, çocukları ne kadar önemsediğinin bir kanıtıdır. Şiirlerinde gereksiz gibi duran bir sözcüğü yoktur. Konu bakımından oldukça türlülük gösterir. Şiirlerinde ölçü ve uyak kullanmadan, doğal konuşma biçimiyle okunabilecek şiirler yazmıştır. Şairin amacı, çocukların yaşamı tanıyabilmelerine yardımcı olmak ve yaşamdaki ilişkileri sezmelerini sağlayabilmektir. Bu sırada da çocukları hem düşündüren hem de güldüren bir şairdir (Kıbrıs, 2011).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, çocuklar için yazdığı şiirlerinde, çocuk şiirine değil, şiirdeki çocuğun anlatım derinliğine yeni bakışlar kazandırmıştır. Alışılan şiirlerin tersine, Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde bilinen okul şiirlerine ve marşlara değinilmemiştir. Onun şiirlerinde çocuk duyarlığına zengin imgeler katarak masalımsı-çocuksu bir dünya yer almaktadır. Çocuk şiirlerindeki yaratıcılık da çok yönlüdür. Şiirlerindeki çocuk, okurunu gizemli bir çocuk

dünyasına ulaştırmaktayken bir yandan da çocuğun duyuları ile yaşamın sorunlarını, insan-evren-doğa ilişkilerini de çözümlemektedir (Sucu Polat, 2002).

Şair, çocuk imgesini özgürlük alanı içinde tutar. Şairin kaleminden çıkan her harf, her sözcük ile yeryüzü yurttaşlarına insanoğlunun tükenmez çocuk ruhunu okutur. Şiirlerinin kurduğu çocukluk ülkesi her yetişkini içine alır. Çocuk merakını, bilme, bulma ve öğrenme isteğini yılmadan dizelerinde işlemiştir. Şiirlerinde devinim vardır. Fazıl Hüsnü Dağlarca yazdıklarıyla, barışı ve sevgiyi titizlikle işleyen başka bir dünya şairi olup olmadığını okuyucusuna sordurur. Sözcüklerle, hayvanlarla ve nesnelerle doğal bir karşılıklı konuşma alanı oluşturur. Yıldızlar, ay, gökyüzü, bulut, güneş, rüzgar ve renkler bile dizelerinde söz alır. Çocuklara kurguladığı ve onlara kurgulattığı dünyalar büyük bir zenginliktir (Haşal, 2011). Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde bulunan özelliklerden birisi de yalınlıktır. Şair, sezdirmek istediği duyguyu ve düşünceyi gereksiz sözcüklerden kurtararak çocuklara iletir (Sever, 2019b).

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Atatürk sevgisinin çocuklarda doğumdan sonra başladığını belirtir. Dağlarca, "Atatürk ilk çocuktur. Daha bir sözcük bile yazılmamış büyük bir kağıttır. Yaşamasıyla herkes o kağıdı doldurur. Çocuk bu nedenle Atatürk'ün en yakınıdır. Atatürk'te ulusun özü vardır, her çocukta olduğu gibi. Atatürk bir sanatkardır. Onun yazın yapıtı, Türkiyemizdir." diyerek Atatürk sevgisinin kaynağını göstermektedir (Arpa, 2010). Bu söyleme şiirlerinden bir örnek verelim:

"ŞAŞMAK
Erkenden geldim okula
Bir de ne göreyim
Gelmiş Atatürk
Daha erkenden"
(Dağlarca, 2018b: 10)

Şiirde görüldüğü gibi Atatürk sevgisi yalın, kısa ve içten bir dille anlatılmıştır. Ders kitaplarında yer alan Atatürk şiirlerinden farklılıklar taşımaktadır. Bunlar çocuğa, Atatürk'ü ve yurdu için yaptıklarını anlamaya dönük, Türkçenin içten sesiyle biçimlendirilmiş bir sorumluluk yükler (Sever, 2019b).

Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı ilk şiir kitabı 1967 yılında "Kuş Ayak"tır. 1974 yılında şair, çocuklarla ilgili kitaplarını peş peşe sıralamıştır. 2000 yılına kadar 21 şiir kitabı yazmıştır (Kıbrıs, 2011). Şairin şiir kitapları birkaç grupta toplanabilir:

- Doğrudan eğitsel ya da öykü niteliğindeki şiir kitapları; “Balina ile Mandalina”, “Yazıları Seven Ayı”, “İlkokul 1’deki”, “İlkokul 2’deki/ Kanatlarda”, “İlkokul 3’teki”, “Yaramaz Sözcükler”, “Güneşi Doğduran” ve “Yanık Çocuklar Koçaklaması” olarak sıralanabilir.
- Çocukların sevdiği doğa öğelerinin, oyun ve oyuncak öğelerinin, nesnelerin betimlendiği şiir kitapları; “Kuş ayak”, “Oyun Okulu”, “Bitkiler Okulu” olarak belirtilebilir.
- Geçmiş yıllarını hatırlayan şairin bu duygu ile kendi çocukluğunu anlattığı şiir kitapları; “Göz Masalı”, “Çocuk ve Allah” olarak sıralanabilir.
- Dikkatli gözlemlerle farklı çevrelerdeki çocuğu anlamaya çalışan şiir kitapları; “Arkaüstü/ Uçsuz Bucaksız Yaşama”, “Yeryüzü Çocukları/ Başparmak”, “Gösterme Parmağı”, “Orta Parmak”, “Yüzük Parmağı” ve “Serçe Parmak”tır.
- Çocuksu duyguları yalın bir dille anlatan şiir kitaplar ise; “Şeker Yiyen Resimle”, “Arkaüstü/ Uçsuz Bucaksız Yaşama” olarak sıralandırılabilir (Sucu Polat, 2002).

Okulöncesi dönemden başlayarak çocukların yaşamına, Dağlarca’nın düzeye uygun şiirleri katılmalıdır. İlköğretim döneminde, Türkçe eğitimi Dağlarca’nın şiir kitapları ile yapılandırılmalıdır. Çocuklarda dil bilincini oluşturabilmenin en etkili yolu, onları Türkçenin yaratıcı anlatım olanaklarıyla tanıştırmaktır (Sever, 2019b). Bu açıklamaların tanıklığında, çocuklar nitelikli, Türkçeyi sevdiren, düş ve düşünce gücünü geliştiren ve insan-doğa-yaşam duyarlığını sezdirebilecek yapıtlarla buluşturulmalıdır. Özgün ve nitelikli yapıtlar yazmış olan şairimiz Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın şiirleri ile çocuklar küçük yaştan başlayarak bir araya getirilmelidir.

2.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde “çocuk edebiyatı”, “çocuk şiiri”, “çocuk kitapları”, “çocuğa görelik ilkeleri” ve “çocuk edebiyatı yazarları ve şairleri üzerine yapılmış araştırmalar” konuları ile ilgili ulusal ve uluslararası yapılan çalışmalara zamandizinsel olarak değinilmiştir.

2.6.1. Yurt dışı araştırmaları

Sloan’ın (2001) *But Is It Poetry?* adlı makalesinin amacı, günümüz çocuk şiirlerinin içerisinde gerçek şiirin olup olmadığını incelemektir. Bunun yanı sıra eleştirmenlerin ve şairlerin gerçek şiir ile ilgili düşüncelerini saptamak amaçlanmıştır. Çocuklar kendilerini şiirin neresinde gördükleri de araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların ilgilerine göre şiire

gereksinimi olduğunu aktardıkları görülmüştür. Çok sayıda şiir okunmadan özellikle çocuk şiirinde, gerçek şiirin tanımlanamayacağı sonucuna varılmıştır. Şairlerin gerçek şiire ulaşmak için çağdaş ve klasik çocuk şairlerinin yapıtlarına ilişkin bilgilerin yol gösterici olduğu vurgulanmıştır.

Ryan'ın (2002) *Growing With Poetry: Enhancing An Appreciation Of Poetry In The Primary Classroom* adlı yüksek lisans tezinin amacı, şiire olan ilginin düşüşünü ve ilkokul sınıflarında şiir öğretiminin niteliğini artırmak için neler yapılabileceğini araştırmaktır. Araştırma sonucunda, ilköğretim İngilizce dil sanatları öğretim programını tamamlamak için bilgilendirici bir şiir öğretmeni kaynak kılavuzu, ilköğretim eğitimcileri için tasarlanmıştır. Böylelikle şiirin estetik beğenisine öğrenciler isteklendirilecektir. Kaynak kılavuzu, çocuk şiirinin en yaygın bulunan unsurlarını ve biçimlerini içermektedir.

Smith-D'Arezzo'nun (2003) *Diversity in Children's Literature: Not Just a Black and White Issue* adlı makalesinin amacı, çocuk kitaplarının nasıl çözümleneceğini ve eğitimcilerin engelli karakterler içeren kitaplar kullanıyorlarsa nelere dikkat etmeleri gerektiğini araştırmaktır. Araştırmanın sonucunda, öğretmenin engelliler hakkında ek bilgi sağlayarak, çocukların bilişsel engelli akranlarına yönelik tutumlarını olumlu yönde etkileyebilecek bir konumda olabileceği görülmüştür. Çocukların tepkilerini tartışmalarına izin verilmesinin yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplarda yer alan engelli karakterleri daha derinden anlamaları çocukların engelli akranlarını görmelerine yardımcı olabileceği saptanmıştır.

Boudreau'nun (2009) *Slam Poetry and Cultural Experience for Children* adlı makalesinin amacı, slam şiirinin tarihini, çocukların slam şiirine tepkilerini ve slam yarışmasının okuryazarlık becerilerini öğretmedeki değerini araştırmaktır. Araştırma, slam şiirinin çocuklara kendi kültürel deneyimlerini özümseyebilme olanağı verebileceğini göstermektedir. Slam sözlü bir gelenektir. Slam yarışmalarının şair ve dinleyici arasında etkin bir ilişki oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Slam şiirinin bu özellikleri, çocuklara şiirin değerini anlamayı ve dil ile ilişkilerini geliştirmeyi öğreten bir araç olduğu görülmüştür.

Rosenbergova – Zemkova'nın (2011) *Contemporary Issues In Modern Children's Poetry* adlı diploma tezinin amacı, çocuk şiiri yazarlarının yapıtlarında ölüm, cinayet, vejetaryenlik, ırkçılık, çevre sorunları, göç, yoksulluk, istismar ve sakatlık gibi güncel izlekleri saptamaktır. Aynı zamanda bu izleklerin çocuk okuyucuya nasıl sunulduğunu araştırmaktır. Bu çalışmada, seçilmiş birkaç Amerikan ve İngiliz modern çocuk şiir yazarının yazıları sunulmuştur. Bu yazarlar; Shel Silverstein, Roger McGough, Spike Milligan, Benjamin

Zephaniah, Jack Prelutsky ve Langston Hughes olarak belirtilmektedir. Seçilen yazarlar tarafından çağdaş izleklere nasıl yaklaşıldığı ve bir çocuk okuyucuya nasıl sunulduğu ortaya konulmuştur.

Haba-Osca, Ambròs ve Osca-Lluch'ın (2018) *Scientific production in children's literature through the Web of Science* adlı makalesinin amacı, çocuk edebiyatındaki yapıt üretiminin incelenmesidir. Aynı zamanda Web of Science veri tabanında dizinlenmiş uluslararası bilimsel dergilerde bu alanda yayımlanmış bilimsel çalışmaları belirlemektir. Bu araştırma bibliyometrik bir çalışmadır. Bibliyometrik çalışmalar bu alana hizmet eden bilimsel yayınlardan elde edilen verilerdir. 474 dergide yayımlanmış olan toplamda 1558 çalışma incelenmiştir. Sonuç olarak, zaman içerisinde çocuk edebiyatı alanı ile ilgili çalışmaların sayısının arttığı görülmektedir; yalnız, üretilen çalışmaların %85'ini bilimsel makalelerin ve kitap incelemelerinin oluşturduğu sonucuna varılmıştır. En çok çalışmaların yayımlandığı dergilerin, Lion and the Unicorn, Children's Literature in Education, ve International Research in Children's Literature oldukları belirlenmiştir.

2.6.2. Yurt içi araştırmaları

Sever'in (2002) *Çocuk Kitaplarında Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme)* adlı makalesinin amacı, yetiştirilecek çocukların duygu ve düşünce bakımından dengeli, bilimsel düşünceyi özümsemiş, insan haklarına saygılı, topluma karşı duyarlı bireyler olarak yetiştirmenin önemini vurgulamaktır. Aynı zamanda nitelikli çocuk yapıtlarının işlevlerinin bilinmesini sağlamaktır. Bu çalışmanın sonucunda, çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuklarda insan doğasına aykırı olan tutum, davranış ve eylemlere karşı duyarlık oluşturması; onların duygu ve düşüncelerini çocuğa göre olan durumlarla örneklerle eğitmesinin gerekliliği saptanmıştır. Bu nedenle edebiyatın duyumsatma, sezinletme işlevinin yaşama geçirilmesi gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Çocuk kitabı yazarlarının ve çizerlerinin, çocuk kitaplarında bulunması gereken ilkeleri uygulayabilmeleri sonucunda kitapların hem çocukların duyuşsal alanına etki eden olumsuz bir araç olmaktan çıkaracağı hem de "Milli Eğitim Temel Yasası" ile "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" hükümlerinin yaşama geçirilmesine katkı sağlayacağı görülmüştür.

Akyüz'ün (2014) *Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi* adlı doktora tezinin amacı, Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesidir. Bu çalışma, nitel bir

araştırmadır ve doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada yapıtlar iki aşamada çözümlenmiştir. Birinci aşamada betimsel çözümleme yapılmıştır. İkinci aşamada betimsel çözümleme ile elde edilen bulgular, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yapıtlarını Değerlendirme Ölçeği" kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda Muzaffer İzgü'nün yapıtları biçimsel özellikler yönünden incelendiğinde yayınevlerinin çocuk gerçekliğini ve çocuğa görelik ilkelerini dikkate almadığı görülmüştür; yalnız, yapıtların içerik özellikleri incelendiğinde; izlek, evrensel ilkeler, dil ve anlatım bakımından çocuğa göre olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çer'in (2014) *Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi* adlı doktora tezinin amacı, edebiyat yapıtlarında çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesidir. Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu çalışmanın verileri, doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Çalışmanın verileri betimsel olarak çözümlenmiştir. Sonuç olarak, 6-11, 11-14 ve 14-18 yaş aralığında bulunan çocukların gerçeklikleri saptanmasının gerekli olduğu görülmüştür. Çocuk kitaplarının bu gerçeklikleri dikkate olarak biçimsel, içerik ve evrensel özelliklerinin çocuğa göre belirlenmesi sonucuna ulaşılmıştır.

Eryeşil'in (2015) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler* adlı yüksek lisans tezinin amacı, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirlerde evrensel değerlerin belirlenmesidir. Bu araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır ve araştırmanın modeli tarama modelidir. Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yapılarak toplanmıştır. Sonuç olarak, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde evrensel insan sevgisi ve insana karşı saygı duygusu yeterince bulunmuştur. Şairin şiirleri; sevgi, saygı, çalışkanlık, arkadaşlık, yardımseverlik, eğitim, sorumluluk, eşitlik, birlik ve beraberlik, özgürlük, uygarlık ve barış değerleri yönünden çocuğa katkı sağlayacak nitelikte olduğu belirlenmiştir. Dağlarca'nın şiirlerinde en çok sevgi değeri ile eğitim değerine yer verildiği görülmüştür. Böylelikle şairin şiirlerinin evrensel değerleri taşıdığı sonucuna varılmıştır.

Kökçü'nün (2015) *İlk Dönem Çocuk Şiir Kitaplarının Biçim ve İçerik Açısından Karşılaştırılması* adlı makalesinin amacı, ilk dönem çocuk şiir kitaplarının biçim ve içerik bakımından karşılaştırılmasıdır. Bu araştırmada, "Çocuk Şiirleri" (İbrahim Alâeddin Gövsa), "Şermin" (Tevfik Fikret), "Çocukların Şiir Defteri" (İbrahim Aşkî), "Çocuklarımıza Neşideler" (Ali Ulvi Elöve) ve "Şiir Demeti" (Ali Ekrem Bolayır) adlı yapıtlar incelenmiştir. Bu çalışmada, nitel araştırma kullanılmıştır ve içerik analizi yapılmıştır. Bu araştırmanın verileri doküman inceleme yöntemiyle elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda çocuklara yönelik ilk

çalışmalardan olan bu kitaplar, biçimsel ve içerik özellikleri bakımından incelendiğinde; estetik kaygıdan uzak öğretici bir biçimde yazıldıkları belirlenmiştir. Bu yapıtların çocuklara yönelik bir edebiyat bilincinin oluşmasında önemli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Gökmen'in (2017) *Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinin amacı, ödül almış çocuk romanlarının ve öykülerinin çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesidir. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmanın verileri, 17 çocuk edebiyatı yapıtı çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenerek ve doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Araştırmada ödüllü yapıtların, konu bakımından çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelik ilkelerine dikkat edilerek yapılandırıldığı görülmektedir. Aile ve arkadaşlık, hayvan sevgisi ve doğa sevgisi konuları okura katkı sağlayabilecek niteliktedir. Aynı zamanda bu yapıtlar Türkçe sözcüklerin kullanımının yeğlenmesi, dil ve anlatım yönünden de nitelikli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karaca ve Temizyürek'in (2017) *Sevim Ak'ın Öykülerinin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi* adlı makalelerinin amacı, Sevim Ak'ın öykülerinin çocuğa görelik ilkesine uygunluğunu belirlemektir. Bu araştırmada Sevim Ak'ın 5 öykü kitabının çocuğa görelik ilkesine uygun olup olmadığı betimsel analiz tekniği ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, öykülerin içerik özellikleri bakımından çocuğa göre olduğu görülmüştür. Öykü kitapları biçimsel özellikler bakımından sayfa düzeni ve resimlemeler olarak değerlendirildiğinde çocuk gerçekliğine dikkat edilmediği sonucuna varılmıştır; yalnız, kullanılan kağıdın mat ve dayanıklı olması olumlu bir özellik olarak değerlendirilmiştir.

Altuntaş'ın (2018) *Ayla Çınaroğlu'nun "Şiir Gemisi" Adlı Kitabının Dil ve Anlatım Açısından İncelenmesi* adlı makalesinin amacı, Ayla Çınaroğlu"nun "Şiir Gemisi" adlı kitabının dil ve anlatım açısından incelenmesidir. Bu araştırma nitel bir çalışma olarak kaynak taraması yapılmıştır. Bu çalışmanın verileri doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak, Ayla Çınaroğlu"nun "Şiir Gemisi" adlı yapıtı çocuğa görelik ilkelerine dikkat edilerek hazırlanmış olduğu görülmüştür. Yapıtta imgesel bir anlatımla şiirlerin oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kurt'un (2019) *Çocuğa Görelik İlkeleri Bakımından 100 Temel Eser'in İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinin amacı, çocuğa görelik ilkeleri bakımından 100 Temel Eser'in incelenmesidir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın verileri doküman inceleme yöntemiyle elde edilmiştir. 100 temel eserin içerisinden seçilen toplamda 77 kitap

evrensel ilkeler yönünden incelenmiştir. Bu çalışmada veriler betimsel olarak çözümlenmiştir. Sonuç olarak, 100 Temel Eser'in evrensel ilkeler bakımından çocuğa göre olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte 100 Temel Eser'in biçimsel ve içerik özellikleri bakımından inceleme çalışmaların yapılmasının da gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri bulunan, olayların ve durumların doğal ortamda bütüncül bir yaklaşım ile ortaya konulduğu araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırma, kuram oluşturmada etkili bir yaklaşımdır. Kuram, alan çalışması ile tümevarımsal bir biçimde elde edilir. Başka bir deyişle araştırmacı, gerçek yaşamdaki gözlemleri ve görüşmeleri sonucu kuramı oluşturur (Patton, 2018). Nitel araştırmacılar, çoğunlukla tek bir veri kaynağı kullanmamaktadırlar. Görüşmeler, gözlemler ve dokümanlar gibi veri kaynakları kullanarak veri toplarlar. Bu verileri kategoriler ve izlekler olarak birleştirerek anlamlandırırlar (Creswell, 2018). Nitel araştırmanın amacı, bireylerin yaşamlarını nasıl anlamlandırdıklarını ve anlamlandırma sürecinin çerçevesini genel hatlarıyla çizmektir. Aynı zamanda bireylerin deneyimlerini nasıl yorumladıklarını anlatabilmektir. Nitel araştırma yaklaşımında araştırmacı verilerin toplanmasında ve verilerin analizinde bir araçtır. Araştırmacının anında bilgi verebilmesi, özetleme yapabilmesi, yorumların doğruluğunu katılımcılar üzerinden kontrol edebilmesi bu yaklaşımın yararlarındandır (Merriam, 2018).

Nitel araştırma, beşeri ya da sosyal bir soruna bireylerin yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaya yönelik bir yaklaşımdır. Araştırma sonucu oluşturulan rapor esnektir. Bu yönüyle araştırmacılar; tümevarımsal biçimi, bireysel anlam oluşturmayı ve bir durumu yorumlamayı ön plana çıkaran bir araştırma türünü desteklemektedirler (Creswell, 2017). Bu açıklamaların tanıklığında, nitel araştırma yaklaşımını kullanan araştırmacı diğer araştırma türlerine göre daha özgür bir alanda çalışabilmektedir. Araştırmacı bu çalışma biçimini araştırma sonucuna yansıtabilmektedir. Bu bakımdan, bu araştırmada Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirleri çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelenecektir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılan olgu ya da olgular ile ilgili bilgi barındıran yazılı araç ve gereçlerin çözümlenmesini içerir. Nitel araştırmada doküman incelemesi bir veri toplama yöntemi olduğu gibi başka veri toplama yöntemleriyle beraber de kullanılabilir. Kullanılması planlanan dokümanlar araştırma problemi ile ilişkilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Dokümanlar, nitel araştırmaların önemli veri kaynaklarıdır. Bu dokümanlar kitap, gazete, dergi, mektup, arşiv vb. yazılı olan dokümanlar olabilir. Bunun yanı sıra video, film ve fotoğraf da doküman olarak kullanılabilir. Doküman olarak hangilerinin kullanılacağına ve analiz edileceği araştırma problemine göre belirlenir. Doküman incelemesinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri dokümanların orijinalliğinin kontrol edilmesidir. Bu nedenle ulaşılan dokümanların üzerinde herhangi bir değişiklik yapılıp yapılmadığı sorgulanmalıdır (Aktaş, 2019).

Bu araştırmanın dokümanlarını Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın belirlenen şiir kitapları oluşturmaktadır. Bu belirlemeler sonucunda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı çalışmanın incelenen dokümanları olarak belirlenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Şiir, kendine özgü bir ezgisi olan yazın alanının bir türüdür. Şiirin bu özelliği çocukların anadiline ve okumaya karşı olumlu duygular geliştirmesini sağlayabilir. Bu nedenle çocuk şiirleri, sanatçılar tarafından estetik bir bakış açısıyla hazırlanmalıdır. Alanyazın incelendiğinde çocuğa görelik ilkeleri ile ilgili araştırmalar vardır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyindeki çocuk şiiri kitapları ile ilgili çocuğa görelik ilkeleri bakımından yeterli araştırma bulunmamaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiiri kitapları, çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelendiği bu çalışmada çocuk şiirlerinin hazırlanma sürecine, ilgili alanyazınına, ilkokul öğretmenlerine, annelere ve babalara, akademisyenlere, uzmanlara ve yazarlara katkı sağlaması düşünülmektedir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca yazdığı şiirleriyle Türkçe sevgisini de çocuklara kazandırabilmektedir. Şairin şiirlerinde Türkçeye verdiği önem göze çarpmaktadır. Türkçeyi

en iyi kullanan şairlerimizden birisidir. Diğer bir yönden Dağlarca'nın şiirlerinde konu zenginliği bulunduğu için okurunun beklentilerini karşılayabilmektedir.

Bütün bu nedenler sonucunda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yedi şiir kitabı araştırma için uygun görülmüştür. Şairin, ilkokul düzeyine seslenen çocuk şiirlerini yeterince temsil ettiği varsayılmıştır. Bunun yanı sıra Dağlarca'nın çocuk şiiri kitaplarının biçimsel, içerik ve evrensel özellikler yönünden incelenebileceği düşünülmüştür.

Bu araştırmada doküman incelemesi, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın aşağıda verilen kitapları, bölümler çerçevesinde çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelenecektir:

Tablo 1. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın İncelenecek Çocuk Şiiri Kitapları Listesi

Kitabın Adı	Metnin Türü	Sayfa Sayısı
1. Okulumuz 1'deki	Şiir	47
2. Okulumuz 2'deki-Kanatlarda	Şiir	49
3. Okulumuz 3'teki	Şiir	47
4. Bitkiler Okulu	Şiir	56
5. Yaramaz Sözcükler	Şiir	59
6. Yazıları Seven Ayı	Şiir	74
7. Balina İle Mandalina	Şiir	75

Tablo 1. incelendiğinde; "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yaramaz Sözcükler", "Yazıları Seven Ayı" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere toplamda yedi şiir kitabının inceleneceği görülmektedir.

Tablo 2. "Okulumuz 1'deki" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numaraları
1. Yılın Türküsü	Yılın Türküsü	9
2. Okulumuz 1'deki	İlk Gün İlk Oturum	13
	Tanışma	14
	Kaçak	15
	Girince Öğretmen	16
	Beşinci Gün	17
	Horoz	18
	Göğüslük	19
	Bulduklarım	20
	Yol	21
	Su	21

	Ayaklar	22
	Kuş Çanta	23
	Özlem	24
	Masallardan Dışarı Çıktığım	25
	Şapır Şupur	26
	Bilemediğim	27
	Yapraklar	28
	Ağaçlar	29
	Gürültü Yapmak	30
	Okulda Uyanmak	31
	Gürültü Ne	32
	Ayça'nın Öğretmene Söylediği	33
	Atilla	34
	Oğuz	35
	Kitaplarımız	36
	Tahtadaki Yazılar Silinirken	37
	Baba Çanta	38
	Hadi	38
	Sayılar	39
	Sungur'un Savunması	40
	Yarış	41
	Başta B	42
	Sonda A	43
	Ü'ler	44
	Yeryüzü	45

Tablo 2 incelendiğinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Okulumuz 1'deki" şiir kitabı; "Yılın Türküsü, İlk Gün İlk Oturum, Tanışma, Kaçak, Girince Öğretmen, Beşinci Gün, Horoz, Göğüslük, Bulduklarım, Yol, Su, Ayaklar, Kuş Çanta, Özlem, Masallardan Dışarı Çıktığım, Şapır Şupur, Bilemediğim, Yapraklar, Ağaçlar, Gürültü Yapmak, Okulda Uyanmak, Gürültü Ne, Ayça'nın Öğretmenine Söylediği, Atilla, Oğuz, Kitaplarımız, Tahtadaki Yazılar Silinirken, Baba Çanta, Hadi, Sayılar, Sungur'un Savunması, Yarış, Başta B, Sonda A, Ü'ler ve Yeryüzü" olmak üzere toplamda 36 şiirden oluşmaktadır. Ayrıca "Okulumuz 1'deki" şiir kitabının "Yılın Türküsü" ve "Okulumuz 1'deki" adında iki bölümü bulunmaktadır.

Tablo 3. "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası

1.	Okulumuz 2'deki	Çalışkanlar	9
		Şaşmak	10
		Mut	11
		Yüreklendirmek	12
		İnanç	13
		Kolaylığım	14
		Gizli Başarı	15
		23 Nisan	16
		Koşu	17
		Verir Mi	18
		Sığmamak	19
		Korku	20
		Armağan	21
		Dümdüz	22
		İnanmıyorum Biraz	23
		Büyüttüğümüz	24
		O'nu Da Saymak	25
		Anlattı Öğretmen	26
		Uzun Sevmek	27
		Konuşmamız	28
2.	Kanatlarda	Yücelten Mustafa Kemal	31
		Mustafa Kemal	32
		İçimizdeki Mustafa Kemal	33
		Yaşayan Mustafa Kemal	34
		Mustafa Kemal Varlığı	35
		Yatır Mustafa Kemal	36
		Der Ki	37
		Der Ki	38
		Der Ki	39
		Yücelten Mustafa Kemal - 2	40
		Der Ki	41
		Der Ki	42
		Der Ki	43
		Der Ki	44
		Çağlayan Mustafa Kemal	45
		Sanki Mustafa Kemal	46
		Daha Mustafa Kemal	47
		Kılavuz Mustafa Kemal	48
		Yücelten Mustafa Kemal - 3	49

Tablo 3 incelendiğinde “Okulumuz 2’deki-Kanatlarda” şiir kitabında; “Çalışkanlar, Şaşmak, Mut, Yüreklenmek, İnanç, Kolaylığım, Gizli Başarı, 23 Nisan, Koşu, Verir Mi, Sığmamak, Korku, Armağan, Dümdüz, İnanmıyorum Biraz, Büyüttüğümüz, O’nu Da Saymak, Anlattı Öğretmen, Uzun Sevmek, Konuşmamız, Yücelten Mustafa Kemal, Mustafa Kemal, İçimizdeki Mustafa Kemal, Yaşayan Mustafa Kemal, Mustafa Kemal Varlığı, Yatır Mustafa Kemal, Der Ki, Der Ki, Der Ki, Yücelten Mustafa Kemal – 2, Der Ki, Der Ki, Der Ki, Der Ki, Çağlayan Mustafa Kemal, Sanki Mustafa Kemal, Daha Mustafa Kemal, Kılavuz Mustafa Kemal, Yücelten Mustafa Kemal – 3” olmak üzere toplamda 39 şiir bulunmaktadır. “Okulumuz 2’deki-Kanatlarda” şiir kitabı, “Okulumuz 2’deki” ve “Kanatlarda” olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır.

Tablo 4. “Okulumuz 3’teki” Şiir Kitabında Bulunan Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası
1. Okulumuz 3’teki	Dilimiz	9
	Sevinç	10
	Okulumuz 3’tekiyle	11
	Gözün Gördüğü	12
	Değiştiğimiz	13
	Ayların Kaç Gün Sürdüğü	14
	Adımlar	15
	Yumuşak G’nin Yakınmaları	16
	Yürek	17
	Güçler	18
	Gündönümü	19
	Yurtsever	20
	Biçimlerdeki	21
	Benek= Nokta	22
	Samanyolu	23
	Gövdedeki Görev	24
	Hava Durumu	25
	Küp	26
	Öğretmenle Oynamak	27
	Çember	28
	Yıldızlar	29
	Sayı Nedir	30
	Yardım	31
	İlk Gezgin	32
	Şimdi Anlamak	33

	Salkım	34
	Öğrenci	35
	Çarpım Oyunu ya da Evlerdeki Bilgisayar	36
	Çarpım Oyunu II 5'lerden Sonrakiler	38
	Çiftçiler	39
	Cengiz'in Geç Anladığı	40
	U'lar	41
	Tersini Anlamak	42
	Tersini Anlamak II	43
	Yellerde	44
	Ağzı Açık Çanta	45
	Öğüt	46
	Hollanda Kulesi	47

Tablo 4 incelendiğinde "Okulumuz 3'teki" şiir kitabında; "Dilimiz, Sevinç, Okulumuz 3'tekiyle, Gözün Gördüğü, Değiştiğimiz, Ayların Kaç Gün Sürdüğü, Adımlar, Yumuşak G'nin Yakınmaları, Yürek, Güçler, Gündönümü, Yurtsever, Biçimlerdeki, Benek = Nokta, Samanyolu, Gövdedeki Görev, Hava Durumu, Küp, Öğretmenle Oynamak, Çember, Yıldızlar, Sayı Nedir, Yardım, İlk Gezgin, Şimdi Anlamak, Salkım, Öğrenci, Çarpım Oyunu Ya Da Evlerdeki Bilgisayar, Çarpım Oyunu II 5'lerden Sonrakiler, Çiftçiler, Cengiz'in Geç Anladığı, U'lar, Tersini Anlamak, Tersini Anlamak – 2, Yellerde, Ağzı Açık Çanta, Öğüt, Hollanda Kulesi" olmak üzere toplamda 38 şiir olduğu görülmektedir. Ayrıca "Okulumuz 3'teki" şiir kitabı "Okulumuz 3'teki" adında tek bölümden oluşmaktadır.

Tablo 5. "Bitkiler Okulu" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası
1. Bitkiler Okulu	Sıralara Yerleşmek	9
	Sığma	10
	Yaramazlığın Başlaması	11
	İlk Öğretilen	12
	İkincisi	13
	Üçüncüsü	14
	Güneş Öğretmen	15
	Beslenmek	16
	Obur Olmamak Sevinci	17
	Fasulye I	18
	Fasulye II	19

Kalın Ses Gösterisi	20
Patlıcan	21
Yararlanmak	22
Adına Kızan	23
Buğday Der Ki	24
Lahananın Yalnızken Söylendiği	25
Soğan	26
Konuşma	27
Öykünmek	28
Üzünç	29
Dereotu	30
Maydanoz	31
Havuç Artık Çok Sevdiği Lahanayı Anlatıyor	32
Pazardan Eve	33
Bitkiler Arası Giyim Yarışması	34
Aşçı	36
Açıköğretim	37
Ormanlar I	38
Ormanlar II	39
Soluklar	40
Portakallar Çamlar	41
Yakında Olmak ya da Ağaçların Çalışkanlığı	42
Soluk Almak	43
Çayırlar Boyu Soluklarımız	44
Soluklarımızı Arıtan	45
3 Arkadaşlık	46
Toplu Ses	47
Yaprak Dökümü	48
Ormanın Altındaki Sesler	49
Kırdaki Gün	50
Sarı Kardeşeler	51
Sevmek	52
Sezinlediğim	53
Açıköğretimdekilere Övgü	54
Okulu Bitirme Töreninde	55
Demirin Öyküsü	56

Tablo 5 incelendiğinde “Bitkiler Okulu” şiir kitabı; “Sıralara Yerleşmek, Sığma, Yaramazlığın Başlaması, İlk Öğretilen, İkincisi, Üçüncüsü, Güneş Öğretmen, Beslenmek,

Obur Olmamak Sevinci, Fasulye I, Fasulye II, Kalın Ses Gösterisi, Patlıcan, Yararlanmak, Adına Kızan, Buğday Der Ki, Lahananın Yalnızken Söylendiği, Soğan, Konuşma, Öykünmek, Üzünç, Dereotu, Maydanoz, Havuç Artık Çok Sevdiği Lahanayı Anlatıyor, Pazardan Eve, Bitkiler Arası Giyim Yarışması, Aşçı, Açıköğretim, Ormanlar I, Ormanlar II, Soluklar, Portakallar Çamlar, Yakında Olmak Ya Da Ağaçların Çalışkanlığı, Soluk Almak, Çayırlar Boyu Soluklarımız, Soluklarımızı Arıtan, 3 Arkadaşlık, Toplu Ses, Yaprak Dökümü, Ormanın Altındaki Sesler, Kırdaki Gün, Sarı Kardeşler, Sevmek, Sezinlediğim, Açıköğretimdekilere Övgü, Okulu Bitirme Töreninde, Demirin Öyküsü" olmak üzere 47 şiirden oluşmaktadır. "Bitkiler Okulu" şiir kitabının "Bitkiler Okulu" adında tek bölümü vardır.

Tablo 6. "Yaramaz Sözcükler" Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası
1. Yaramaz Sözcükler	Girmek	11
	Yaşlı Adam	12
	Sevinç	12
	Öyküye Başlarken	13
	Leylekli Gezi	15
	Yaramazlığın Başlaması	16
	(Sözcüklerin Yaptığı Oyun)	17
	Şeytanın Dürttüğü	18
	Erkenden	19
	Leylekli Gezi	19
	Şaşkınlık	20
	İlkokul Çocuğu	20
	Düş	21
	İkinci Şaşırma	22
	Düş	23
	Oyunda Oyun	23
	Sevmek	24
	Üçüncü Şaşırma	24
	Sevmek	25
	Bekçi Karabaş	25
	Duyulan Ses	26
	Yaz Bekçisi Görevde	27
	Papağanın Bildirdiği	28
	Denemenin Sonu	28
	Duyulan Ses	29
	De Bakalım	29

De Bakalım Oyunu	30
İki	30
Bekçi Sarmaşık	31
Masal	31
Dereden Çıkan	32
Masal	33
Defterdeki	34
Masal	35
Yeniden Kımıldama	36
Güvenç	36
Balıkla Çocuk	37
Arkadaşlarının Elinde Değişenler	28
Balıkla Çocuk	39
Balıkla Çocuk	39
Balıkla Çocuk	40
Yine İlk Yazılanı İnceleme	40
Balıkla Çocuk	41
Ağaran Gün Töreni	42
Başkaldıran	43
Sonuca Doğru	44
Geceleyin	45
Büyük Oyun	46
Karşılıklar	47
Geceleyin	47
Geceleyin	48
Geceleyin	48
Geceleyin	49
(Sözcüklerin Yaptığı Oyun)	50
Oyunun Tadı	51
Geceleyin	51
Geceleyin	52
Geceleyin	52
Bir Yere Yaklaşırken	53
Geceleyin	53
Geceleyin	54
Geceleyin	54
Yorgun Bakışlar	55
Geceleyin	55
Kutlama	56
Öykümüzü Dinleyenlere	57

	Defteri Kapatırken	58
	Kim O	58

Tablo 6 incelendiğinde “Yaramaz Sözcükler” şiir kitabında; “Girmek, Yaşlı Adam, Sevinç, Öyküye Başlarken, Leylekli Gezi, Yaramazlığın Başlaması, (Sözcüklerin Yaptığı Oyun), Şeytanın Dürttüğü, Erkenden, Leylekli Gezi, Şaşkınlık, İlkokul Çocuğu, Düş, İkinci Şaşırma, Düş, Oyunda Oyun, Sevmek, Üçüncü Şaşırma, Sevmek, Bekçi Karabaş, Duyulan Ses, Yazı Bekçisi Görevde, Papağanın Bildirdiği, Denemenin Sonu, Duyulan Ses, De Bakalım, De Bakalım Oyunu, İki, Bekçi Sarmaşık, Masal, Dereden Çıkan, Masal, Defterdeki, Masal, Yeniden Kımıldama, Güvenç, Balıkla Çocuk, Arkadaşlarının Elinde Değişenler, Balıkla Çocuk, Balıkla Çocuk, Balıkla Çocuk, Yine İlk Yazılanı İnceleme, Balıkla Çocuk, Ağaran Gün Töreni, Başkaldıran, Sonuca Doğru, Geceleyin, Büyük Oyun, Karşılıklar, Geceleyin, Geceleyin, Geceleyin, Geceleyin, (Sözcüklerin Yaptığı Oyun), Oyunun Tadı, Geceleyin, Geceleyin, Geceleyin, Bir Yere Yaklaşırken, Geceleyin, Geceleyin, Geceleyin, Yorgun Bakışlar, Geceleyin, Kutlama, Öykümüzü Dinleyenlere, Defteri Kapatırken, Kim O” olmak üzere toplamda 68 şiir bulunmaktadır. “Yaramaz Sözcükler” şiir kitabının “Yaramaz Sözcükler” adında tek bölümü vardır.

Tablo 7. “Yazıları Seven Ayı” Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları	Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası
1. Ayının Söyledikleri	İnimiz	11
	Şaşakalan	12
	Acıkmak	13
	Daha Acıkmak	14
	Koku	15
	Gölle Oynamak	15
	Gören	16
	İyice Gören	17
	Yağmura Yakalanmak	18
	Sorular	18
	Gölde İki Olduğum	19
	Göz Oyunu	20
	Doyma	21
	Kimsecik’le Baş Başa	21
	Gürültü	22
	“Başlı İki Ayaklı” Olan	23

Eski Oyuklar	25
Armut'ta	26
Avcılar	27
Yazıymış Bu Çizgiler	28
Kendisiyle Konuşan	29
Yazlı Ağacı Anlamak 1	29
Yazlı Ağacı Anlamak 2	30
Yazlı Ağacı Anlamak 3	30
Başlama	31
Çizdiğim	32
Başarı	33
Fısıltılar	34
Süs	35
Başlığı Yazılı Çocuk	36
Başı Olan İki Ayaklıyı Okutmak	37
A	38
Ses	39
Yıldızlara Gülen	39
Karda Çamlar	40
Kış Uykusu	41
Kış Uykusundan Uyanmak	42
Görünen Köy	43
Okul	44
Ayıcık Köyde	45
Okula Giren	46
Çıkarken	48
Küt Küt	49
Yakışan Başlık	50
Yine Okulda	50
Karatahtayı Sevmek	52
Okumak	53
Pusu	54
Suçlamalara Savunmalar	55
Satılmak	56
Sirk	56
A Özlemi	57
Parlayan Sevgi	58
Ayıcık Aslana Karşı	59
Bağırmalara İnlemeler	60
Kafes	62

		Sorucuk	63
		Kudurmuş Diye Vurulmak	64
2.	Yazarın Ekledikleri	Bir Çocuk	67
		Görüyordu	68
		Uyanmak	70
		Anımsama	70
		Sızdı İçeri	71
		Gitmek	73
		Şimdi Görür	74

Tablo 7 incelendiğine “Yazıları Seven Ayı” şiir kitabında; “İnimiz, Şaşakalan, Acıkmak, Daha Acıkmak, Koku, Gölle Oynamak, Gören, İyice Gören, Yağmura Yakalanmak, Sorular, Gölde İki Olduğum, Göz Oyunu, Doyma, Kimsecik’le Baş Başa, Gürültü, “Başlı İki Ayaklı” Olan, Eski Oyuklar, Armut’ta, Avcılar, Yazıymış Bu Çizgiler, Kendisiyle Konuşan, Yazılı Ağacı Anlamak 1, Yazılı Ağacı Anlamak 2, Yazılı Ağacı Anlamak 3, Başlama, Çizdiğim, Başarı, Fısıltılar, Süs, Başlığı Yazılı Çocuk, Başı Olan İki Ayaklıyı Okutmak, A, Ses, Yıldızlara Gülen, Karda Çamlar, Kış Uykusu, Kış Uykusundan Uyanmak, Görünen Köy, Okul, Ayıcık Köyde, Okula Giren, Çıkarken, Küt Küt, Yakışan Başlık, Yine Okulda, Kara Tahtayı Sevmek, Okumak, Pusu, Suçlamalara Savunmalar, Satılmak, Sirk, A Özlemi, Parlayan Sevgi, Ayıcık Aslana Karşı, Bağırmalara İnlemeler, Kafes, Sorucuk, Kudurmuş Diye Vurulmak, Bir Çocuk, Görüyordu, Uyanmak, Anımsama, Sızdı İçeri, Gitmek, Şimdi Görür” olmak üzere toplamda 65 şiir bulunmaktadır. Ayrıca “Yazıları Seven Ayı” şiir kitabı, “Ayının Söyledikleri” ve “Yazarın Ekledikleri” olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Tablo 8. “Balina İle Mandalina” Şiir Kitabındaki Şiirlerin Listesi

Bölüm Başlıkları		Şiirlerin Adları	Sayfa Numarası
1.	Önsöz Yerine	Yıldızlar Oyunu	11
		Güneşli Geceler Oyunu	12
		Dalgalar Oyunu	13
		Gemiler Oyunu	14
		Buzullar Oyunu	15
2.	Tanışma	Mutluluğun Sonu	19
		İlk Buzlar	20
		Sap	21
		Gözler	22
		Boyu	23

		Ağzı	23
		Bakışı	24
		Kımıldaması	24
		Sıcağı	25
		Sıcaklığı	25
		Yavaşça	26
		Sesi	26
		Karşılık	27
		Soru	27
		Mandalina'nın İçinden Geçen	28
		Karşılığı	29
		Karşılığın Karşılığı	29
		Biraz Umut	30
		Yaklaşma	30
		Karşılığı	31
		Kokumu Anlatacağım	32
		Koku Alamayan	33
		Karşılığı	34
		Şaşmak	34
		Karşılığı	35
		İstek	36
		Karşılığı	37
		Yooo	38
		(Kendi Kendine Konuşan)	39
		Uyanma	40
		Karşılığı	41
3.	Yansımalar	Bu Balık…	45
		Gemilerin…	46
		Çıkar Düşleri…	47
		Denizlerin Dibi…	48
		Toprak Büyürmüş…	49
		Denize Yeşim Yeşim…	50
		Buzullar	51
		Çocuklar Uyur Uyumaz…	52
		Kim yalnızsa…	53
		Gökbalina'yı Tanıyor Muyuz Mandalinalar…	54
4.	Yolculuk	Öneri	57
		Karşılığı	57
		Düş'le Gerçek	58
		İçimdeki Işığın Sesi	59

	Yön Akdeniz	60
	Köpükler Köpükler	61
	Deniz Altı Ülkeleri	63
	İşte İşte	64
	Ulşamak	65
	Bırakma	66
	Ayrılış	67
	Mandalina'nın Son Sesi	67
	Dönüş	68
	Balıkçıların Kuşatmaları	69
	Ölümü	71
5. Kalan	Söylenir Ki…	75

Tablo 8 incelendiğinde "Balina İle Mandalina" şiir kitabında "Yıldızlar Oyunu, Güneşli Geceler Oyunu, Dalgalar Oyunu, Gemiler Oyunu, Buzullar Oyunu, Mutluluğun Sonu, İlk Buzlar, Sap, Gözler, Boyu, Ağzı, Bakışı, Kımıldaması, Sıcağı, Sıcaklığı, Yavaşça, Sesi, Karşılık, Soru, Mandalina'nın İçinden Geçen, Karşılığı, Karşılığın Karşılığı, Biraz Umut, Yaklaşma, Karşılığı, Kokumu Anlatacağım, Koku Alamayan, Karşılığı, Şaşmak, Karşılığı, İstek, Karşılığı, Yooo, (Kendi Kendine Konuşan), Uyanma, Karşılığı, Bu balık, Gemilerin, Çıkar Düşleri, Denizlerin Dibi, Toprak Büyürmüş, Denize Yeşim Yeşim, Buzullar, Çocuklar Uyur Uyumaz, Kim Yalnızsa, Gökbalina'yı Tanıyor Muyuz Mandalinalar, Öneri, Karşılığı, Düş'le Gerçek, İçimdeki Işığın Sesi, Yön Akdeniz, Köpükler Köpükler, Deniz Altı Ülkeleri, İşte İşte, Ulaşmak, Bırakma, Ayrılış, Mandalina'nın Son Sesi, Dönüş, Balıkçıların Kuşatmalar, Ölümü, Söylenir Ki" olmak üzere toplamda 62 şiir olduğu görülmektedir. "Balina İle Mandalina" şiir kitabı; "Önsöz Yerine", "Tanışma", "Yansımalar", "Yolculuk" ve "Kalan" olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır.

Yukarıda belirtilen tablolarda görüldüğü gibi toplamda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı incelenecektir. Araştırmada yer verilen yedi şiir kitabında toplamda 355 şiir bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler, içerik analizi kullanılarak çözümlenecektir. İçerik analizinin amacı, toplanan verileri açıklayarak kavramlara ulaşmaktır. Yorumlanan veriler derinlemesine çözümlenir. İçerik analizinde kavramlar izlekleri oluşturur ve olgular daha anlaşılır duruma gelir. İçerik analizinde veriler dört aşamada analiz edilir. İlk aşama verilerin kodlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kodlama, toplanan verilerde aynı anlama gelen anlatımları saptama, izlek oluşturma ve kodları sınıflandırarak kategoriler oluşturma işlemidir (Aydın, 2019). Bu aşamada şu basamaklar izlenir:

- Araştırmacı elde ettiği verileri inceler ve bölümlere ayırır.
- Bu bölümler; bir sözcük, bir tümce, paragraf ya da bir sayfa olabilir.
- Araştırmacı bölümleri adlandırır. Bu durum kodlamadır.
- Bütün veriler kodlandıktan sonra bir kod listesi oluşturulur.
- Farklı bölümlerde bulunan; yalnız, benzer anlamları olan veriler de bir araya getirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Analizin ilk aşamasında kullanılacak veriler belirlenirken geniş düşünülebilir; çünkü araştırmacı bu noktada her veriye açıktır. Bu yolla elde edilen kodlama, açık kodlama olarak adlandırılır. Sayfaların kenarına not alınan ya da bilgisayar dosyasına kaydedilen her sözcük katılımcının, araştırmacının ya da alanyazındaki bir kavramın aynısı olabilir (Merriam, 2018). Açık kodlama süreci şöyle uygulanabilir:

- Kavramlar elde edilir.
- Elde edilen kavramların özellikleri ortaya konur.
- İncelenen konunun kavramları ve sözcükleri genel bir kategoriye dönüştürülür.
- Kategorilerde anlamlandırma ve doygunluk süreci tamamlanana kadar sürekli karşılaştırmalar yapılır.
- Buradan elde edilen kategorilerin alt kategorileri de saptanabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2018).

Açık kodları gruplandırma aşaması eksen kodlama (analitik kodlama) olarak adlandırılabilmektedir (Corbin ve Strauss, 2007'den aktaran: Merriam, 2018). Eksen kodlamaya ilişkilendirerek kodlama da denilmektedir. Bu kodlamada kategorilerden yola çıkarak verilere göre tek bir kategori oluşturulur. Bu kategori ile daha tutarlı, açık, genel ve anlamlı yorumlamalara gidilebilmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2018). Eksen kodlama, anlamın yorumlanması ve yansımasından oluşan bir kodlamadır. Böylelikle betimleyici

kodlamadan daha üst düzey bir kodlamaya ulaşılır (Richards, 2005'ten aktaran: Merriam, 2018).

Diğer kodlama türü olan seçici kodlama, oluşturulan kuramın birleştirilmesi ve düzenlenmesi süreci için gereklidir. Yukarıda belirtilen ilk iki kodlama türü tamamlandıktan sonra, kuram oluşturulmaya başlanır. Bu kodlamada kategoriler birleştirilerek yeniden yapılabilir. Seçici kodlamanın diğer bir amacı kuram oluşturabilmektir. Bu nedenle kavramlar soyutlanabilir. Soyut kategoriler oluşturularak kavramlar saptayıp verilerin azaltılması gerekir (Sönmez ve Alacapınar, 2018).

Veriler elle kodlandığında oluşturulan kodlar, doğrudan verilerin yan taraflarına yazılabilir. Bilgisayar programları aracılığıyla kodlama yapmak araştırmacıya kolaylık sağlar. Nitel verilerin analizi için hazırlanmış programlar, elde edilen verilerin kodlanmasında etkili bir biçimde kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Verilerin analizinde bilgisayar destekli bir nitel veri analizi programı kullanılıp kullanılmayacağı da önceden belirlenmelidir. El ile kodlama işlemi, zaman alıcı ve yorucu bir süreçtir. Bu bakımdan nitel yazılım programları araştırmacılara yardımcı olmaktadır (Creswell, 2017). Bu açıklamaların doğrultusunda bu araştırmanın verileri kodlanırken MAXQDA bilgisayar programı kullanıldı. Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre araştırmacının oluşturduğu kodlar, veri analizi boyunca değiştirilebilir ve geliştirilebilir. Yeni kodlar oluşturuldukça kod listesi zenginleşebilir.

Nitel araştırmalar, güvenirlik sağlama süreçlerini içermesi gerekmektedir. Araştırmada kullanılan kodlar iki ya da daha çok kodlayıcı tarafından kodlanabilir. Başka bir kodlayıcının, araştırmacının elde ettiği kodları, aynı ya da benzer bir adla kodlayıp kodlamadığına bakılmalıdır. Bu işlem kodlayıcılar arası uyumu ortaya koymaktadır (Creswell, 2017). Bu açıklamaların tanıklığında araştırmacının oluşturduğu kodlar, kodların doğruluğu ve ilkelere uygun kodlanıp kodlanmadığını ortaya koymak amacıyla başka uzman bir kodlayıcıya kodlatıldı. İki kodlayıcı arasındaki uyumu belirlemek için üçüncü bir uzmana kodlama yaptırıldı.

İkinci aşamada, oluşturulan kodlardan yola çıkarak belirli kategorilere ayrılır ve izlekler oluşturulur. İzleklerin oluşturulabilmesi için kodlar bir araya getirilir. Kodlar arasındaki ilişkiler incelenir. Bu durum tematik kodlama işlemidir ve elde edilen verilerin kodlar aracılığıyla sınıflandırılmasıdır. Bir örnekle açıklamak gerekirse; toplanan verilerin kodlamasıyla "istek", "heyecan", "hoşgörü" ve "moral bozukluğu" kavramları ortaya çıktığını düşünelim. Bu kodları bir izlekte toplamak için daha genel bir kavram bulunması gerekir. Bu kavramın " sınıf içi

duygusal ortam" olduğunu düşünelim. Bulunan genel kavram çerçevesinde daha önce oluşturulan kodları toplamak ve anlamlandırabilmek mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Üçüncü aşamada elde edilen veriler düzenlenerek tanımlanır ve açıklanır. Bu aşamada verilerin, okuyucuya anlayabileceği bir anlatımla sunulmasıdır. Araştırmacı bu bölümde kendi düşüncelerine yer vermez. Toplanan bilgileri işlenmiş bir biçimde okuyucuya sunar (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Kısacası bu aşama, betimlemelerin ve izleklerin nitel anlatıda nasıl sunulacağıdır. Araştırmacı görselleri, şekilleri ya da tabloları kullanabilir (Creswell, 2017).

Son aşamada tanımlanan ve sunulan bulgular araştırmacı tarafından yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu aşamada araştırmacı verinin altındaki anlamı ortaya çıkarmaya çalışır (Aydın, 2019). Araştırmacı, incelenen olguya ilişkin doğrudan deneyimler edindiği için, onun yapacağı yorumlar önemlidir. Yapılacak yorumların üçünü aşamadaki bilgilerle tutarlı olması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmada yorumlama aşaması, desenin farklı türleri için uyum sağlanabilen, bireysel, araştırma temelli ve eylem anlamlarını iletmede esneklik sağlayan birçok biçimde yapılabilir (Creswell, 2017).

İçerik analizinde metnin içeriği irdelenir. Elde edilen veriler kategorilere ayrılır. Bu kategoriler, sayısal verilere çevrilebilir. Bu veriler ile nitel veri analizi programaları kullanılarak bilgisayar üzerinden analizler yapılabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2011). Günümüzde birçok yazılım, veri analizinde kodlama, izleklerin oluşturulması, nitel verilerin sayısal analizi, bulguların görselleştirilmesi gibi durumlarda araştırmacıya kolaylık sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Veri analizi sürecinde yapılan çalışmalar aşağıda maddeler biçiminde gösterilmiştir:

- Araştırmanın kodlama birimi dize olarak belirlendi.
- Dizelerden veriler elde edildi. Bu veriler adlandırıldı.
- Oluşturulan verilerden benzer olanlar bir araya getirildi.
- Birbiriyle ilişkili olmayan veriler ayrıldı.
- Verilerden ilgili olanlar ve ilgili olmayanlar incelenerek alt kategorilere gidildi.
- Bu işlemler sonucunda alt kategoriler birleştirilerek kategoriler oluşturuldu.
- Alt kategori, kategori ve izlek oluşturma sürecinde sınıflamalara uymayanlar çıkarıldı ve yeniden düzenlendi.
- Kategorilerde eksiklik ya da hata olduğu düşünüldüğünde yeniden veri toplama sürecinin başına dönüldü.

- Araştırmacı yeterli doygunluğa ulaşana kadar bu aşamalar izlendi.

Bu açıklamaların doğrultusunda bu araştırmanın verileri, MAXQDA bilgisayar programı üzerinden çözümlemesi yapıldı. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı çocuğa görelik ilkeleri bakımından çözümlenmiştir. Bu çözümleme, biçimsel, içerik ve evrensel ilkeler kapsamında ve alt değişkenler çerçevesinde yapıldı. Araştırmanın ana izleği, kategorileri, alt kategorileri, kodları ve alt kodları aşağıdaki tabloda gösterildi.

Tablo 9. Araştırmanın Ana İzleği, Kategorileri, Alt Kategorileri, Kodları Ve Alt Kodları

Ana İzlek	Kategoriler	Alt Kategoriler	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Boyut	Çocuğun İlgisini Devindirme	
			Kitabın Kolay Taşınabilirliği	
		Ciltleme	Cildin Dayanıklılığı	
			Ciltleme Türü	Tutkallama
		Kapak	Kapak Türü	
			İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları	
			Merak ve Keşfetmeye Yöneltici Etki	
			Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması	
			Zemin- Fon İlişkisi	
			Renk ve Çizgi Uyumu	
		Kağıt	Görsellerin Belirgin Kılınması	
			Görsellerin Belirgin Olmaması	
			Sayfaların Dayanıklılığı	
			Kağıt Türü	1.Hamur Kağıt
		Sayfa Düzeni	Sayfa Üzerindeki Görsellerin Oranı	Yeterli
				Büyük/ Fazla
				Küçük
			Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu	

		Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi
	Harfler	Harf Karakterinin Uygunluğu
		Harflerin Büyüklüğü
	Resim	Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması
		Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama
		Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme
		Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı
İçerik Özellikleri	Konu	Kavramların Anlaşılabilirliği
		Kavramların Anlaşılmaması
		Dikkat Çekici Öğelere Yer Verilmesi
		Olumlu ya da Olumsuz Duygular Barındıran Konulara Yer Verilmesi
	Karakter	Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi
		Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği
		Karakterlerin Devingen Olması
		Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması
	İleti	İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi
		Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu
	Dil ve Anlatım	Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması
		Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması
		Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi
Evrensel	Öğretme ve belletme	Aşırı Öğreticilik

Özellikler		Tek Yanlı Olma
		Yazarın Belletici Tutumu
	Öğüt ve Emir	Emir Tümceleri
		Öğüt İçeren Söylemler
	Korku ve Kaygı	Korku Öğeleri
		Kaygı Oluşturan Söylemler
	İdeolojik Söylemler	Toplumun Değer Hükümleri
		İdeoloji Sözcülüğü
	Cinsiyet Ayrımcılığı	Cinsiyet Ayrımcılığı
	Tozpembe Bir Dünya	Aşırı Korumacı Tutum
		Olumluluk Ön Yargısı
	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Kurallar
		Geleneksel Değerler ve Yargılar
	Tek ve Değişmez Doğrular	Tek ve Değişmez Doğrular
	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak
		Duygusallık Öğeleri
	Şiddet	Fiziksel Şiddet
		Psikolojik Şiddet
		Şiddetin Normalleştirilmesi

Tablo 9'da gösterilen değişkenler çerçevesinde araştırma içerisinde incelenen bölümlerden örnek bir veri analizi sunuldu. Böylelikle analiz sürecinde izlenen yolların örneklendirilmesi ile çalışmaya olumlu katkı sağlayacağı düşünüldü (Tablo 10).

Tablo 10. Araştırmanın Kategorilerinden Birer Veri Analizi Örneği Tablosu

Kategoriler	Alt Kategoriler	Kodlar	Kodlu Bölüm

Biçimsel Özellikler	Resim	Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması	 (Dağlarca, 2020a: 50)
İçerik Özellikleri	İleti	İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi	"Çayırlar Boyu Soluklarımız Ağaç olmak varken Ot olmak Küçücük değil Ota düşen pay Küçücük değil Havayı arı kılan yeşildir ya Nerde olursa olsun Yeşildir Seven bizi Çayırlar boyu uzun gider Bizim soluklarımız Evet yaptığı işe göre Çayırların büyük varlığı Küçücük değil (Dağlarca, 2020a: 44)
Evrensel Özellikler	Korku ve Kaygı	Korku Öğeleri	"Ölümü Vurdular Gökbalina'yı işte Kanı taştı Akdeniz'in, kıyılarından Şimdi bütün maviliği

	sessiz, Kıpkırmızı, korkunç. Sayadursun ey Mandalinaları tek tek yıldızlar İşte Vurdular Gökbalina'yı Yıldızlarca yerinden. Gözleri de açık ağzı da Neden kapalı değil? Neden su güzelliğinde değil artık Dalgalar yalnız ölüm." (Dağlarca, 2019: 71)

Tablo 10'da çalışmanın kategorileri olan biçimsel özellikler, içerik özellikleri ve evrensel özelliklerden birer alt kategorisinin örnek olarak bir kodu ile ilgili kodlu bölümleri sunulmuştur. Aşağıda, tabloda yer alan örnek kodlu bölümler açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2020a: 50)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Kırdaki Gün” adlı şiirde resimler, bütün ayrıntıları açık kılmamıştır. Çocuğun keşfetmesine olanak sağlamaktadır. Şiirde anlatılan ile görsellerin çağrıştırdıklarının uygun olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yukarıdaki örnekte biçimsel özellikler kategorisinin resim alt kategorine ilişkin resimlerin ayrıntıları açık kılması koduna yönelik bulgular saptanmıştır.

“Çayırlar Boyu Soluklarımız
Ağaç olmak varken
Ot olmak
Küçücük değil

Ota düşen pay
Küçücük değil
Havayı arı kılan yeşildir ya
Nerde olursa olsun
Yeşildir
Seven bizi

Çayırlar boyu uzun gider
Bizim soluklarımız
Evet yaptığı işe göre
Çayırların büyük varlığı
Küçücük değil”
(Dağlarca, 2020a: 44)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Çayırlar Boyu Soluklarımız” adlı şiirde insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verildiği saptanmıştır. “Havayı arı kılan yeşildir ya/ Nerde olursa olsun/ Yeşildir/ Seven bizi” söylemi buna örnektir. Örnek verilen dizelerde özellikle doğa sevgisi vurgulanmaktadır. Bu bağlamda yukarıdaki örnekte içerik özellikleri kategorisinin ileti alt kategorine ilişkin insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi koduna yönelik bulgular saptanmıştır.

“Ölümü
Vurdular Gökbalina’yı işte
Kanı taştı Akdeniz’in, kıyılarından
Şimdi bütün maviliği sessiz,
Kıpkırmızı, korkunç.

Sayadursun ey
Mandalinaları tek tek yıldızlar
İşte
Vurdular Gökbalina'yı
Yıldızlarca yerinden.
Gözleri de açık ağzı da
Neden kapalı değil?
Neden su güzelliğinde değil artık
Dalgalar yalnız ölüm."
(Dağlarca, 2019: 71)

"Balina ile Mandalina" kitabında yer alan "Ölümü" adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. "Vurdular Gökbalina'yı" söylemi bu duruma örnektir. Bu bağlamda yukarıdaki örnekte evrensel özellikler kategorisinin korku ve kaygı alt kategorine ilişkin korku öğeleri koduna yönelik bulgular saptanmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde, içerik analizi yöntemi kullanılarak araştırmadan elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar alt problemler doğrultusunda açıklanmıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelenmesi üç kategoride sunulmuştur (Şekil 1). Analiz edilen yedi kitabın ilk bölümde biçimsel özellikleri, ikinci bölümde içerik özellikleri ve son bölümde ise evrensel özellikleri ele alınmıştır (Şekil 1).

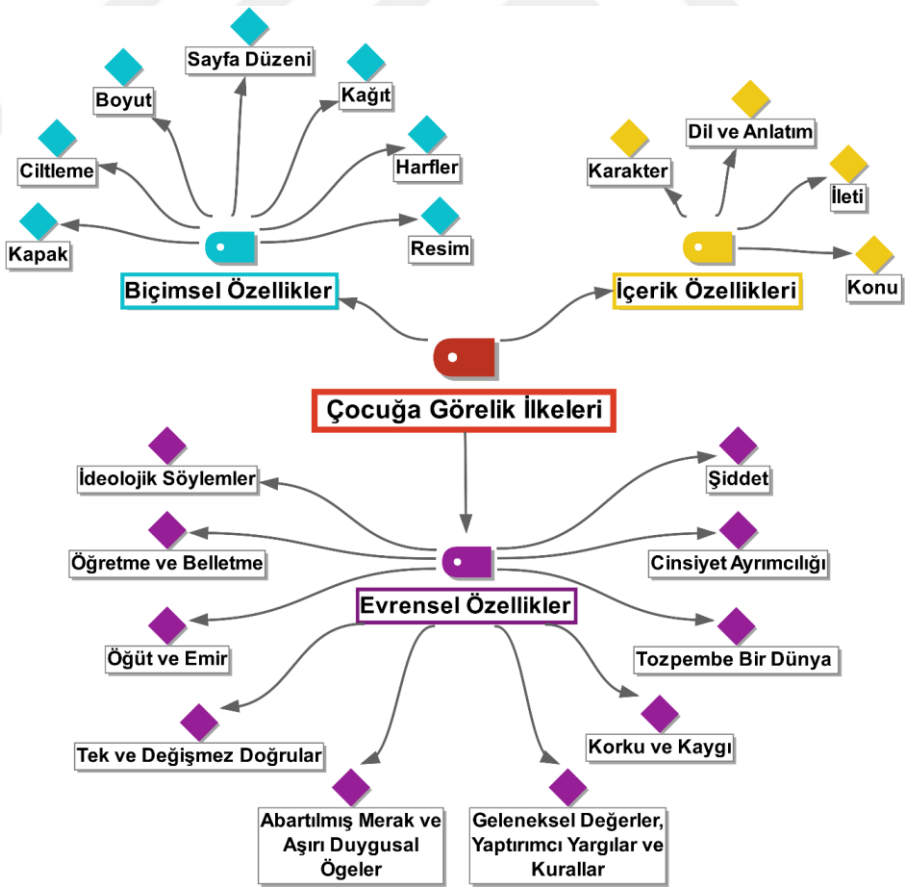

Şekil 1. Çalışmanın ana izleği, kategorileri ve alt kategorileri

4.1. Biçimsel Özellikler Kategorisine İlişkin Bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar Tablo 11'de açıklanmıştır. Şiirlerde kodlanan dizeler ana izlek, kategori ve alt kategoriler olarak belirlenerek bu ana izlek ve kategorilere göre kodlamalar yapılmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. "Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar

Ana İzlek	Kategoriler	Alt Kategoriler	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Boyut	Çocuğun İlgisini Devindirme	
			Kitabın Kolay Taşınabilirliği	
		Ciltleme	Cildin Dayanıklılığı	
			Ciltleme Türü	Tutkallama
		Kapak	Kapak Türü	Karton
			İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları	
			Merak ve Keşfetmeye Yöneltici Etki	
			Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması	
			Zemin- Fon İlişkisi	
			Renk ve Çizgi Uyumu	
		Kağıt	Görsellerin Belirgin Kılınması	
			Görsellerin Belirgin Olmaması	
			Sayfaların Dayanıklılığı	
			Kağıt Türü	
				1. Hamur Kağıt
		Sayfa Düzeni	Sayfa Üzerindeki	Yeterli

	Görsellerin Oranı	Büyük/Fazla Küçük
	Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu	
	Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi	
Harfler	Harf Karakterinin Uygunluğu	
	Harflerin Büyüklüğü	
Resim	Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması	
	Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama	
	Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme	
	Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı	

Araştırmanın çocuğa görelik ilkeleri izleğinin ilk kategorisi olan biçimsel özellikler kategorisine ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde yedi (7) farklı alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 11). Bu alt kategoriler; boyut, ciltleme, kapak, kağıt, sayfa düzeni, harfler ve resimdir.

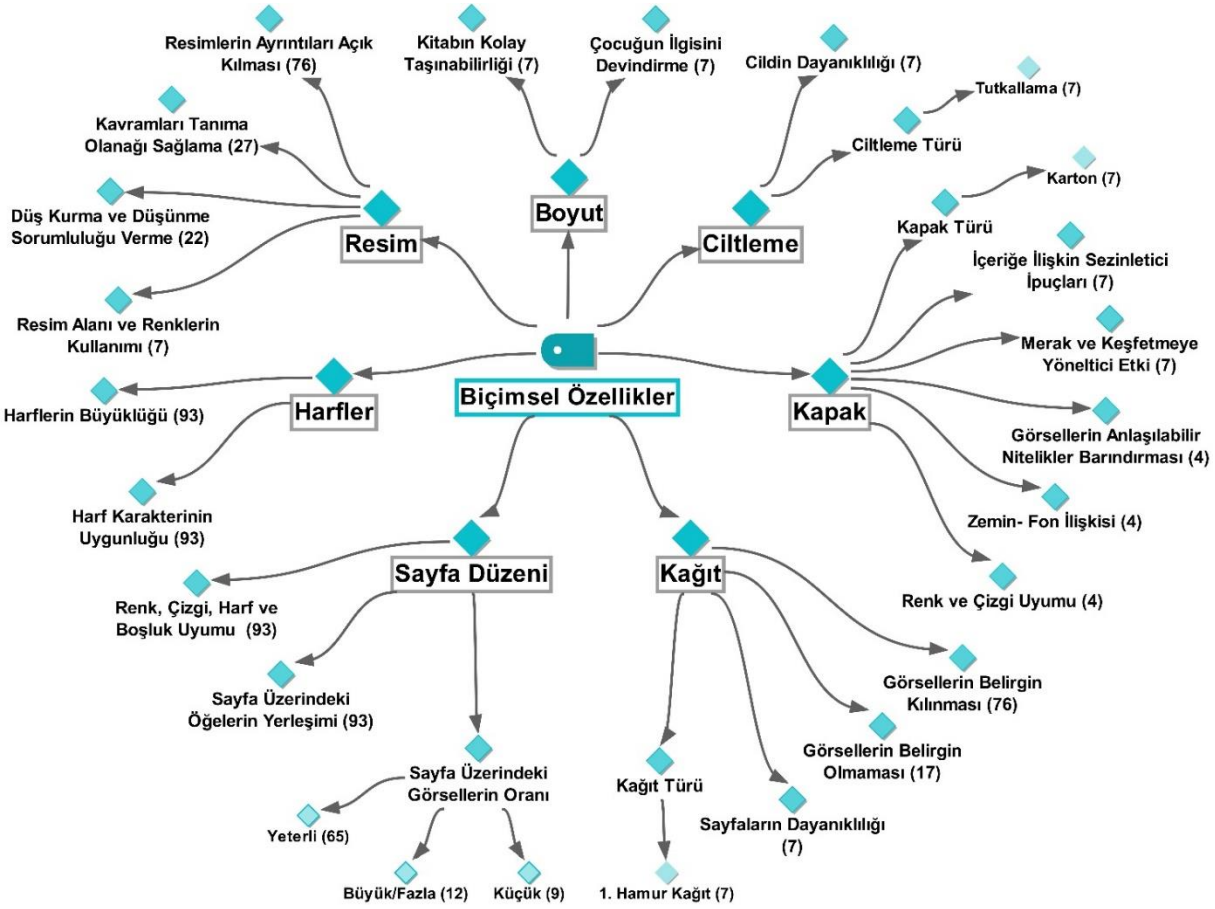

Şekil 2. Biçimsel özellikler

Yukarıda, biçimsel özellikler kategorisine ilişkin oluşturulan alt kategorilerle ilgili şiir kitaplarının biçimlerine yönelik atanan kodlar gösterilmiş ve sayısal olarak atıflara yer verilmiştir. Şiirlerin biçimsel özellikler bakımından incelenmesi sonucunda bu kategori altında en çok sayfa düzeni alt kategorisinin bulunduğu görülmektedir ve şiir kitaplarının biçimlerine yönelik 272 görsel, sayfa düzeni alt kategorisine kodlanmıştır. Sayfa düzeni alt kategorisini izleyen harfler alt kategorisinde biçimsel özelliklerde yer alan diğer bir alt kategoridir. Biçimsel özellikler içerisinde yer alan 186 görsel, harfler ile ilgilidir. Biçimsel özelliklerde, resim, kağıt, kapak, boyut ve ciltleme ise harfler alt kategorisini izlemektedir. Biçimsel özellikler içerisinde yer alan 132 görsel; resim, 107 görsel; kağıt, 33 görsel; kapak, 14 görsel; boyut ve 14 görsel; ciltleme olarak kodlanmıştır. Şekil 2'de alt kategorilere ilişkin kodların oluştuğu görülmektedir. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin kodlar; sayfa üzerindeki görsellerin oranı, renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu ve sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodlarıdır. Ayrıca sayfa üzerindeki

görsellerin oranı kodu ile ilgili alt kodlar; yeterli, büyük/fazla ve küçüktür. En yoğun olarak renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu ve sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodlandığı görülmektedir. Harfler alt kategorisine ilişkin kodlar, harf karakterinin uygunluğu ve harflerin büyüklüğüdür. Her iki kodun da yoğunluğu aynı düzeydedir. Resim alt kategorisine ilişkin kodlar; resimlerin ayrıntıları açık kılması, kavramları tanıma olanağı sağlama, düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme ve resim alanı ve renklerin kullanımıdır. En yoğun olarak resimlerin ayrıntıları açık kılması ile ilgili görsellerin kodlandığı görülmektedir. Kağıt alt kategorisine ilişkin kodlar; görsellerin belirgin kılınması, görsellerin belirgin olmaması, sayfaların dayanıklılığı ve kağıt türüdür. Ayrıca kağıt türü kodu ile ilgili 1. hamur kağıt alt kodu yer almaktadır. En yoğun olarak görsellerin belirgin kılınması ile ilgili görsellerin kodlandığı görülmektedir. Kapak alt kategorisine ilişkin kodlar; kapak türü, içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları, merak ve keşfetmeye yöneltici etki, görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması, zemin-fon ilişkisi ve renk ve çizgi uyumudur. Ayrıca kapak türü kodu ile ilgili karton alt kodu yer almaktadır. En yoğun olarak kapak türü, içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları ve merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodları ile ilgili görsellerin kodlandığı görülmektedir. Boyut alt kategorisine ilişkin kodlar; çocuğun ilgisini devindirme ve kitabın kolay taşınabilirliğidir. Her iki kodun da yoğunluğu aynı düzeydedir. Ciltleme alt kategorisine ilişkin kodlar, cildin dayanıklılığı ve ciltleme türüdür. Ayrıca ciltleme kodu ile ilgili tutkallama alt kodu yer almaktadır. Her iki kodun da yoğunluğu aynı düzeydedir (Şekil 2).

Biçimsel özelliklere ilişkin alt kategorilerin, analiz edilen kitap görselleri tabanında incelendiği ve şiirlerin içerisinde yer alan görsellerin yoğunluğu aşağıdaki Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Biçimsel Özelliklerin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

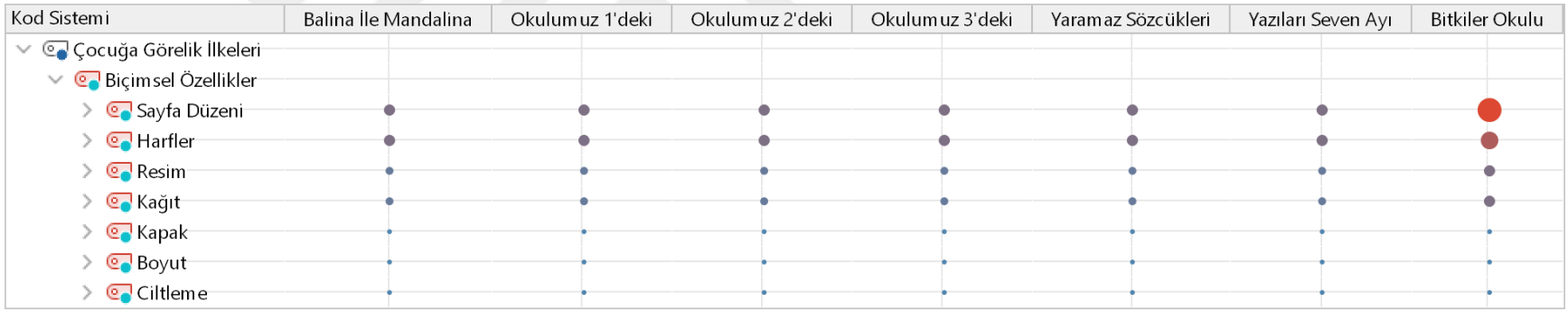

Biçimsel özellikler kategorisi ile ilgili şiir kitaplarında yer alan görseller, kitap tabanında incelendiğinde bazı kitaplarda biçimsel özelliklerin alt kategorinin çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 12). Sayfa düzeni, harfler, resim ve kağıt alt kategorilerine ilişkin en çok kodlanan görselin, "Bitkiler Okulu" kitabında bulunduğu görülmektedir. Diğer kapak, boyut ve ciltleme alt kategorilerinde ise kodlamalar aynı yoğunluktadır.

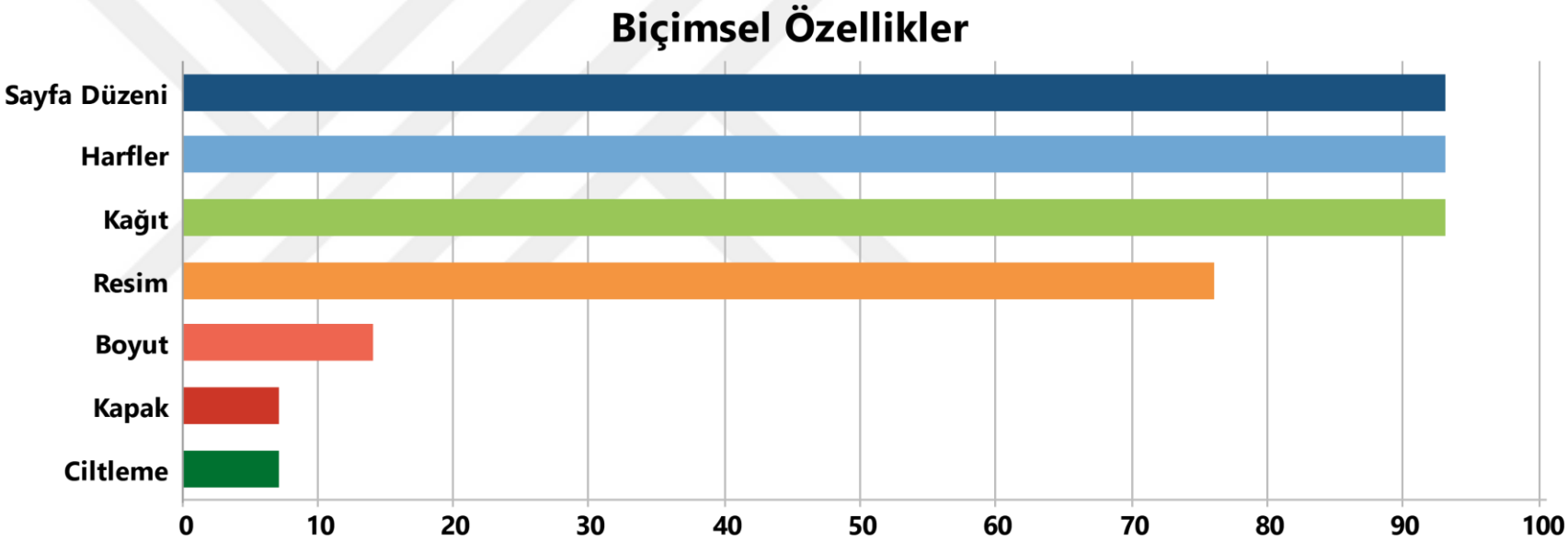

Grafik 1. Biçimsel özelliklerin kitap sayfalarına göre oransal dağılım grafiği

Biçimsel özellikler kategorisindeki alt kategorilerin, çalışma içerisinde yer alan yedi kitaba ilişkin ve kapak resimleri ile birlikte toplam doksan üç (93) sayfada bulunduğu görülmektedir (Grafik 1). Grafik incelendiğinde; sayfa düzeni, harfler ve kağıt alt kategorileri tüm kitap sayfalarında bulunmaktadır. Resim alt kategorisine ilişkin görseller 76 kitap sayfasında, boyut alt kategorisi ile ilgili görseller ise 14 kitap sayfasında bulunmaktadır. Kapak ve ciltleme ile ilgili alt kategoriler ise kitapların yalnızca kapak sayfalarından yola çıkılarak kodlanmıştır. Bu nedenle 7 kitap sayfasına ilişkin kodlama görülmektedir.

4.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin bulgular

Biçimsel özellikler kategorisinin ilk alt kategorisi olan sayfa düzeni için analiz edilen kitaplar içerisindeki görsellerde en yoğun olarak saptanan alt kategori olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki tüm şiir kitaplarına ilişkin görsellerde sayfa düzeni alt kategorisi ile ilgili özellikler bulunmaktadır (Şekil 2).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan sayfa düzeni alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori, kodlar ve alt kodlar olarak Tablo 13'te açıklanmıştır.

Tablo 13. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzeni Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Sayfa Düzeni	Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu	
			Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi	
			Sayfa Üzerindeki Görsellerin Oranı	Yeterli
				Büyük/Fazla
				Küçük

Aşağıda yer alan Şekil 3'te sayfa düzeni alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiir kitaplarının görsellerinde en çok bulunan sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin görsellerin; renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu ile sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodları ile ilgili olduğu görülmektedir.

Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu (93) ve sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi (93) kodlamalarına atanan görsellerin yoğunluğunu, sayfa üzerindeki görsellerin oranı (86) kodu izlemiştir (Şekil 2). Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodlamasına ilişkin 93 görsel, sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodlamasına ilişkin 93 görsel ve sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodlamasına ilişkin ise 86 görsel kodlanmıştır.

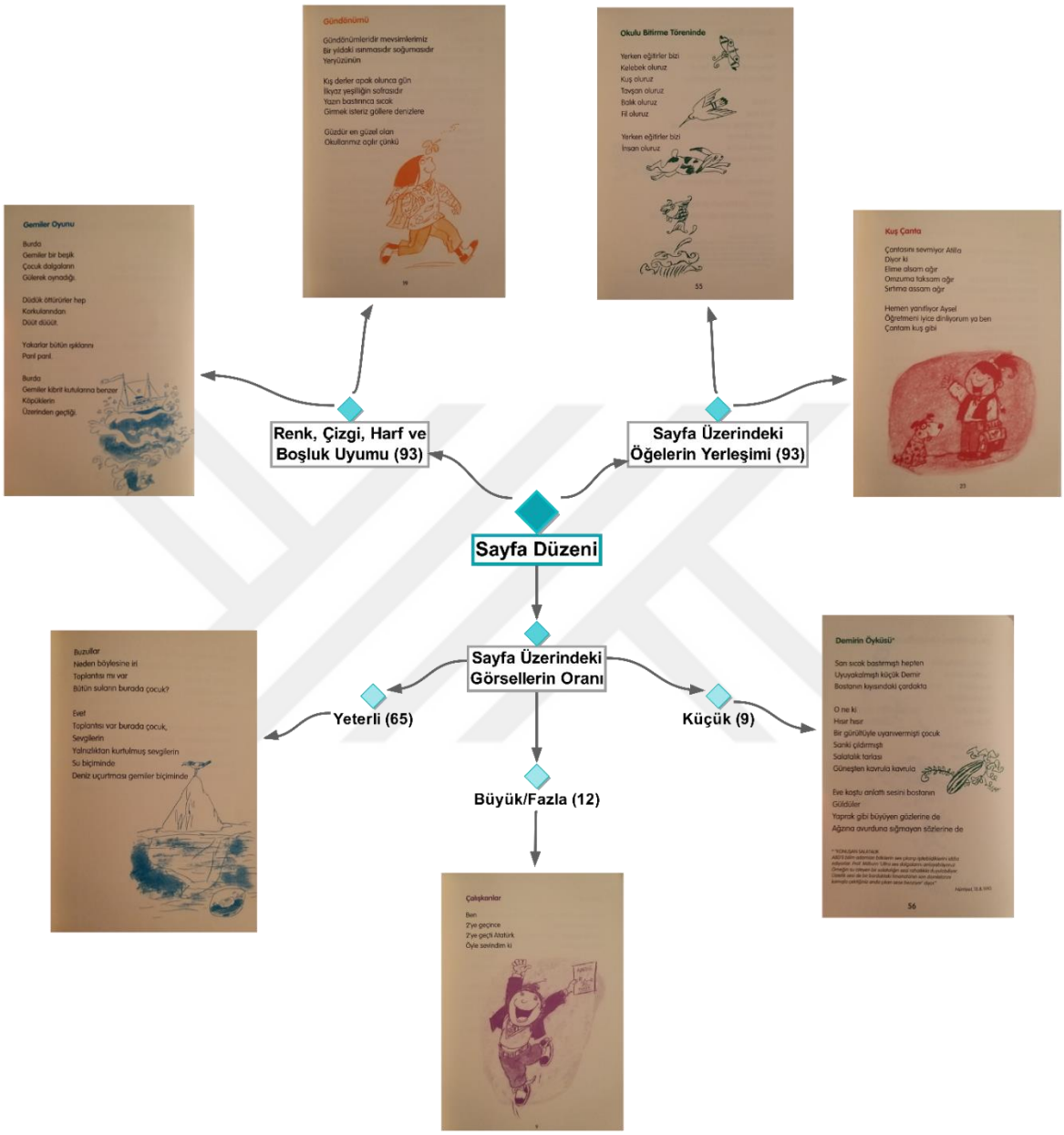

Şekil 3. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler

4.1.1.1. Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan sayfa düzeni alt kategorisi ile ilgili renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 14'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 14. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Sayfa Düzeni	Renk, Çizgi, Harf ve Boşluk Uyumu	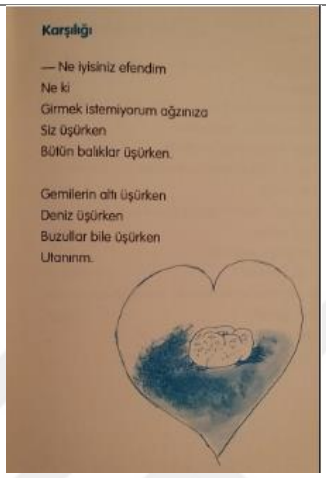 (Dağlarca, 2019: 37) 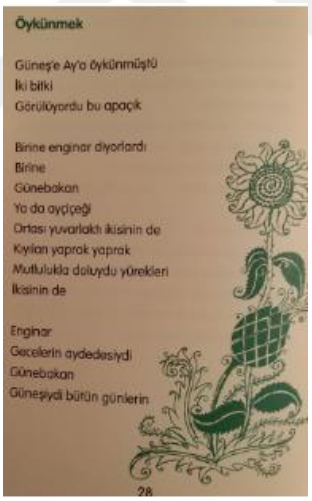 (Dağlarca, 2020a: 28)

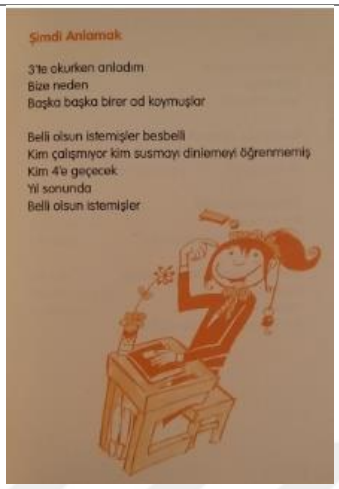

Şimdi Anlamak

3'te okurken anladım
Bize neden
Başka başka birer ad koymuşlar

Belli olsun istemişler besbelli
Kim çalışmıyor kim susmayı dinlemeyi öğrenmemiş
Kim 4'e geçecek
Yıl sonunda
Belli olsun istemişler

(Dağlarca, 2016: 33)

Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu içerdiği saptanan şiir kitaplarına ilişkin görsellerin bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

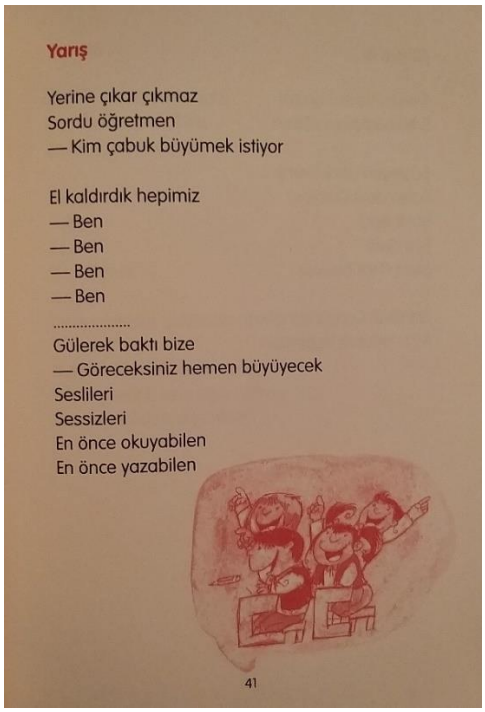

Yarış

Yerine çıkar çıkmaz
Sordu öğretmen
— Kim çabuk büyümek istiyor

El kaldırdık hepimiz
— Ben
— Ben
— Ben
— Ben
.....
Gülerek baktı bize
— Göreceksiniz hemen büyüyecek
Seslileri
Sessizleri
En önce okuyabilen
En önce yazabilen

41

(Dağlarca, 2018c: 41)

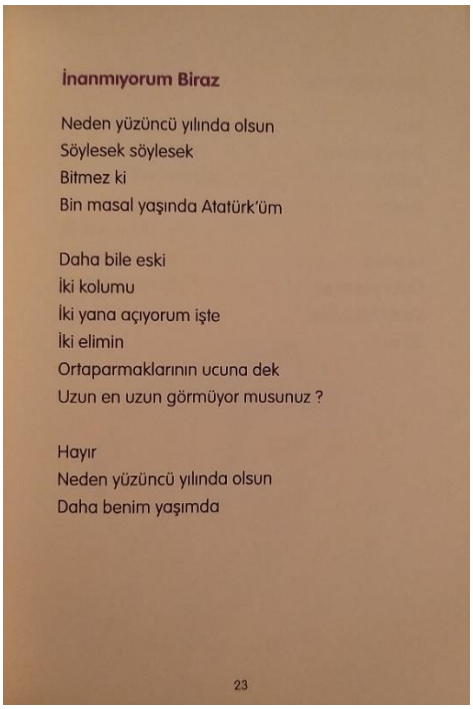

İnanmıyorum Biraz

Neden yüzüncü yılında olsun
Söylesek söylesek
Bitmez ki
Bin masal yaşında Atatürk'üm

Daha bile eski
İki kolumu
İki yana açıyorum işte
İki elimin
Ortaparmaklarının ucuna dek
Uzun en uzun görmüyor musunuz ?

Hayır
Neden yüzüncü yılında olsun
Daha benim yaşımda

23

(Dağlarca, 2018b: 23)

“Okulumuz 1’deki” kitabında yer alan “Yarış” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabında yer alan “İnanmıyorum Biraz” adlı şiirlerin görsellerinde; renk, çizgi, harf ve boşluk bakımından bir uyum olduğu saptanmıştır. “Okulumuz 1’deki” kitabının sayfa düzeni içerisinde bulunan görsellerde, kullanılan çizgilerde ve şiir başlıklarında kırmızı renk kullanılmıştır. Bu nedenle yukarıda verilen örnek sayfalar renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu koduna ilişkin öğeleri taşımaktadır.

(Dağlarca, 2020c: 27)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Avcılar” adlı şiire ilişkin görselde; renk, çizgi, harf ve boşluk bakımından bir uyum olduğu saptanmıştır. Sayfa düzeni kapsamında bulunan görsellerde ve şiir başlıklarında kahverengi renk kullanılmıştır. Bu nedenle renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu koduna ilişkin öğeleri taşıdığı doğrulanmaktadır.

Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinde resim-yazı oranına dikkat edilmiştir. Şiirler sayfada tek sütun biçiminde verilmiştir. Sıkışık yazı düzenine yer verilmemiştir. Dizelerde normal satır aralığı kullanılmıştır. Dizeler kısa tutulmuştur. Sayfa kenarlarında geniş boşluklara yer verilmiştir. Sayfalarda üst boşluklar 2 santimetre, sol tarafta bulunan yan boşluklar 1.5 santimetredir. Sayfanın altındaki boşluklar şiirin uzunluğuna ve sayfada resim

bulunma durumlarına göre değişmektedir. En az verilen alt boşluk oranı ise 3 santimetredir. Kitaplarda yer alan resimler ve şiirlerin başlıkları kitabın kapak renginde yoğun olarak kullanılan renk kullanılmıştır. Bu bağlamda kitabın sayfalarındaki renk, çizgi ve yazı ile oluşturulan görsel düzenleme bir bütünlük içerisinde sunulmuştur.

Şekil 4. Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu koduna ilişkin kodlu bölümler

4.1.1.2. Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodu ve kodlu bölümleri ile ilgili görseller Tablo 15'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 15. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzenine İlişkin Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Sayfa Düzeni	Sayfa Üzerindeki Öğelerin Yerleşimi	 (Dağlarca, 2020a: 50) 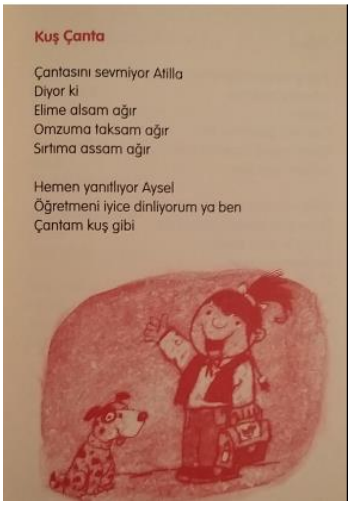 (Dağlarca, 2018c: 23)

Oyunun Tadı

(I/A)

Üçü daha geldi
Üç başka yazı daha
Mavilik üstünde
Büyüyedursun
Yaprak gözlü sarmaşık

geceleyin

(I. ses)

uyandı
daha geyik
büyürken deve

anlatıyordu kum
yıldızağız
çöl sevgilerini

su
ırmak
uyudular düşünde biraz

51

(Dağlarca, 2020c: 51)

Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşiminin görüldüğü bazı şiirlere ilişkin görseller aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

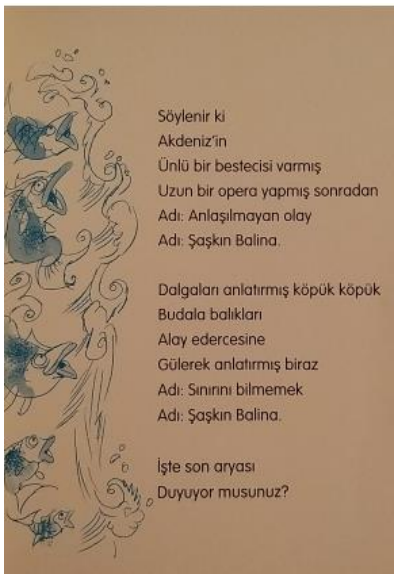

Söylenir ki
Akdeniz'in
Ünlü bir bestecisi varmış
Uzun bir opera yapmış sonradan
Adı: Anlaşılmayan olay
Adı: Şaşkın Balina.

Dalgaları anlatırmış köpük köpük
Budala balıkları
Alay edercesine
Gülerek anlatırmış biraz
Adı: Sınırını bilmemek
Adı: Şaşkın Balina.

İşte son aryası
Duyuyor musunuz?

(Dağlarca, 2019: 75)

"Balina ile Mandalina" kitabında yer alan "Kalan" adlı şiirde sayfa düzeni alt kategorisinin sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodu ile ilgili görseller yer almaktadır. Şiire

ilişkin sayfada şiirin ve görsellerin yerleşimi belirli ve orantılı bir biçimde görülmektedir. Şiire ilişkin resim, sayfanın sol boşluğunu kaplayarak dizelerle bütünlük sağlamıştır.

Çalışmada incelenen yedi kitabın giriş sayfaları üzerine yerleştirilmiş bilgiler de beraber değerlendirildiğinde; her yedi kitabının kapağı açıldığında ilk sayfalarında şairin yaşamı ve yapıtları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Kitapların ikinci sayfalarında şairin yer verilen yayınevindeki kitaplarının listesi bulunmaktadır. Kitapların üçüncü sayfalarında şairin adı ve soyadı, kitabın adı, resimleyen bilgileri ve yayınevinin adına yer verilmiştir. Kitapların dördüncü sayfalarında yayınevi, baskı ve editör bilgileri ayrıntılı olarak bulunmaktadır. Beşinci sayfalardan sonra içindekiler bölümü verilerek bölüm başlıklarından sonra şiirlere geçilmiştir.

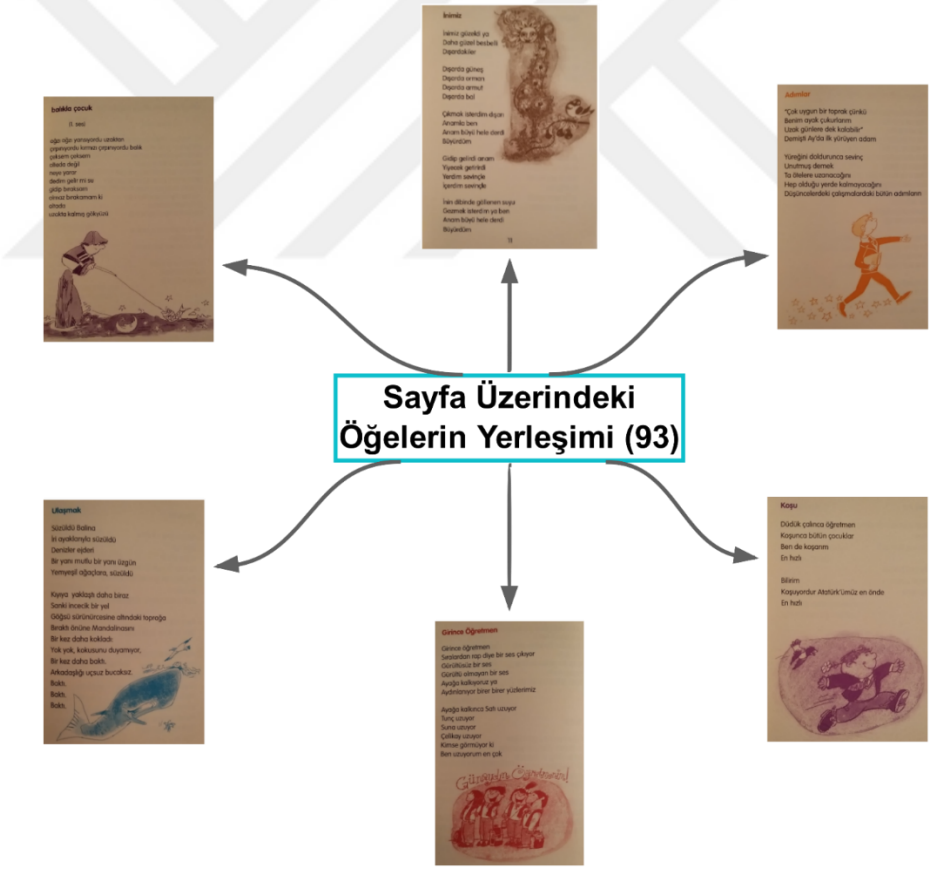

Şekil 5. Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi koduna ilişkin kodlu bölümler

4.1.1.3. Sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu ve kodlu bölümleri ile ilgili görseller Tablo 16'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 16. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzenine İlişkin Sayfa Üzerindeki Görsellerin Oranı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Sayfa Düzeni	Sayfa Üzerindeki Görsellerin Oranı	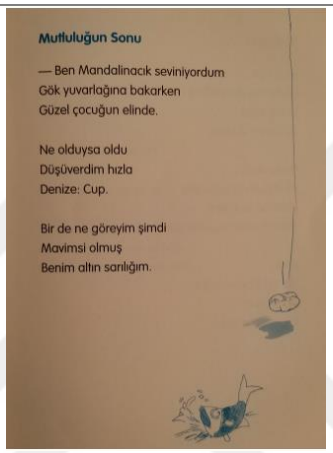 (Dağlarca, 2019: 19) 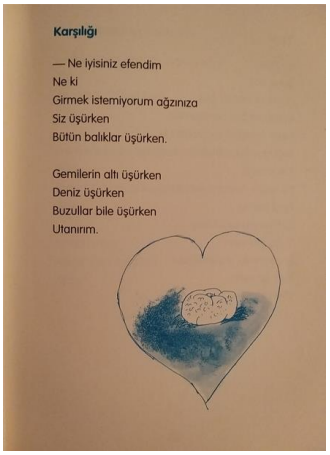 (Dağlarca, 2019: 37)

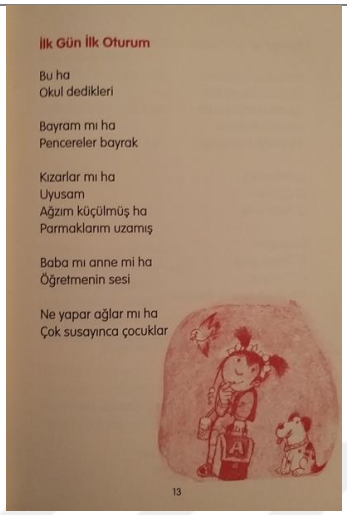
İlk Gün İlk Oturum

Bu ha
Okul dedikleri

Bayram mı ha
Pencereler bayrak

Kızarlar mı ha
Uyusam
Ağzım küçülmüş ha
Parmaklarım uzamış

Baba mı anne mi ha
Öğretmenin sesi

Ne yapar ağlar mı ha
Çok susayınca çocuklar

13

(Dağlarca, 2018c: 13)

Sayfa üzerindeki görsellerin oranı koduna ilişkin 3 alt kod belirlenmiştir. Bu alt kodlar yeterli, büyük/fazla ve küçük alt kodlarıdır. Sayfa üzerindeki görsellerin oranının görüldüğü bazı şiirlere ilişkin görseller aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

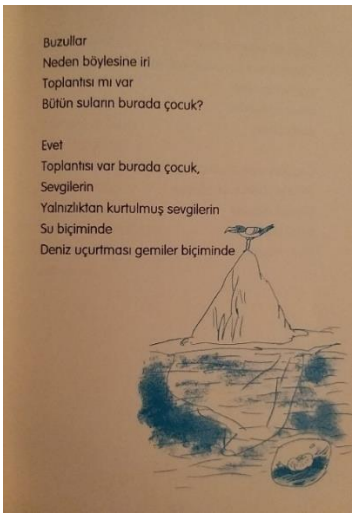
Buzullar
Neden böylesine iri
Toplantısı mı var
Bütün suların burada çocuk?

Evet
Toplantısı var burada çocuk,
Sevgilerin
Yalnızlıktan kurtulmuş sevgilerin
Su biçiminde
Deniz uçurtması gemiler biçiminde

(Dağlarca, 2020a: 51)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Buzullar” adlı şiirde sayfa düzeni alt kategorisinin sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu ile ilgili görseller yer almaktadır. Bu görsel yeterli alt kodunu taşımaktadır.

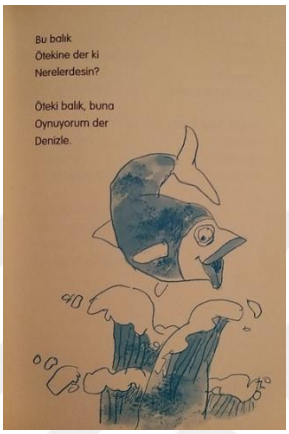

(Dağlarca, 2020a: 45)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Bu Balık” şiirinin bulunduğu görsel, sayfa düzeni alt kategorisinin sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu ile ilgili görseller barındırmaktadır. Bu görsel fazla/ büyük alt kodunu taşımaktadır.

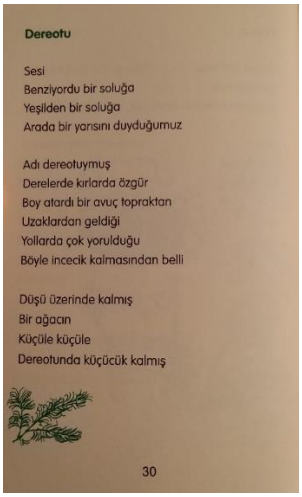

(Dağlarca, 2020a: 30)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Dereotu” adlı şiirde sayfa düzeni alt kategorisinin sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu ile ilgili görseller yer almaktadır. Bu görsel, küçük alt kodunu taşımaktadır.

Şekil 6. Sayfa üzerindeki görsellerin oranı koduna ilişkin alt kodlar ve kodlu bölümler

Tablo 17. Sayfa Düzeni Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Sayfa Düzeni alt kategorisine ilişkin kodların ve alt kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda sayfa düzeni alt kategorisinin kodlarının ve alt kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 17). Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodu, sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodu ve sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu ile ilgili en çok kodlamanın; "Bitkiler Okulu" kitabında yer aldığı görülmektedir. Sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodunun alt kodları incelendiğinde; yeterli alt kodu çalışmadaki bütün kitaplarda bulunmaktadır. Yeterli alt kodu en çok "Bitkiler Okulu" kitabında kodlanmıştır. Büyük/ fazla alt kodu "Balina ile Mandalina", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında bulunmuştur. Büyük/ fazla alt kodu en çok "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır. Küçük alt kodu "Balina ile Mandalina", "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 3'teki" kitaplarında yer almaktadır. Küçük alt kodu en çok yine "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır.

4.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin bulgular

Biçimsel özellikler kategorisinin ikinci alt kategorisi olan harfler için analiz edilen kitaplar içerisindeki görsellerde yoğun olarak saptanan diğer bir alt kategori olduğu görülmektedir (Şekil 2). Bu bağlamda çalışmadaki tüm şiir kitaplarına ilişkin görsellerde harfler alt kategorisi ile ilgili özellikler bulunmaktadır (Şekil 2).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan harfler alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 18'de açıklanmıştır.

Tablo 18. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Sayfa Düzeni İçin Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar

Çocuğa İlkeleri	Görelik	Biçimsel Özellikler	Harfler	Harf Karakterinin Uygunluğu Harflerin Büyüklüğü

Aşağıda yer alan şekil 7'de harfler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiir kitaplarının görsellerinde en çok bulunan harfler alt kategorisine ilişkin harf karakterinin uygunluğu ve harflerin büyüklüğü kodları ile ilgili olduğu görülmektedir. Harf karakterinin büyüklüğü (93) ve harflerin büyüklüğü (93) kodlamalarına atanan görsellerin yoğunluğu eşittir.

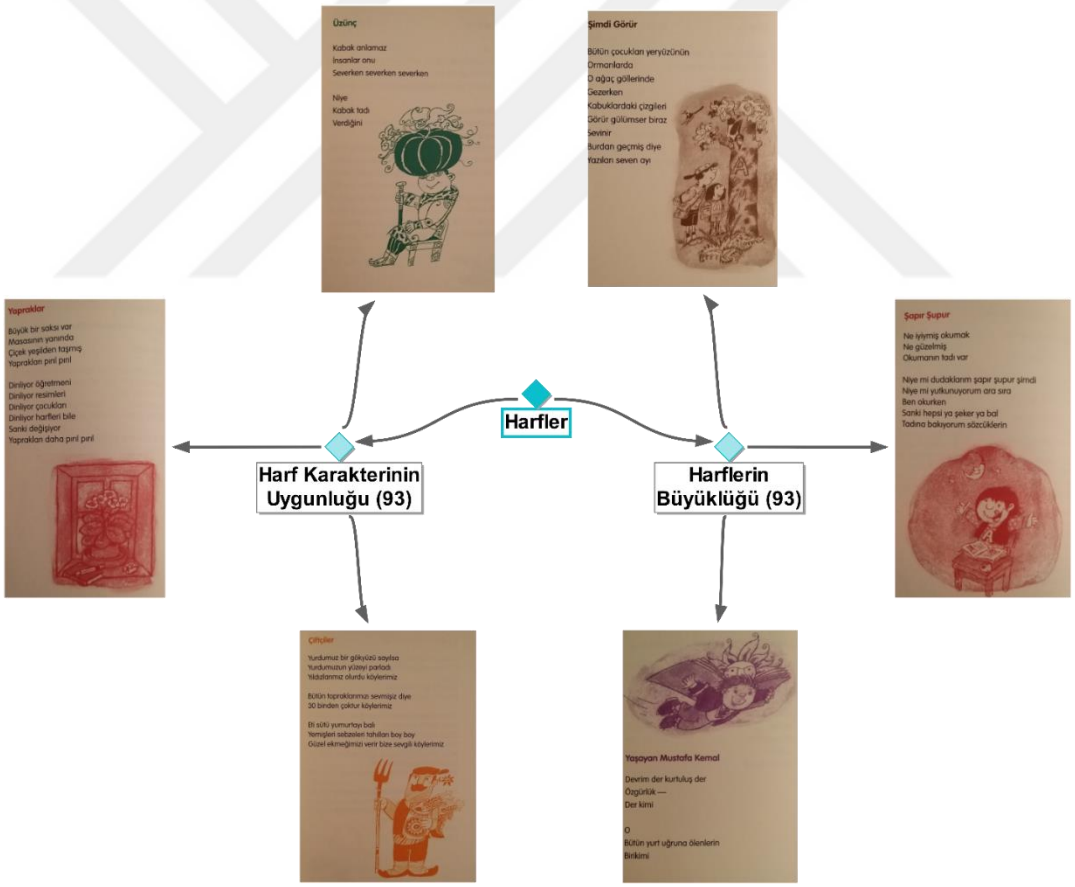

Şekil 7. Harfler alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler

4.1.2.1. Harf karakterinin uygunluğu kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan harf karakterlerinin uygunluğu alt kategorisine ilişkin görseller kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 19'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 19. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Harflere İlişkin Harf Karakterinin Uygunluğu Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Harfler	Harf Karakterinin Uygunluğu	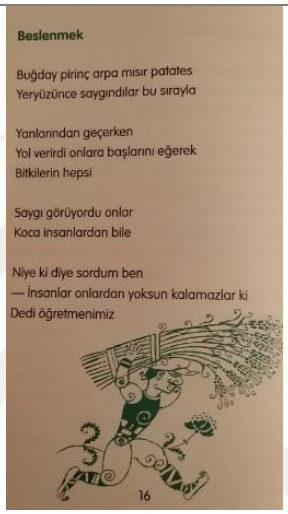 (Dağlarca, 2020a: 16) 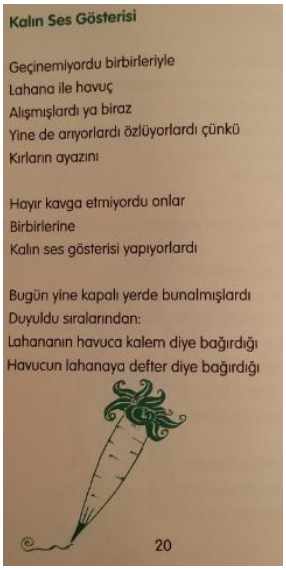 (Dağlarca, 2020a: 20)

Harf karakterinin uygunluğu gösteren görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

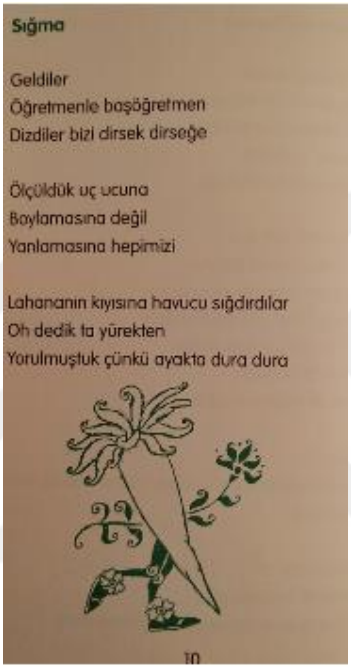

Sığma

Geldiler
Öğretmenle başöğretmen
Dizdiler bizi dirsek dirseğe

Ölçüldük uç ucuna
Boylamasına değil
Yanlamasına hepimizi

Lahananın kıyısına havucu sığdırdılar
Oh dedik ta yürekten
Yorulmuştuk çünkü ayakta dura dura

10

(Dağlarca, 2020a: 10)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Sığma” adlı şiirde harf karakterlerinin uygun olduğu saptanmıştır. Şiirdeki harf karakterleri sayfayı yerleşiminin uygun olduğu görselde görülmektedir. Bu kitapta, kitap gösterişli olsun diye süslü, içiçe geçmiş, belirsiz harf karakterlerine yer verilmemiştir. Bu kitapta, resimli kitaplardaki yazılar, görsellerin belirttiği eylem ve söylemleri bozmadan yansıtmaktadır.

Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinde kullanılan yazı karakteri okuma kolaylığı sağlayacak niteliktedir. Şiirlerin yazımında seçilen yazı karakteri açık, anlaşılır ve yalındır.

Şekil 8. Harf karakterinin uygunluğu koduna ilişkin kodlu bölümler

4.1.2.2. Harflerin büyüklüğü kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan harflerin büyüklüğü alt kategorisi ile ilgili görseller kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 20'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 20. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Harflere İlişkin Harflerin Büyüklüğü Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Harfler	Harflerin Büyüklüğü	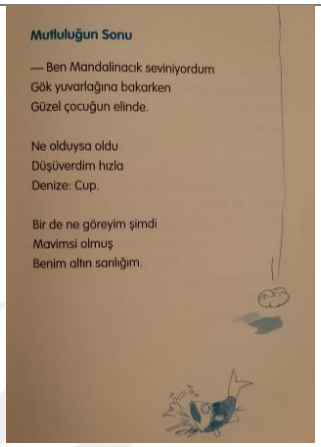 **Mutluluğun Sonu** — Ben Mandalinacık seviniyordum Gök yuvarlağına bakarken Güzel çocuğun elinde. Ne olduysa oldu Düşüverdim hızla Denize: Cup. Bir de ne göreyim şimdi Mavimsi olmuş Benim altın sarılığım. (Dağlarca, 2019: 19) 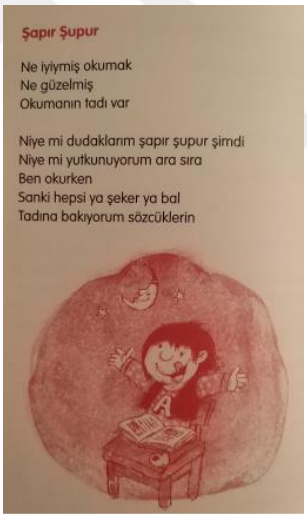 **Şapır Şupur** Ne iyiymiş okumak Ne güzelmiş Okumanın tadı var Niye mi dudaklarım şapır şupur şimdi Niye mi yutkunuyorum ara sıra Ben okurken Sanki hepsi ya şeker ya bal Tadına bakıyorum sözcüklerin (Dağlarca, 2018c: 26)

Harflerin büyüklüğünü gösteren görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

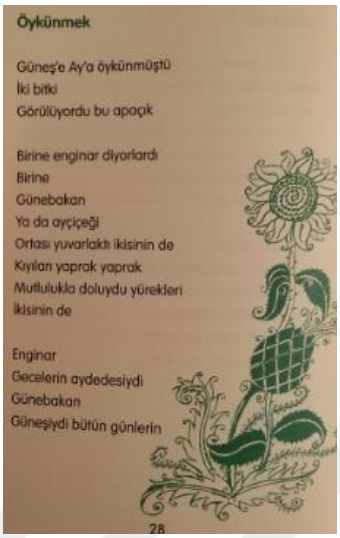

(Dağlarca, 2020a: 28)

"Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "Öykünmek" adlı şiirde harflerin büyüklüğünün uygun olduğu saptanmıştır. Şiirdeki harflerin büyüklüğünün uygun olduğu görselde görülmektedir.

Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında harfler alt kategorisine yönelik kodlanan harf büyüklüğü; "Balina İle Mandalina" kitabının 14 punto, "Yazıları Seven Ayı" kitabının 14 punto, "Yaramaz Sözcükler" kitabının 14 punto, "Okulumuz 1'deki" kitabının 14 punto, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının 14 punto, "Okulumuz 3'teki" kitabının 14 punto ve "Bitkiler Okulu" kitabının 14 punto olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen yedi şiir kitabının da harf büyüklüğü 14 puntodur. Çalışma içerisinde analiz edilen kitapların harf büyüklüğü farklılık göstermemektedir.

Şekil 9. Harflerin büyüklüğü koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 21. Harfler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Kod Sistemi	Balina İle Mandalina	Okulumuz 1'deki	Okulumuz 2'deki	Okulumuz 3'deki	Yaramaz Sözcükleri	Yazıları Seven Ayı	Bitkiler Okulu
Çocuğa Görelik İlkeleri							
Biçimsel Özellikler							
Harfler							
Harf Karakterinin Uygunluğu	•	•	•	•	•	•	•
Harflerin Büyüklüğü	•	•	•	•	•	•	•

Harfler alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, çalışmada analiz edilen bütün kitaplarda kodların aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 21).

4.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinin üçüncü alt kategorisi olan resim alt kategorisi şekil 2'de görülmektedir. Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 132'sinin resim alt kategorisine ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisinde yer alan resim alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 22'de açıklanmıştır.

Tablo 22. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resim Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Resim	Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması
			Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama
			Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme
			Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı

Aşağıda yer alan şekil 10'da resim alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan resim alt kategorisine ilişkin görsellerin, resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Resimlerin ayrıntıları açık kılmasına ilişkin 76 kodlama yapılmıştır Bu kodu izleyen diğer yoğun kod, 27 kodlama ile kavramları tanıma olanağı sağlama kodudur. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme koduna ilişkin 22 görsel ve resim alanı ve renklerin kullanımı ile ilgili 7 görsel kodlanmıştır.

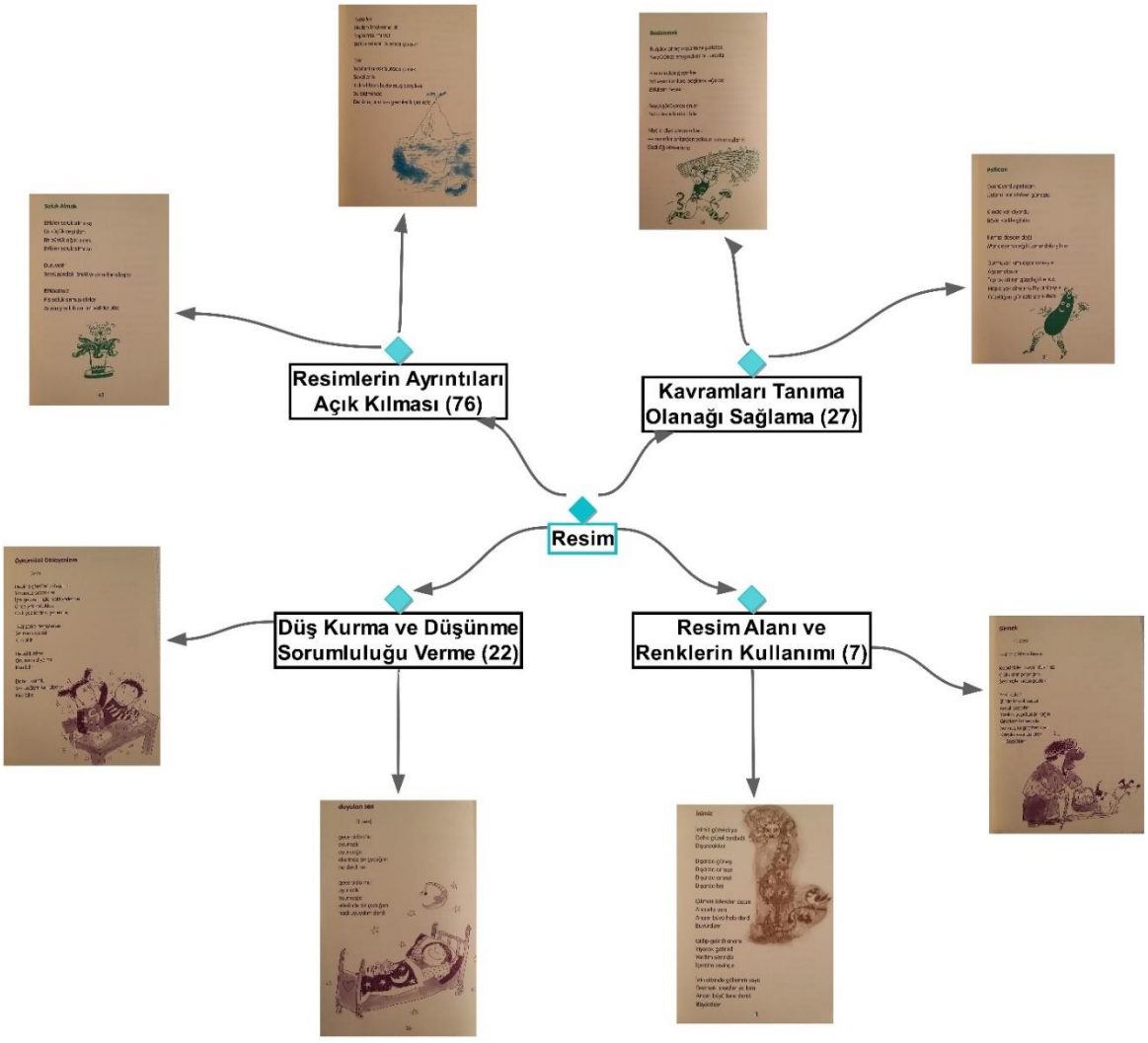

Şekil 10. Resim alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler

4.1.3.1. Resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan resim alt kategorisi ile ilgili resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlaması ve kodlu bölümleri tablo 23'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 23. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Resim	Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması	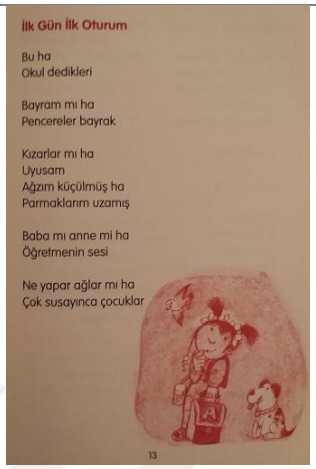 (Dağlarca, 2018c: 13) 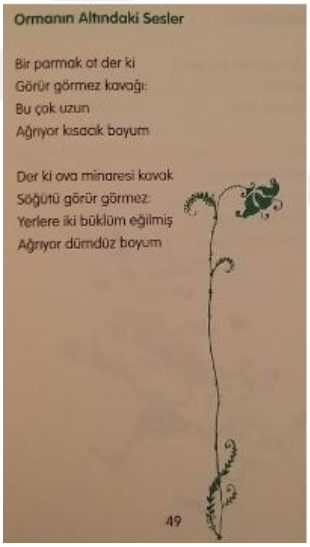 (Dağlarca, 2020a: 49)

Resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlaması yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2020a: 50)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Kırdaki Gün” adlı şiirde resimler, bütün ayrıntıları açık kılmamıştır. Çocuğun keşfetmesine olanak sağlamaktadır. Şiirde anlatılan ile görsellerin çağrıştırdıklarının uygun olduğu görülmektedir.

Çalışmada incelenen kitaplara bakıldığında resim alt kategorisine yönelik kodlanan resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlaması; “Balina İle Mandalina”, “Yazıları Seven Ayı”, “Yaramaz Sözcükler”, “Okulumuz 1’deki, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda”, “Okulumuz 3’teki” ve “Bitkiler Okulu” kitaplarında bulunan resimlerin bütün ayrıntıları açık bir biçimde göstermediği görülmektedir.

Şekil 11’de resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde bazı kodlanan bölümler sunulmuştur.

Şekil 11. Resimlerin ayrıntıları açık kılması koduna ilişkin bazı kodlu bölümler

4.1.3.2. Kavramları tanıma olanağı sağlama kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan resim alt kategorisine ilişkin kavramları tanıma olanağı sağlama kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 24'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 24. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Resim	Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama	

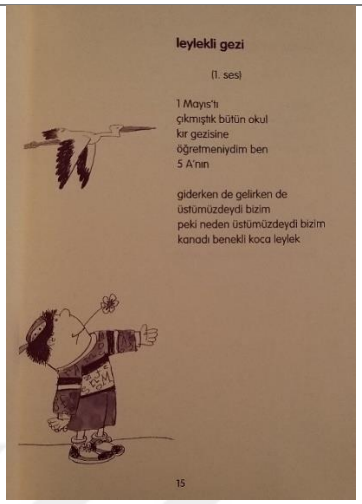

leylekli gezi

(1. ses)

1 Mayıs'tı
çıkmıştık bütün okul
kır gezisine
öğretmeniydim ben
5 A'nın

giderken de gelirken de
üstümüzdeydi bizim
peki neden üstümüzdeydi bizim
kanadı benekli koca leylek

15

(Dağlarca, 2020b: 15)

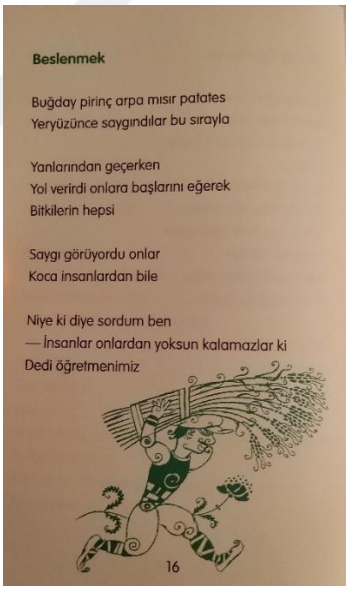

Beslenmek

Buğday pirinç arpa mısır patates
Yeryüzünce saygındılar bu sırayla

Yanlarından geçerken
Yol verirdi onlara başlarını eğerek
Bitkilerin hepsi

Saygı görüyordu onlar
Koca insanlardan bile

Niye ki diye sordum ben
— İnsanlar onlardan yoksun kalamazlar ki
Dedi öğretmenimiz

16

(Dağlarca, 2020a: 16)

Kavramları tanıma olanağı sağlama kodlaması yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

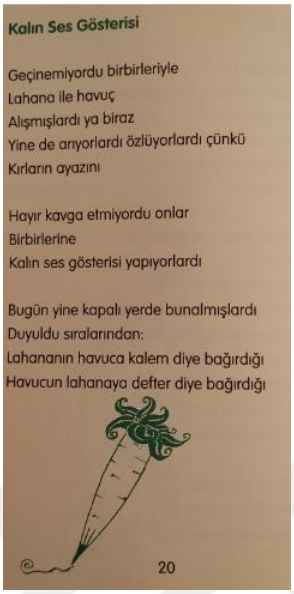

Kalın Ses Gösterisi

Geçinemiyordu birbirleriyle
Lahana ile havuç
Alışmışlardı ya biraz
Yine de anyorlardı özlüyorlardı çünkü
Kırların ayazını

Hayır kavga etmiyordu onlar
Birbirlerine
Kalın ses gösterisi yapıyorlardı

Bugün yine kapalı yerde bunalmışlardı
Duyuldu sıralarından:
Lahananın havuca kalem diye bağırdığı
Havucun lahanaya defter diye bağırdığı

20

(Dağlarca, 2020a: 20)

"Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "Kalın Ses Gösterisi" adlı şiirin kavramları tanıma olanağı sağlandığı saptanmıştır. Şiirde anlatılan kavramlar ile okuyucunun kavramları tanıyabilme olanağına ulaşabileceği görülmektedir.

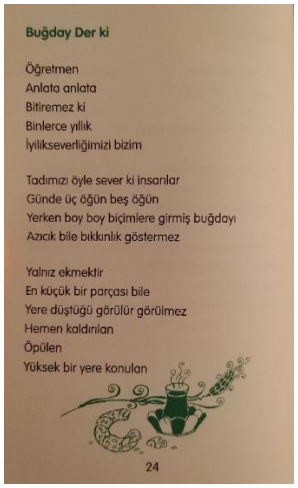

Buğday Der ki

Öğretmen
Anlata anlata
Bitiremez ki
Binlerce yıllık
İyilikseverliğimizi bizim

Tadımızı öyle sever ki insanlar
Günde üç öğün beş öğün
Yerken boy boy biçimlere girmiş buğdayı
Azıcık bile bıkkınlık göstermez

Yalnız ekmektir
En küçük bir parçası bile
Yere düştüğü görülür görülmez
Hemen kaldırılan
Öpülen
Yüksek bir yere konulan

24

(Dağlarca, 2020a: 24)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Buğday Der Ki” adlı şiirin kavramları tanıma olanağı sağlandığı saptanmıştır. Şiirde yer alan resimler, çocuklara kavramları sezinleterek onların varlıkları görsel kimlikleriyle tanımalarına olanak sağlamaktadır. Buğdaydan yapılan ürünlere örnek olarak simit görseli verilmiştir. Bu örnek ile buğday kavramını, okuyucunun tanıma olanağının sağlanması amaçlanmıştır.

Şekil 12’de kavramları tanıma olanağı sağlama kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 12. Kavramları tanıma olanağı sağlama kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.3.3. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan resim alt kategorisine ilişkin düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 25'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 25. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Resim	Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme	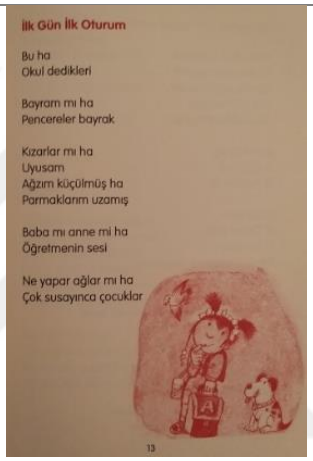 (Dağlarca, 2018c: 13) 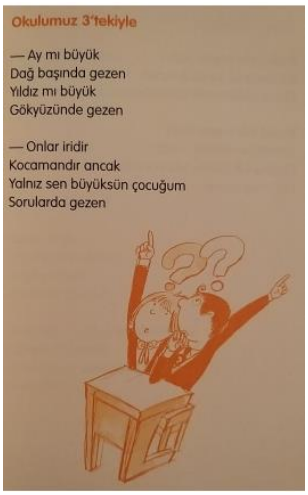 (Dağlarca, 2016: 11)

Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlaması yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

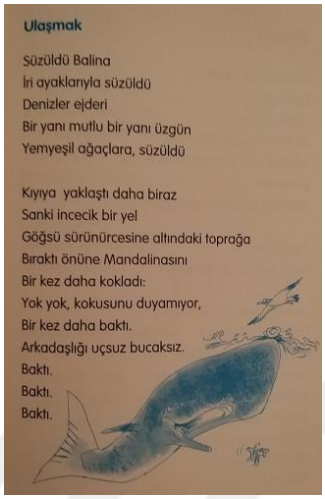

Ulaşmak

Süzüldü Balina
İri ayaklarıyla süzüldü
Denizler ejderi
Bir yanı mutlu bir yanı üzgün
Yemyeşil ağaçlara, süzüldü

Kıyıya yaklaştı daha biraz
Sanki incecik bir yel
Göğsü sürünürcesine altındaki toprağa
Bıraktı önüne Mandalinasını
Bir kez daha kokladı:
Yok yok, kokusunu duyamıyor,
Bir kez daha baktı.
Arkadaşlığı uçsuz bucaksız.
Baktı.
Baktı.
Baktı.

(Dağlarca, 2019: 65)

"Balina ile Mandalina" kitabında yer alan "Ulaşmak" adlı şiirin düş kurma ve düşünme sorumluluğu verdiği saptanmıştır. Şiirde anlatılan kavramlar ile okuyucunun düş kurabilme olanağına ulaşabileceği görülmektedir. Bu kitapta yer alan resimler, yoruma açık bir biçimde çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu vermektedir.

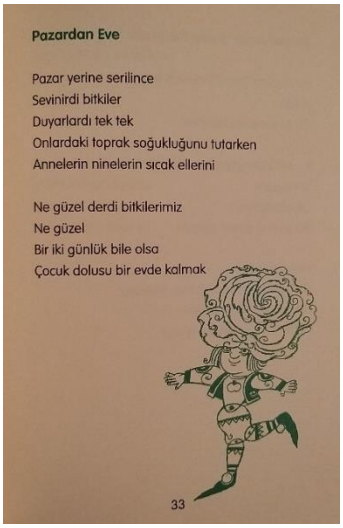

Pazardan Eve

Pazar yerine serilince
Sevinirdi bitkiler
Duyarlardı tek tek
Onlardaki toprak soğukluğunu tutarken
Annelerin ninelerin sıcak ellerini

Ne güzel derdi bitkilerimiz
Ne güzel
Bir iki günlük bile olsa
Çocuk dolusu bir evde kalmak

33

(Dağlarca, 2020a: 33)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Pazardan Eve” adlı şiirin düş kurma ve düşünme sorumluluğu verdiği görülmektedir. Bu kitapta yer alan resimler, çocuğun eğlenmesine, düş kurmasına, oyun oynamasına olanak tanımaktadır.

Şekil 13’te düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 13. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodlamasına ilişkin kodlu bölümleri

4.1.3.4. Resim alanı ve renklerin kullanımı kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan resim alt kategorisine ilişkin resim alanı ve renklerin kullanımı kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 26'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 26. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Resme İlişkin Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Resim	Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı	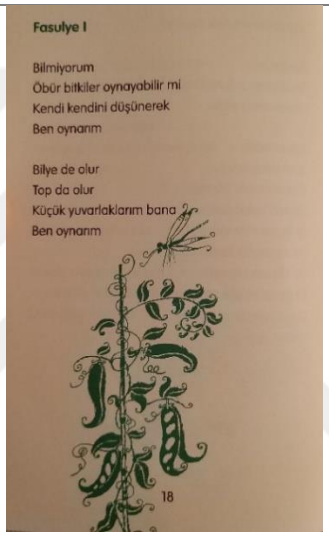 (Dağlarca, 2020a: 18) 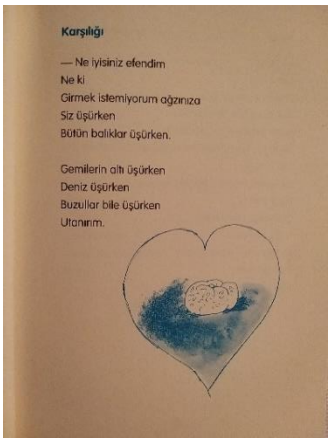 (Dağlarca, 2019: 37)

Çalışma içerisindeki yedi kitabın, resim alanı ve renklerin kullanımı kodlaması yönelik bulguları ve görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Balina İle Mandalina” kitabı 75 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 62 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

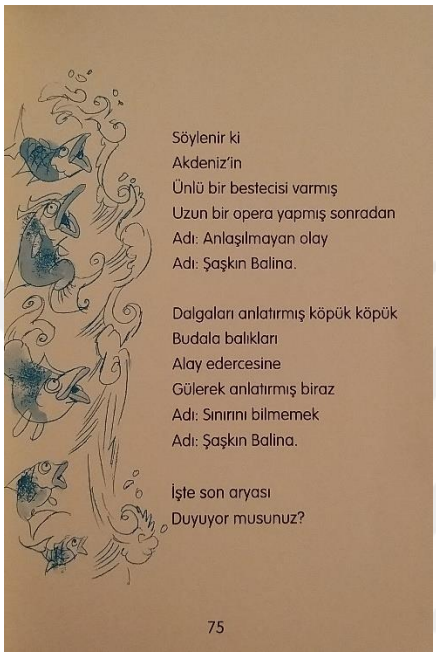

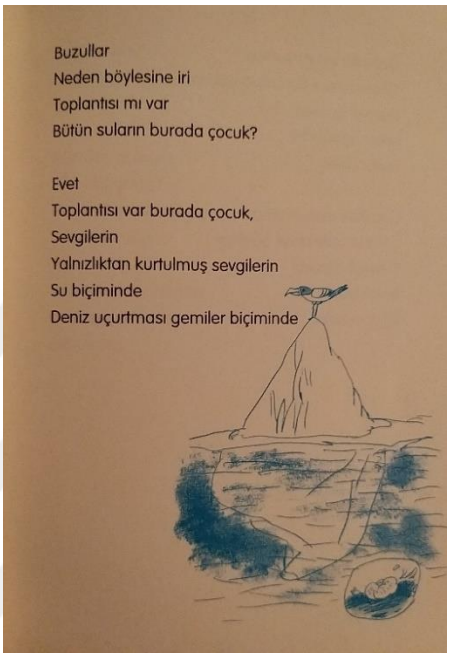

(Dağlarca, 2019: 75) (Dağlarca, 2020a: 51)

“Balina İle Mandalina” kitabı değerlendirildiğinde, resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplar niteliktedir. Resim bulunan sayfaların yaklaşık yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmesi bakımından süreklilik taşımaktadır. Çocuğun şiirle birlikte görsel okuma yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda çocukların gelişim dönemi göz önüne alındığında resim-yazı oranının uygun olduğu görülmektedir.

“Balina İle Mandalina” kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu’dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan mavi renk; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kitabın çizimleri bu yaş dönemindeki çocukların çizebileceği niteliktedir. Resimde kullanılmış çizgiler yalın ve anlaşılır özelliktedir.

“Balina İle Mandalina” kitabında yer alan “Söylenir Ki” şiirindeki resim değerlendirildiğinde; şiirde deniz, dalgalar ve balina anlatılmaktadır. Bu anlatım resim ile

desteklenmiştir. Estetik çizgiler ve kullanılan mimik öğeleri ile şiirin sürekliliği sağlanmıştır. Resmin konu ile uyumluluğu bulunmaktadır. Çizimin yalın ve anlaşılır olması çocukta resim çizebilme isteği uyandırmaktadır.

"Bitkiler Okulu" kitabı 56 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 47 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam yirmi altı resim yer almaktadır.

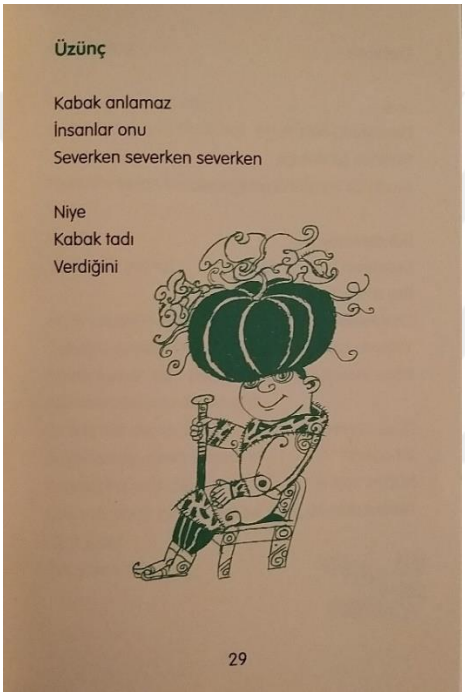

(Dağlarca, 2020a: 29) (Dağlarca, 2020a: 50)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların ortalama yarısında resim, diğer yarısında şiir bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmesi bakımından süreklilik taşımaktadır. "Bitkiler Okulu" kitabının kimi resimlerinde resimler şiir içerisinde de verilmiştir. Çalışma içerisinde incelenen kitaplar içerisinde en çok resim "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır.

"Bitkiler Okulu" kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu'dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan yeşil renk; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın

konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kitaptaki şiirlerin konusu bitkiler olmasından dolayı yeşil renk yoğunlukta kullanılmıştır. Kullanılan renk ve çizgi biçimleri özgünlük içermektedir.

"Bitkiler Okulu" kitabındaki çizimler, çocuğun gelişim dönemine uygundur. Resimler şiirleri destekler niteliktedir. Söz gelimi; sayfa 29'daki "Üzünç" şiiri incelendiğinde, bu şiirde geçen kabak ve insan kavramına ilişkin bir resimleme vardır. Şiirdeki kavramlar bir bütünlük içerisinde farklı çizimlerle resmedilmiştir. Örneğin, kabak öğesi çocuğun başında bir tacı anımsatır biçimde çizilmiştir. Şiirde yer almayan öğeler de resimde yer verilmiştir. Kabağın bir kral tacı biçiminde çizilmesi ve sandalyenin bir tahtı anımsatması da resimde yer verilerek devinim duygusu oluşturulmuştur. Bu nedenle resimlerin konu ile uyumluluğu bulunmaktadır.

Kitabın 50. sayfasında yer alan "Kırdaki Gün" şiirindeki resim değerlendirildiğinde; şiirde ağaç, yel, kuş ve çocuk arasındaki ilişki anlatılmaktadır. Bu anlatım resim ile desteklenmiştir. Estetik çizgiler ve kullanılan mimik öğeleri farklı öğeler de katılarak şiirin sürekliliği sağlanmıştır. Resmin konu ile uyumluluğu bulunmaktadır. Renklendirmede kullanılan sulu boya tekniği çocuğun ilgisini çekebilecek niteliktedir. Çizimin yalın ve anlaşılır olması çocukta resim çizebilme isteği uyandırmaktadır.

"Okulumuz 1'deki" kitabı 47 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 36 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

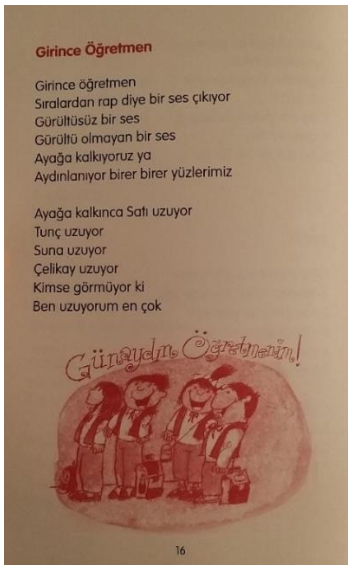

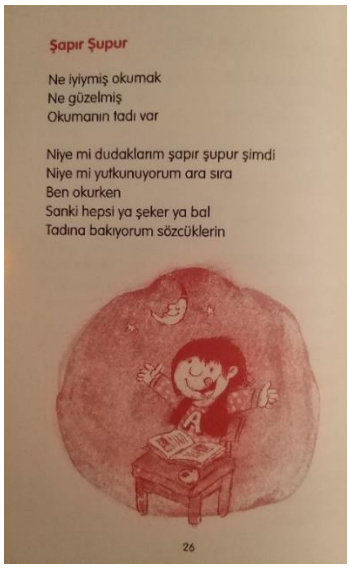

(Dağlarca, 2018c: 16) (Dağlarca, 2018c: 26)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmesi bakımından süreklilik taşımaktadır.

"Okulumuz 1'deki" kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu'dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan kırmızı renk; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kullanılan renk ve çizgi biçimleri ile şiirlerde geçen öğelerle bütünlük sağlamaktadır. Çizimler bu yaş dönemindeki çocukların çizebileceği niteliktedir. Aynı zamanda ilkokul birinci sınıf çocuğunun yaşamında sıklıkla karşılaştığı öğelere farklı bakış açılarıyla yer verilmiştir. Resimde kullanılan çizgiler yalın ve anlaşılır özelliktedir.

"Okulumuz 1'deki" kitabındaki resimler şiirleri desteklemektedir. Söz gelimi, sayfa 26'daki "Şapır Şupur" şiiri incelendiğinde, okumanın bir tadının olduğunu sezinleten bir resimleme vardır. Şiirdeki kavramlar bir bütünlük içerisinde farklı öğeler de katılarak resmedilmiştir. Örneğin, akşam olduğunu simgeleyen yıldızların ve Ay'ın resimde yer verilmesiyle çocuğun evde okuma eylemi yaptığı bir devinim duygusu içerisinde verilmiştir.

Kitabın 16. sayfasında yer alan "Girince Öğretmen" şiirindeki resim değerlendirildiğinde, şiirde öğretmenin sınıfa girdiği anda çocukların duygu ve düşünce durumları anlatılmaktadır. Bu anlatım resim ile desteklenmiştir. Estetik çizgiler ve kullanılan mimik öğeleri ile şiirin sürekliliği sağlanmıştır. Ayrıca resim üzerinde verilen "Günaydın Öğretmenim!" yazısı ile hem şiire hem de resme destek sunulmuştur. Bu bağlamda resim konu ile uyumludur.

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabı 49 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 39 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

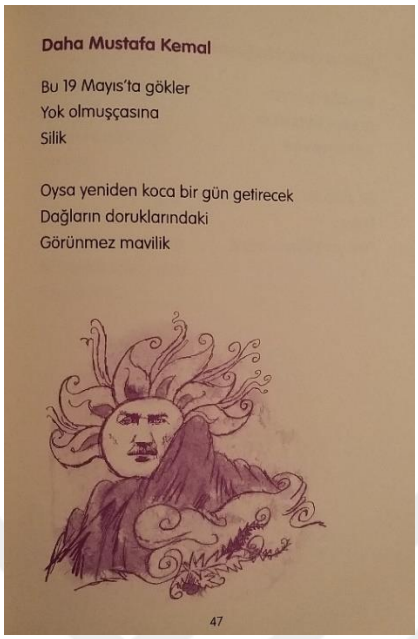

(Dağlarca, 2018b: 47)

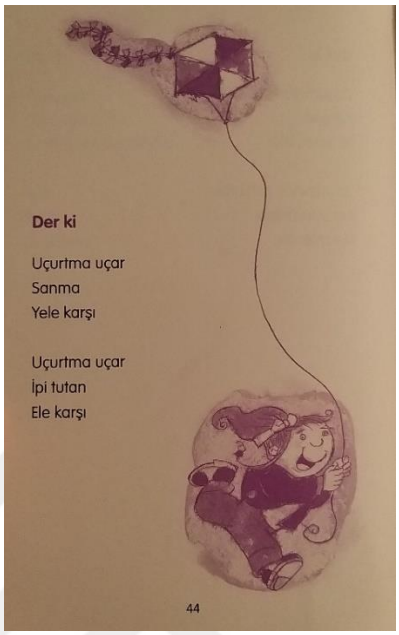

(Dağlarca, 2018b: 44)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmiştir. Bu durum çocuğun şiirle birlikte görsel okuma yapabilmesine olanak sağlamaktadır.

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu'dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan açık mor renk; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kullanılan renk ve çizgi biçimleri ile şiirlerde geçen öğelerle bütünlük sağlamaktadır.

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabındaki çizimler, şiirleri desteklemektedir. Söz gelimi, sayfa 47'deki "Daha Mustafa Kemal" şiiri incelendiğinde milli bayramlarımızdan biri, Mustafa Kemal Atatürk'ü sezinleten ayrıntılar ile anlatılmaya çalışılan bir resimleme vardır. Şiirdeki soyut kavramlar da bulunmaktadır. Bu kavramlar bir bütünlük içerisinde farklı öğeler de katılarak resmedilmiştir ve somutlaştırılmak istenmiştir. Örneğin, Mustafa Kemal Atatürk'ün yüzü bir Güneş içerisinde verilerek çocuğun bildiği bir öğeden soyut bir öğeye geçiş sağlanmıştır. Bu çizim, dağların ardından görünmesi biçiminde verilmesiyle şiirde anlatılan düşünce desteklenmiştir. Bütün bu öğeler bir devinim duygusu içerisinde verilmiştir.

Kitabın 44. sayfasında yer alan “Der ki” şiirindeki resim değerlendirildiğinde, şiirde uçurtma ve çocuk arasındaki ilişki anlatılmaktadır. Bu anlatım resim ile desteklenmiştir. Estetik çizgiler ve kullanılan mimik öğeleri ile şiirin sürekliliği sağlanmıştır.

“Okulumuz 3’teki” kitabı 47 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 38 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

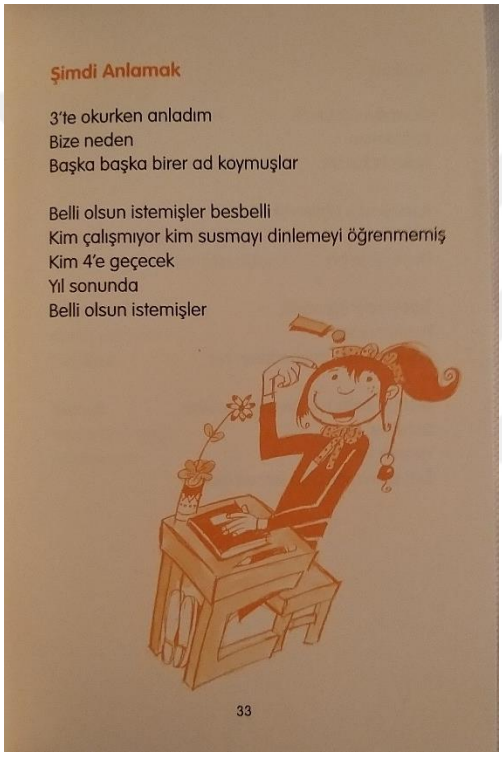

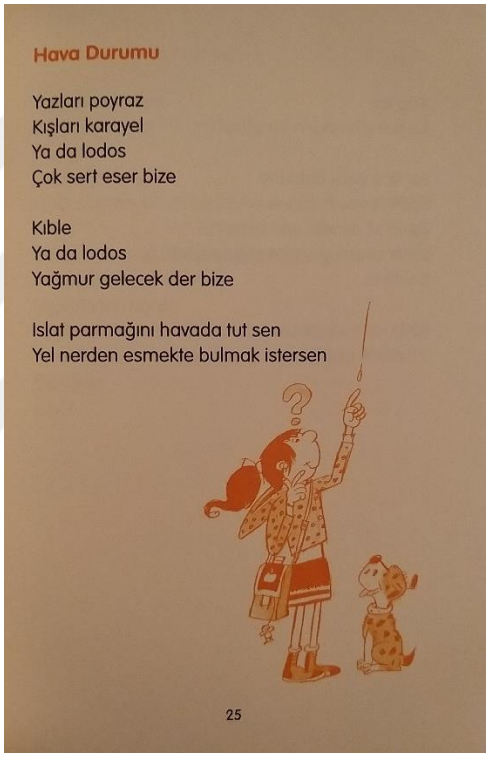

(Dağlarca, 2016: 33) (Dağlarca, 2016: 25)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmiştir.

“Okulumuz 3’teki” kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu’dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan açık sarı; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. İlkokul üçüncü sınıf konuları dikkate alınarak kullanılan

renk ve çizgi biçimleri ile şiirlerde geçen öğelerle bütünlük sağlamaktadır. Çocuğun yaş düzeyi ilerledikçe çizimlerde ayrıntıların arttığı görülmektedir.

"Okulumuz 3'teki" kitabındaki çizimler, çocuğun yaşam gerçekliğine uygundur. Kitabın adında da belirtildiği gibi ilkokul 3.sınıf çocuğunun okul yaşamında yer alan öğeler, renk ve çizgi gücüyle anlatılmıştır. Resimler şiirleri desteklemektedir. Söz gelimi, sayfa 33'teki "Şimdi Anlamak" şiiri incelendiğinde, ilkokul üçüncü sınıf çocuğunun yaşamındaki durumları anlamlandırma sürecini sezinleten bir resimleme vardır. Şiirdeki kavramlar bir bütünlük içerisinde farklı öğeler de katılarak resmedilmiştir. Örneğin, çocuğun sırasında bir vazoda çiçek bulunması ile okurunu düşündürmeye yönlendirmektedir. Bu yaş döneminde bulunan çocuğun anlama süreci beden hareketleriyle ve mimiklerle canlandırılmıştır. Resimde bulunan ünlem işareti bu süreci desteklemesi için yerleştirilmiştir. Bütün bu öğeler bir devinim duygusu içerisinde verilmiştir. Ayrıntılara daha çok anlam yüklenmiştir. Okurunun kendi düş gücünü ortaya çıkarması sağlanmaktadır. Böylece resimlerin konu ile uyumluluğu pekiştirilmiştir. Anlamanın mutluluk veren bir eylem olduğu çocuğun mimikleriyle gösterilmeye çalışılmıştır.

Kitabın 25. sayfasında yer alan "Hava Durumu" şiirindeki resim değerlendirildiğinde, ilkokul üçüncü sınıf konularından hava durumu ve rüzgar türlerine değinilmiş bir şiir görülmektedir. Şiirde anlatılanlar resim ile desteklenmiştir.

"Yaramaz Sözcükler" kitabı 59 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 68 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

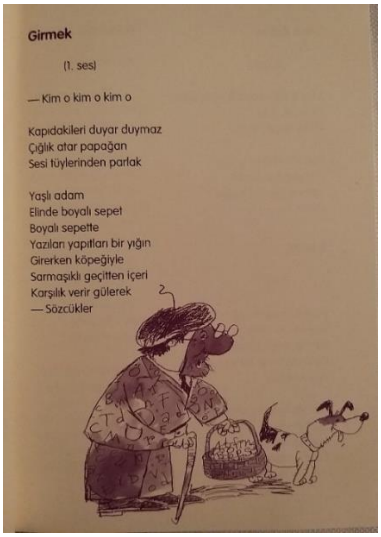
Girmek

(1. ses)

— Kim o kim o kim o

Kapıdakileri duyar duymaz
Çığlık atar papağan
Sesi tüylerinden parlak

Yaşlı adam
Elinde boyalı sepet
Boyalı sepette
Yazıları yapıtları bir yığın
Girerken köpeğiyle
Sarmaşıklı geçitten içeri
Karşılık verir gülerek
— Sözcükler

(Dağlarca, 2020b: 10)

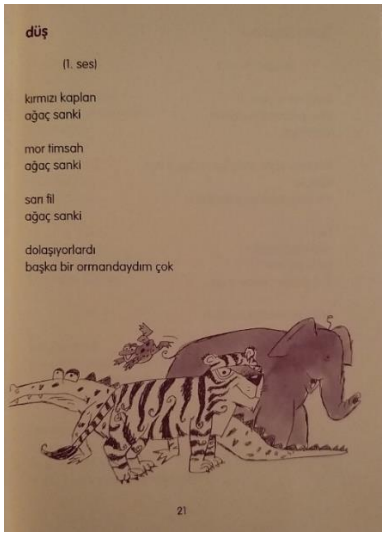
düş

(1. ses)

kırmızı kaplan
ağaç sanki

mor timsah
ağaç sanki

sarı fil
ağaç sanki

dolaşıyorlardı
başka bir ormandaydım çok

21

(Dağlarca, 2020b: 21)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmiştir.

“Yaramaz Sözcükler” kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu’dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan koyu mor rengi; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir.

“Yaramaz Sözcükler” kitabındaki çizimler, çocuğun yaşam gerçekliğine uygundur. Resimler şiirleri desteklemektedir. Söz gelimi, sayfa 10’daki “Girmek” şiiri incelendiğinde, kitabın karakterlerinden yaşlı adam ve Karabaş resmedilmiştir. Şiirde geçen diğer öğelerden papağan ve sarmaşık resimde gösterilmeyerek okurunu düşündürmeye yönlendirmektedir. Okurunun kendi düş gücünü ortaya çıkarması sağlanmaktadır. Böylece resimlerin konu ile uyumluluğu pekiştirilmiştir.

Kitabın 21. sayfasında yer alan “Düş” şiirindeki resim değerlendirildiğinde, şiirde anlatılanlar resim ile desteklenmiştir. Estetik çizgiler ve kullanılan mimik öğeleri ile şiirin sürekliliği sağlanmıştır. Kırmızı kaplan, mor timsah ve sarı fil aynı resim içerisinde sunulmuştur. Çizimlerin yalın ve anlaşılır olması çocukta resim çizebilme isteği uyandırmaktadır.

“Yazıları Seven Ayı” kitabı 74 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 65 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

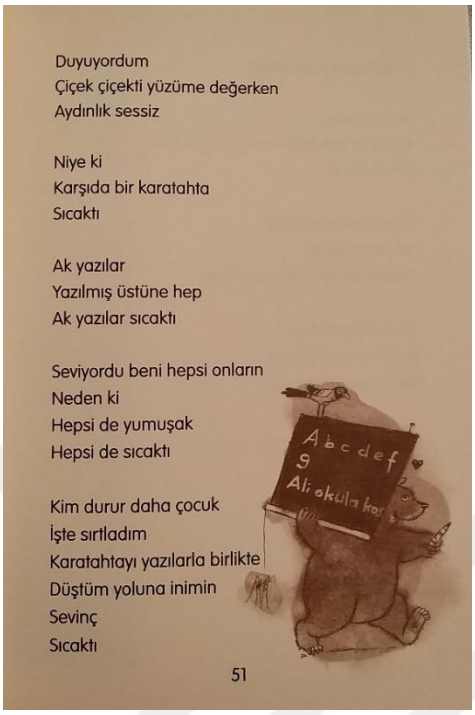

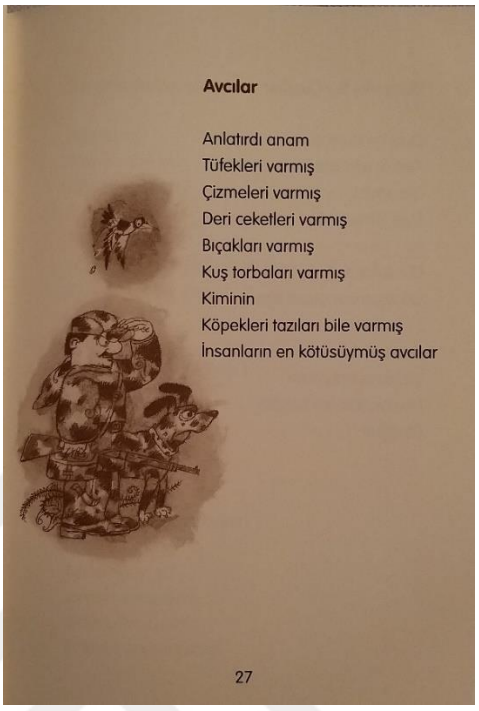

(Dağlarca, 2020c: 51) (Dağlarca, 2020c: 27)

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplamaktadır. Resim bulunan sayfaların yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmiştir.

"Yazıları Seven Ayı" kitabının resimleyeni Mustafa Delioğlu'dur. Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmesinde kullanılan kahverengi; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Çizimlerde kullanılan kahverengi, kitabın başkarakteri olan ayının rengini de anımsatması yönünden bir uyumluluk sergilemektedir.

"Yazıları Seven Ayı" kitabındaki çizimler, çocuğun yaşam gerçekliğine uygundur. Resimler şiirleri desteklemektedir. Söz gelimi, sayfa 51'deki "Yine Okulda" şiiri incelendiğinde kitabın başkarakterleri olan ayı, bir elinde kara tahta ve diğer elinde kalem ile resmedilmiştir. Resimde yer verilen bu öğelerle kitabın konusu ve iletisi sezinletilmektedir. Bu bağlamda resimlerin konu ile uyumluluğu pekiştirilmiştir.

Kitabın 27. sayfasında yer alan "Avcılar" şiirindeki resim değerlendirildiğinde, şiirde anlatılanlar resim ile desteklenmiştir. Şiirde özellikleri verilen avcılar resimlendirmede de bu

özellikleri taşımaktadır; yalnız, avcının elinde tuttuğu tüfek öğesi, kitabın seslendiği yaş dönemine uygun bulunmamaktadır. Bu bağlamda bu sayfa bulunan resim olumsuz öğe barındırmaktadır.

Şekil 14'de resim alanı ve renklerin kullanımı kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve bazı kodlu bölümleri sunulmuştur.

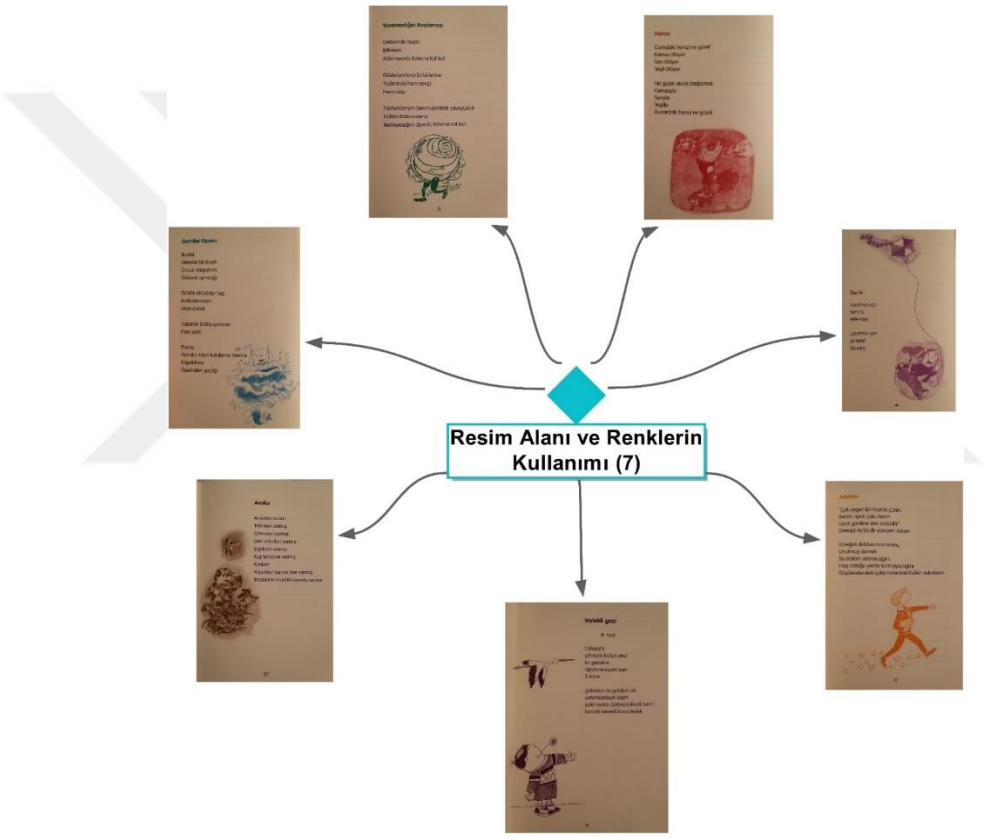

Şekil 14. Resim alanı ve renklerin kullanımı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

Tablo 27. Resim Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Kod Sistemi	Balina İle Mandalina	Okulumuz 1'deki	Okulumuz 2'deki	Okulumuz 3'deki	Yaramaz Sözcükleri	Yazıları Seven Ayı	Bitkiler Okulu
Çocuğa Görelik İlkeleri							
Biçimsel Özellikler							
Resim							
Resimlerin Ayrıntıları Açık Kılması							
Kavramları Tanıma Olanağı Sağlama							
Düş Kurma ve Düşünme Sorumluluğu Verme							
Resim Alanı ve Renklerin Kullanımı							

Resim alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda resim alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 27). Resimlerin ayrıntıları açık kılması koduna ilişkin en çok kodlama “Bitkiler Okulu” kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise “Balina İle Mandalina” kitabıdır. Kavramları tanıma olanağı sağlama kodunun en çok kodlandığı kitaplar “Bitkiler Okulu” ve “Balina İle Mandalina” kitabıdır. Kavramları tanıma olanağı sağlama koduna ilişkin en az kodlamanın “Okulumuz 1’deki” kitabında olduğu görülmektedir. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme kodu incelenen kitaplar arasında en çok “Balina İle Mandalina” kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise “Yazıları Seven Ayı” kitabıdır. Resim alanı ve renklerin kullanımı kodunun yoğunluğu analiz edilen bütün kitaplarda aynı yoğunlukta olduğu saptanmıştır.

4.1.4. Kâğıt alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinin dördüncü alt kategorisi olan kağıt alt kategorisi şekil 2’de görülmektedir. Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 107’sinin kağıt alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kağıt alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 28’de açıklanmıştır.

Tablo 28. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıt Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Kağıt	Görsellerin Belirgin Kılınması	
			Görsellerin Belirgin Olmaması	
			Sayfaların Dayanıklılığı	
			Kağıt Türü	1. Hamur Kağıt

Aşağıda yer alan şekil 15'te kağıt alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan kağıt alt kategorisine ilişkin görsellerin, görsellerin belirgin kılınması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Görsellerin belirgin kılınması (76) kodlamasını izleyen diğer kodlar görsellerin belirgin olmaması (17), sayfaların dayanıklılığı (7) ve kağıt türü kodunun alt kodu olan 1. Hamur kağıt (7) kodu ile ilgili olduğu görülmektedir.

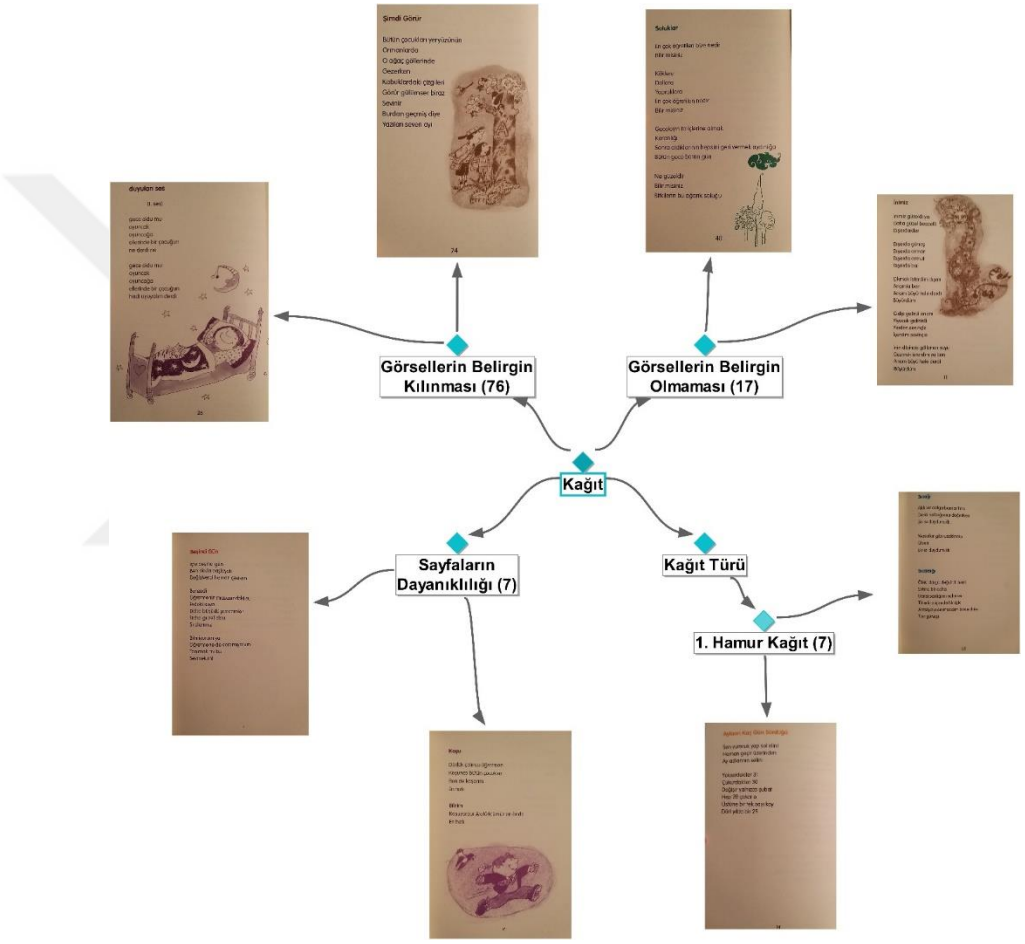

Şekil 15. Kağıt alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler

4.1.4.1. Görsellerin belirgin kılınması kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kağıt alt kategorisine ilişkin görsellerin belirgin kılınması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 29'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 29. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Görsellerin Belirgin Kılınması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Kağıt	Görsellerin Belirgin Kılınması	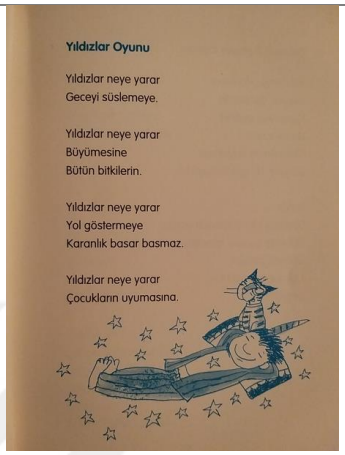 (Dağlarca, 2019: 11) (Dağlarca, 2020c: 74)

Görsellerin belirgin kılınması kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2020b: 26)

Yaramaz Sözcükler" kitabında yer alan "Duyulan Ses" adlı şiirde görsellerin belirgin kılındığı saptanmıştır. Kullanılan kağıt, görsellerdeki karakterleri ve bu karakterlerin birbirleriyle ilişkilerini açık ve belirgin kılmaktadır.

Şekil 16'da görsellerin belirgin kılınması kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 16. Görsellerin belirgin kılınması koduna ilişkin kodlu bölümler

4.1.4.2. Görsellerin belirgin olmaması kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kağıt alt kategorisi ile ilgili görsellerin belirgin olmaması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 30'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 30. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Görsellerin Belirgin Olmaması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kağıt	Görsellerin Belirgin Olmaması	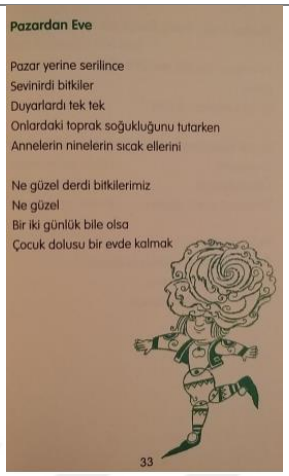 (Dağlarca, 2020a: 33) 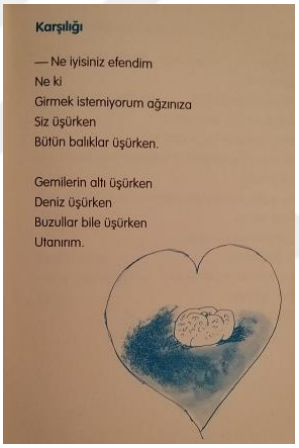 (Dağlarca, 2019: 37)

Görsellerin belirgin olmaması kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2018b: 39)

“Okulumuz 2’deki” kitabında yer alan “Der ki” adlı şiirde görsellerin belirgin olmadığı saptanmıştır. Şiirde yer alan görsellerin şiir metni ile uyumsuz olduğu görülmektedir.

Şekil 17’de görsellerin belirgin olmaması kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 17. Görsellerin belirgin olmaması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.4.3. Sayfaların dayanıklılığı kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kağıt alt kategorisine ilişkin sayfaların dayanıklılığı kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 31'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 31. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Sayfaların Dayanıklılığı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kağıt	Sayfaların Dayanıklılığı	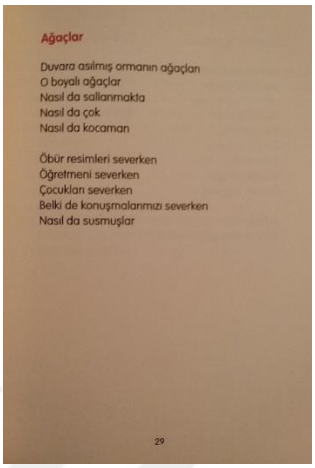 **Ağaçlar** Duvara asılmış ormanın ağaçları O boyalı ağaçlar Nasıl da sallanmakta Nasıl da çok Nasıl da kocaman Öbür resimleri severken Öğretmeni severken Çocukları severken Belki de konuşmalarımızı severken Nasıl da susmuşlar 29 (Dağlarca, 2019c: 29) 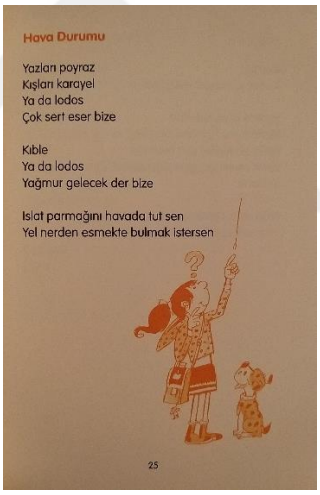 **Hava Durumu** Yazları poyraz Kışları karayel Ya da lodos Çok sert eser bize Kıble Ya da lodos Yağmur gelecek der bize Islat parmağını havada tut sen Yel nerden esmekte bulmak istersen 25 (Dağlarca, 2016: 25)

Sayfaların dayanıklılığı kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

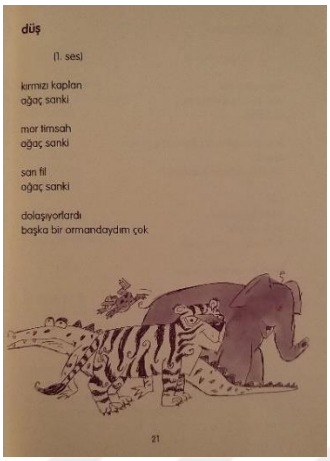

(Dağlarca, 2020b: 21)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Düş” adlı şiirin ve görselinin bulunduğu sayfada, sayfaların dayanıklılığı görülmektedir. Bu kitabın sayfaları hemen yırtılmayacak düzeyde ve uzun süre kullanıma dayanıklıdır ve niteliklidir.

Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinin sayfalarının dayanıklı olduğu saptanmıştır.

Şekil 18’de sayfaların dayanıklılığı kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

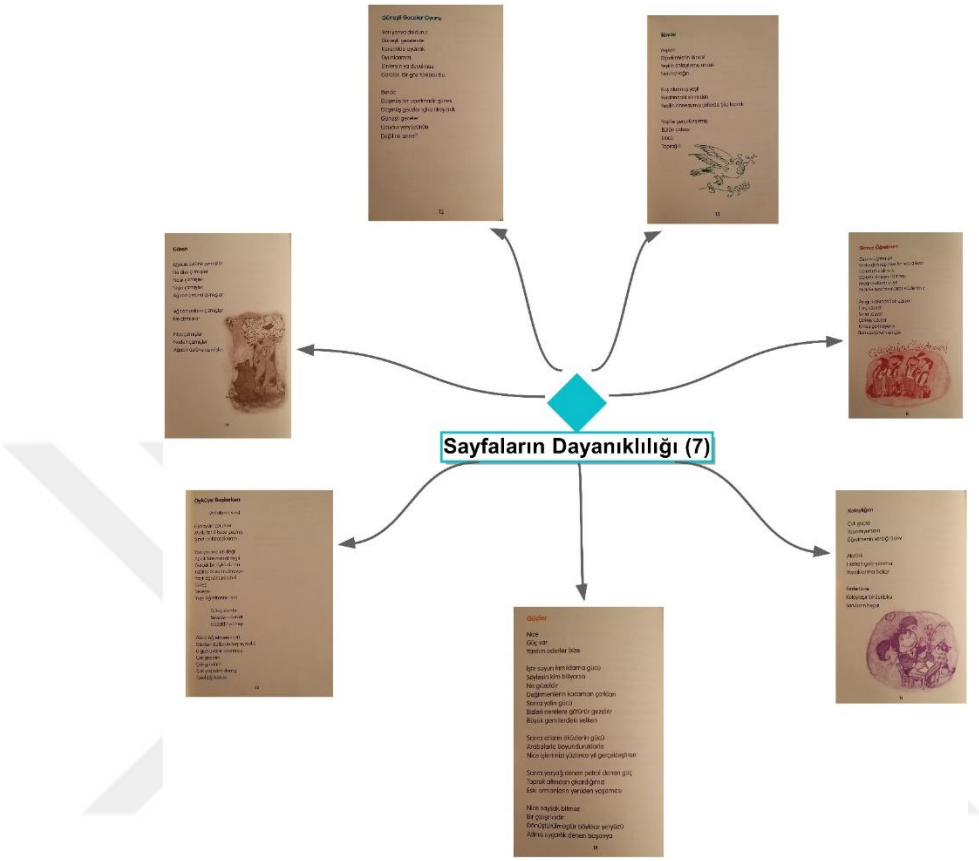

Şekil 18. Sayfaların dayanıklılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.4.4. Kağıt türü kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kağıt alt kategorisine ilişkin kağıt türü kodlaması ve alt kodu olan 1. Hamur kağıt alt kodu ve kodlu bölümleri Tablo 32'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 32. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kağıda İlişkin Kağıt Türü ve 1. Hamur Kağıt Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kağıt	Kağıt Türü	1.Hamur Kağıt	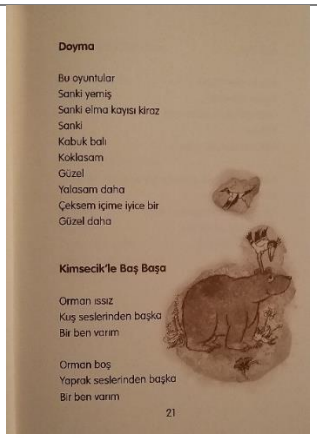 **Doyma** Bu oyuntular Sanki yemiş Sanki elma kayısı kiraz Sanki Kabuk balı Koklasam Güzel Yalasam daha Çeksem içime iyice bir Güzel daha **Kimsecik'le Baş Başa** Orman ıssız Kuş seslerinden başka Bir ben varım Orman boş Yaprak seslerinden başka Bir ben varım 21 (Dağlarca, 2020c: 21) 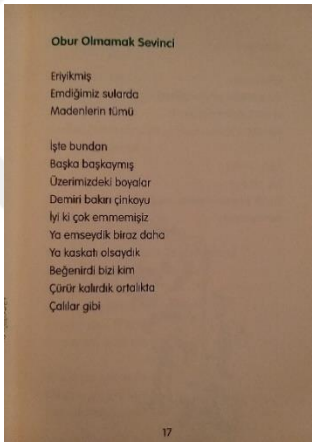 **Obur Olmamak Sevinci** Eriyikmiş Emdiğimiz sularda Madenlerin tümü İşte bundan Başka başkaymış Üzerimizdeki boyalar Demiri bakırı çinkoyu İyi ki çok emmemişiz Ya emseydik biraz daha Ya kaskatı olsaydık Beğenirdi bizi kim Çürür kalırdık ortalıkta Çalılar gibi 17 (Dağlarca, 2020a: 17)

Kağıt türü kodu ve 1. Hamur kağıt alt koduna yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2020a: 29)

Yukarıda verilen örnek sayfa değerlendirildiğinde, analiz edilen kitaplarda gözü yormayan nitelikte 1.hamur kağıt kullanılmıştır. Bu kağıt türü dayanıklıdır. Bununla birlikte sayfadaki resimler ve yazılar kağıdın arkasından görülmemektedir.

Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinin sayfalarının dayanıklı olduğu saptanmıştır. Bu kitapta, çocuğa algılama güçlüğü yaşatacak düzeyde mat, ince, parlak, kuşe ya da 2.hamur kağıt kullanılmamıştır. Bu bağlamda çalışma içerisinde analiz edilen kitapların kağıt türü farklılık göstermemektedir.

Şekil 19'da kağıt türü kodu ve 1. hamur kağıt alt koduna yönelik incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu, alt kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 19. Kağıt türü kodlamasına ve 1. hamur kağıt alt koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 33. Kağıt Türü Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

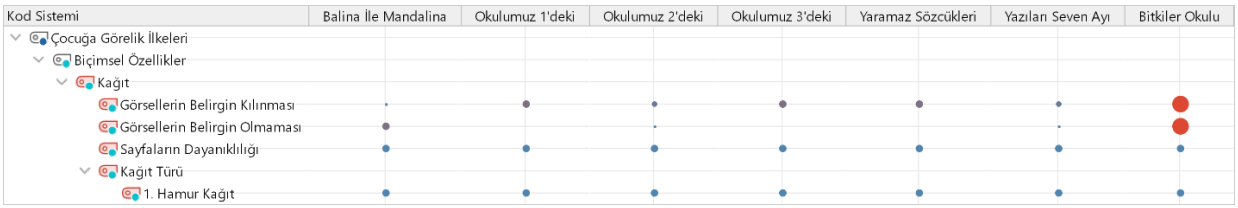

Kağıt alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda kağıt alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 33). Görsellerin belirgin kılınması koduna ilişkin en çok kodlama "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise "Balina İle Mandalina" kitabıdır. Görsellerin belirgin olmaması kodunun yoğunlukla kodlandığı kitaplar "Bitkiler Okulu" ve "Balina İle Mandalina" kitabıdır. "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 3'teki" ve "Yaramaz Sözcükler" kitaplarında bu kodun olmadığı belirlenmiştir. Sayfaların dayanıklılığı kodunun incelenen bütün kitaplarsa aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kağıt türü kodunun 1.hamur kağıt alt koduna ilişkin yoğunluk analiz edilen bütün kitaplarda olduğu saptanmıştır.

4.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinin beşinci alt kategorisi olan kapak alt kategorisi şekil 2'de görülmektedir. Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 33'ünün kapak alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kapak alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 34'te açıklanmıştır.

Tablo 34. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapak Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar ve Alt Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Kapak	Kapak Türü	Karton
			İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları	
			Merak ve Keşfetmeye Yöneltici Etki	
			Görsellerin Anlaşılabilir	

	Nitelikler Barındırması
	Zemin- Fon İlişkisi
	Renk ve Çizgi Uyumu

Aşağıda yer alan şekil 20'de kapak alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, kağıt alt kategorisine ilişkin kodlardan en yoğun olarak kapak türü ve alt kodu olan karton kodu kodlandığı görülmektedir. Kapak alt kategorisine ilişkin kod yoğunlukları; kapak türü (karton (7), içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları (7), merak ve keşfetmeye yöneltici etki (7), görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması (4), zemin-fon ilişkisi (4) ve renk ve çizgi uyumu (4) biçimindedir.

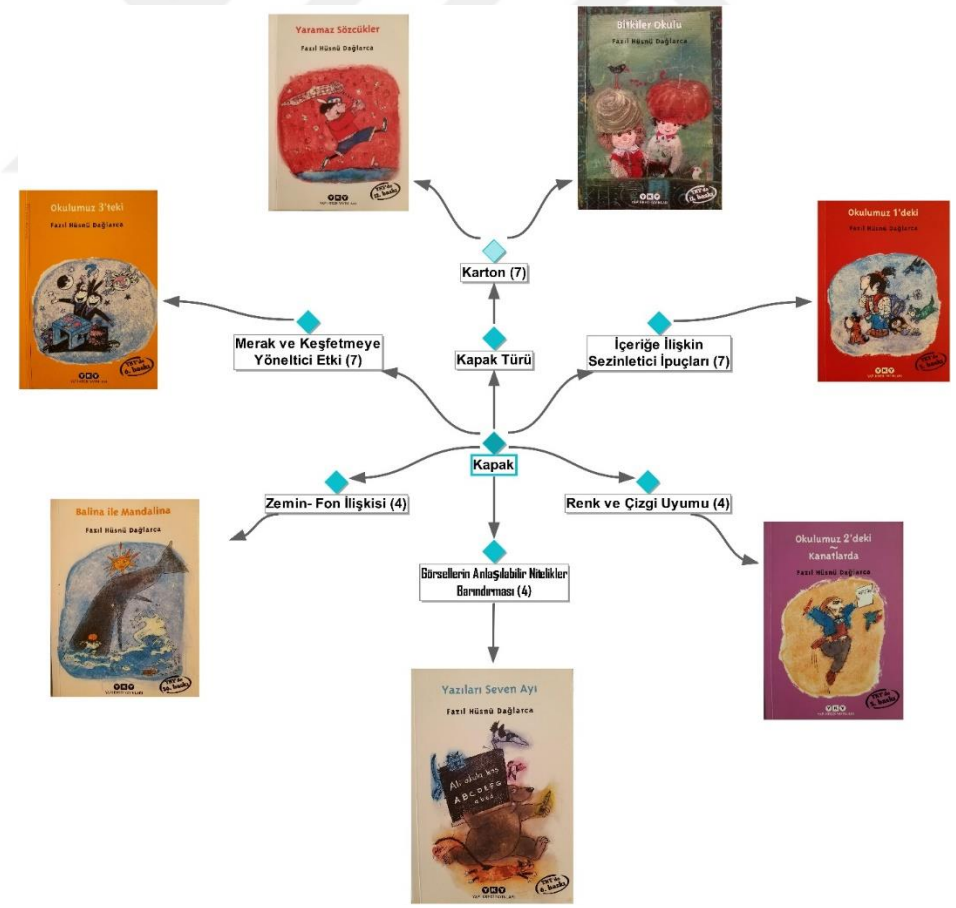

Şekil 20. Kapak alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler

4.1.5.1. Kapak türü kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin kapak türü kodlaması ve alt kodu olan karton alt kodu ve kodlu bölümleri Tablo 35'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 35. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Kapak Türü Kodu ve Karton Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Kapak	Kapak Türü	Karton	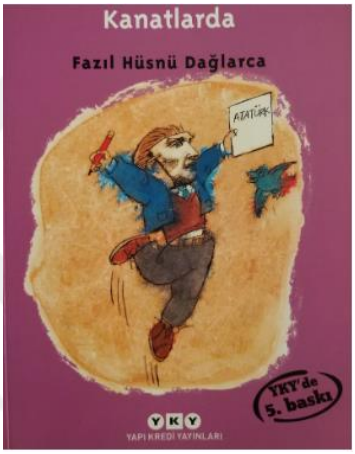 (Dağlarca, 2018b: Ön kapak resmi) 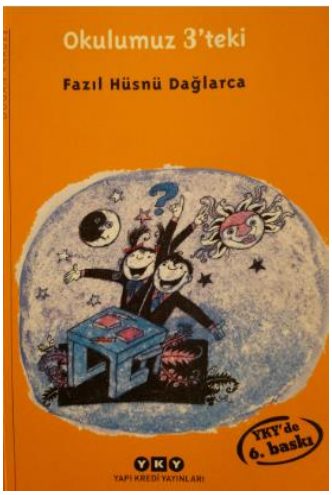 (Dağlarca, 2016: Ön kapak resmi)

Kapak türü kodu ve karton alt koduna yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

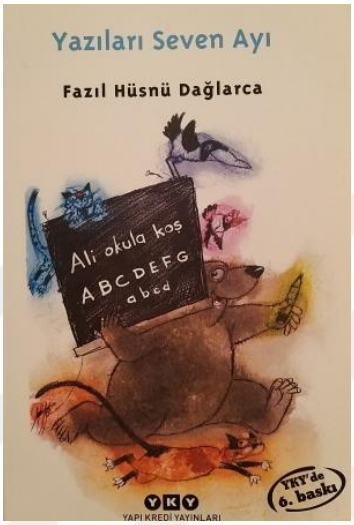

(Dağlarca, 2020c: Ön kapak resmi)

Kitaplara ilişkin tüm kapaklarda kapak türü olarak karton kullanılmıştır.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin, kapak türü kodu ve karton alt koduna ilişkin elde edilen bulguların çalışma içerisinde yer alan toplam yedi kitapta da aynı olduğu görülmektedir. Araştırmada yer alan kitaplar için kapak türünün karton olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda incelenen yedi şiir kitabının da kapakta kullanılmış olan gereç türü kartondur. Çalışma içerisinde analiz edilen kitapların kapak gereç türü farklılık göstermemektedir.

Şekil 21’ de kapak türü kodu ve karton alt koduna yönelik incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu, alt kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

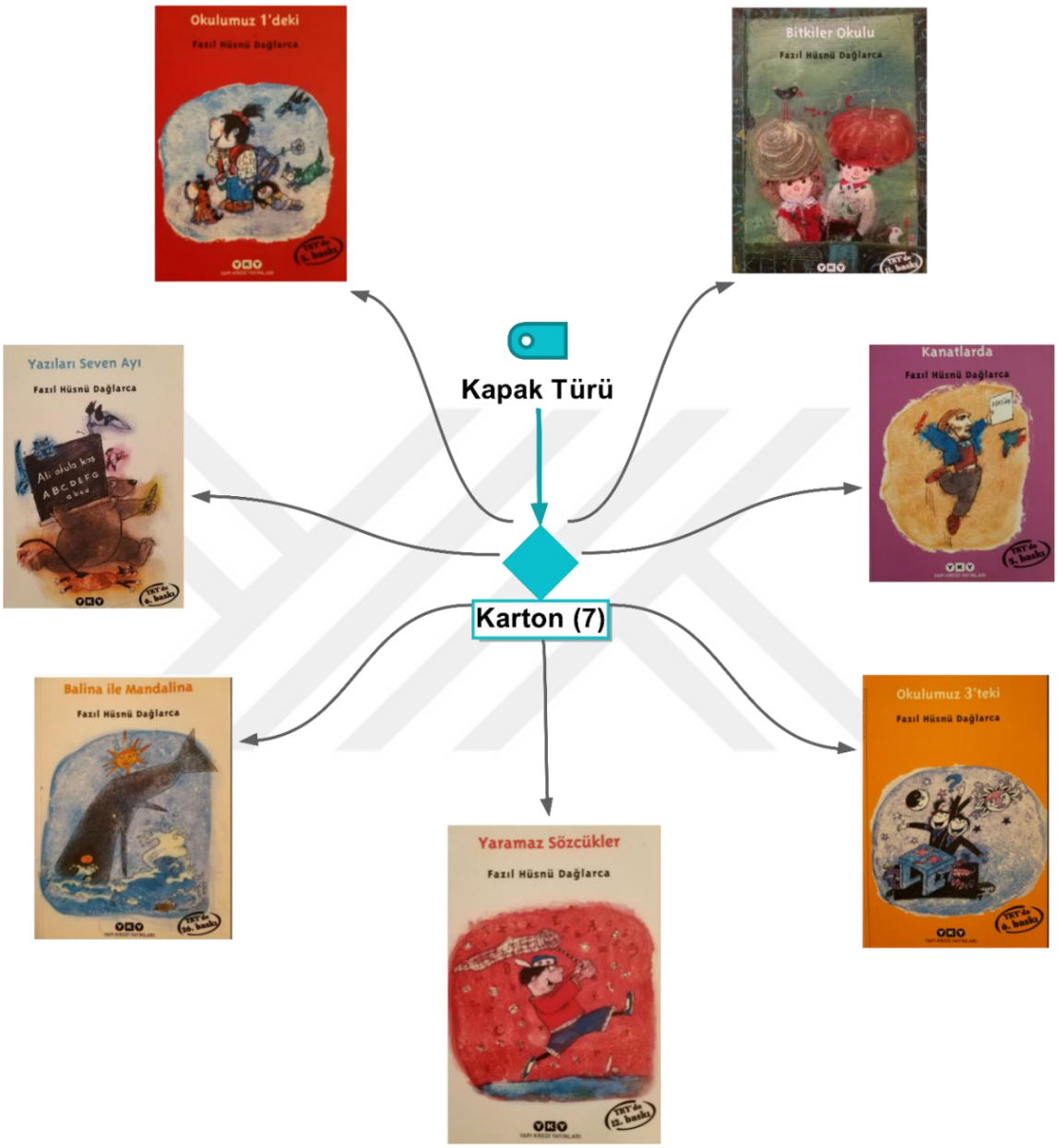

Şekil 21. Kapak türü kodlamasına ilişkin alt kod ve kodlu bölümler

4.1.5.2. İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 36'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 36. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Kapak	İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları	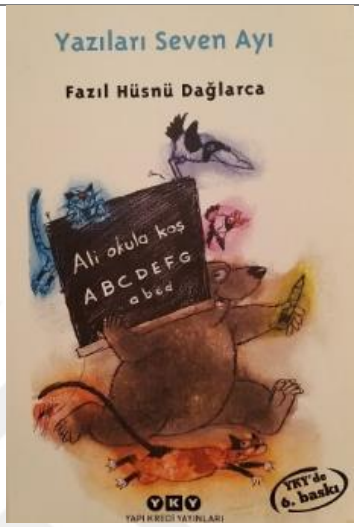 (Dağlarca, 2020c: Ön kapak resmi) 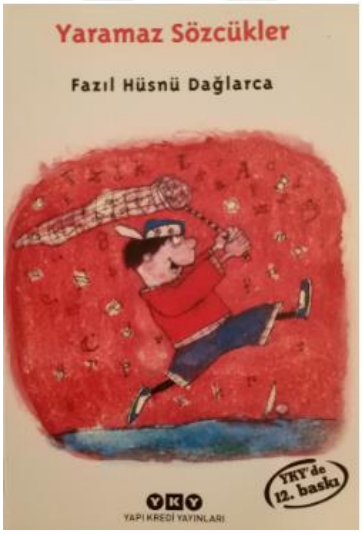 (Dağlarca, 2020b: Ön kapak resmi)

İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden çalışma içerisinde yer alan yedi kitabın ön ve arka kapaklarındaki bilgiler incelenmiştir. Elde edilen bulgulara aşağıda ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

“Balina İle Mandalina” kitabının ön kapağında, kitabın başkarakterleri olan Balina ve Mandalina denizde oynarken çizilmiştir. Kitaptaki diğer yan karakterler olan Güneş, balık ve dalgalar da ön kapakta resmedilmiştir. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve hemen altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt kısmında yayınevine yer verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

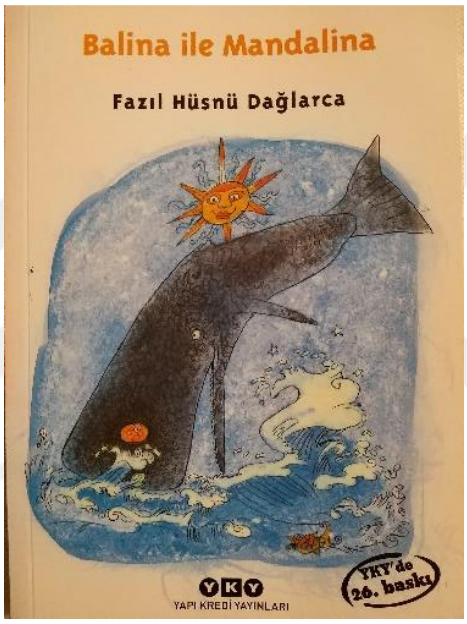

(Dağlarca, 2019: Ön kapak)

“Balina İle Mandalina” kitabının arka kapağının alt kısmında yan karakterlerden olan Güneş resmedilmiştir. Resmedilmiş bölümün üzerinde kitabın resimleyenine yer verilmiştir. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin birinci kitabı olduğunu gösteren “Dağlarca Çocuklarda: 1” başlığı yer almaktadır. Bu başlığın altında kitabın kısa tanıtımına yer verilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan bir şiir bölümü de eklenmiştir. Arka kapağın sol alt köşesinde bir yaş cetveli bulunmaktadır. Bu kitabın hangi yaş aralığına seslendiği belirtilmektedir.

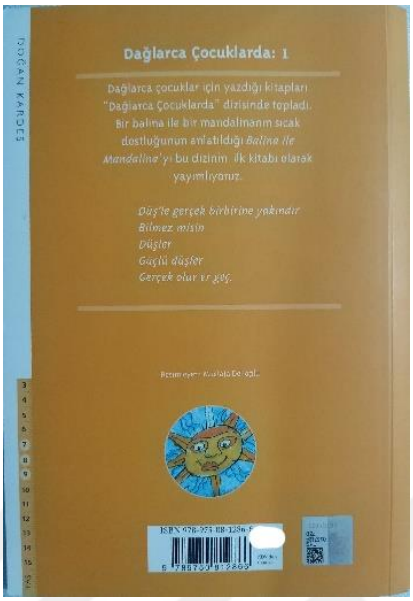

(Dağlarca, 2019: Arka kapak)

Kitabın ciltleme yapılan bölümünde kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak bir bütün olarak incelendiğinde kitabın içeriğine ilişkin ipucu bilgileri sunmaktadır. Kitabın ön ve arka kapağında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmasına ve ıslanmasına karşı kaplama gereci kullanılmıştır.

“Yaramaz Sözcükler” kitabının ön kapağında, kitabın başkarakterleri olan harflere yer verilmiştir. Kitapta geçen diğer başkarakter olan yaşlı adamın harfleri yakalamaya çalışması resmedilmiştir. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt bölümünde yayınevinin adı verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı bilgisi bulunmaktadır.

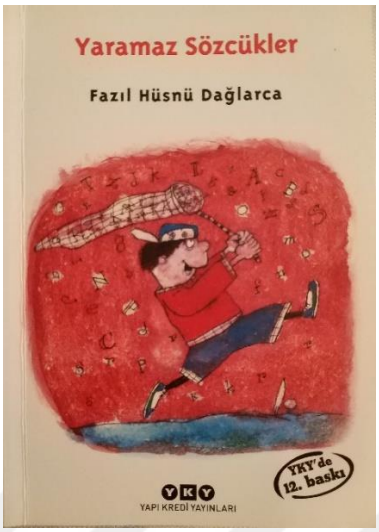

(Dağlarca, 2020b: Ön kapak)

"Yaramaz Sözcükler" kitabının arka kapağının alt kısmında ön kapaktaki başkarakterlerden yaşlı adam resmedilmiştir. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin ikinci kitabı olduğunu gösteren "Dağlarca Çocuklarda: 2" başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında kitabın oluşum süreci ve önemi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Bunun yanı sıra kitap içerisinden bir şiir bölümü eklenmiştir.

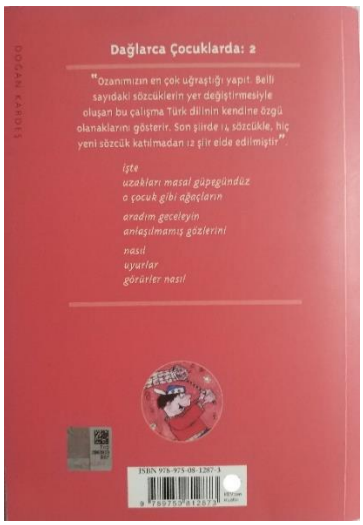

(Dağlarca, 2020b: Arka kapak)

Kitabın sırtında kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak genel olarak değerlendirildiğinde resimler ve verilen bilgiler ile kitabın içeriğine ile ilgili sezinletici bilgiler sunmaktadır. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmasının ve ıslanmasının önlenebilmesi amacıyla dış yüzeyinde kaplama gereci de kullanılmıştır.

"Okulumuz 1'deki" kitabının ön kapağında, ilkokul birinci sınıfa giden bir çocuğa yer verilmiştir. Çocuğun gözünden okulun nasıl göründüğü farklı varlıklar kullanılarak resmedilmiştir. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve hemen altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt bölümünde yayınevinin adı verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

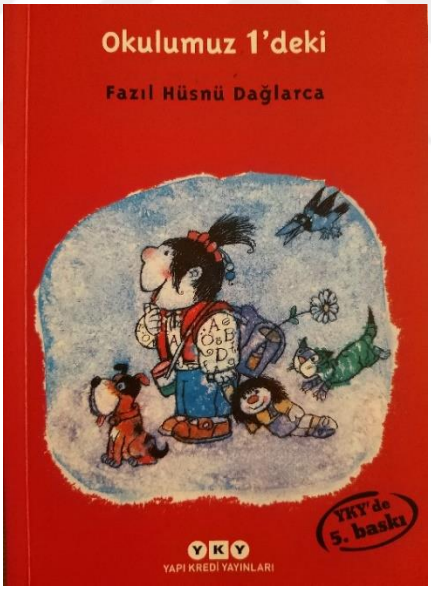

(Dağlarca, 2018c: Ön kapak)

"Okulumuz 1'deki" kitabının arka kapağının alt kısmında ön kapaktaki çocuğun çizimine yer verilmiştir. Çizim bölümünün üzerinde kitabın resimleyenini adı ve soyadı bulunmaktadır. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin üçüncü kitabı olduğunu gösteren "Dağlarca Çocuklarda: 3" başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında kitabın kısa tanıtımına yer verilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan bir şiir bölümü de eklenmiştir.

(Dağlarca, 2018c: Arka kapak)

Kitabın sırtında kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak genel olarak incelendiğinde bilgiler bir bütünlük içerisinde sunulmaktadır. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmaması ve ıslanmaması için kapağın dış yüzeyinde kaplama gereci de kullanılmıştır.

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının ön kapağında, kitabın başkarakteri olan Mustafa Kemal Atatürk resmedilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün elindeki nesneler aracılığıyla okul yaşamı ile başkarakter ilişkilendirilmiştir. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt bölümünde yayınevinin adı verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

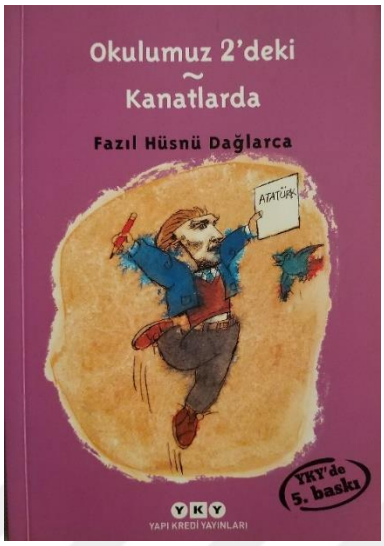

(Dağlarca, 2018b: Ön kapak)

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının arka kapağının alt kısmında ön kapaktaki yan karakterlerden biri olan kuş çizimine yer verilmiştir. Çizim bölümünün üzerinde kitabın resimleyenini adı ve soyadı bulunmaktadır. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin dördüncü kitabı olduğunu gösteren "Dağlarca Çocuklarda: 4" başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında kitabın bölümleri ile ilgili kısa tanıtımına yer verilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan bir şiir bölümü de eklenmiştir.

(Dağlarca, 2018b: Arka kapak)

Kitabın sırtında kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak bir bütün olarak incelendiğinde verilen bilgiler kitabın içeriğiyle ilgili ipucu bilgiler sunmaktadır. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmaması ve ıslanmaması için kapağın dış yüzeyinde kaplama gereci de kullanılmıştır.

"Okulumuz 3'teki" kitabının ön kapağında, kitabın başkarakterleri olan okul çocukları ve ilkokul derslerinde geçen bazı terimler resmedilmiştir. Kitapta yer alan karakterler ilkokul üçüncü sınıf ortamını anımsatan nesnelerle zenginleştirilerek bir bütünlük içerisinde sunulmuştur. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt bölümünde yayınevinin adı verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

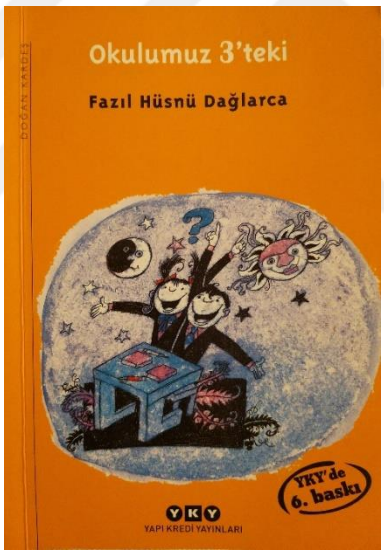

(Dağlarca, 2016: Ön kapak)

"Okulumuz 3'teki" kitabının arka kapağının alt kısmında ön kapaktaki karakterlerden Güneş resmedilmiştir. Çizim bölümünün üzerinde kitabın resimleyenini adı ve soyadı bulunmaktadır. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin beşinci kitabı olduğunu gösteren "Dağlarca Çocuklarda: 5" başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın altında kitabın ilk şiirinden son şiirine kadar işlenen konular ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bunun yanı sıra kitap içerisinden bir şiir bölümü eklenmiştir.

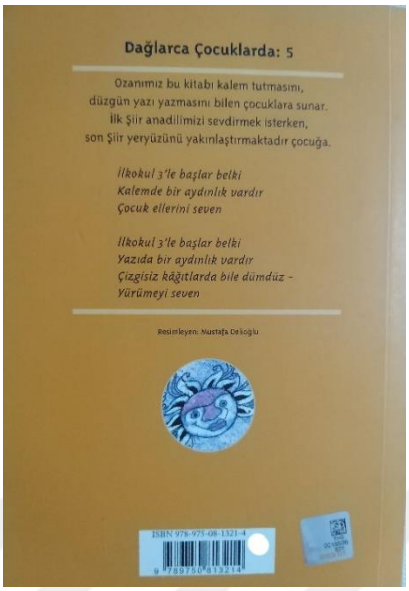

(Dağlarca, 2016: Arka kapak)

Kitabın ciltleme yapılan bölümünde, ön ve arka kapak tasarım rengi sürdürülmüştür. Bu bölümde kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak genel olarak değerlendirildiğinde kitabın içeriğine ile ilgili sezinletici bilgiler içermektedir. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmasının ve ıslanmasının önlenebilmesi amacıyla dış yüzeyinde kaplama gereci de kullanılmıştır.

"Yazıları Seven Ayı" kitabının ön kapağında, kitabın başkarakterleri olan ayı elinde bir yazı tahtası ile çizilmiştir. Kitaptaki diğer yan karakterler olan bazı hayvanlar ve okul nesneleri de ön kapakta resmedilmiştir. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt kısmında yayınevine yer verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

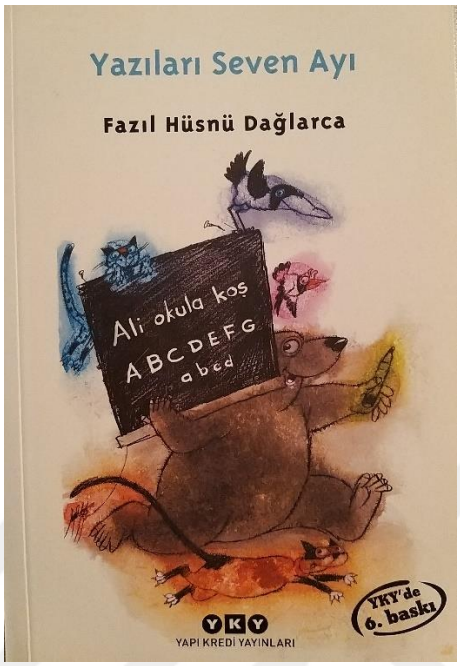

(Dağlarca, 2020c: Ön kapak)

"Yazıları Seven Ayı" kitabının arka kapağında, ön kapakta kullanılan bazı karakterlerin ve kitap adının verildiği renk kullanılarak estetik bir bütünlük oluşturulmuştur. Arka kapağın alt kısmında yan karakterlerden olan kedi resmedilmiştir. Resmedilmiş bölümün üzerinde kitabın resimleyenine yer verilmiştir. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin sekizinci kitabı olduğunu gösteren "Dağlarca Çocuklarda: 8" başlığı yer almaktadır. Bu başlığın altında kitabın kısa tanıtımına yer verilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan bir şiir bölümü de eklenmiştir. Arka kapağın sol alt köşesinde bir yaş cetveli bulunmaktadır. Bu kitabın hangi yaş aralığına seslendiği belirtilmektedir.

(Dağlarca, 2020c: Arka kapak)

Kitabın ciltleme yapılan bölümünde kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak genel olarak incelendiğinde kitabın içeriğine ilişkin sezinletici bilgiler bir bütünlük içerisinde sunulmuştur. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmasına ve ıslanmasına karşı kaplama gereci kullanılmıştır.

“Bitkiler Okulu” kitabının ön kapağında, kitabın başkarakterleri olan bitkiler, çocukların başı üzerinde resmedilerek sunulmuştur. Ön kapağın üst tarafında kitabın adı ve altında kitabın yazarı belirtilmiştir. Kitap kapağının alt kısmında yayınevine yer verilmiştir. Ön kapağın sağ alt köşesinde ise kitabın baskı sayısı ile ilgili bilgi bulunmaktadır.

(Dağlarca, 2020a: Ön kapak)

“Bitkiler Okulu” kitabının arka kapağının alt kısmında yan karakterlerden olan kız çocuğu resmedilmiştir. Resmedilmiş bölümün üzerinde kitabın resimleyenine yer verilmiştir. Üst kısımda şairin çocuklar için yazdığı kitapların dizisinin on dokuzuncu kitabı olduğunu gösteren “Dağlarca Çocuklarda: 19” başlığı yer almaktadır. Bu başlığın altında kitabın konuş ile ilgili kısa tanıtımına yer verilmektedir. Ayrıca kitap içerisinde yer alan bir şiir bölümü de eklenmiştir. Arka kapağın sol alt köşesinde bir yaş cetveli bulunmaktadır. Bu kitabın hangi yaş aralığına seslendiği belirtilmektedir.

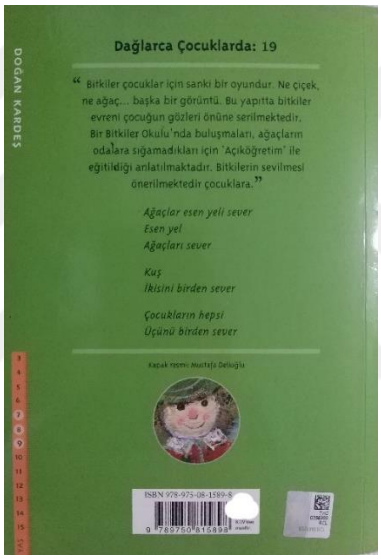

(Dağlarca, 2020a: Arka kapak)

Kitabın ciltleme yapılan bölümünde kitabın adı, yazarı ve yayınevi bilgilerine yer verilmiştir. Ön ve arka kapak genel olarak incelendiğinde çizimler ve yazılar ile kitabın içeriğine ilişkin sezinletici bilgiler bir bütünlük içerisinde sunulmuştur. Kitabın ön ve arka kapak tasarımında kalın karton kullanılmıştır. Kitabın yıpranmasına ve ıslanmasına karşı kaplama gereci kullanılmıştır.

Yukarıda verilen bilgiler genel olarak incelendiğinde, çalışmada yer verilen yedi kitabın kapağında da kullanılan karton üzerinde bir kaplama gereci kullanılarak dayanıklılığı arttırılmıştır. Araştırmadaki yedi kitabın resimleyeninin aynı kişi olduğu görülmektedir. İncelenen her kitabın ön kapağındaki çizimler, kitabın konusu ile uyumludur. Ön kapakta genel olarak kitabın adı, yazarı, yayınevi ve baskı sayısı bilgilerine yer verilmiştir. Arka kapak

kısmında kitap dizisinin sayısı, kitabın kısa tanıtımı, kitap içerisinden bir şiir örneği ve küçük bir alanda çizime yer verilmiştir. “Yaramaz Sözcükler” kitabı dışında kalan altı kitapta da kitabın arka kapağında resimleyen bilgisi sunulmuştur. Ayrıca arka kapağın sol alt köşesinde bulunan yaş cetveli “Balina İle Mandalina”, “Yazıları Seven Ayı” ve “Bitkiler Okulu” kitaplarında verilmiştir. Bu kitapların 7,8 ve 9 yaş aralığında bulunan okurlara seslendiği yaş cetveli üzerinde belirtilmiştir. Çalışmadaki yedi kitabın her birinde çizimler ve bilgiler bir bütün olarak sunulmuştur. Bu öğelerle incelenen her bir kitabın içeriğine yönelik sezinletici ipuçları verdiği görülmektedir.

Ayrıca kitapların içerikte işlenen konusu ile kapaktaki konuların uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında kapak alt kategorisine yönelik içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodu çerçevesinde; “Balina İle Mandalina” kitabının “Arkadaşlık”, “Yazıları Seven Ayı” kitabının “Ayının Okuma Serüveni”, “Yaramaz Sözcükler” kitabının “Anadilin Olanakları”, “Okulumuz 1’deki” kitabının “Okul İzlenimleri”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabının “Mustafa Kemal Atatürk”, “Okulumuz 3’teki” kitabının “İlkokul Dersleri” ve “Bitkiler Okulu” kitabının “Bitkiler” konularını işlediği görülmektedir. Bu bağlamda da çalışma içerisinde analiz edilen kitaplar kapak konuları bakımından içerikle ilgili sezinletici ipuçları barındırmaktadır. Kapaklar, kitabın konusu ile bağlantılı olmasının yanında alıcıyı da düşündürmektedir ve okurunu heyecanlandırmaktadır.

Şekil 22’de içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

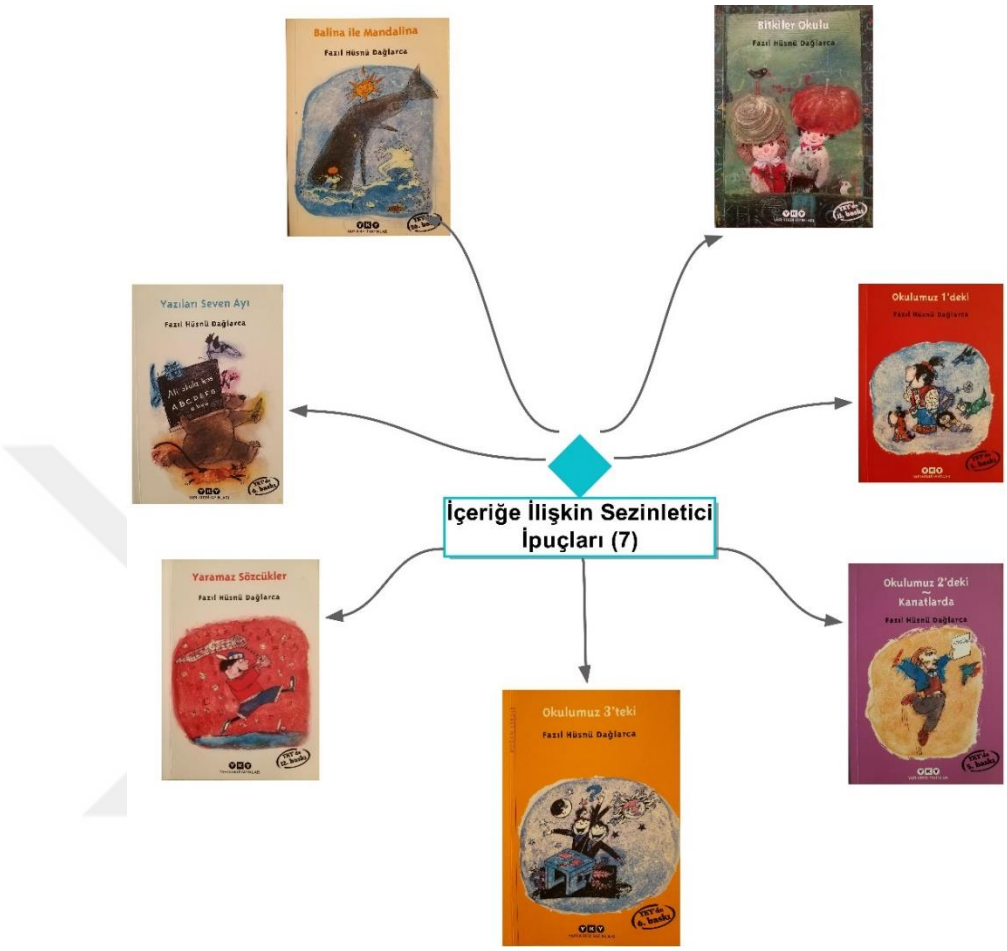

Şekil 22. İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.5.3. Merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 37'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 37. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Merak Ve Keşfetmeye Yöneltici Etki Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kapak	Merak Ve Keşfetmeye Yöneltici Etki	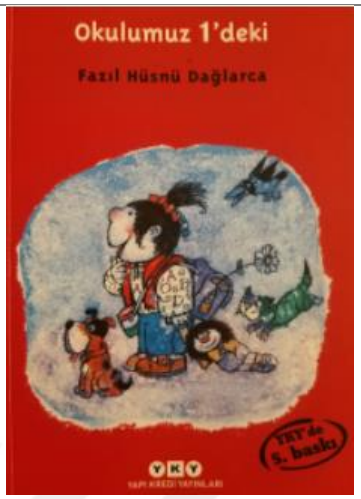 (Dağlarca, 2018c: Ön kapak resmi) (Dağlarca, 2020a: Ön kapak resmi)

Merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına yönelik bulunan bulguların açıklamasına aşağıda ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

(Dağlarca, 2019: Ön kapak)

"Balina İle Mandalina" kitabının ön kapağında Balina ve Mandalina bir denizde resmedilmiştir. Bir hayvan türü olan balina ile bir meyve olan mandalinanın aynı şiirlerde nasıl anlatıldığı merak uyandırmaktadır. Çocukların yanyana düşünmediği iki karakterin sıradışı bir biçimde karşılarına çıkması onlara şaşırtıcı gelebilmektedir. Bu durum çocuğu düşündürmeye yönlendirir. Bu bağlamda kapaktaki görseller düş gücünü harekete geçirici niteliktedir. Aynı zamanda tanıma duygusunu besleyerek okuma isteği uyandırmaktadır. Kitaptaki yan karakterler olan Güneş ve dalgalar da merak duygusunu desteklemektedir.

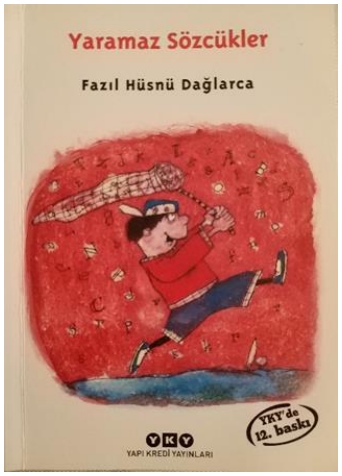

(Dağlarca, 2020b: Ön kapak)

“Yaramaz Sözcükler” kitabının ön kapağında, yaşlı adamın harfleri yakalamaya çalışması resmedilmiştir. Elinde file ile harfleri kovalamak ilginç ve şaşırtıcı bir durumdur. Bu yönden kapakta gülünç öğelere de yer verilmiştir. Şiirlerde yaşlı adam ile harflerin nasıl konu edildiği okuyucu tarafından merak duygusu uyandırmaktadır. Okuyucunun okuma heyecanını desteklemektedir. Görsellerdeki öğeler düş gücünü harekete geçirmeye yardımcı olmaktadır.

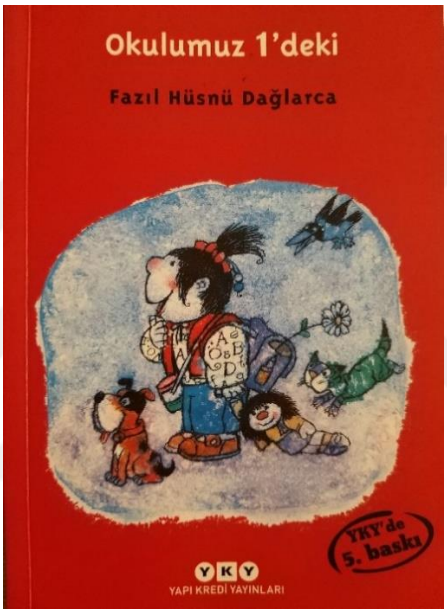

(Dağlarca, 2018c: Ön kapak)

“Okulumuz 1’deki” kitabının ön kapağında, okula yeni başlayan bir çocuk resmedilmiştir. Çocuğun okul çantasının yanında farklı varlıkların da kullanılması merak uyandırmaktadır. Okulun nasıl bir yer olduğunu düşündüren ve düş gücüne yeni öğeler kazandıran bir görsel ile çocukta keşfetme duygusu desteklenmektedir.

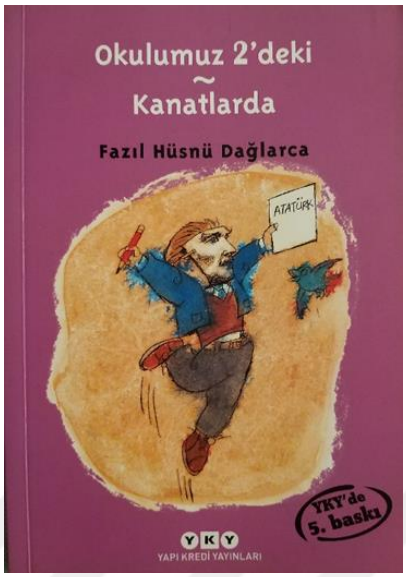

(Dağlarca, 2018b: Ön kapak)

"Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının ön kapağında, kitabın başkarakteri olan Mustafa Kemal Atatürk resmedilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün elindeki nesneler aracılığıyla okul yaşamı ile başkarakter ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirilen varlıkların kitapta nasıl konu edildiğine ilişkin okuyucunun merak duygusu uyandırmak amaçlanmaktadır.

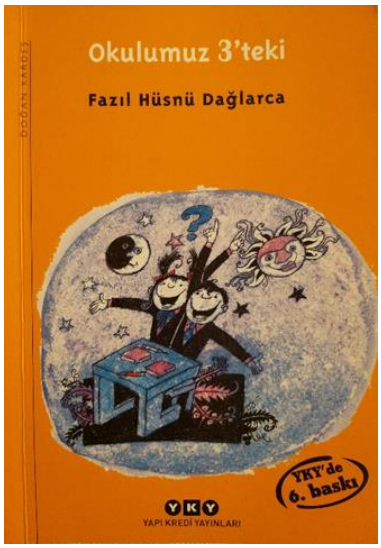

(Dağlarca, 2016: Ön kapak)

“Okulumuz 3’teki” kitabının ön kapağında, sırada oturan iki öğrenci resmedilmiştir. Öğrencilerin çevresine çizilmiş olan ay, yıldız, güneş gibi varlıklar ile merak uyandırılmaktadır. Resmedilen görseller dikkat çekici, sıradışı ve şaşırtıcı bir biçimdedir.

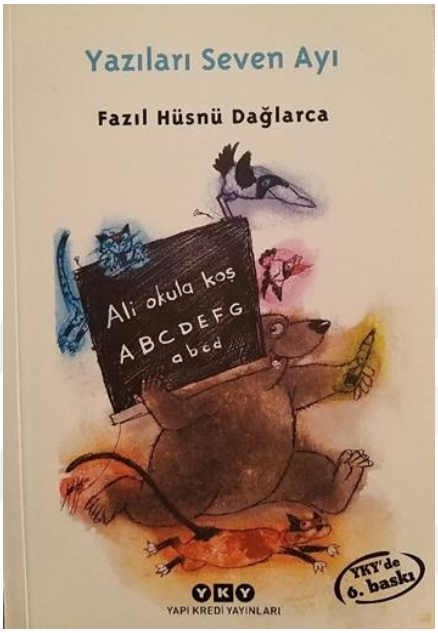

(Dağlarca, 2020c: Ön kapak)

“Yazıları Seven Ayı” kitabının ön kapağında, kitabın başkarakteri olan ayı resmedilmiştir. Elinde bir yazı tahtası ve kalem bulundurması ilginç ve şaşırtıcı bir durumdur. Şiirlerde ayı ile yazının nasıl konu edildiği okuyucu tarafından merak edilebilir.

(Dağlarca, 2020a: Ön kapak)

“Bitkiler Okulu” kitabının ön kapağında, başlarında türlü bitkiler bulunan iki çocuk resmedilmiştir. Çocukların başında bulunan varlıklar neticesinde gülünç bir görsel oluşmuştur. Bu bağlamda okuyucunun merak duygusu uyandırılmaktadır. Resmedilen görseller dikkat çekici, sıradışı ve şaşırtıcı bir biçimdedir.

Çalışma içerisinde yer alan toplam yedi kitabın biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin merak ve keşfetmeye yöneltici etki koduna ilişkin elde edilen bulguları değerlendirildiğinde, kodlanan kapaklarda yer alan görseller okuyucuya merak ve keşfetmeye yöneltici etki sunduğu saptanmıştır. Araştırmada yer alan kitapların kapaklarında ilgi çekici görsellere yer verilmiştir. Kapaktaki görseller okuyucusunda okuma isteği uyandırmaktadır. Ayrıca düşündürücü öğeler barındırarak çocuğun düş gücünü desteklemektedir.

Şekil 23’te merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 23. Merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.5.4. Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 38'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 38. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kapak	Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması	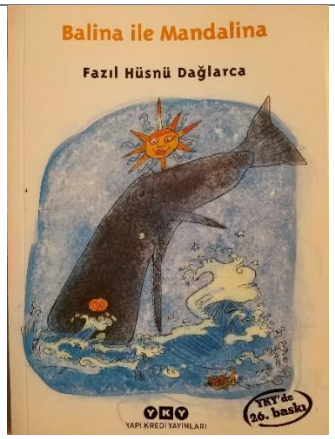 (Dağlarca, 2019: Ön kapak resmi) 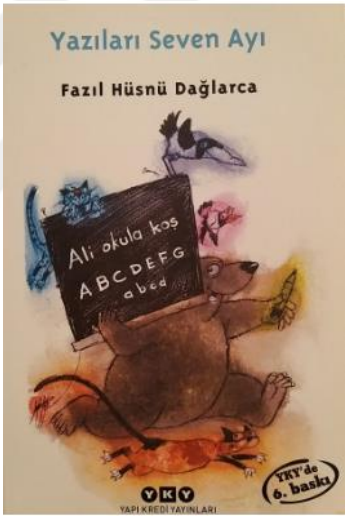 (Dağlarca, 2020c: Ön kapak resmi)

Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

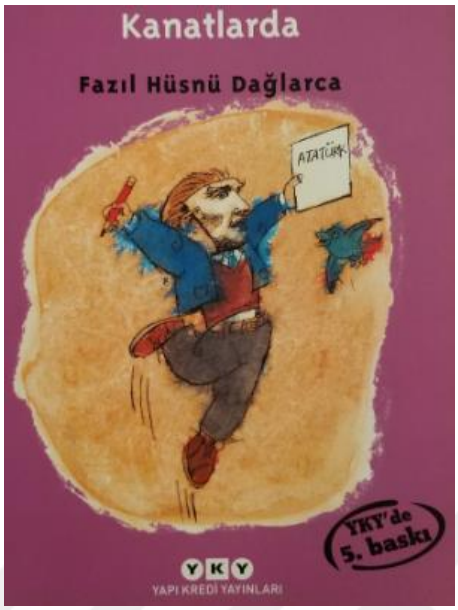

(Dağlarca, 2018b: Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerde görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırdığı görülmektedir. Örnek olarak verilen “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabının kapağında çocuğun bilişsel düzeyine uygun basit, açık ve anlaşılır nitelikteki görselleri kullanılmıştır. Görseller karmaşaya yol açmayacak bir biçimde uyum içindedir.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda, “Yazıları Seven Ayı” ve “ Balina İle Mandalina” kitaplarının kapağındaki görsellerin anlaşılabilir olduğu görülmektedir.

(Dağlarca, 2020a Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerde görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırmadığı görülmektedir. Örnek olarak verilen “Bitkiler Okulu” kitabının kapağındaki bazı çizimlerin belirgin ve anlaşılır nitelikte olmadığı görülmektedir. Görseller karmaşaya yol açabilecek bir biçimde çizilmiştir.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 3’teki”, “Bitkiler Okulu”, ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarının kapağındaki görsellerin anlaşılabilir olmadığı görülmektedir.

Şekil 24’te görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 24. Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.5.5. Zemin-fon ilişkisi kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin zemin-fon ilişkisi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 39'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 39. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Zemin-Fon İlişkisi Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Biçimsel Özellikler	Kapak	Zemin-Fon İlişkisi
	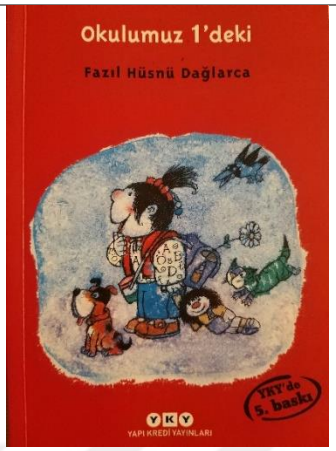 (Dağlarca, 2018c: Ön kapak resmi)	
	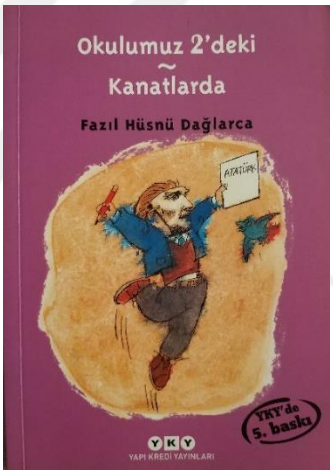 (Dağlarca, 2018b: Ön kapak resmi)	

Zemin-fon ilişkisi kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

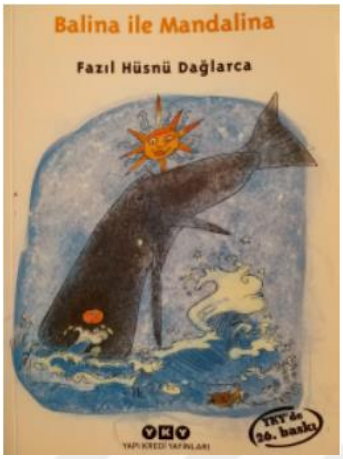

(Dağlarca, 2019: Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerde zemin ve fon ilişkisinin uyumlu olduğu saptanmıştır. Örnek olarak verilen “Balina İle Mandalina” kitabının kapağındaki zemin-fon ilişkisi, üstündeki görseli belirgin kılacak düzeydedir.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin zemin ve fon ilişkisi koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda, “Yazıları Seven Ayı” ve “ Balina İle Mandalina” kitaplarının kapağında zemin ve fon ilişkisinin uyumlu olduğu görülmektedir.

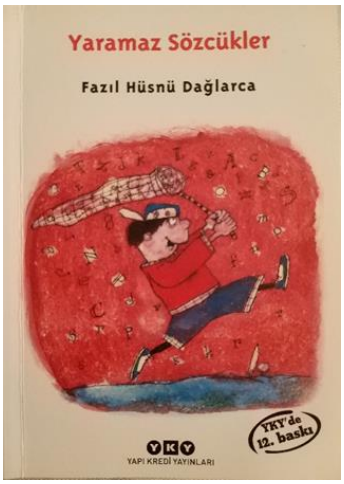

(Dağlarca, 2020b: Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerde zemin ve fon ilişkisinin uyumlu olmadığı saptanmıştır. Örnek olarak verilen “Yaramaz Sözcükler” kitabının kapağındaki zemin-fon ilişkisi, üstündeki görseli belirgin kılmamaktadır. Kitabın kapağına resmedilen harfleri yakalamaya çalışan çocuğun giysisi, resmin arka fonu ile harflerin dolgu renginde kırmızı renk kullanılmıştır. Farklı varlıklarda aynı rengin kullanılması zemin- fon ilişkisini bozmaktadır.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin zemin ve fon ilişkisi koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 3’teki”, “Bitkiler Okulu”, ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarının kapağında zemin ve fon ilişkisinin uyumlu olmadığı görülmektedir.

Şekil 25’te zemin-fon ilişkisi kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

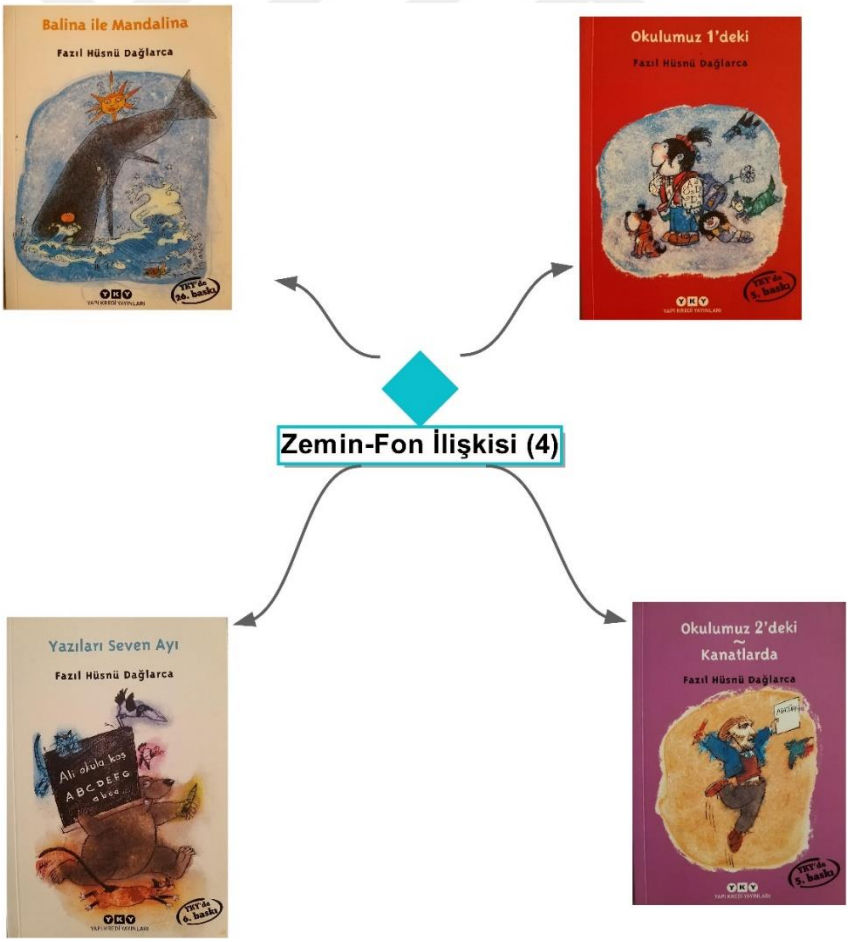

Şekil 25. Zemin-fon ilişkisi kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.5.6. Renk ve çizgi uyumu kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan kapak alt kategorisine ilişkin renk ve çizgi uyumu kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 40'ta ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 40. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Renk ve Çizgi Uyumu Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Kapak	Renk ve Çizgi Uyumu	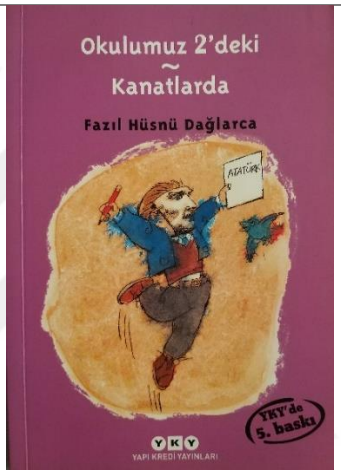 (Dağlarca, 2018b: Ön kapak resmi) 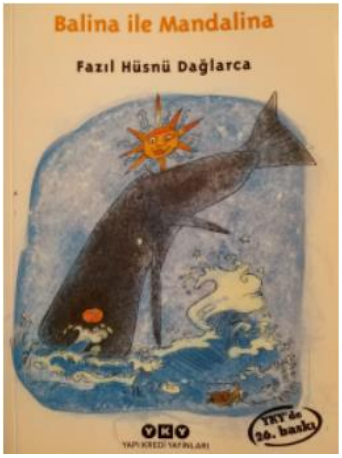 (Dağlarca, 2019: Ön kapak resmi)

Renk ve çizgi uyumu kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

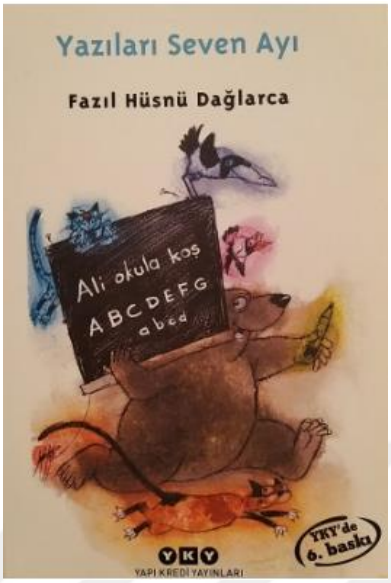

(Dağlarca, 2020c: Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerde renk ve çizgi uyumu olduğu saptanmıştır. Örnek olarak verilen “Yazıları Seven Ayı” kitabının kapağındaki canlı renkler ile yalın ve devingen çizgiler oluşturulmuştur.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin renk ve çizgi uyumu koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda, “Yazıları Seven Ayı” ve “ Balina İle Mandalina” kitaplarının kapakları doku, renk ve çizgi bakımından dengededir.

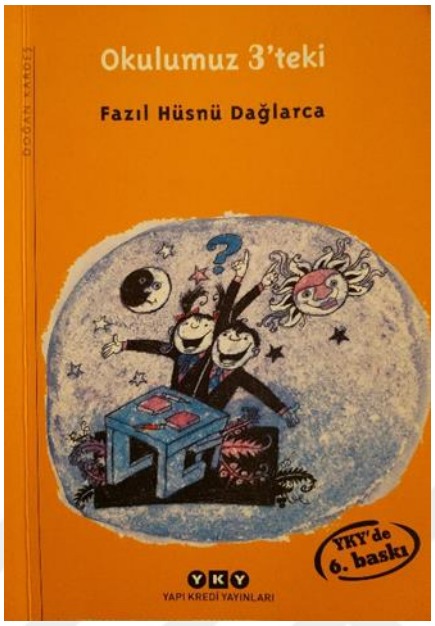

(Dağlarca, 2016: Ön kapak resmi)

Kodlanan bazı görsellerin renk ve çizgi bakımından uyumlu olmadığı saptanmıştır. Örnek olarak verilen "Okulumuz 3'teki" kitabının kapağına resmedilen görseldeki varlıklarda aynı renkler kullanılmıştır. Görseldeki aynı renk ve dokuların bir denge oluşturmadığı görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin renk ve çizgi uyumu koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", ve "Yaramaz Sözcükler" kitaplarının kapaklarının doku, renk ve çizgi bakımından yeterli dengeyi sağlayamadığı saptanmıştır.

Şekil 26'da renk ve çizgi uyumu kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

Şekil 26. Renk ve çizgi uyumu kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

Tablo 41. Kapak Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Kod Sistemi	Balina İle Mandalina	Okulumuz 1'deki	Okulumuz 2'deki	Okulumuz 3'deki	Yaramaz Sözcükleri	Yazıları Seven Ayı	Bitkiler Okulu
Çocuğa Görelik İlkeleri							
Biçimsel Özellikler							
Kapak							
Kapak Türü							
Karton	•	•	•	•	•	•	•
İçeriğe İlişkin Sezinletici İpuçları	•	•	•	•	•	•	•
Merak ve Keşfetmeye Yöneltici Etki	•	•	•	•	•	•	•
Görsellerin Anlaşılabilir Nitelikler Barındırması	•	•	•			•	
Zemin- Fon İlişkisi	•	•	•			•	
Renk ve Çizgi Uyumu	•	•	•			•	

Kapak alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda kapak alt kategorisinin kodlarının bulunmadığı görülmektedir (Tablo 41). Kapak alt

kategorisinin kapak türü koduna ilişkin karton alt kodu incelenen her kitapta olduğu görülmektedir. İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodu ve merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodu analiz edilen bütün kitaplarda aynı yoğunlukta bulunmaktadır. Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodu, zemin-fon ilişkisi kodu ve renk ve çizgi uyumu kodu "Balina İle Mandalina", "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında kodlandığı görülmektedir.

4.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinin altıncı alt kategorisi olan boyut alt kategorisi şekil 2'de görülmektedir. Biçimsel özelliklerine ilişkin görsellerden 14'ünün boyut alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisinde yer alan boyut alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 42'de açıklanmıştır.

Tablo 42. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyut Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Boyut	Çocuğun İlgisini Devindirme
			Kitabın Kolay Taşınabilirliği

Aşağıda yer alan şekil 27'de boyut alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde boyut alt kategorisine ilişkin kodların eşit yoğunlukta olduğu görülmektedir. Boyut alt kategorisi ile ilgili kod yoğunlukları, çocuğun ilgisini devindirme (7) ve kitabın kolay taşınabilirliği (7) biçimindedir.

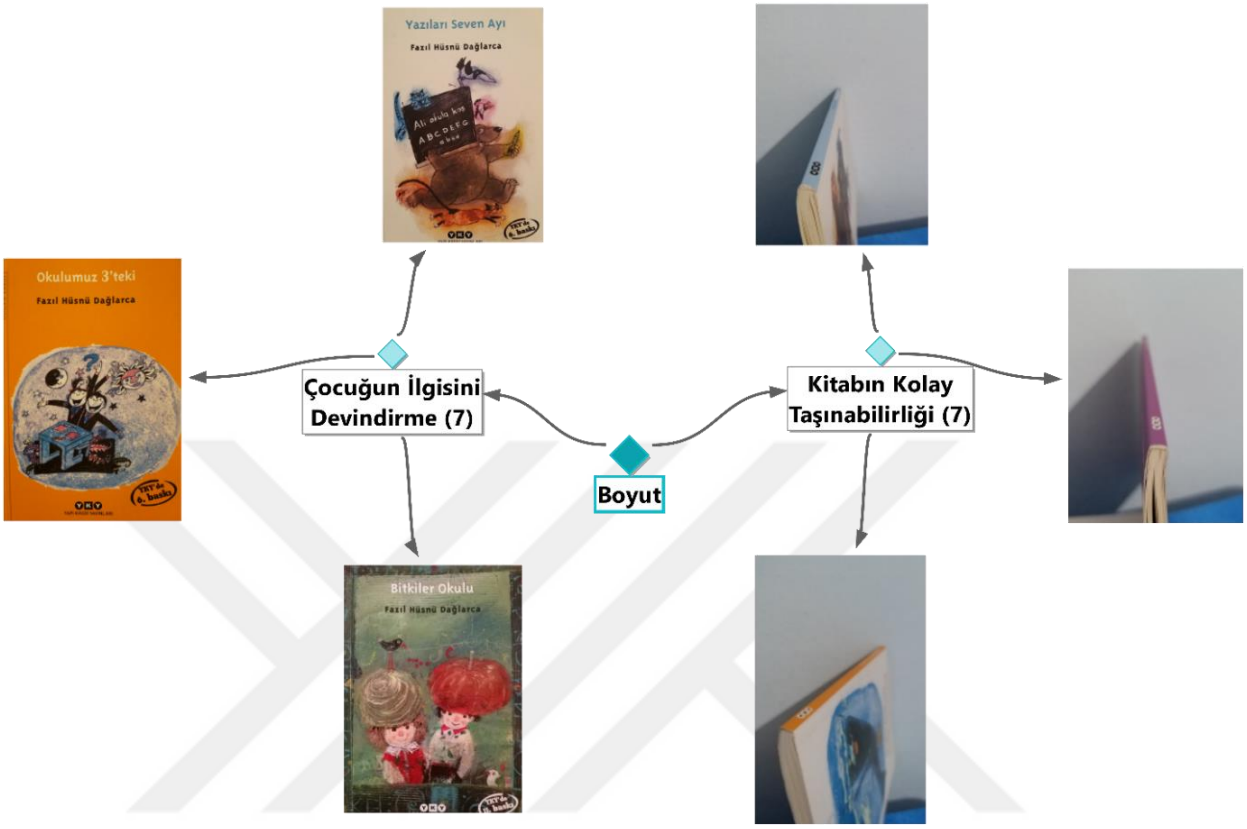

Şekil 27. Boyut alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler

4.1.6.1. Çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan boyut alt kategorisine ilişkin çocuğun ilgisini devindirme kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 43'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 43. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyuta İlişkin Çocuğun İlgisini Devindirme Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

			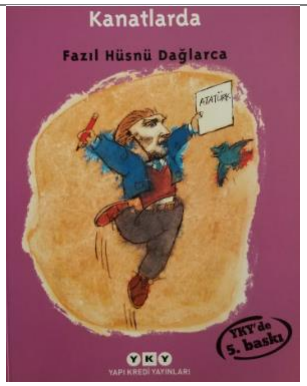 (Dağlarca, 2018b: Ön kapak resmi)
Biçimsel Özellikler	Boyut	Çocuğun İlgisini Devindirme	(Dağlarca, 2020a: Ön kapak resmi)

Çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

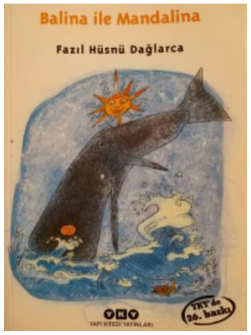

(Dağlarca, 2019: Ön kapak resmi)

Çalışmada yer alan yedi kitabın boyut olarak çocuğun ilgisini, merakını devindirmektedir. Ayrıca çocuğun kitaplık oluşturabilmesine uygundur; çünkü incelenen kitaplar aynı boyuttadır.

Şekil 28'de çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

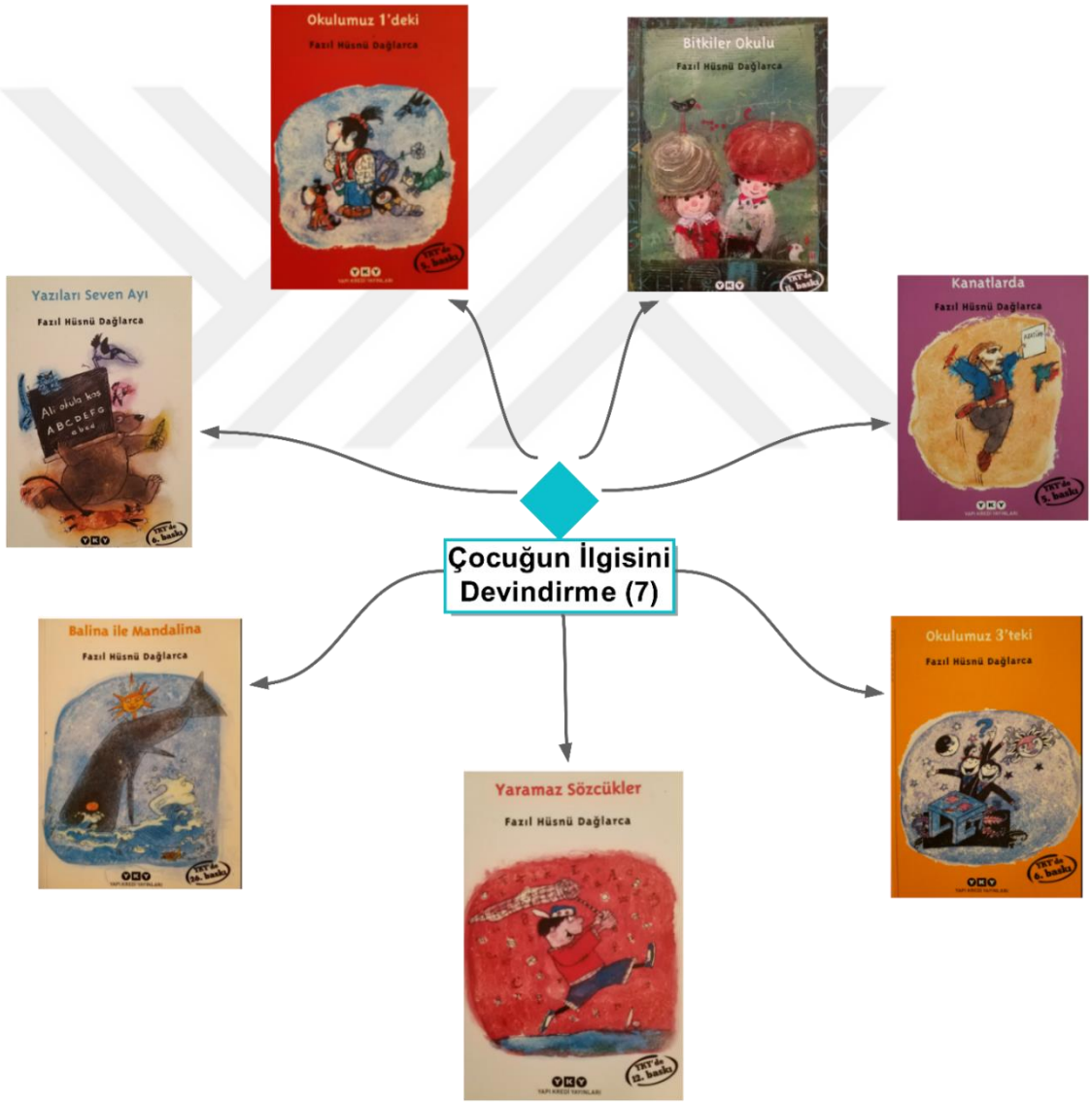

Şekil 28. Çocuğun ilgisini devindirme kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.6.2. Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan boyut alt kategorisine ilişkin kitabın kolay taşınabilirliği kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 44'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 44. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Boyuta İlişkin Kitabın Kolay Taşınabilirliği Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Boyut	Kitabın Kolay Taşınabilirliği	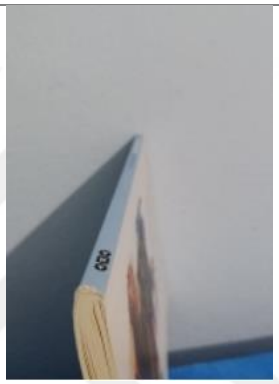 (Dağlarca, 2020c: Boyut resmi)
			(Dağlarca, 2018c: Boyut resmi)

Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2016: Boyut resmi)

Kodlanan bölümde kitap boyutları görülmektedir. Kitap boyutlarına göre okuyucu tarafından kolayca taşınabilir olduğu saptanmıştır.

Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına yönelik incelenen yedi kitap da 13.5 X 19.5 cm'dir. Boyutları normal büyüklüktedir. Kitap bazında boyutlar belirtildiğinde; "Balina İle Mandalina" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Yazıları Seven Ayı" kitabının boyutu13.5 X 19.5 cm, "Yaramaz Sözcükler" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 1'deki" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 3'teki" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm ve "Bitkiler Okulu" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm olarak saptanmıştır. Bu bağlamda çalışma içerisinde analiz edilen kitapların boyutları farklılık göstermemektedir.

Çalışma içerisindeki yedi kitap, boyut ve ağırlık yönünden çocuğun eliyle kavrayabileceği ve taşıyabileceği niteliktedir.

Şekil 29'da kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

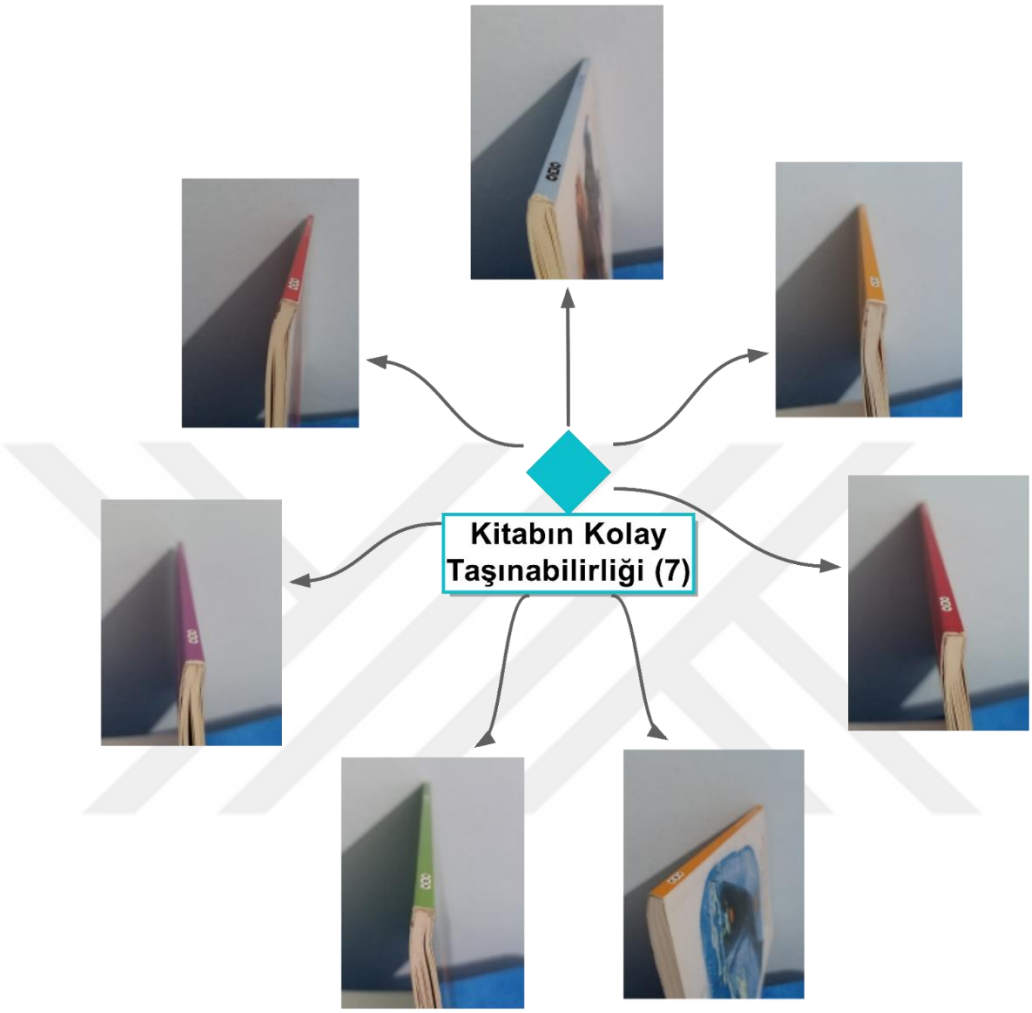

Şekil 29. Kitabın kolay taşınabilirliği kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

Tablo 45. Boyut Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Kod Sistemi	Balina İle Mandalina	Okulumuz 1'deki	Okulumuz 2'deki	Okulumuz 3'deki	Yaramaz Sözcükleri	Yazıları Seven Ayı	Bitkiler Okulu
Çocuğa Görelik İlkeleri							
Biçimsel Özellikler							
Boyut							
Çocuğun İlgisini Devindirme	•	•	•	•	•	•	•
Kitabın Kolay Taşınabilirliği	•	•	•	•	•	•	•

Boyut alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, çalışmada incelenen her kitapta çocuğun ilgisini devindirme ve kitabın kolay taşınabilirliği kodlarının aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 45).

4.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinin yedince ve son alt kategorisi olan ciltleme alt kategorisi şekil 2'de görülmektedir. Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 14'ünün ciltleme alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir.

Biçimsel özellikler kategorisinde yer alan ciltleme alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 46'da açıklanmıştır.

Tablo 46. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Ciltleme Için Analiz Edilen Görsellere İlişkin Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori, Kodlar Ve Alt Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Biçimsel Özellikler	Ciltleme	Cildin Dayanıklılığı	
			Ciltleme Türü	Tutkallama

Aşağıda yer alan şekil 30'da ciltleme alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde ciltleme alt kategorisine ilişkin kodların eşit yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ciltleme alt kategorisi ile ilgili kod yoğunlukları, cildin dayanıklılığı (7) ve ciltleme türü-tutkallama (7) biçimindedir.

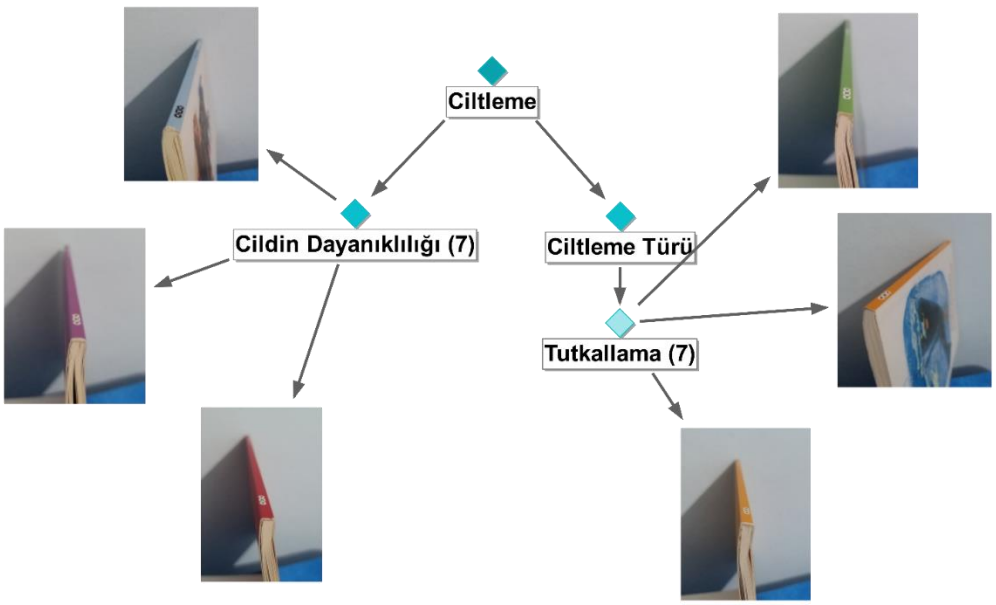

Şekil 30. Ciltleme alt kategorisine ilişkin kodlar, alt kodlar ve kodlu bölümler

4.1.7.1. Cildin dayanıklılığı kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan ciltleme alt kategorisine ilişkin cildin dayanıklılığı kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 47'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 47. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Cildin Dayanıklılığı Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Biçimsel Özellikler	Kapak	Cildin Dayanıklılığı	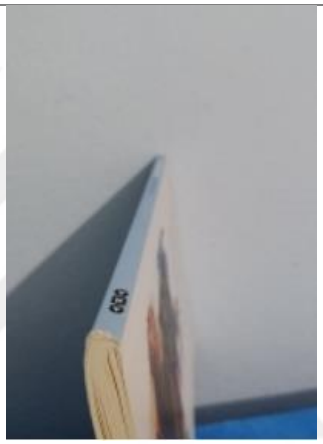 (Dağlarca, 2020c: Ciltleme resmi) (Dağlarca, 2018c: Ciltleme resmi)

Cildin dayanıklılığı kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2020a: Ciltleme resmi)

Kodlanan bölümde kitap ciltleri görülmektedir. Cildin dayanıklılığı kodlamasına yönelik tüm kitapların dayanaklığı olduğu saptanmıştır. Çocuğun uzun süre kitapla etkileşimini sağlayabilecek nitelikler barındırmaktadırlar.

Şekil 31'de cildin dayanıklılığı kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

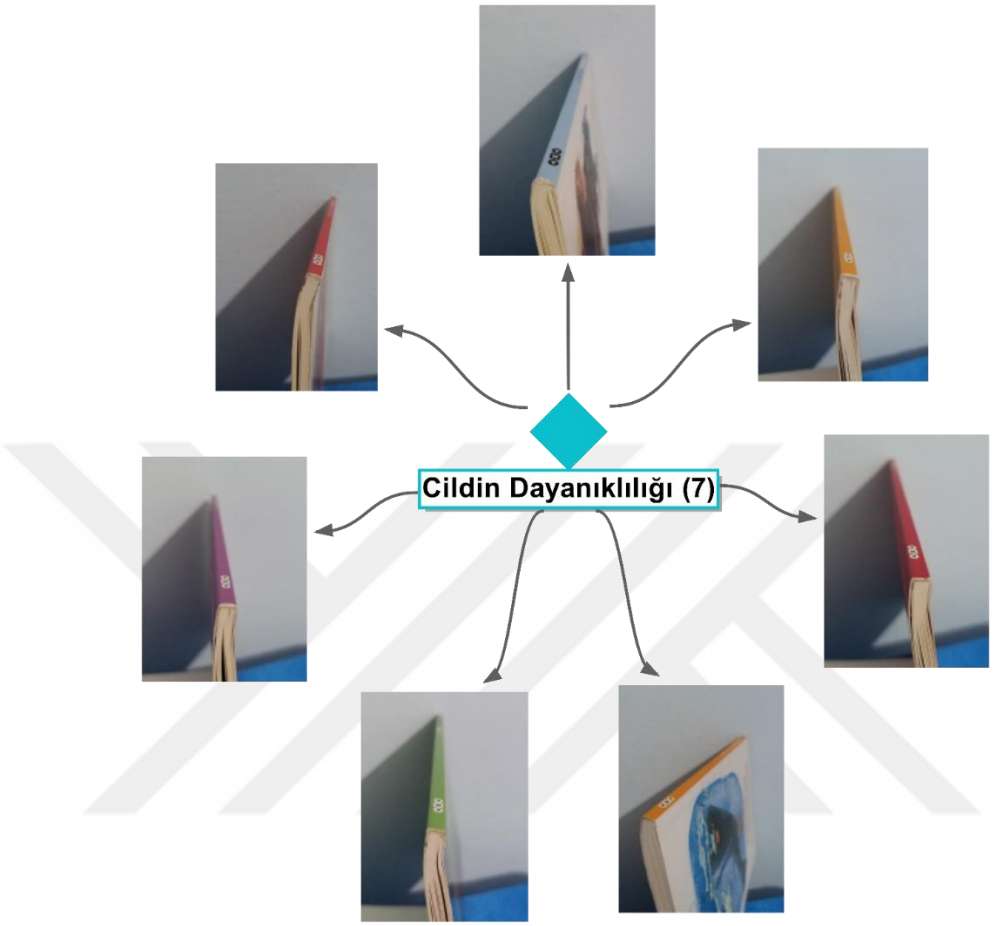

Şekil 31. Cildin dayanıklılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.1.7.2. Ciltleme türü kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin biçimsel özellikler kategorisinde yer alan kodlu görsellere yönelik oluşturulan ciltleme alt kategorisine ilişkin ciltleme türü kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 48'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 48. Biçimsel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Kapağa İlişkin Ciltleme Türü Kodu ve Tutkallama Alt Kodu ve Kodlu Bölümlerin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	Kodlu Bölümler

(Dağlarca, 2020b: Ciltleme resmi)

Biçimsel Özellikler	Kapak	Ciltleme Türü	Tutkallama

(Dağlarca, 2018b: Ciltleme resmi)

Ciltleme türü kodunun alt kodu olan tutkallama kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

(Dağlarca, 2019: Ciltleme resmi)

Çalışmada yer verilen yedi kitabın da tutkallama yöntemi ile ciltlendiği saptanmıştır. İncelenen yedi kitabın ciltleme türü tutkallamadır. İncelenen kitaplar ilkokul düzeyinde bulunan okuyucuya seslendiği için çocuğun sağlığını olumsuz etkileyebilecek maddelerden ciltleme yapılmadığı görülmektedir.

Analiz edilen kitapların aynı ciltleme türü ile ciltlendiği görülmektedir. Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında ciltleme alt kategorisine yönelik kodlanan ciltleme türünün alt kodu olan tutkallama kodlamasına ilişkin; “Balina İle Mandalina” kitabının tutkallama, “Yazıları Seven Ayı” kitabının tutkallama, “Yaramaz Sözcükler” kitabının tutkallama, “Okulumuz 1’deki” kitabının tutkallama, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabının tutkallama, “Okulumuz 3’teki” kitabının tutkallama ve “Bitkiler Okulu” kitabının tutkallama ciltleme türü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda incelenen yedi şiir kitabının da ciltleme türü tutkallamadır. Çalışma içerisinde analiz edilen kitapların ciltleme türü farklılık göstermemektedir.

Şekil 32’de ciltleme türü kodunun alt kodu olan tutkallama kodlamasına ilişkin incelenen kitap görsellerinde kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

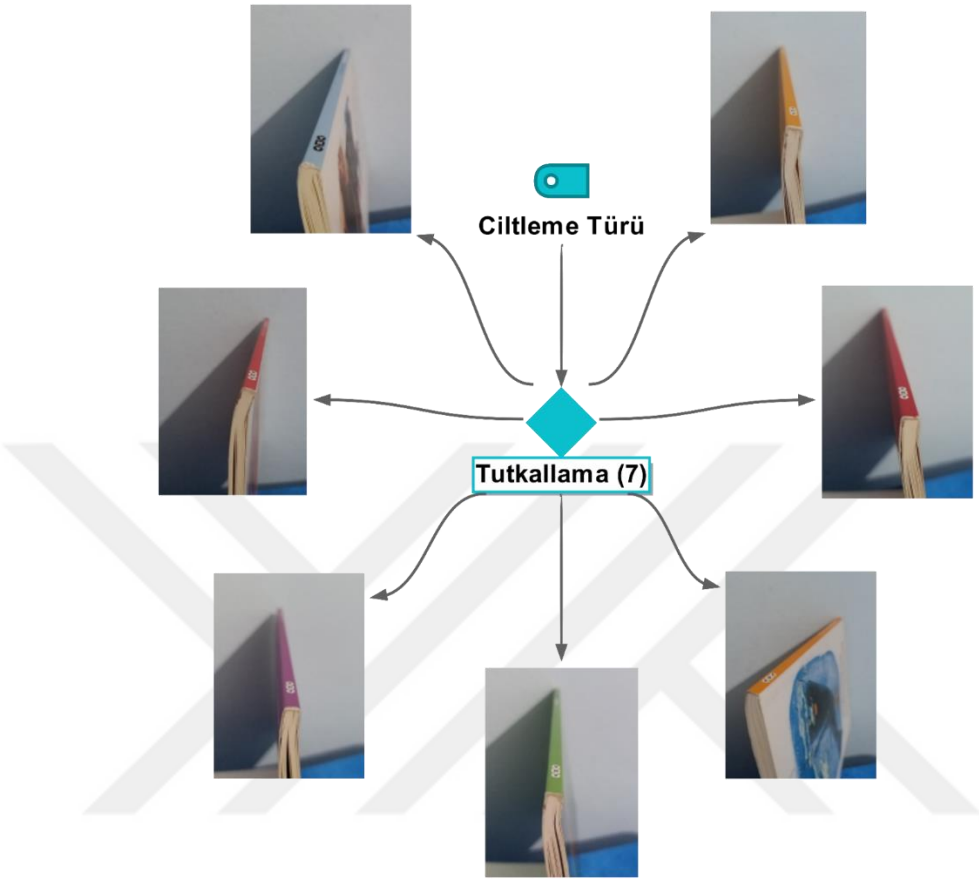

Şekil 32. Ciltleme türü kodlamasına ilişkin alt kod ve kodlu bölümler

Tablo 49.Ciltleme Alt Kategorisinin Kodlarının ve Alt Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Kod Sistemi	Balina İle Mandalina	Okulumuz 1'deki	Okulumuz 2'deki	Okulumuz 3'deki	Yaramaz Sözcükleri	Yazıları Seven Ayı	Bitkiler Okulu
Çocuğa Görelik İlkeleri							
Biçimsel Özellikler							
Ciltleme							
Cildin Dayanıklılığı	•	•	•	•	•	•	•
Ciltleme Türü							
Tutkallama	•	•	•	•	•	•	•

Ciltleme alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, çalışmada incelenen her kitapta cildin dayanıklılığı kodunun aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 49). Ciltleme türü kodunun tutkallama alt kodu incelene her kitapta bulunduğu saptanmıştır.

4.2. İçerik Özellikleri Kategorisine İlişkin Bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar Tablo 50'de açıklanmıştır. Şiirlerde kodlanan dizeler ana izlek, kategori ve alt kategoriler olarak belirlenerek bu ana izlek ve kategorilere göre kodlamalar yapılmıştır (Tablo 50).

Tablo 50. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar

Ana İzlek	Kategoriler	Alt Kategoriler	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	İçerik Özellikler	Dil ve Anlatım	Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması
			Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması
			Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi
		Konu	Kavramların Anlaşılabilirliği
			Kavramların Anlaşılmaması
			Dikkat Çekici Öğelere Yer Verilmesi
			Olumlu ya da Olumsuz Duygular Barındıran Konulara Yer Verilmesi
		Karakter	Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi
			Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği
			Karakterlerin Devingen Olması
			Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması
		İleti	İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi
			Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu

Araştırmanın çocuğa görelik ilkelerinin izleğinin ikinci kategorisi olan içerik özellikler kategorisine ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde dört farklı alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 50). Bu alt kategoriler; dil ve anlatım, konu, karakter ve iletidir.

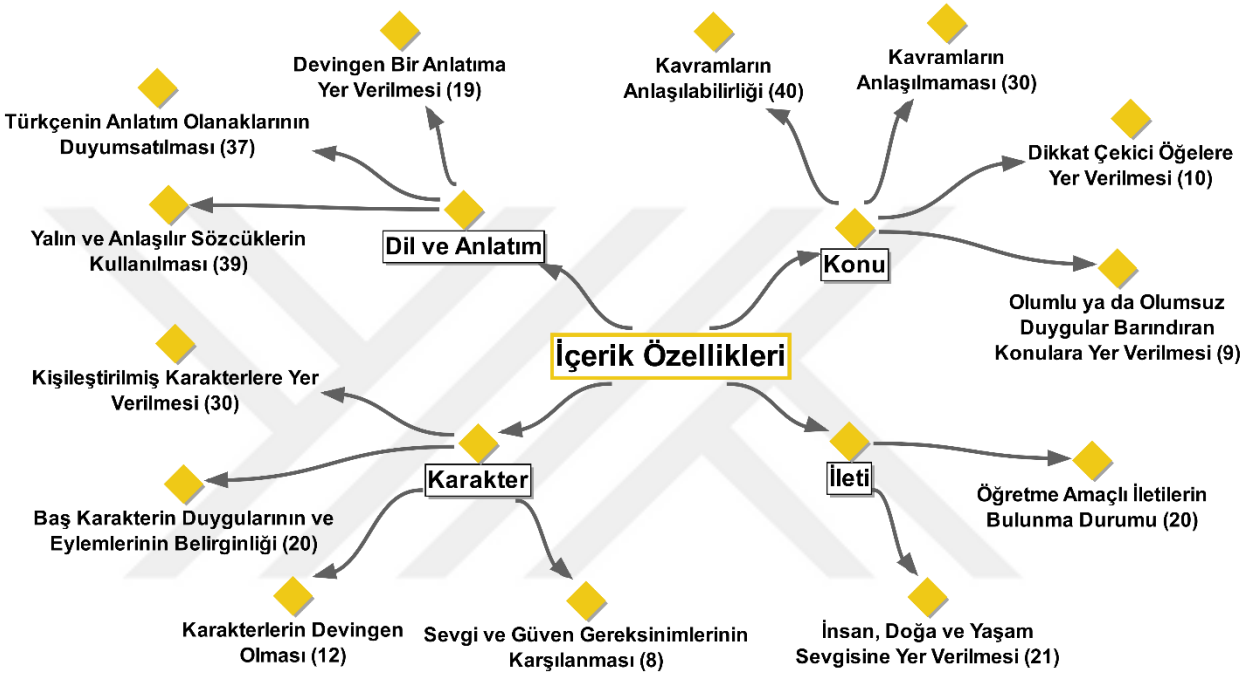

Şekil 33. İçerik özellikleri

Yukarıda, içerik özellikleri kategorisine ilişkin oluşturulan alt kategorilere ilişkin şiirlerdeki söylemlerin atandığı kodlar gösterilmiş ve sayısal olarak atıflara yer verilmiştir. Şiirlerin içerik özellikleri bakımından incelenmesi sonucunda bu kategori altında en çok dil ve anlatım alt kategorisinin bulunduğu görülmektedir ve şiirlere ilişkin 95 söylem dil ve anlatım alt kategorisine kodlanmıştır. Dil ve anlatım alt kategorisini izleyen konu da şiirlerde en çok bulunan diğer bir alt kategoridir. Şiirlerin içerisinde yer alan 89 söylem konu ile ilgili öğeler içermektedir. Şiirlerde karakter ve ileti içeren söylemler ise diğer alt kategorilerdir. Karakter alt kategorisi 70, ileti alt kategorisi ise 41 söylem içermektedir (Şekil 33).

Şekil 33'te alt kategorilere ilişkin kodların olduğu görülmektedir. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin kodlar; yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması, Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması ve devingen bir anlatıma yer verilmesidir. En yoğun olarak yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Konu alt

kategorisine ilişkin kodlar; kavramların anlaşılabilirliği, kavramların anlaşılmaması, dikkat çekici öğelere yer verilmesi ve olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesidir. En yoğun olarak kavramların anlaşılabilirliği kodunun kodlandığı görülmektedir (Şekil 33). Karakter alt kategorisi ile ilgili kodlar; kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi, başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği, karakterlerin devingen olması ve sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanmasıdır. En yoğun olarak kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Son olarak ileti alt kategorisine ilişkin kodlar; insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi ve öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumudur. En yoğun olarak insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir.

İçerik özelliklerine ilişkin alt kategorilerin, analiz edilen kitaplar bazında incelendiği ve şiirlerin içerisinde yer alan söylemlerin yoğunluğu aşağıdaki Tablo 51 ’de yer almaktadır.

Tablo 51. İçerik Özelliklerinin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

İçerik özellikleri kategorisi ile ilgili şiirlerde yer alan söylemler, kitap bazlı incelendiğinde, bazı kitaplarda içerik özelliklerinin alt kategorilerinin çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 51). Alt kategorilere ilişkin en yoğun söylemlerin “Bitkiler Okulu” kitabında yer aldığı görülmektedir. Ayrıca “Balina ile Mandalina” kitabında, konu, karakter, ileti, dil ve anlatım, “Okulumuz 1’deki” kitabında karakter, “Okulumuz 2’deki” kitabında konu ile dil ve anlatım, “Okulumuz 3’deki” kitabında ileti, dil ve anlatım ve “Yazıları Seven Ayı” kitabında ise konu alt kategoriler ile ilgili yoğun kodlamalar bulunmaktadır.

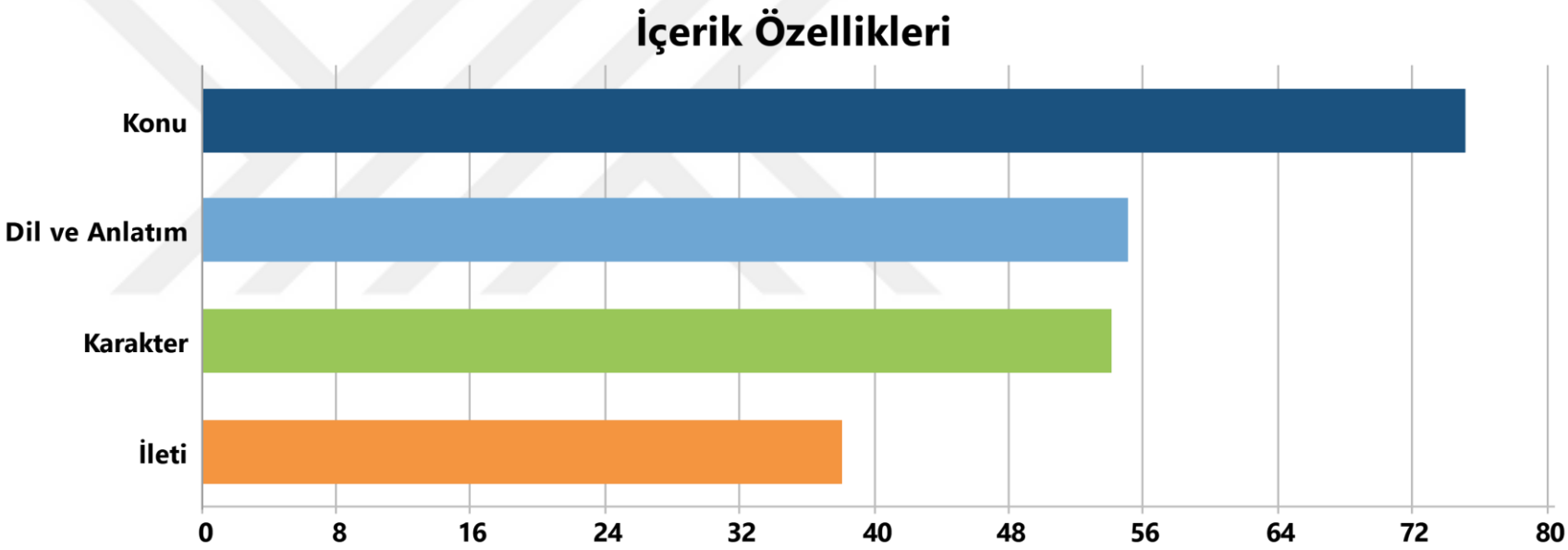

Grafik 2. İçerik özelliklerinin kitaplara göre oransal dağılım grafiği

İçerik özellikler kategorisindeki alt kategorilerin, çalışma içerisinde yer alan yedi kitaba ilişkin ve kapak resimleri ile birlikte toplam doksan üç (93) sayfada bulunduğu görülmektedir (Grafik 2). Grafik incelendiğinde, konu alt kategorisi, tüm kitap sayfalarında yer almaktadır. Dil ve anlatım alt kategorisi 55 kitap sayfasında, karakter alt kategorisi 54 kitap sayfasında bulunmaktadır. İleti alt kategorisinde ise 38 kitap sayfasına ilişkin kodlamalar bulunmaktadır.

4.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin bulgular

İçerik özellikleri kategorisinin ilk alt kategorisi olan dil ve anlatım için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde en yoğun olarak saptanan alt kategori olduğu görülmektedir (Şekil 33). Bu bağlamda çalışmadaki toplam kitap sayfalarının 95'inde dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 33).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan dil ve anlatım alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 52'de açıklanmıştır.

Tablo 52. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatım Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	İçerik Özellikler	Dil ve Anlatım	Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması
			Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması
			Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi

Aşağıda yer alan şekil 34'te dil ve anlatım alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin söylemlerin yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması (39) kodlamasına atanan söylemlerin yoğunluğu bakımından incelendiğinde, yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlamasını, Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması (37) ve devingen bir anlatıma yer verilmesi (19) kodları izlemiştir (Şekil 34).

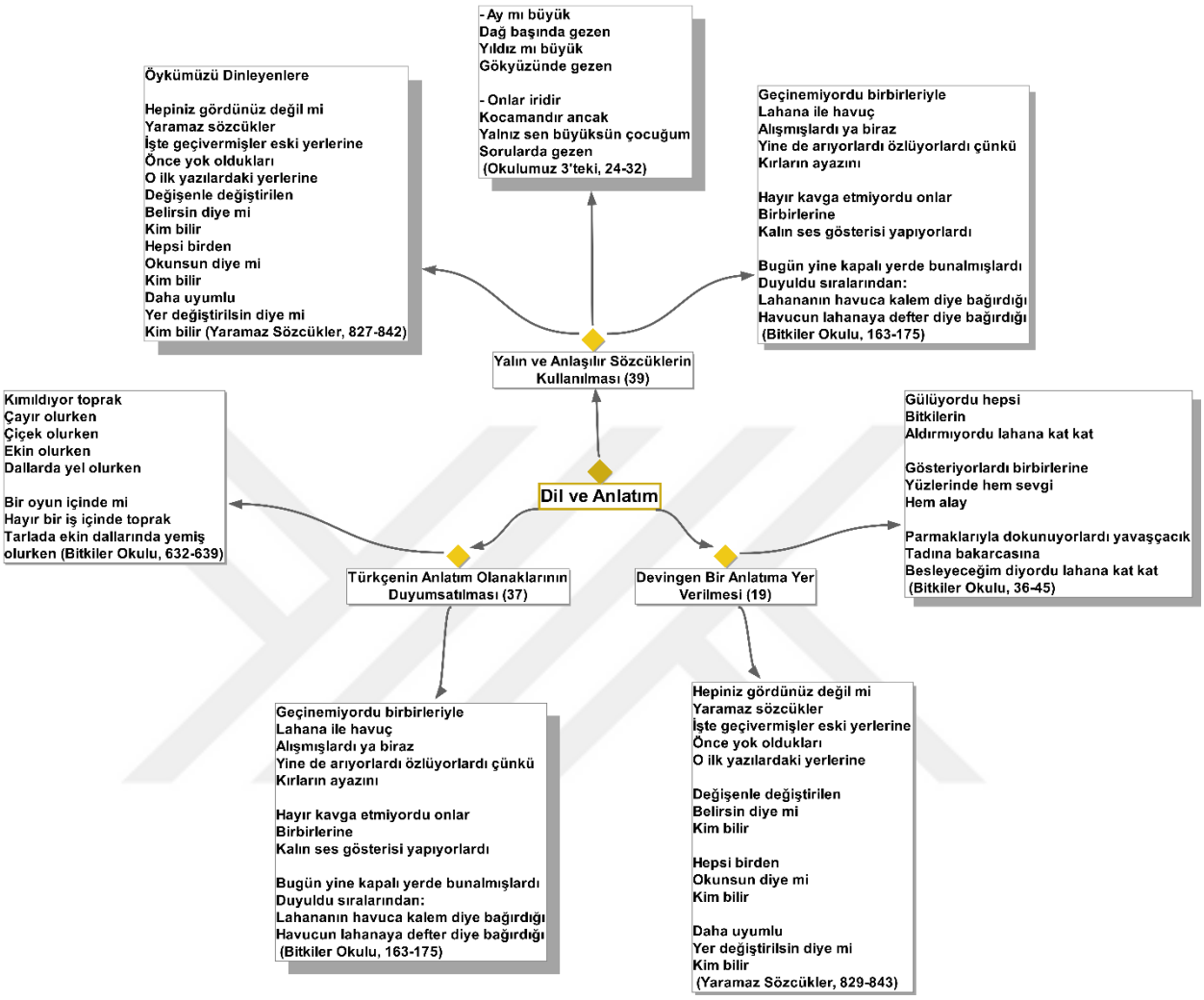

Şekil 34. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler

4.2.1.1. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 53'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 53. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Dil ve Anlatım	Yalın ve Anlaşılır Sözcüklerin Kullanılması	"Yaramazlığın Başlaması (3) Gülüyordu hepsi Bitkilerin Aldırmıyordu lahana kat kat Gösteriyorlardı birbirlerine Yüzlerinde hem sevgi Hem alay Parmaklarıyla dokunuyorlardı yavaşçacık Tadına bakarcasına Besleyeceğim diyordu lahana kat kat" (Dağlarca, 2020a: 11) "3 Arkadaşlık Ağacın biri Yükselir toprak tadında Elma koparırsınız ondan Ağacın biri Sallanır toprak tadında Armudu alırsınız iki yaprak arasından Ağacın biri Eğilir toprak tadında Dallarından kiraz toplarsınız" (Dağlarca, 2020a: 46)

“Yücelten Mustafa Kemal
Yüceltir bizi hep
Evrensel
Adı

Onunla altın gibi ışır
Anlamın
İki kanadı”
(Dağlarca, 2018b: 31)

Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanıldığı saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

“Şimdi Anlamak
3’te okurken anladım
Bize neden
Başka başka birer ad koymuşlar
Belli olsun istemişler besbelli
Kim çalışmıyor kim susmayı dinlemeyi öğrenememiş
Kim 4’e geçecek
Yıl sonunda
Belli olsun istemişler”
(Dağlarca, 2016: 33)

“Okulumuz 3’teki” kitabında yer alan “Şimdi Anlamak” adlı şiirde yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. “Kim çalışmıyor kim susmayı dinlemeyi öğrenememiş” dizesi açık, yalın ve anlaşılır sözcük ve tümcelerle oluşturulmuştur.

Şekil 35’te yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılmasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

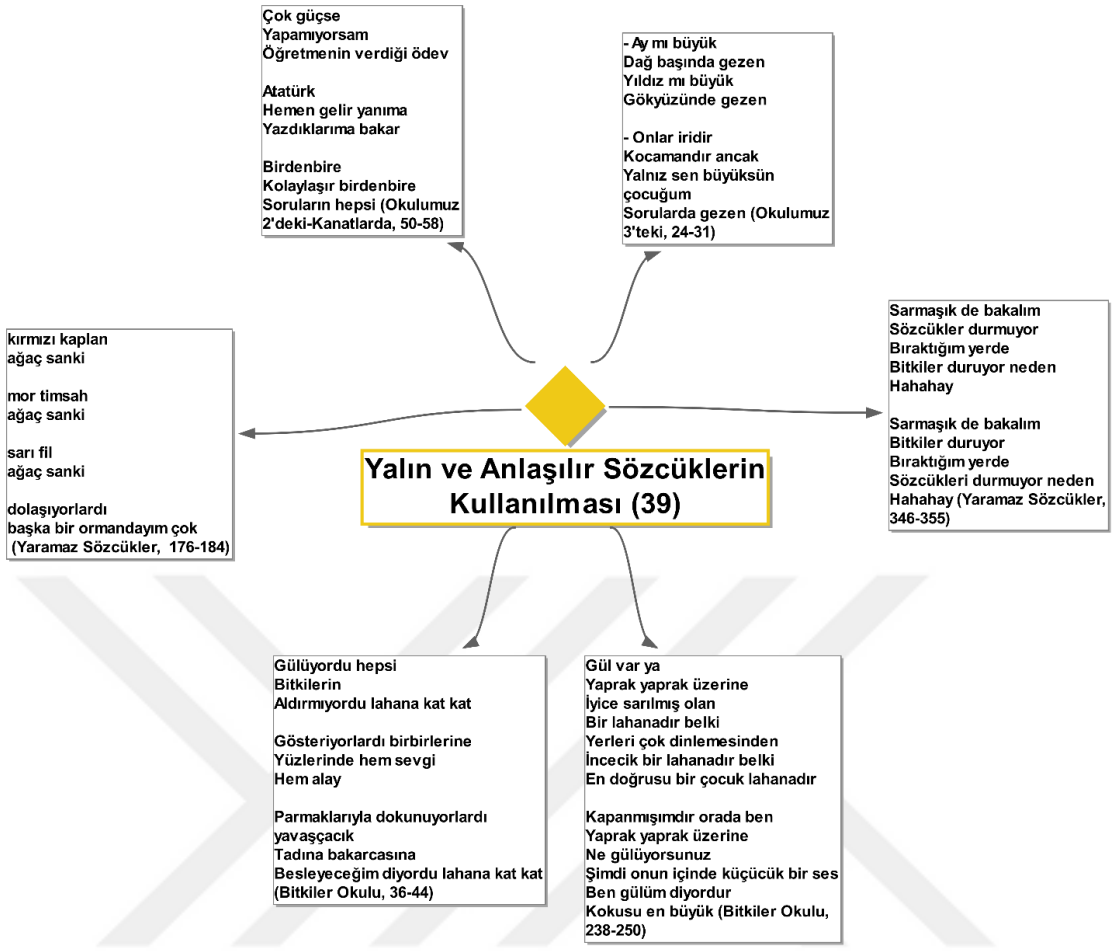

Şekil 35. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.2.1.2. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 54'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 54. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Ormanlar I Ormanlar En yüksek

İçerik Özellikleri	Dil ve Anlatım	Türkçenin Anlatım Olanaklarının Duyumsatılması	En büyük katı Bitkilerdeki eğitimin Yuva yapmıştır Dallarında kuşlar Barınmıştır Gölgelerinde Köklerinde Nice hayvanlar nice böcekler Binlerce yıl Uzun yaşamaları Evet Upuzun yaşamaları Belki de bundan” (Dağlarca, 2020a: 38) “Girince Öğretmen Girince öğretmen Sıralardan rap diye bir ses çıkıyor Gürültüsüz bir ses Gürültü olmayan bir ses Ayağa kalkıyoruz ya Aydınlanıyor birer birer yüzlerimiz” (Dağlarca, 2018c: 16)

Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

“Öneri
- Sarı kardeş
Düşündüm uykun sürerken
Buralar sana göre değil
Ayrılmak istemem ya

Ülkesine götüreceğim Mandalinamı.
Üşümen bitsin diye
Sevdiklerine ulaşasın diye
Senin mutluluğunu
Senden çok seviyorum diye.
İster misin?"
(Dağlarca, 2019: 57)

"Balina ile Mandalina" kitabında yer alan "Öneri" adlı şiirde Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatıldığı saptanmıştır. "Senin mutluluğunu/ Senden çok seviyorum diye." söylemi buna örnektir. Bu dizedeki dil ve anlatım, Türkçenin söyleyiş güzelliğini, anlatım olanaklarını, sözvarlığını ve inceliklerini duyumsatmaktadır.

Şekil 36'da Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılmasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

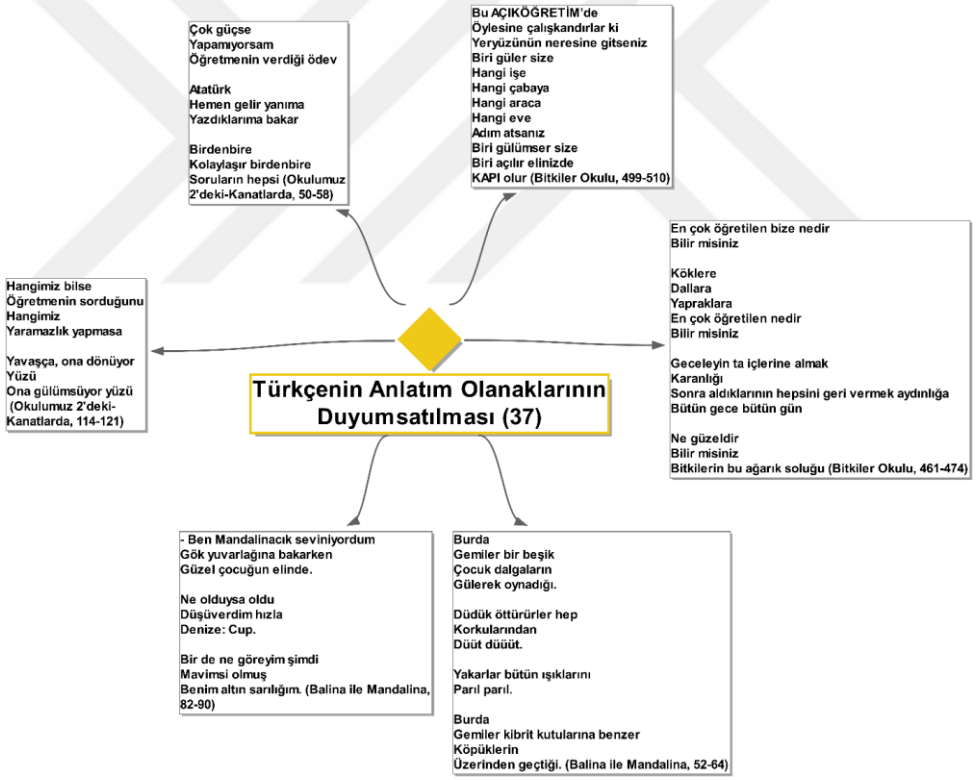

Şekil 36. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

4.2.1.3. Devingen bir anlatıma yer verilmesi koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin devingen bir anlatıma yer verilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 55'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 55. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Dil ve Anlatıma İlişkin Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Dil ve Anlatım	Devingen Bir Anlatıma Yer Verilmesi	"Çiftçiler Bütün topraklarımızı sevmişiz diye 30 binden çoktur köylerimiz Eti sütü yumurtayı balı Yemişleri sebzeleri tahılları boy boy Güzel ekmeğimizi verir bize sevgili köylerimiz" (Dağlarca, 2016: 39) "Demirin Öyküsü Sarı sıcak bastırmıştı hemen Uyuyakalmıştı küçük Demir Bostanın kıyısındaki çardakta O ne ki Hısır hısır Bir gürültüyle uyanıvermişti çocuk Sanki çıldırmıştı Salatalık tarlası Güneşten kavrula kavrula Evet koştu anlattı sesini bostanın Güldüler Yaprak gibi büyüyen gözlerine de Ağzına avurduna sığmayan sözlerine de" (Dağlarca, 2020a: 56)

Devingen bir anlatıma yer verildiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Avcılar
Anlatırdı anam
Tüfekleri varmış
Çizmeleri varmış
Deri ceketleri varmış
Bıçakları varmış
Kuş torbaları varmış
Kiminin
Köpekleri tazıları bile varmış
İnsanların en kötüsüymüş avcılar”
(Dağlarca, 2020c: 27)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Avcılar” adlı şiirinin dil ve anlatım bakımından devingen bir anlatım içerdiği saptanmıştır. “Tüfekleri varmış/ Çizmeleri varmış/ Deri ceketleri varmış/ Bıçakları varmış/ Kuş torbaları varmış” söylemleri bu duruma örnektir. Örnek verilen dizelerde ses yinelemeleri, uyaklı yapılar, kısa tümceler ve eylem tümceleri ile devingen bir anlatıma yer verilmiştir.

Şekil 37’de devingen bir anlatıma yer verilmesine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

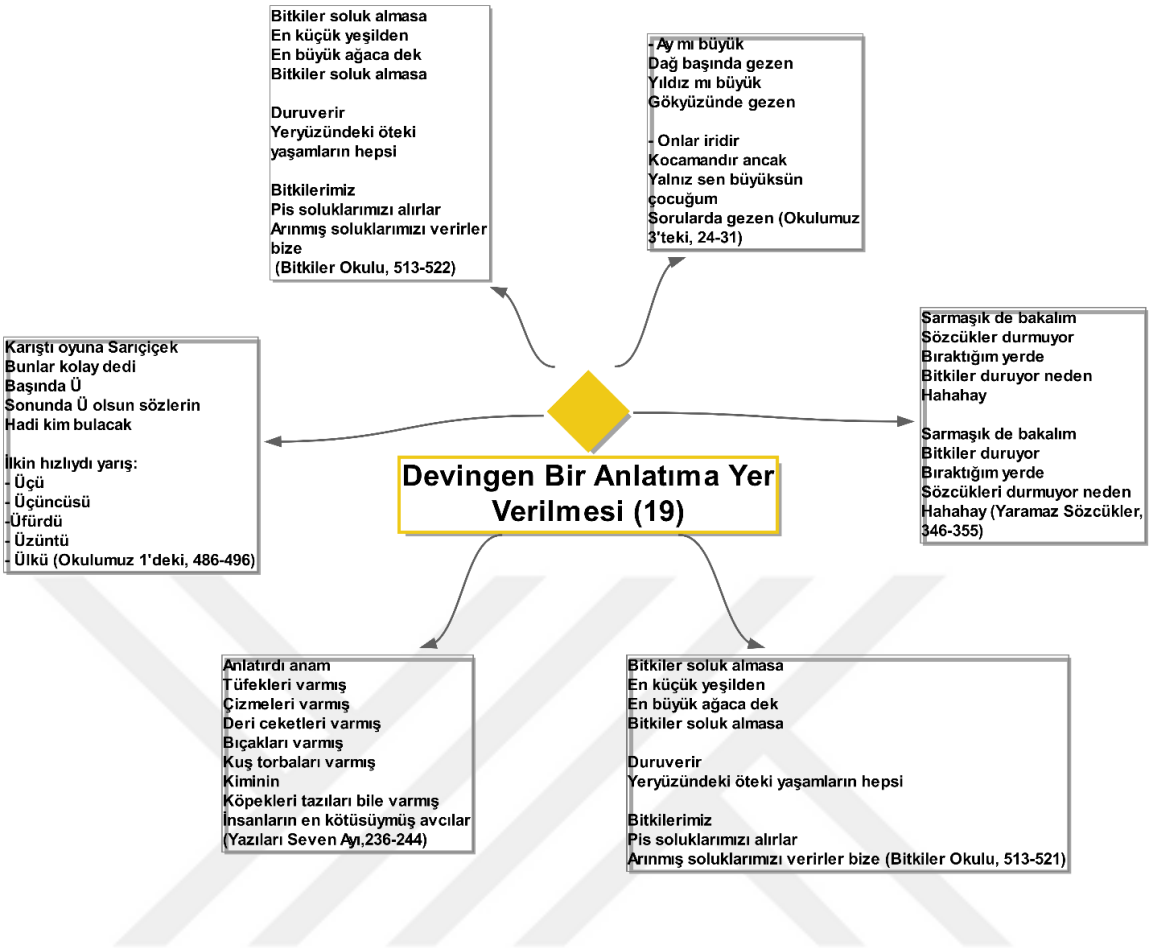

Şekil 37. Devingen bir anlatıma yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 56. Dil Ve Anlatım Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda dil ve anlatım alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 56). Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu, Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu ve devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu çalışma içerisinde bulunan bütün kitaplarda bulunmaktadır. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu ile ilgili en çok kodlama; "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında yer almaktadır. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok "Bitkiler Okulu", "Okulumuz

2’deki/ Kanatlarda”, “ Okulumuz 1’deki” ve “Balina İle Mandalina” kitaplarında kodlanmıştır. Devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu en çok “Bitkiler Okulu” ve Balina İle Mandalina” kitaplarında bulunmaktadır.

4.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin bulgular

İçerik özellikleri kategorisinin ikinci alt kategorisi olan konu için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde saptanan diğer alt kategori olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki toplam kitap sayfalarının 89’unda konu alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 33).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan konu alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 57’de açıklanmıştır.

Tablo 57. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konu Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	İçerik Özellikler	Konu	Kavramların Anlaşılabilirliği
			Kavramların Anlaşılmaması
			Dikkat Çekici Öğelere Yer Verilmesi
			Olumlu ya da Olumsuz Duygular Barındıran Konulara Yer Verilmesi

Aşağıda yer alan şekil 38’de konu alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan konu alt kategorisine ilişkin söylemlerin kavramların anlaşılabilirliği kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Kavramların anlaşılabilirliği (40) kodlamasını, kavramların anlaşılmaması (30), dikkat çekici öğelere yer verilmesi (10) ve olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi (9) kodları izlemiştir.

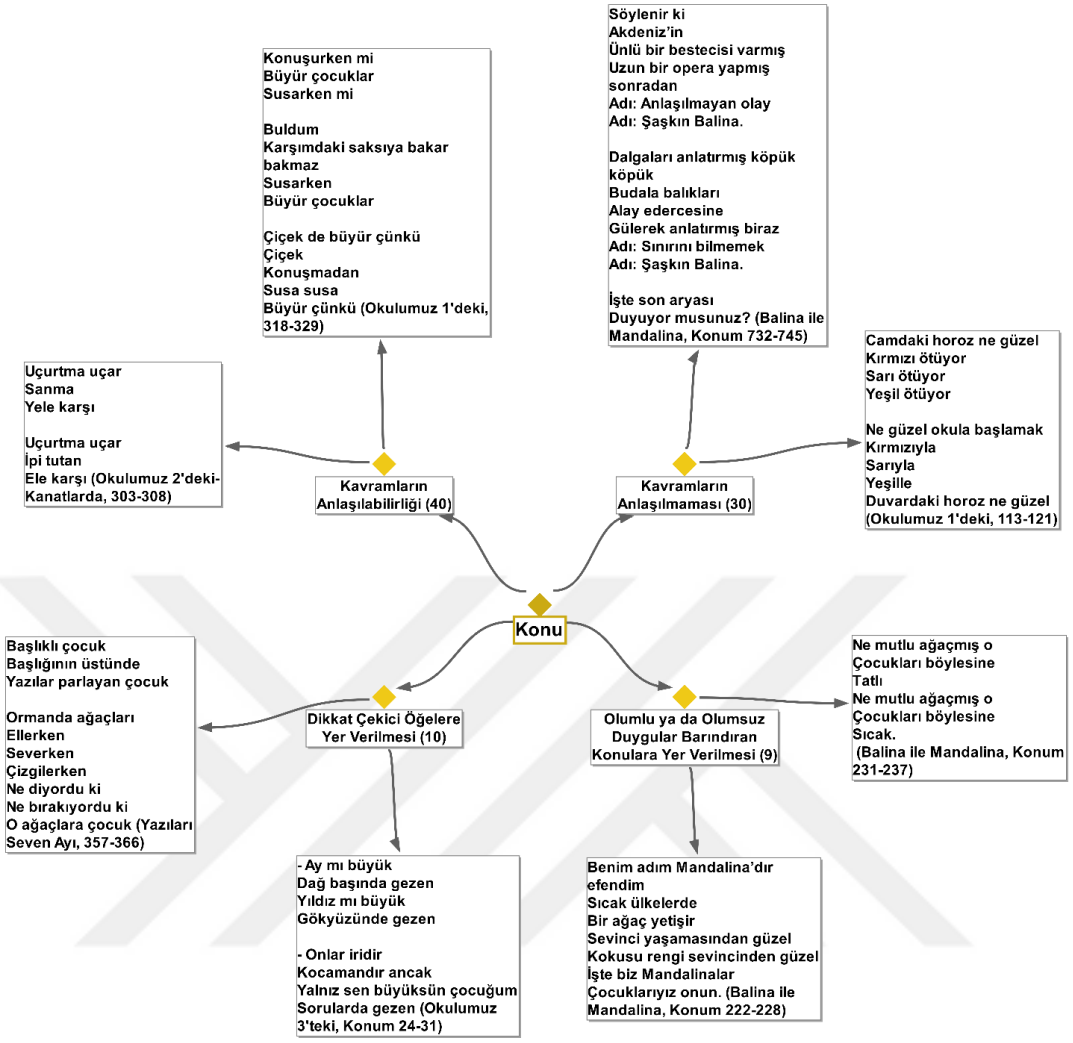

Şekil 38. Konu alt kategorisine ilişkin kodlar ve kodlu bölümler

4.2.2.1. Kavramların anlaşılabilirliği koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan konu alt kategorisine ilişkin kavramların anlaşılabilirliği kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 58'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 58. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Kavramların Anlaşılabilirliği Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Kolaylığım Çok güçse Yapamıyorsam

İçerik Özellikleri	Konu	Kavramların Anlaşılabilirliği	Öğretmenin verdiği ödev Atatürk Hemen gelir yanıma Yazdıklarıma bakar Birdenbire Kolaylaşır birdenbire Soruların hepsi” (Dağlarca, 2018b: 14) “Yarış Gülerek baktı bize - Göreceksiniz hemen büyüyecek Seslileri Sessizleri En önce okuyabilen En önce yazabilen” (Dağlarca, 2018c: 41)

Kavramların anlaşılabilirliği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Kırdaki Gün
Ağaçlar esen yeli sever
Esen yel
Ağaçları sever
Kuş
İkisini birden sever
Çocukların hepsi
Üçünü birden sever
(Dağlarca, 2020a: 50)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Kırdaki Gün” adlı şiirdeki kavramların okuyucuya anlaşılır bir aktarım yaptığı saptanmıştır. “Ağaçlar esen yeli sever/ Esen yel/ Ağaçları sever/ Kuş/ İkisini birden sever” dizelerinde yaşamın içinden somut, bilinen, kolay ve

anlaşılır kavramlara yer verilmiştir. Bu nedenle şiir kavramların anlaşılabilirliği kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 39'da kavramların anlaşılabilirliğine yer verilmesine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

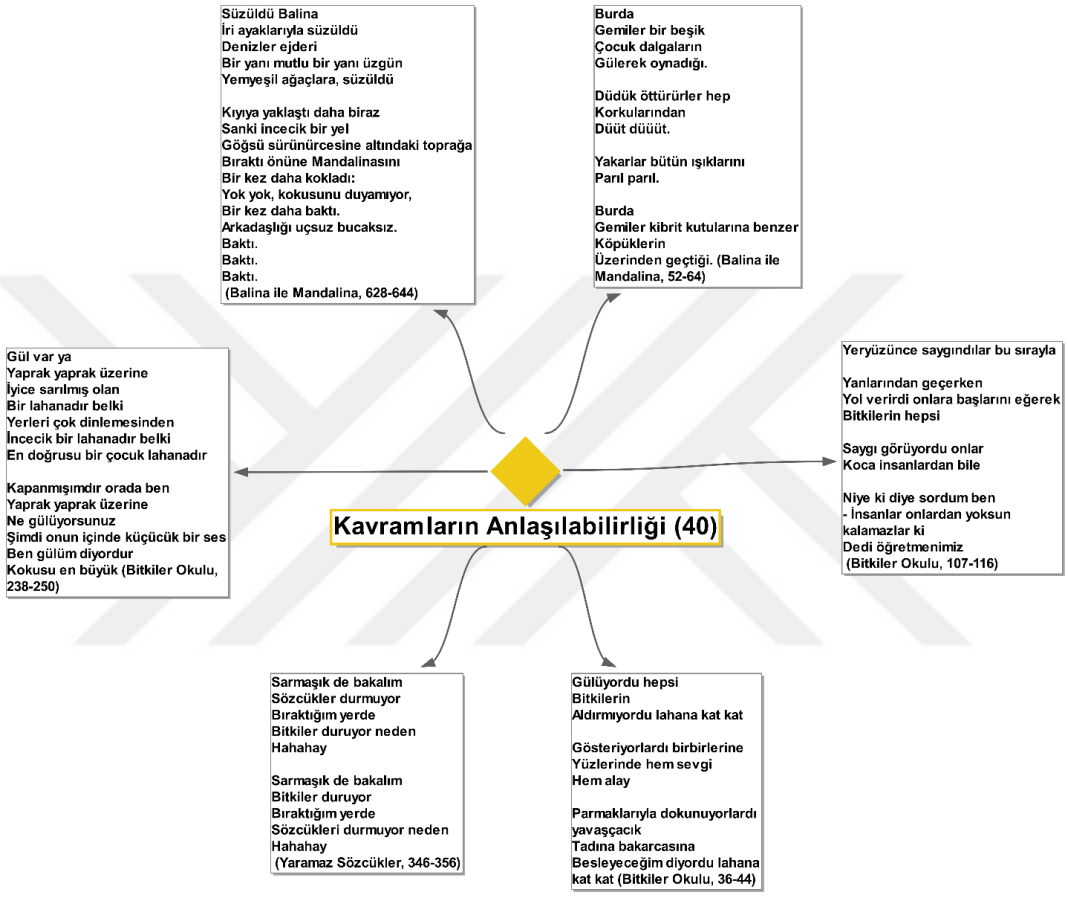

Şekil 39. Kavramların anlaşılabilirliği koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.2.2. Kavramların anlaşılmaması koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan konu alt kategorisine ilişkin kavramların anlaşılmaması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 59'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 59. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Kavramların Anlaşılmaması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

İçerik Özellikleri	Konu	Kavramların Anlaşılmaması	“Anımsama Konuşulanları işitivermişti ya Sirkin önünde dün akşam: “- Kudurdu Yazılara saldıran ayı Vurulacak güneş doğunca yarın” Anımsadı hepsini Sirke doğru Çıldırmışçasına koşarken çocuk (Dağlarca, 2020c: 70)
			“Doyma Bu oyuntular Sanki yemiş Sanki elma kayısı kiraz Sanki Kabuk balı Koklasam Güzel Yalasam daha Çeksem içime iyice bir Güzel daha (Dağlarca, 2020c: 21)

Kavramların anlaşılmaması saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Ağaran Gün Töreni
Sarmaşık
Göğe akar su gibi
Karabaş uyanıktır uyurken bile
Papağan kardeş
Onlar konuşmazlar

Darılma emi
Sarmaşık
Bir kuş aramakta
Karabaş ışıkla yıkar gözlerini hep
Papağan kardeş
Onlar konuşmazlar
Darılma emi”
(Dağlarca, 2020b: 42)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Ağaran Gün Töreni” adlı şiirde yer alan kavramların okuyucu tarafından anlaşılmayacağını düşündüren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Karabaş uyanıktır uyurken bile” söylemi buna örnektir. Dizelerde somut, bilinen, kolay ve anlaşılır olmayan kavramlar bulunmaktadır.

Şekil 40’ta kavramların anlaşılmamasına yer verilmesine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

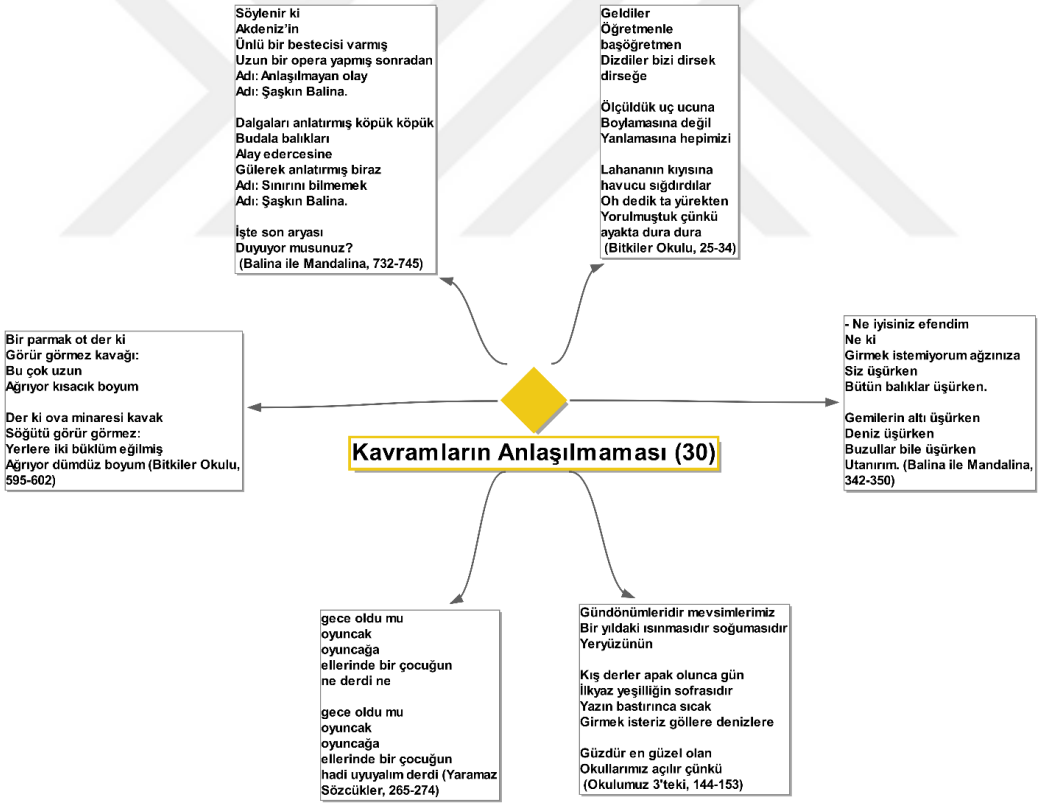

Şekil 40. Kavramların anlaşılmaması koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.2.3. Dikkat çekici öğelere yer verilmesi koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan konu alt kategorisine ilişkin dikkat çekici öğelere yer verilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 60'ta ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 60. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Dikkat Çekici Öğelere Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Konu	Kavramların Anlaşılmaması	"Yücelten Mustafa Kemal Yüceltir bizi hep Evrensel Adı Onunla altın gibi ışır Anlamın İki kanadı" (Dağlarca, 2018b: 31) "Yıldızlar Nereye gider BÜYÜKAYI'nın en ucunda ışıyan İki yıldız Bir çizgi ile birleştirilse Yedi kat uzatılsa dümdüz Bu çizgi Nereye gider KÜÇÜKAYI'nın En ucundaki O en çok parlayan yıldıza gider Gider Onun DEMİRKAZIK olduğunu Bize apaçık göstermek için (Dağlarca, 2016: 29)

Dikkat çekici öğeler saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiş ve açıklanmıştır.

“Soluk Almak
“Bitkiler soluk almasa
En küçük yeşilden
En büyük ağaca dek
Bitkiler soluk almasa
Duruverir
Yeryüzündeki öteki yaşamların hepsi
Bitkilerimiz
Pis soluklarımızı alırlar
Arınmış soluklarımızı verirler bize.”
(Dağlarca, 2020a: 43)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Soluk Almak” adlı şiirde dikkat çekici öğelerin yer aldığı saptanmıştır. Şiirde insan yaşamında bitkilerin önemine değinildiği görülmektedir. “Bitkiler soluk almasa/ Duruverir/ Yeryüzündeki öteki yaşamların hepsi” dizeleri bu duruma örnektir. Bitkilerin yaşam için öneminin anlatıldığı bir konunun işlendiği bu şiirde konu farklı ve şaşırtıcı öğelerle desteklenmiştir.

Şekil 41’de dikkat çekici öğelere yer verilmesine yer verilmesine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

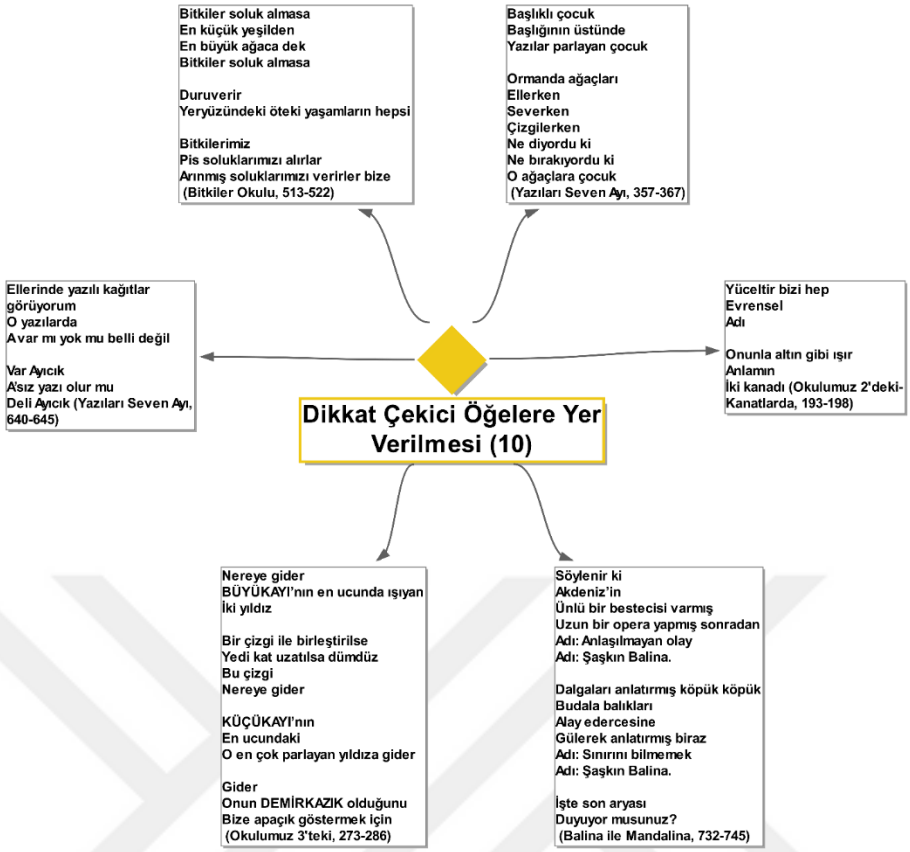

Şekil 41. Dikkat çekici öğelere yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.2.4. Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan konu alt kategorisine ilişkin olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 61'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 61. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Konuya İlişkin Olumlu ya da Olumsuz Duygular Barındıran Konulara Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
		Olumlu ya da Olumsuz Duygular	"Dereotu Sesi Benziyordu bir soluğa Yeşilden bir soluğa

İçerik Özellikleri	Konu	Barındıran Konulara Yer Verilmesi	Arada bir yarısını duyduğumuz Adı dereotuymuş Derelerde kırlarda özgür Boy atardı bir avuç topraktan Uzaklardan geldiği Yollarda çok yorulduğu Böyle incecik kalmasından belli Düşü üzerinde kalmış Bir ağacın Küçüle küçüle Dereotunda küçücük kalmış (Dağlarca, 2020a: 30) “Yaşayan Mustafa Kemal Devrim der kurtuluş der Özgürlük- Der kimi O Bütün yurt uğruna ölenlerin Birikimi” (Dağlarca, 2018b: 34)

Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verildiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Yaramazlığın Başlaması (3)
Gülüyordu hepsi
Bitkilerin
Aldırmıyordu lahana kat kat
Gösteriyorlardı birbirlerine
Yüzlerinde hem sevgi
Hem alay
Parmaklarıyla dokunuyorlardı yavaşçacık

Tadına bakarcasına
Besleyeceğim diyordu lahana kat kat”
(Dağlarca, 2020a: 11)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Yaramazlığın Başlaması” adlı şiirde olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verildiği saptanmıştır. Şiirdeki dizelerde sevgi, mutluluk gibi olumlu duygular sezinletilmektedir. “Gösteriyorlardı birbirlerine/ Yüzlerinde hem sevgi” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer vermesi kodunu taşımaktadır.

“Anımsama
Konuşulanları işitivermişti ya
Sirkin önünde dün akşam:
“- Kudurdu
Yazılara saldıran ayı
Vurulacak güneş doğunca yarın”
Anımsadı hepsini
Sirke doğru
Çıldırmışçasına koşarken çocuk
(Dağlarca, 2020c: 70)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Anımsama” adlı şiirde olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verildiği saptanmıştır. Şiirdeki dizelerde ayrılık ve ölüm olumsuz duyguları sezinletilmektedir. “Yazılara saldıran ayı/ Vurulacak güneş doğunca yarın” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer vermesi kodunu taşımaktadır.

Şekil 42’de olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesine yer verilmesine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

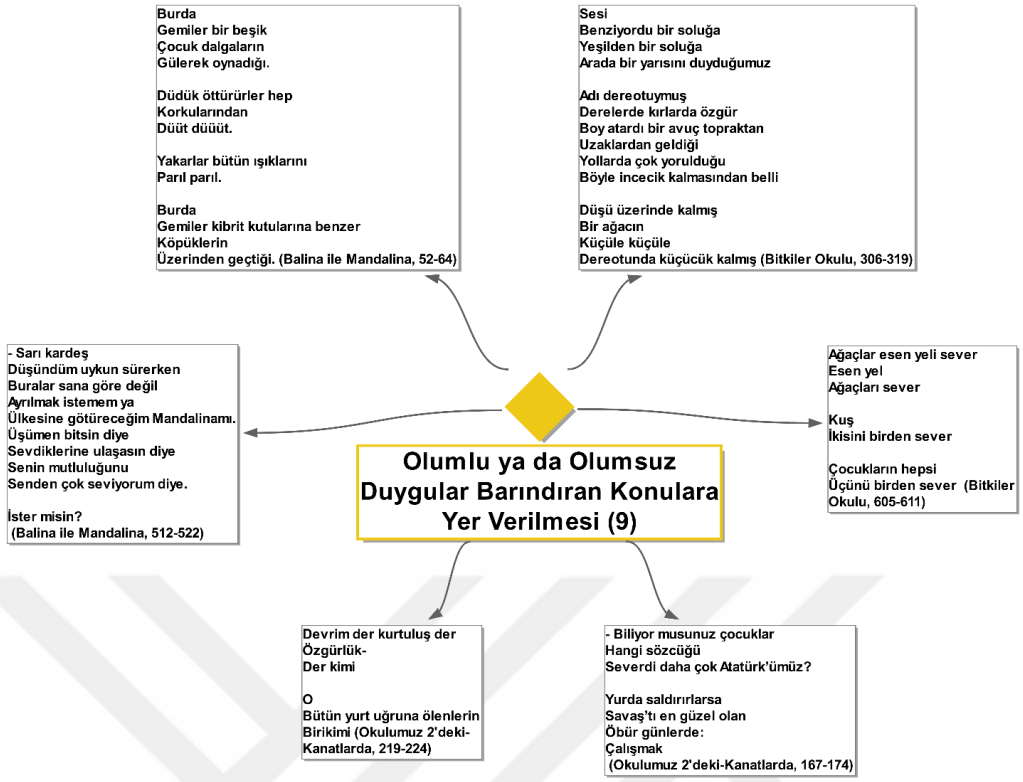

Şekil 42. Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 62. Konu Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

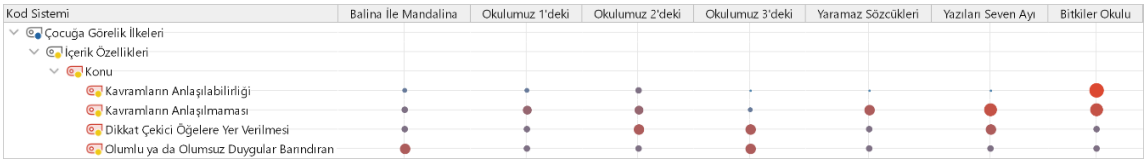

Konu alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda konu alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 62). Kavramların anlaşılabilirliği kodunun en çok “Bitkiler Okulu” kitabında bulunduğu saptanmıştır. Kavramların anlaşılamaması kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok “Bitkiler Okulu”, “Yazıları Seven Ayı”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmaktadır. Dikkat çekici öğelere yer verilmesi kodu çalışmadaki bütün kitaplarda belirli yoğunlukta bulunmaktadır. Bu kod en çok “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda”, “Okulumuz 3’teki” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bulunmaktadır.

Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi kodu ile ilgili en çok kodlama; “Balina İle Mandalina” ve “Okulumuz 3’teki” kitabında yer almaktadır.

4.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin bulgular

İçerik özellikleri kategorisinin üçüncü alt kategorisi olan karakter için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde saptanan diğer alt kategori olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki toplam kitap sayfalarının 70’inde karakter alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 33).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan karakter alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 63’te açıklanmıştır.

Tablo 63. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karakter Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	İçerik Özellikler	Karakter	Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi
			Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği
			Karakterlerin Devingen Olması
			Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması

Aşağıda yer alan şekil 43’te karakter alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan karakter alt kategorisine ilişkin söylemlerin kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi (30) kodlamasını, başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği (20), karakterlerin devingen olması (12) ve sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması (8) kodları izlemiştir.

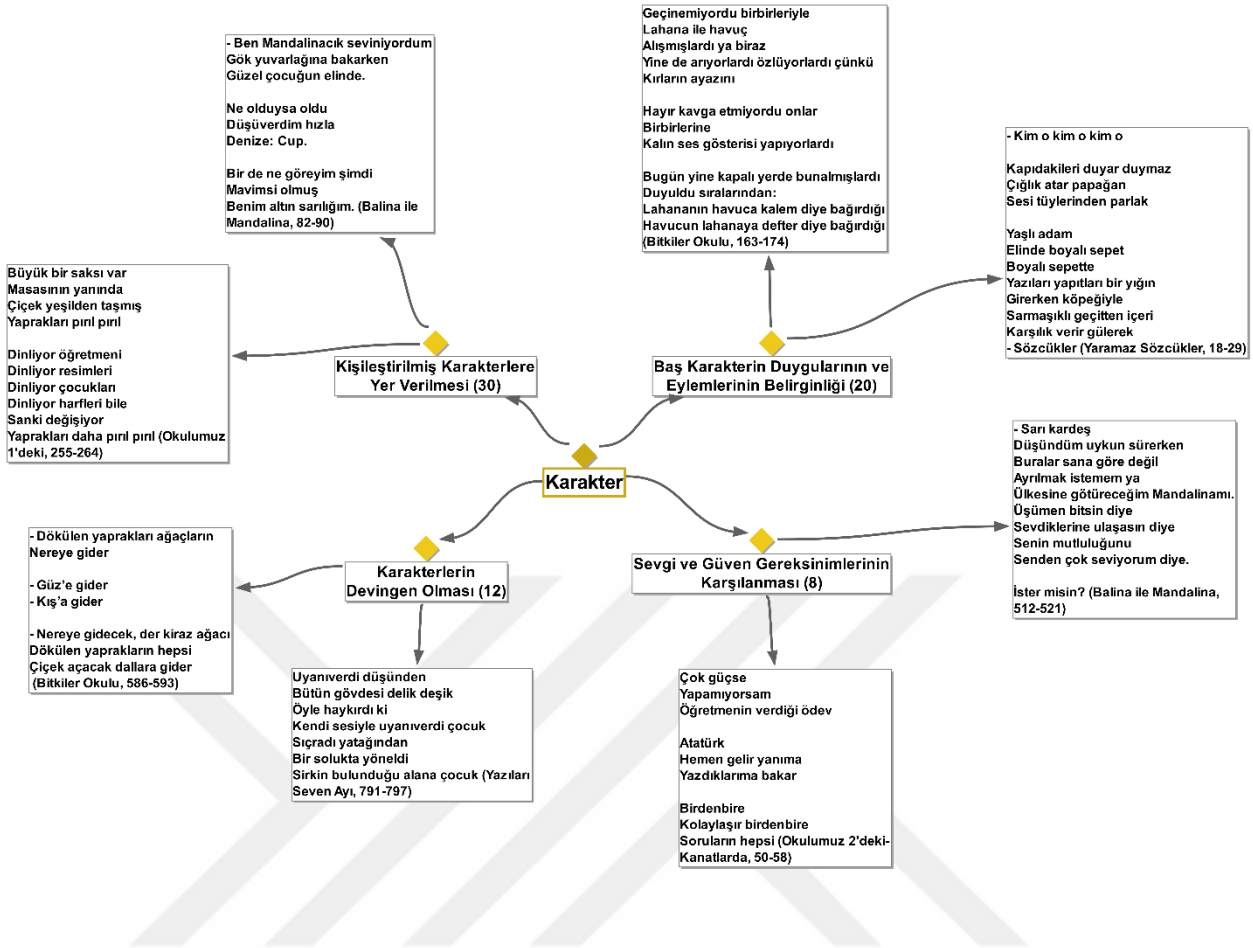

Şekil 43. Karakter alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.2.3.1. Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan karakter alt kategorisine ilişkin kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 64'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 64. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Karakter	Kişileştirilmiş Karakterlere Yer Verilmesi	"Ulaşmak Süzüldü Balina İri ayaklarıyla süzüldü Denizler ejderi Bir yanı mutlu bir yanı üzgün

Yemyeşil ağaçlara, süzüldü
Kıyıya yaklaştı daha biraz
Sanki incecik bir yel
Göğsü sürünürcesine altındaki toprağa
Bıraktı önüne Mandalinasını
Bir kez daha kokladı:
Yok yok, kokusunu duyamıyor,
Bir kez daha baktı.
Arkadaşlığı uçsuz bucaksız.
Baktı.
Baktı.
Baktı.”
(Dağlarca, 2019: 65)

“Cengiz’in Geç Anladığı
Upuzun yolda eve dönerken
Öyle bastırmıştı ki yağmur
5 kilo
Hayır 55 kilo su olmuştu
Sırtındaki çanta
Odasına girer girmez
Döktü üstüne masasının
Kitap, defter, atlas ne varsa
Yazısız çizgisiz
Hepsi birer kirli kağıt
Hepsi birer hamur olmuşlardı
Bakışları ürküyle büyürken
Geç de olsa anladım dedi kendi kendine
Yazılarımla dolan defterlerim değil
Kitaplarımda altını çizdiğim satırlar değil
Yalnız başımın içindekilermiş

Bunca uğraşa karşılık
Edindiğim bilgi”
(Dağlarca, 2016: 40)

Kişileştirilmiş karakterlere yer verildiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Yapraklar
Büyük bir saksı var
Masasının yanında
Çiçek yeşilden taşmış
Yaprakları pırıl pırıl

Dinliyor öğretmeni
Dinliyor resimleri
Dinliyor çocukları
Dinliyor harfleri bile
Sanki değişiyor
Yaprakları daha pırıl pırıl”
(Dağlarca, 2018c: 28)

“Okulumuz 1’deki” kitabında yer alan “Yapraklar” adlı şiirde kişiselleştirilmiş karakterlere yer verildiği saptanmıştır. Şiirde yaprakların kişileştirildiği, “Dinliyor öğretmeni/ Dinliyor resimleri/ Dinliyor çocukları/ Dinliyor harfleri bile” dizelerinde görülmektedir. Bu nedenle şiir, karakter alt kategorisinin kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodunu taşımaktadır.

Şekil 44’te kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

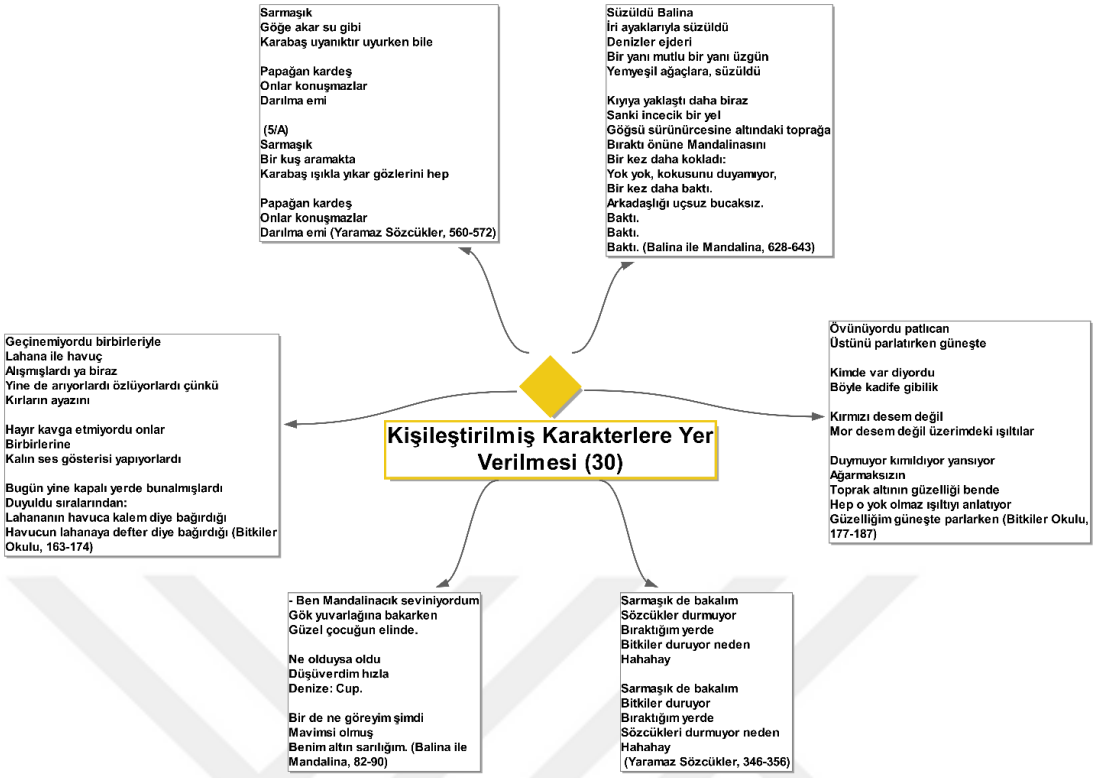

Şekil 44. Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.3.2. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan karakter alt kategorisine ilişkin başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 65'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 65. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Karakter	Başkarakterin Duygularının ve Eylemlerinin Belirginliği	"Girmek Kim o kim o kim o Kapıdakileri duyar duymaz Çığlık atar papağan Sesi tüylerinden parlak

Yaşlı adam
Elinde boyalı sepet
Boyalı sepette
Yazıları yapıtları bir yığın
Girerken köpeğiyle
Sarmaşıklı geçitten içeri
Karşılık verir gülerek
- Sözcükler”
(Dağlarca, 2020b: 11)

“Ormanlar I
Ormanlar
En yüksek
En büyük katı
Bitkilerdeki eğitimin
Yuva yapmıştır
Dallarında kuşlar
Barınmıştır
Gölgelerinde
Köklerinde
Nice hayvanlar nice böcekler
Binlerce yıl
Uzun yaşamaları
Evet
Upuzun yaşamaları
Belki de bundan”
(Dağlarca, 2020a: 38)

Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirgin olduğu saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Öykünmek
Güneş’e Ay’a öykünmüştü
İki bitki
Görülüyordu bu apaçık
Birine enginar diyorlardı
Birine
Günebakan
Ya da ayçiçeği
Ortası yuvarlaktı ikisinin de
Kıyıları yaprak yaprak
Mutlulukla doluydu yürekleri
İkisinin de
Enginar
Gecelerin aydedesiydi
Günebakan
Güneşiydi bütün günlerin”
(Dağlarca, 2020a: 28)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Öykünmek” adlı şiirinde başkarakterin duygularının ve eylemlerinin açık ve belirgin olduğu saptanmıştır. “Mutlulukla doluydu yürekleri” söylemi bu duruma örnektir. Aynı zamanda şiirde yer alan başkarakter, duygudaşlık kurabilecek düzeyde inandırıcı ve içtendir.

Şekil 45’te başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliğine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

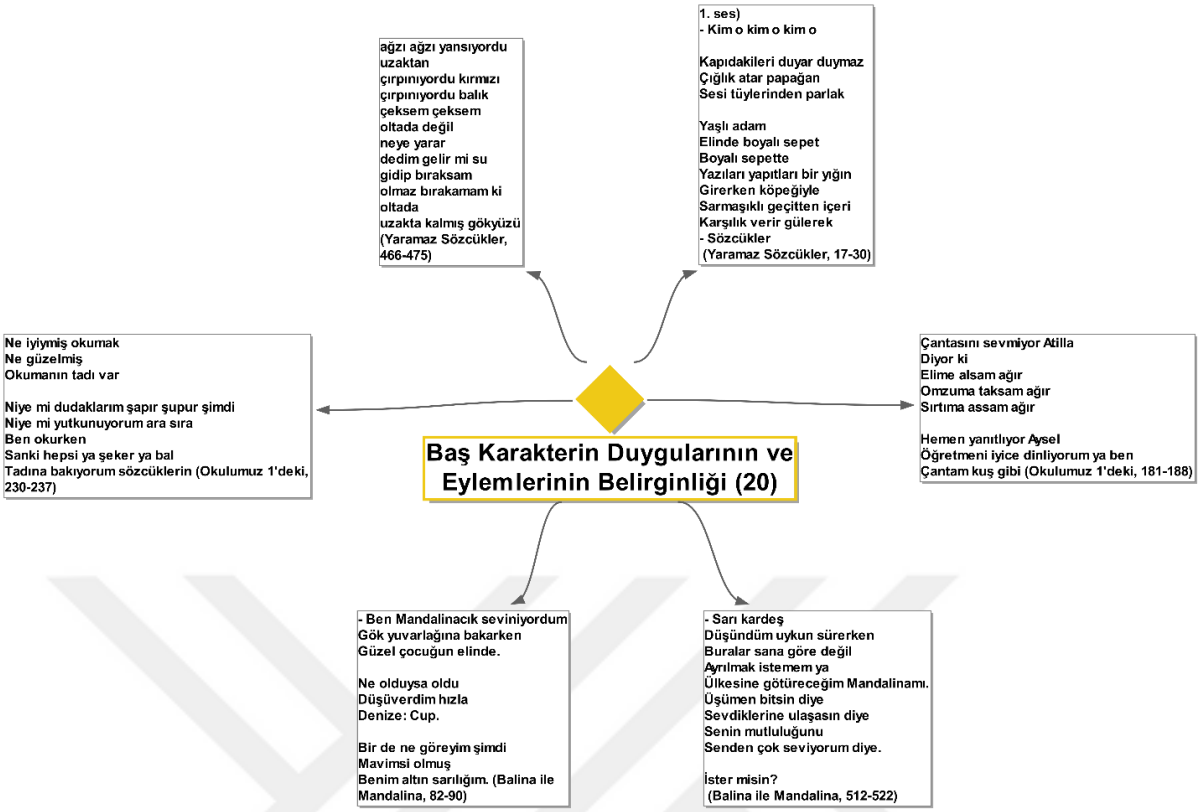

Şekil 45. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.3.3. Karakterlerin devingen olması koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan karakter alt kategorisine ilişkin karakterlerin devingen olması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 66'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 66. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Karakterlerin Devingen Olması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	Karakter	Karakterlerin Devingen Olması	"Buğday pirinç arpa mısır patates Yeryüzünce saygındılar bu sırayla Yanlarından geçerken Yol verirdi onlara başlarını eğerek Bitkilerin hepsi Saygı görüyordu onlar Koca insanlardan bile

Niye ki diye sordum ben
- İnsanlar onlardan yoksun kalamazlar ki
Dedi öğretmenimiz”
(Dağlarca, 2020a: 16)

“Uyanmak
Uyanıverdi düşünden
Bütün gövdesi delik deşik
Öyle haykırdı ki
Kendi sesiyle uyanıverdi çocuk
Sıçradı yatağından
Bir solukta yöneldi
Sirkin bulunduğu alana çocuk
(Dağlarca, 2020c: 70)

Karakterlerin devingen olduğu saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Gemiler Oyunu
Burda
Gemiler bir beşik
Çocuk dalgaların
Gülerek oynadığı.
Düdük öttürürler hep
Korkularından
Düüt düüüt.
Yakarlar bütün ışıklarını
Parıl parıl.
Burda
Gemiler kibrit kutularına benzer
Köpüklerin
Üzerinden geçtiği.”
(Dağlarca, 2019: 14)

“Balina İle Mandalina” kitabında yer alan “Gemiler Oyunu” adlı şiirde karakterlerin devingen olduğu saptanmıştır. “Gemiler bir beşik/ Çocuk dalgaların/ Gülerek oynadığı.” dizelerinde karakterlerin gülünç, değişim ve dönüşüme açık olduğu görülmektedir.

Şekil 46’da karakterlerin devingen olmasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

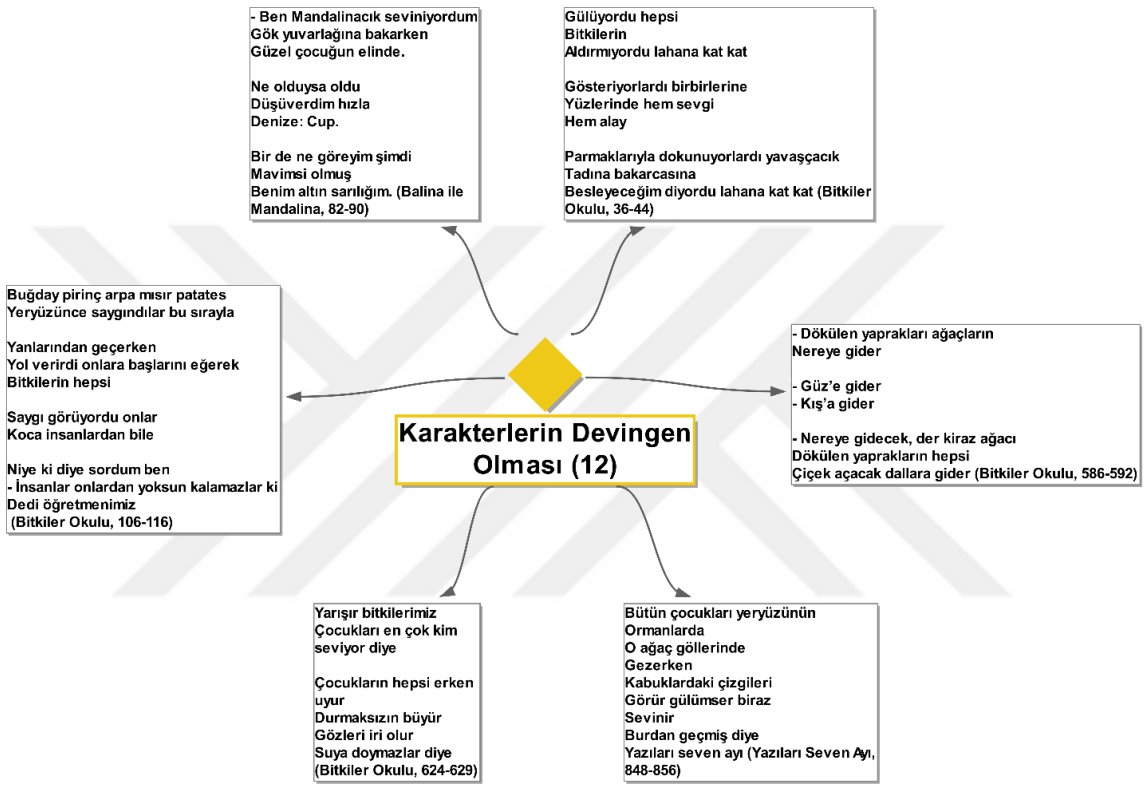

Şekil 46. Karakterlerin devingen olması koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.3.4. Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan karakter alt kategorisine ilişkin sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 67’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 67. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Karaktere İlişkin Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

İçerik Özellikleri	Karakter	Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması	“Gemiler Oyunu Burda Gemiler bir beşik Çocuk dalgaların Gülerek oynadığı. Düdük öttürürler hep Korkularından Düüt düüüt. Yakarlar bütün ışıklarını Parıl parıl. Burda Gemiler kibrit kutularına benzer Köpüklerin Üzerinden geçtiği.” (Dağlarca, 2019: 14)
			“Kolaylığım Çok güçse Yapamıyorsam Öğretmenin verdiği ödev Atatürk Hemen gelir yanıma Yazdıklarıma bakar Birdenbire Kolaylaşır birdenbire Soruların hepsi” (Dağlarca, 2018b: 14)

Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılandığı saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Koşu
Düdük çalınca öğretmen

Koşunca bütün çocuklar
Ben de koşarım
En hızlı
Bilirim
Koşuyordur Atatürk'ümüz en önde
En hızlı"
(Dağlarca, 2018b: 17)

"Okulumuz 2'deki-Kanatlarda" kitabında yer alan "Koşu" adlı şiirinin sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılandığı saptanmıştır. "Koşuyordur Atatürk'ümüz en önde en hızlı" söylemi bu duruma örnektir.

Şekil 47'de sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılandığına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

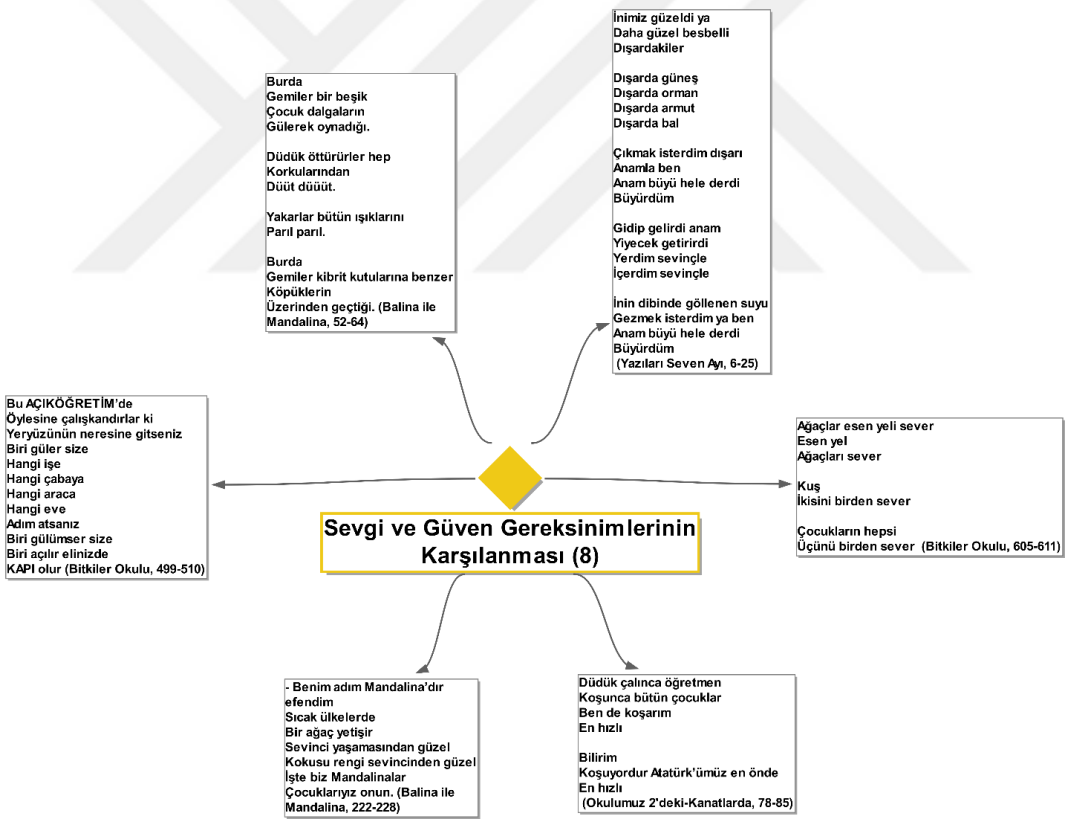

Şekil 47. Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 68. Karakter Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Karakter alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda dil ve anlatım alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 68). Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodunun en çok “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 1’deki” kitaplarında bulunduğu görülmektedir. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği kodunun belirli yoğunlukta incelenen bütün kitaplarda bulunduğu saptanmıştır. Bu kodun en çok “Bitkiler Okulu”, “Balina İle Mandalina”, “Okulumuz 1’deki” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmaktadır. Karakterin devingen olması kodu en çok “ Bitkiler Okulu”, “Yazıları Seven Ayı” ve “Balina İle Mandalina” kitaplarında bulunmaktadır. Çalışmadaki her kitapta sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması kodu belirli yoğunlukta yer almaktadır. Bu kod en çok “Balina İle Mandalina” kitabında kodlanmıştır.

4.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin bulgular

İçerik özellikleri kategorisinin dördüncü alt kategorisi olan ileti için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde saptanan son alt kategori olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki toplam kitap sayfalarının 41’inde karakter alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 33).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan ileti alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 69’da açıklanmıştır.

Tablo 69. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin İçerik Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İleti Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	İçerik Özellikler	İleti	İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu

Aşağıda yer alan şekil 48'de ileti alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan ileti alt kategorisine ilişkin söylemlerin insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi (21) kodlamasını, öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu (20) kodu izlemiştir (Şekil 48).

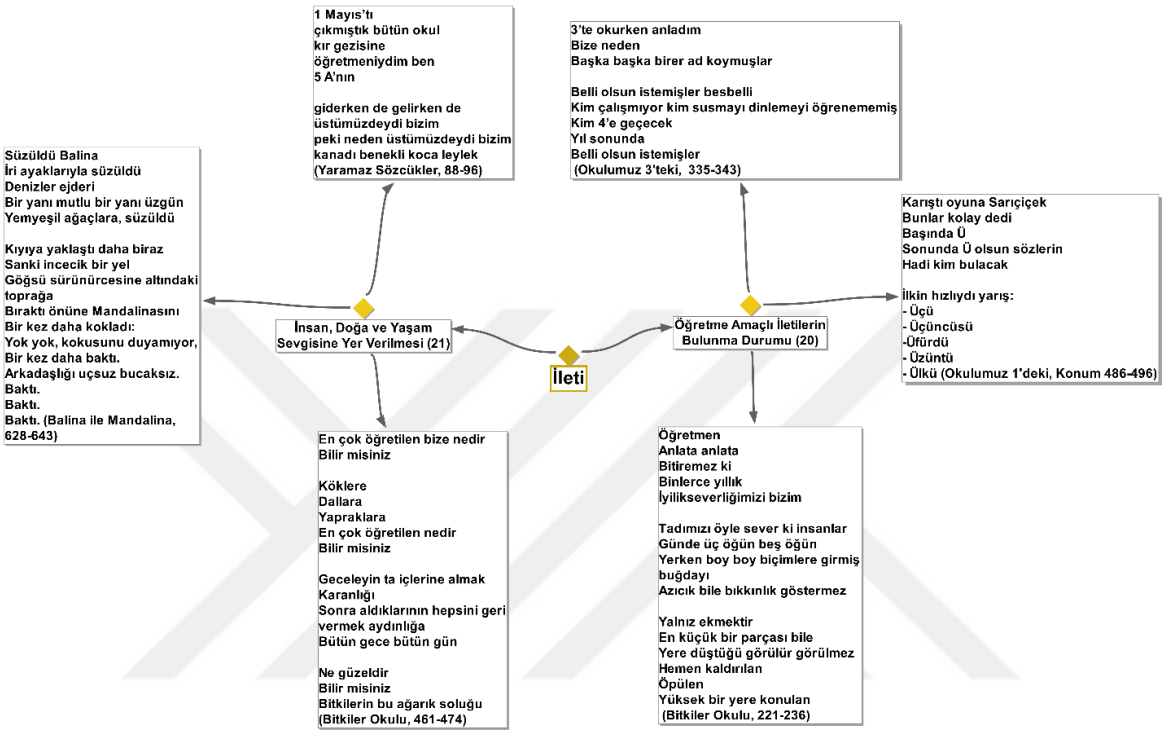

Şekil 48. İleti alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.2.4.1. İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan ileti alt kategorisine ilişkin insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 70'ta ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 70. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İletiye İlişkin İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Mutluluğun Sonu Ben Mandalinacık seviniyordum Gök yuvarlağına bakarken

			Güzel çocuğun elinde. Ne olduysa oldu Düşüverdim hızla
İçerik Özellikleri	İleti	İnsan, Doğa ve Yaşam Sevgisine Yer Verilmesi	Denize: Cup. Bir de ne göreyim şimdi Mavimsi olmuş Benim altın sarılığım.” (Dağlarca, 2019: 19)
			“Doyma Bu oyuntular Sanki yemiş Sanki elma kayısı kiraz Sanki Kabuk balı Koklasam Güzel Yalasam daha Çeksem içime iyice bir Güzel daha” (Dağlarca, 2020c: 21)

İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verildiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Çayırlar Boyu Soluklarımız
Ağaç olmak varken
Ot olmak
Küçücük değil

Ota düşen pay
Küçücük değil
Havayı arı kılan yeşildir ya

Nerde olursa olsun
Yeşildir
Seven bizi

Çayırlar boyu uzun gider
Bizim soluklarımız
Evet yaptığı işe göre
Çayırların büyük varlığı
Küçücük değil
(Dağlarca, 2020a: 44)

"Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "Çayırlar Boyu Soluklarımız" adlı şiirde insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verildiği saptanmıştır. "Havayı arı kılan yeşildir ya/ Nerde olursa olsun/ Yeşildir/ Seven bizi" söylemi buna örnektir. Örnek verilen dizelerde özellikle doğa sevgisi vurgulanmaktadır.

Şekil 49'da insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verildiğine ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

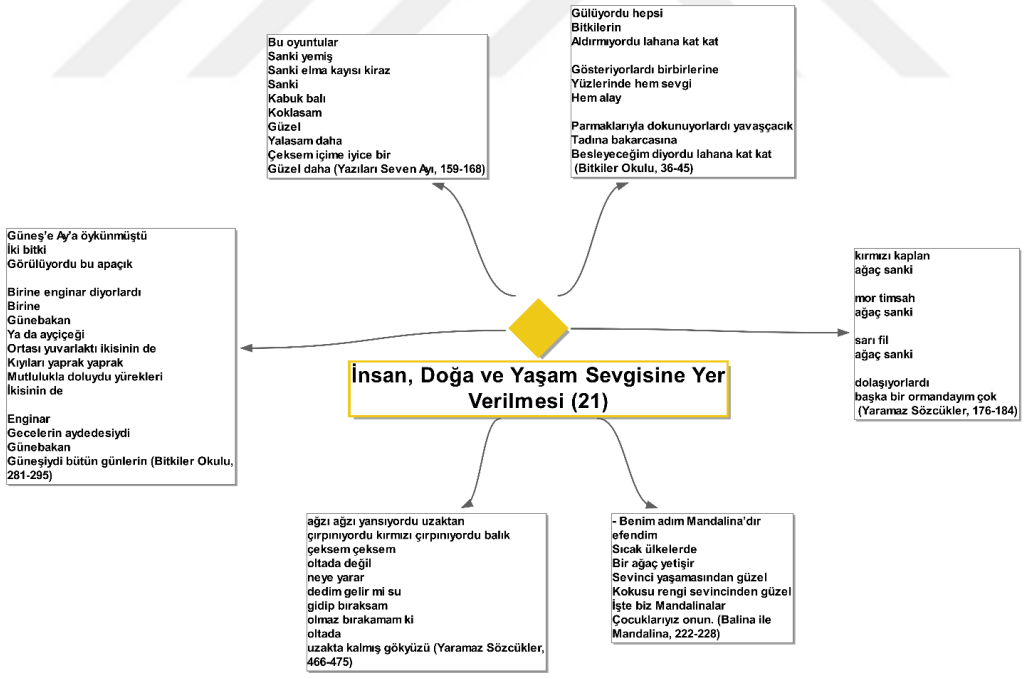

Şekil 49. İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi koduna ilişkin kodlu bölümler

4.2.4.2. Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin içerik özellikleri kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan ileti alt kategorisine ilişkin öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 71'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 71. İçerik Özellikleri Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İletiye Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
İçerik Özellikleri	İleti	Öğretme Amaçlı İletilerin Bulunma Durumu	"Buğday Der ki Öğretmen Anlata anlata Bitiremez ki Binlerce yıllık İyilikseverliğimizi bizim Tadımızı öyle sever ki insanlar Günde üç öğün beş öğün Yerken boy boy biçimlere girmiş buğdayı Azıcık bile bıkkınlık göstermez Yalnız ekmektir En küçük bir parçası bile Yere düştüğü görülür görülmez Hemen kaldırılan Öpülen Yüksek bir yere konulan" (Dağlarca, 2020a: 24)
			"Adımlar Çok uygun bir toprak çünkü Benim ayak çukurlarım Uzak günlere dek kalabilir" Demişti Ay'da ilk yürüyen adam Yüreğini doldurunca sevinç Unutmuş demek Ta ötelere uzanacağını

Hep olduğu yerde kalmayacağını

Düşüncelerdeki çalışmalardaki bütün adımların”

(Dağlarca, 2016: 15)

Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumuna yer verildiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Yıldızlar
Nereye gider
BÜYÜKAYI’nın en ucunda ışıyan
İki yıldız
Bir çizgi ile birleştirilse
Yedi kat uzatılsa dümdüz
Bu çizgi
Nereye gider
KÜÇÜKAYI’nın
En ucundaki
O en çok parlayan yıldıza gider
Gider
Onun DEMİRKAZIK olduğunu
Bize apaçık göstermek için”
(Dağlarca, 2016: 29)

“Okulumuz 3'teki” kitabında yer alan “Yıldızlar” adlı şiirde öğretme amaçlı iletilerin bulunduğu saptanmıştır. “KÜÇÜKAYI’nın en ucundaki o en çok parlayan yıldıza gider” söylemi bu duruma örnektir.

“Şapır Şupur
Ne iyiymiş okumak
Ne güzelmiş
Okumanın tadı var

Niye mi dudaklarım şapır şupur şimdi
Niye mi yutkunuyorum ara sıra
Ben okurken
Sanki hepsi ya şeker ya bal
Tadına bakıyorum sözcüklerin”
(Dağlarca, 2018c: 26)

“Okulumuz 1’deki” kitabında yer alan “Şapır Şupur” adlı şiirde öğretme amaçlı bir iletilerin olmadığı saptanmıştır. Okumanın güzellikleri dizelerde sezinletilmektedir.

Şekil 50’de öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumuna ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

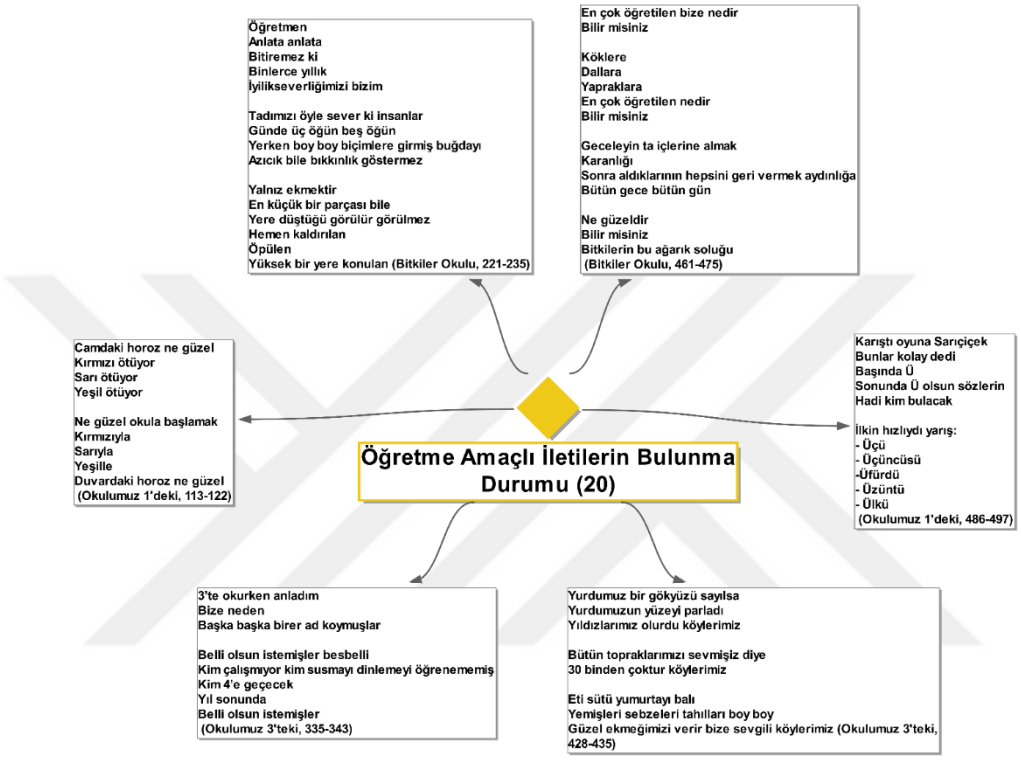

Şekil 50. Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 72. İleti Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

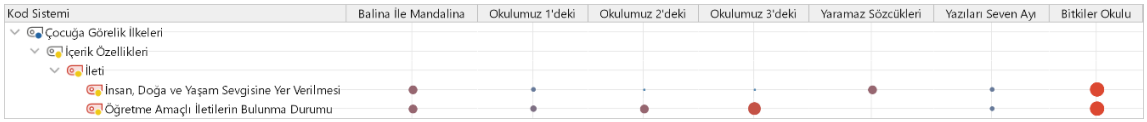

İleti alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda ileti alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 72). İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodunun en çok “Bitkiler Okulu” “Balina İle Mandalina” ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarında bulunduğu görülmektedir. Öğretme

amaçlı iletilerin bulunma durumu kodunun en çok “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 3’teki” kitaplarında bulunduğu saptanmıştır.

4.3. Evrensel Özellikler Kategorisine İlişkin Bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar Tablo 73’te açıklanmıştır. Şiirlerde kodlanan dizeler ana izlek, kategori ve alt kategoriler olarak belirlenerek bu ana izlek ve kategorilere göre kodlamalar yapılmıştır (Tablo 73).

Tablo 73. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinde Yer Alan Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori ve Kodlar

Ana İzlek	Kategoriler	Alt Kategoriler	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Öğretme ve Belletme	Aşırı Öğreticilik
			Tek Yanlı Olma
			Yazarın Belletici Tutumu
		Öğüt ve Emir	Emir Tümceleri
			Öğüt İçeren Söylemler
		Korku ve Kaygı	Korku Öğeleri
			Kaygı Oluşturan Söylemler
		İdeolojik Söylemler	Toplumun Değer Hükümleri
			İdeoloji Sözcülüğü
		Tozpembe Bir Dünya	Aşırı Korumacı Tutum
			Olumluluk Ön Yargısı
		Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak
			Duygusallık Öğeleri
		Şiddet	Fiziksel Şiddet
			Psikolojik Şiddet
			Şiddetin Normalleştirilmesi
		Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Kurallar
			Geleneksel Değerler ve Yargılar
		Cinsiyet Ayrımcılığı	Cinsiyet Ayrımcılığı
		Tek ve Değişmez Doğrular	Tek ve Değişmez Doğrular

Araştırmanın çocuğa görelik ilkelerinin izleğinin son kategori olan evrensel özellikler kategorisine ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde on farklı alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 73). Bu alt kategoriler; öğretme ve belletme, öğüt ve emir, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, cinsiyet ayrımcılığı, tozpembe bir dünya, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler ve şiddettir.

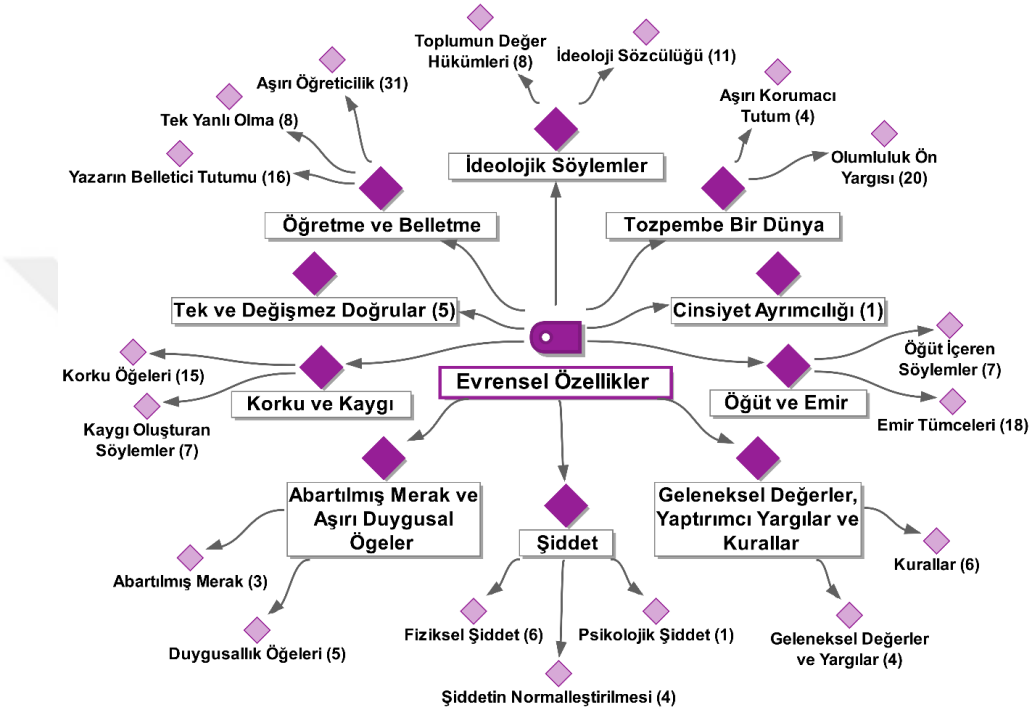

Şekil 51. Evrensel Özellikler

Yukarıda, evrensel özellikler kategorisine ilişkin oluşturulan alt kategorilere ilişkin şiirlerdeki söylemlerin atandığı kodlar gösterilmiş ve sayısal olarak atıflara yer verilmiştir. Şiirlerin evrensel özellikler bakımından incelenmesi sonucunda bu kategori altında en çok öğretme ve belletme alt kategorisinin bulunduğu görülmektedir ve şiirlere ilişkin 55 söylem öğretme ve belletme alt kategorisine kodlanmıştır. Öğretme ve belletme alt kategorisini izleyen öğüt ve emir de şiirlerde en çok bulunan diğer bir alt kategoridir. Şiirlerin içerisinde yer alan 25 söylem öğüt ve emir içermektedir. Şiirlerde tozpembe bir dünya öğeleri, korku ve kaygı içeren dizeler ve ideolojik söylemler ise öğüt ve emir alt kategorisini izlemektedir. Şiirlerin içerisinde yer alan 24 söylem tozpembe bir dünya öğeleri, 22 söylem korku ve kaygı, 19 söylem ideolojik söylemler içermektedir. Diğer alt kategorilere göre daha az bulunan alt kategoriler sırasıyla; geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar 10

söylem, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler 8 söylem, şiddet öğeleri 7 söylem, tek ve değişmez doğrular 5 söylem ve cinsiyet ayrımcılığı ise 1 söylem olarak kodlanmıştır (Şekil 51).

Şekil 51'de alt kategorilere ilişkin kodların oluştuğu görülmektedir. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin kodlar; yazarın belletici tutumu, tek yanlı olma ve aşırı öğreticiliktir. En yoğun olarak aşırı öğreticilik içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin kodlar, toplumun değer hükümleri ve ideoloji sözcülüğüdür. En yoğun olarak ideoloji sözcülüğü içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin kodlar, aşırı korumacı tutum ve olumluluk ön yargısıdır. En yoğun olarak olumluluk ön yargısı içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin kodlar, öğüt içeren söylemler ve emir tümceleridir. En yoğun olarak emir tümceleri içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin kodlar, geleneksel değerler ve yargılar ve kurallardır. En yoğun olarak kurallar içeren söylemler kodlandığı görülmektedir. Şiddet alt kategorisine ilişkin kodlar; fiziksel şiddet, psikolojik şiddet ve şiddetin normalleştirilmesidir. En yoğun olarak fiziksel şiddet içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin kodlar, abartılmış merak ve duygusal öğelerdir. En yoğun olarak duygusal öğeler içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin kodlar, korku öğeleri ve kaygı oluşturan söylemlerdir. En yoğun olarak korku öğeleri içeren söylemlerin kodlandığı görülmektedir. Evrensel özellikler kategorisine ilişkin cinsiyet ayrımcılığı ve tek ve değişmez doğrular alt kategorilerinde ise yine bazı söylemlerin kodlandığı alt kategorilerdir (Şekil 51).

Evrensel özelliklere ilişkin alt kategorilerin, analiz edilen kitaplar bazında incelendiği ve şiirlerin içerisinde yer alan söylemlerin yoğunluğu aşağıdaki tablo 74'te yer almaktadır.

Tablo 74. Evrensel Özelliklerin Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

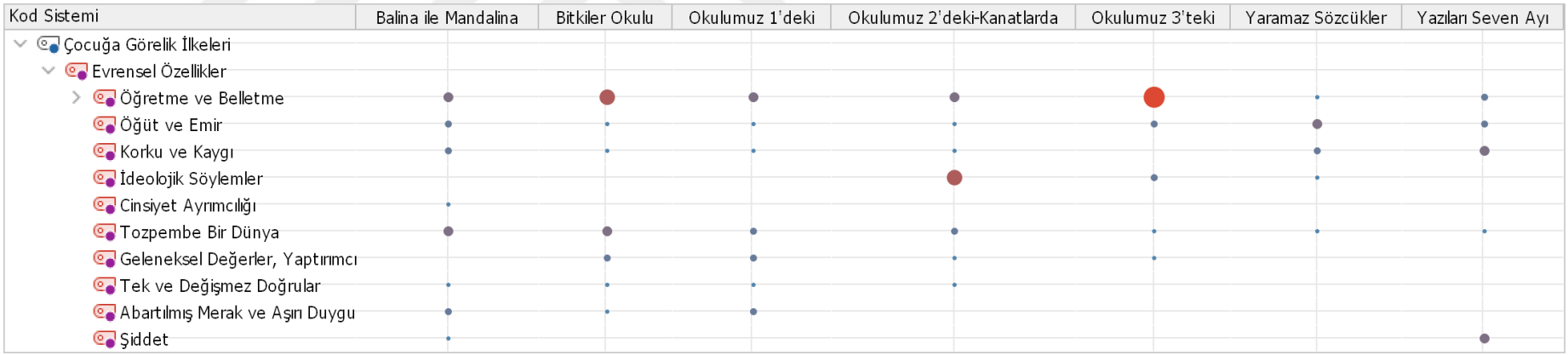

Evrensel özellikler kategorisi ile ilgili şiirlerde yer alan söylemler, kitap bazlı incelendiğinde bazı kitaplarda evrensel özelliklerin alt kategorilerinin çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 74). Öğretme ve belletme alt kategorisi ile ilişkili en çok söylemin, "Okulumuz 3'teki" kitabında yer aldığı görülmektedir. Öğretme ve belletme amacı taşıyan ve "Okulumuz 3'teki" kitabını izleyen "Bitkiler Okulu" kitabının öğretme ve belletme alt kategorisi bakımından çok söylem içerdiği görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci alt kategorinin öğüt ve emir olduğu görülmektedir. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin en çok söylem, "Yaramaz Sözcükler" kitabında bulunmaktadır. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin en çok söylem, "Balina İle Mandalina" kitabında bulunmaktadır. Korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili en çok söylemin, "Yazıları Seven Ayı" kitabında olduğu saptanmıştır. "Okulumuz 3'teki" kitabında bu alt kategori bulunmamıştır. İdeolojik söylemler alt kategorisi en çok "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında bulunmuştur. İdeolojik söylemler alt kategorisi " Balina İle Mandalina", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 1'deki" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında bulunmamaktadır. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt

kategorisi ile ilişkili en çok söylemin, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 1’deki” kitaplarında yer aldığı görülmektedir. “Balina İle Mandalina”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin en çok söylem, “Balina İle Mandalina” kitabında bulunmaktadır. “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda”, “Okulumuz 3’teki”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisi ile ilgili en çok söylemin, “Okulumuz 1’deki” kitabında olduğu saptanmıştır. “Okulumuz 3’teki”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır. Şiddet alt kategorisine ilişkin en çok söylem, “Yazıları Seven Ayı” kitabında bulunmaktadır. “Balina İle Mandalina” kitabı ise bu alt kategorinin bulunduğu çalışmadaki bir diğer kitaptır. Çalışmada yer verilen kitaplarda en az bulunan alt kategori cinsiyet ayrımcılığıdır. Yalnızca “Balina İle Mandalina” adlı kitapta bulunmuştur.

Öğretme ve belletme amacı içeren söylemlerin kitap bazlı incelemesi yapıldığında ise en çok söylemlerin “Okulumuz 3’teki” kitabında yer aldığı görülmektedir. “Okulumuz 3’teki” kitabını izleyen “Bitkiler Okulu” yine öğretme ve belletme bakımından çok söylem taşımaktadır. “Okulumuz 3’teki” ve “Bitkiler Okulu” kitaplarını öğretme ve belletme yoğunluğu bakımından sırasıyla; “Balina ile Mandalina”, “Okulumuz 1’deki” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” ve “Yazıları Seven Ayı” kitapları izlemektedir. Öğretme ve belletme içeren en az kitap ise “Yaramaz Sözcükler” kitabıdır.

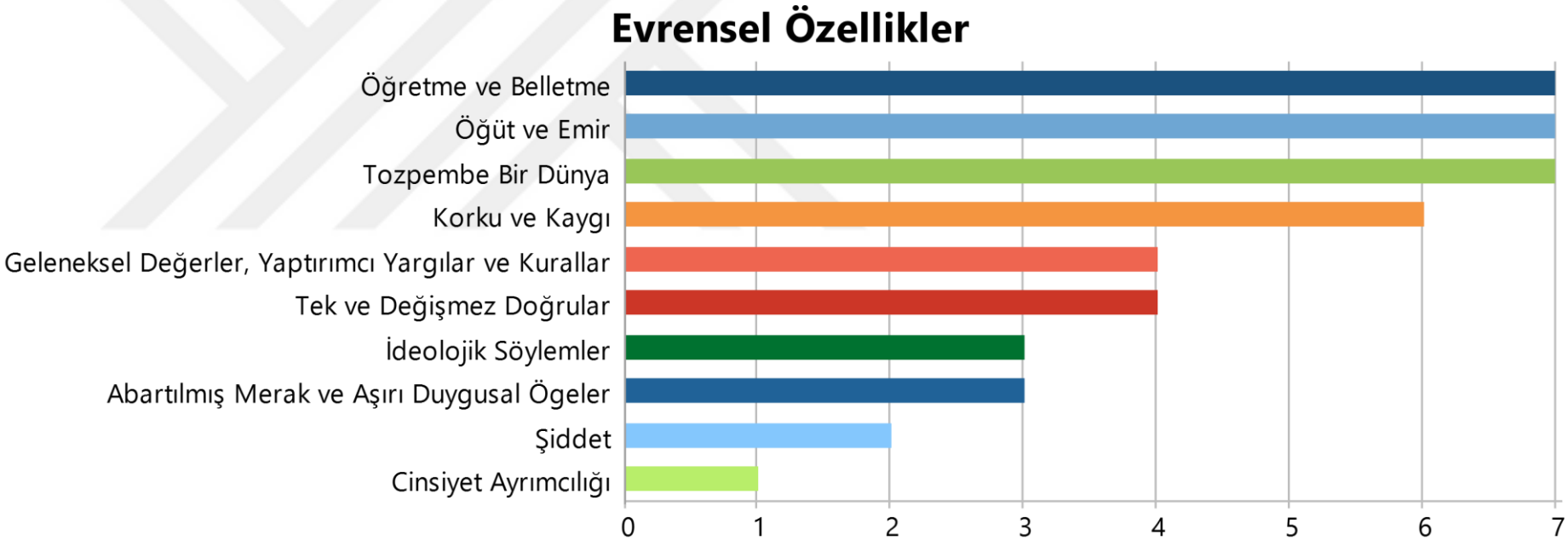

Grafik 3: Evrensel özelliklerin kitaplara göre oransal dağılım grafiği

Evrensel özellikler kategorisindeki bazı alt kategorilerin, çalışma içerisinde yer alan toplam yedi kitapta da bulunduğu görülmektedir (Grafik 3). Grafik incelendiğinde öğretme ve belletme, öğüt ve emir, tozpembe bir dünya alt kategorileri çalışmadaki bütün kitaplarda bulunmaktadır. Çalışmadaki 6 kitapta korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin söylemler bulunmuştur. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular alt kategorilerine ilişkin söylemler 4 kitapta saptanmıştır. İdeolojik söylemler, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorileri ile ilgili söylemler 3 kitapta bulunmuştur. Diğer alt kategorilere göre daha az söyleme rastlanılan şiddet alt kategorisinin 2 kitapta bulunduğu görülmektedir. En az söylemi bulunan alt kategori ise 1 kitapta bulunan cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisidir.

4.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin bulgular

Evrensel özellikler kategorisinin ilk alt kategorisi olan öğretme ve belletme için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde en yoğun olarak saptanan alt kategori olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki toplam 355 şiirden 55'inde öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 51).

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan öğretme ve belletme alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 75'te açıklanmıştır.

Tablo 75. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletme Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Öğretme ve Belletme	Aşırı Öğreticilik
			Yazarın Belletici Tutumu
			Tek Yanlı Olma

Aşağıda yer alan şekil 52'de öğretme ve belletme alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin söylemlerin aşırı öğreticilik kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Aşırı öğreticilik (31) kodlamasına atanan söylemlerin yoğunluğu bakımından incelendiğinde, aşırı öğreticilik kodlamasını, yazarın belletici tutumu (16) ve tek yanlı olma (8) kodları izlemiştir (Şekil 52). Aşırı öğreticilik kodlamasına ilişkin 31 söylem, yazarın belletici tutumu kodlamasına ilişkin 16 söylem ve tek yanlı olma kodlamasına ilişkin ise 8 söylem kodlanmıştır.

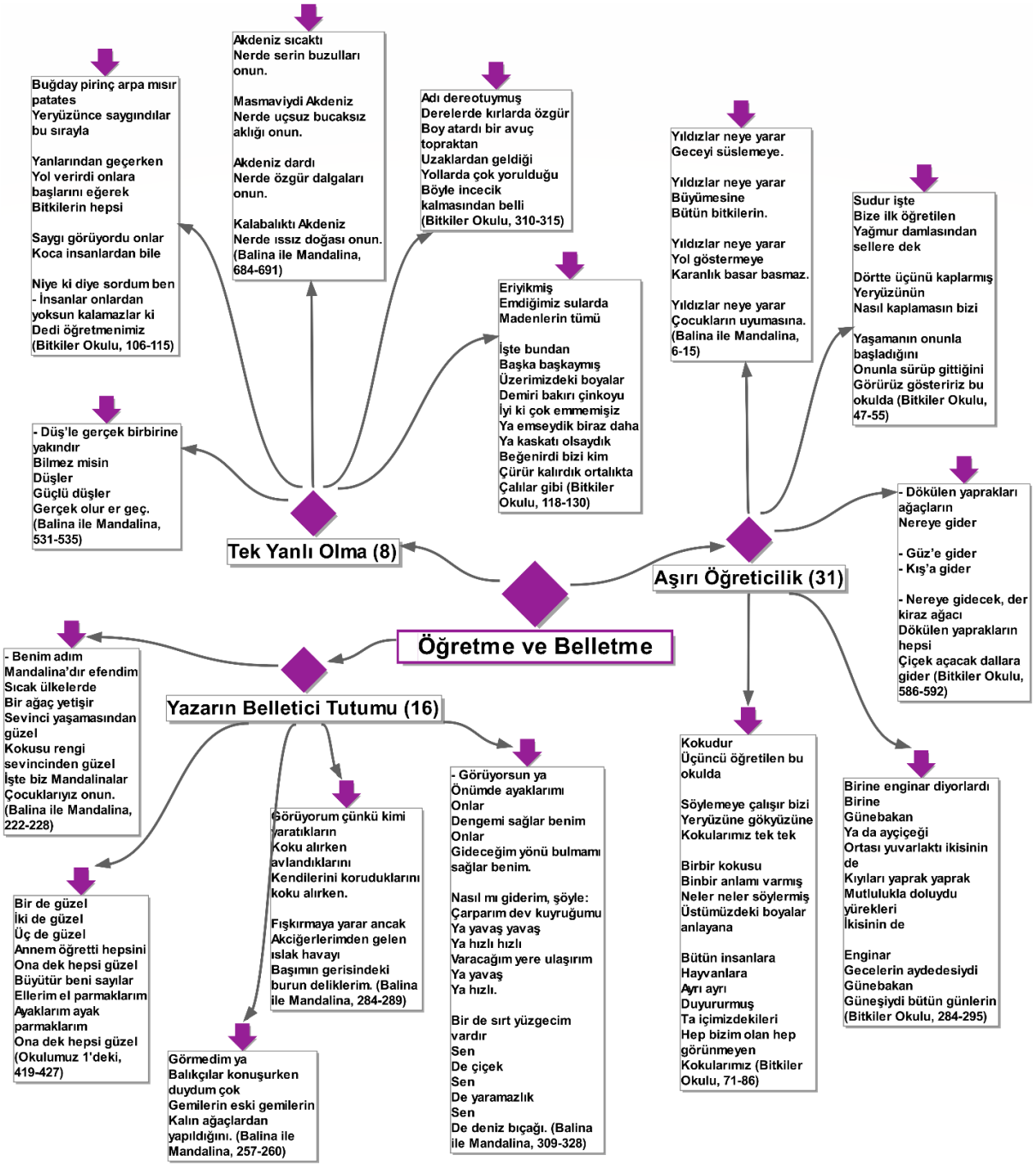

Şekil 52. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.1.1. Aşırı öğreticilik kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin aşırı öğreticilik kodlması ve kodlu bölümleri Tablo 75'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 76. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Aşırı Öğreticilik Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Öğretme ve Belletme	Aşırı Öğreticilik	“Ayların Kaç Gün Sürdüğü Sen yumruk yap sol elini Hemen geçir üzerinden Ay adlarının selini Yüksektekiler 31 Çukurdakiler 30 Değişir yalnızca şubat Hep 28 çeker o Üstüne bir tek sayı koy Dört yılda bir 29” (Dağlarca, 2016: 14) “Çember Çember Kapalı bir çizgidir diyor öğretmen” (Dağlarca, 2016: 28) “U’lar U sesinden başka Ne işe yarar U İki işe daha yarar Sola dönükse U Oradaki bölge sağındakinden küçüktür Sağa dönükse U

Büyüktür oradaki bölge soldakinden

Öğrendik öğretmenim

Sola dönükse U

Üsküdar küçük İstanbul büyük

Sağa dönükse U

Türkiye büyük İstanbul küçük”

(Dağlarca, 2016: 41)

“Okumak

Göz bu O

Benekli göz bu Ö

Bu uzun I

Bu benekli uzun İ

Bu ay C

Bu benekli ay Ç

Boynuz bu U

Benekli boynuz bu Ü”

(Dağlarca, 2020c: 53)

“Yıldızlar Oyunu

Yıldızlar neye yarar

Geceyi süslemeye.

Yıldızlar neye yarar

Büyümesine

Bütün bitkilerin.

Yıldızlar neye yarar

Yol göstermeye

Karanlık basar basmaz.

Yıldızlar neye yarar

Çocukların uyumasına.”

(Dağlarca, 2019: 11)

Aşırı öğreticilik içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

"Yazları poyraz
Kışları karayel
Ya da lodos
Çok sert eser bize
Kıble
Ya da lodos
Yağmur gelecek der bize
Islat parmağını havada tut sen
Yel nerden esmekte bulmak istersen."
(Dağlarca, 2016: 25)

"Okulumuz 3'teki" kitabında yer alan "Hava Durumu" adlı şiirinin aşırı öğreticilik amacı taşıdığı saptanmıştır. Şiirdeki dizelerin rüzgarları tanıttığı, "Yazları poyraz/ Kışları karayel" dizelerinde görülmektedir. Aynı zamanda şiirin diğer düzelerinde lodos adlı rüzgarın, yağmurun habercisi olduğu öğretisi ve ıslak parmak ile rüzgârın nereden estiğinin bilgisinin öğrenilebileceğine ilişkin söylemler yer almaktadır. Bu nedenle şiir öğretme ve belletme alt kategorisinin aşırı öğreticilik kodunu taşımaktadır.

"Sudur işte
Bize ilk öğretilen
Yağmur damlasından sellere dek
Dörtte üçünü kaplarmış
Yeryüzünün
Nasıl kaplamasın bizi
Yaşamanın onunla başladığını
Onunla sürüp gittiğini
Görürüz gösteririz bu okulda."
(Dağlarca, 2020a: 11)

"Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "İlk Öğretilen" adlı şiirin aşırı öğreticilik amacı taşıdığı saptanmıştır. Şiirde suyun önemini anlatan dizeler bu kodun özelliklerini barındırmaktadır. Suyun yeryüzünün dörtte üçünü kapladığını, insan vücudunda bulunduğunu ve yaşamın onunla başladığını belirten dizeler elde edilen bulguyu doğrulamaktadır.

"Sıra denir okulda oturduğumuz yere

Masa denir elimizdekileri koyduğumuz yere
Ağaç denir en uzununa bitkilerin.”
(Dağlarca, 2016: 20)

“Okulumuz 3’teki” kitabında yer alan “Yurtsever” adlı şiirin bir kısmı aşırı öğreticilik amacı taşımaktadır. Yukarıda verilen dizeler bu kısma ilişkin dizelerdir. Şiirde sıranın ve masanın işlevinin belirtildiği ve bu nesnelerin ağaç ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu nedenle şiir öğretme ve belletme alt kategorisinin aşırı öğreticilik kodunu içermektedir.

“Kömür kağıdı koydum araya
Bir iken
İki oldu yazdığım.”
(Dağlarca, 2020b: 30)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “İki” adlı şiirin bir kısmının aşırı öğreticilik amacı taşıdığı görülmektedir. Bu kısım yukarıda belirtilmektedir. Şiir kömür kağıdının işlevine değinmektedir ve bu nedenle aşırı öğreticilik amacı taşımaktadır.

“Küp’tür
Kapalı yüzeylerin en güzeli
Eşittir 6 yüzü birbirine
Eşittir 8 ucu birbirine
Eşittir 12 ayrıntılı yön birbirine
Eşittir uzunluğu, genişliği, yüksekliği
Birbirine.”
(Dağlarca, 2016: 26)

“Okulumuz 3’teki” kitabında yer alan “Küp” adlı şiirin bir kısmı aşırı öğreticilik kodunu taşımaktadır. Şiirin “Eşittir 6 yüzü birbirine” dizesi küp şeklinin biçimsel özelliklerine değindiği ve bu nedenle belirtilen dizelerin aşırı öğreticilik içerdiği görülmektedir.

“Dedim hadi sayalım
B ile başlayan sözleri
Başlayan dedi Demir
Baba dedi Dursun
Balık dedi
Boş dedi
Boza dedi ötekiler
Bal dedi Cengiz en sonda
Ağzı tatlandı hepimizin.”
(Dağlarca, 2018c: 42)

“Okulumuz 1’deki” kitabında yer alan “Başta B” isimli şiir aşırı öğreticilik amacı taşımaktadır. Şiirin “b” harfi ile başlayan sözcükleri öğretme amacı taşıyan dizeleri

bulunmaktadır. Bu nedenle şiir, öğretme ve belletme alt kategorisinin aşırı öğreticilik koduna ilişkin özellikler içermektedir.

Şekil 53'te aşırı öğreticilik koduna ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

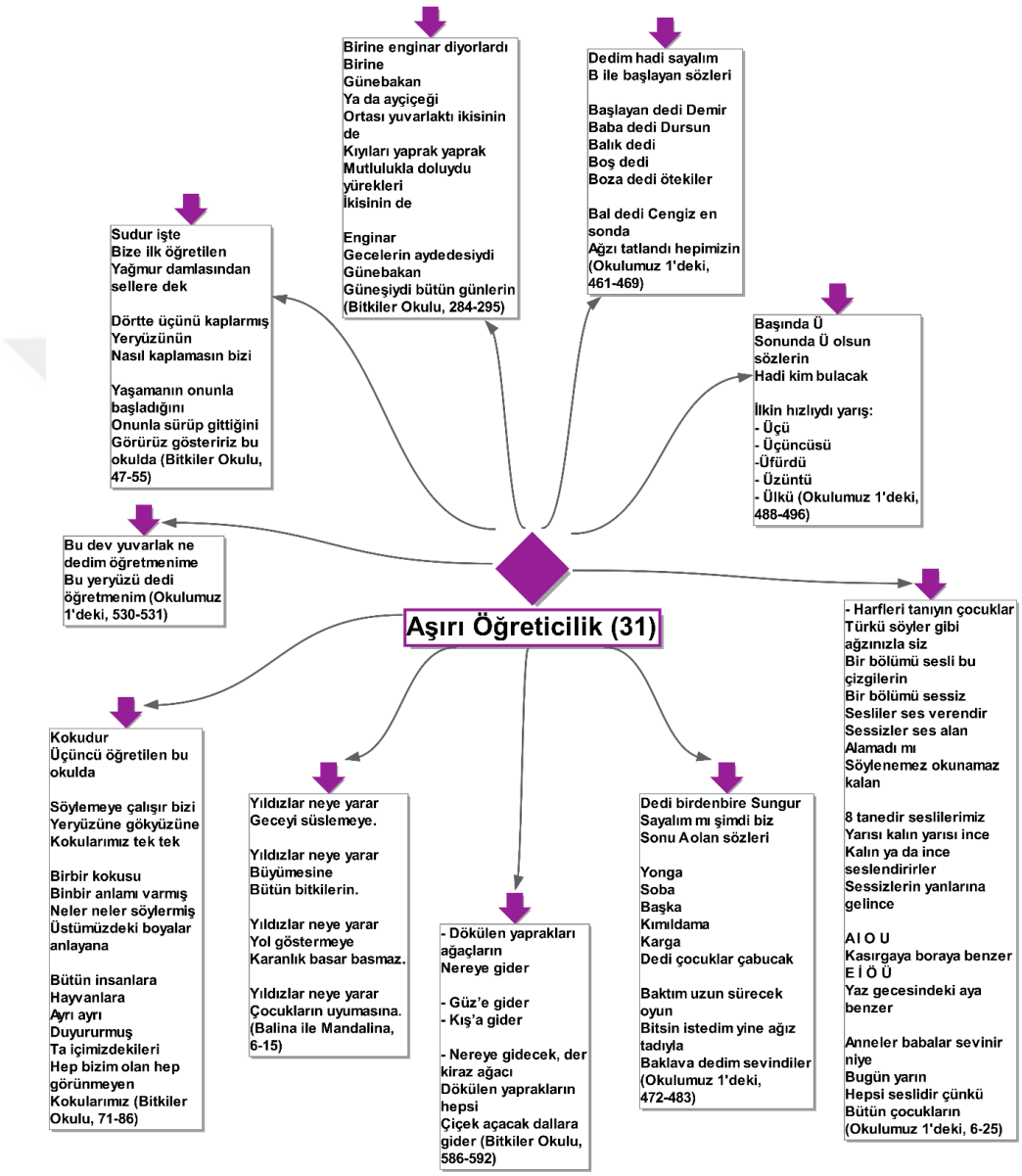

Şekil 53. Aşırı öğreticilik koduna ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.1.2. Yazarın belletici tutumu koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin yazarın belletici

tutumu kodu ve kodlu bölümleri ile ilgili söylemleri Tablo 77'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 77. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Yazarın Belletici Tutumu Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Öğretme ve Belletme	Yazarın Belletici Tutumu	"Çiftçiler Bütün topraklarımızı sevmişiz diye 30 binden çoktur köylerimiz Eti sütü yumurtayı balı Yemişleri sebzeleri tahılları boy boy Güzel ekmeğimizi verir bize sevgili köylerimiz" (Dağlarca, 2016: 39)
			"Ormanlar I Ormanlar En yüksek En büyük katı Bitkilerdeki eğitimin Yuva yapmıştır Dallarında kuşlar Barınmıştır Gölgelerinde Köklerinde Nice hayvanlar nice böcekler Binlerce yıl Uzun yaşamaları Evet Upuzun yaşamaları Belki de bundan" (Dağlarca, 2020a: 38)

“Gölde İki Olduğum

Göl var ya

Dağların bittiği yerde parlayan

Bir su ormanıdır

Seviyorum gölü

Hep değişir

Aydınlığı

Boyası

Uzunluğu bile değişir

Seviyorum gölü

Niye mi seviyorum

Kıyısından içine bakarken

İki oluyorum nedense

Seviyorum gölü”

(Dağlarca, 2020c: 19)

“Benek=Nokta

Eskiden adı noktaymış ya

Şimdi benek diyoruz

Ne güzel ağzım yorulmuyor

Sesim makasla kesilmiyor

Benek derken

Benektir

Kalem ucunun

Defterde bıraktığı iz

Sonra oluşur çizgi

Yan yana gele gele

Beneklerimiz”

(Dağlarca, 2016: 22)

“Sayılar
Bir de güzel
İki de güzel
Üç de güzel
Annem öğretti hepsini
Ona dek hepsi güzel
Büyütür beni sayılar
Ellerim el parmaklarım
Ayaklarım ayak parmaklarım
Ona dek hepsi güzel”
(Dağlarca, 2018c: 39)

Yazarın belletici tutumu içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Görmedim ya
Balıkçılar konuşurken duydum çok
Gemilerin eski gemilerin
Kalın ağaçlardan yapıldığını.”
(Dağlarca, 2019: 31)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Karşılığı” adlı şiirin bir bölümünde öğretme ve belletme alt kategorisinin yazarın belletici tutumu koduna ilişkin söylemler bulunmaktadır. Şiirde gemilerin yapımında ağaçların kullanıldığını anlatan dizelerin bulunması öğretme ve belletme amacı taşıdığını kanıtlamaktadır. Bununla birlikte belirtilen dizelerde şairin, eğitimci bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Bu nedenle şiir, yazarın belletici tutumu koduna ilişkin özellikler içermektedir.

“- Benim adım Mandalina’dır efendim
Sıcak ülkelerde
Bir ağaç yetişir
Sevinci yaşamasından güzel
Kokusu rengi sevincinden güzel
İşte biz Mandalinalar
Çocuklarıyız onun.”
(Dağlarca, 2019: 29)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Karşılığı” adlı şiirde yazarın belletici tutumunu taşıyan dizeler yer almaktadır. Şiirde mandalinanın yetiştiği çevresel koşullara, rengine ve kokusuna şairin dilinden değindiği görülmektedir. Bu bağlamda yazarın belletici tutumu amacını taşımaktadır.

“Bitkiler soluk almasa
En küçük yeşilden
En büyük ağaca dek
Bitkiler soluk almasa
Duruverir
Yeryüzündeki öteki yaşamların hepsi
Bitkilerimiz
Pis soluklarımızı alırlar
Arınmış soluklarımızı verirler bize.”
(Dağlarca, 2020a: 43)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Soluk Almak” adlı şiirde yazarın belletici tutumu amacı bulunmaktadır. Şiirde insan yaşamında bitkilerin önemine yazarın bakış açısı ile değinildiği ve bu bağlamda bitkilerin fotosentez ile ilgili bilgilere yer verildiği görülmektedir.

Şekil 54’te yazarın belletici tutumu koduna ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

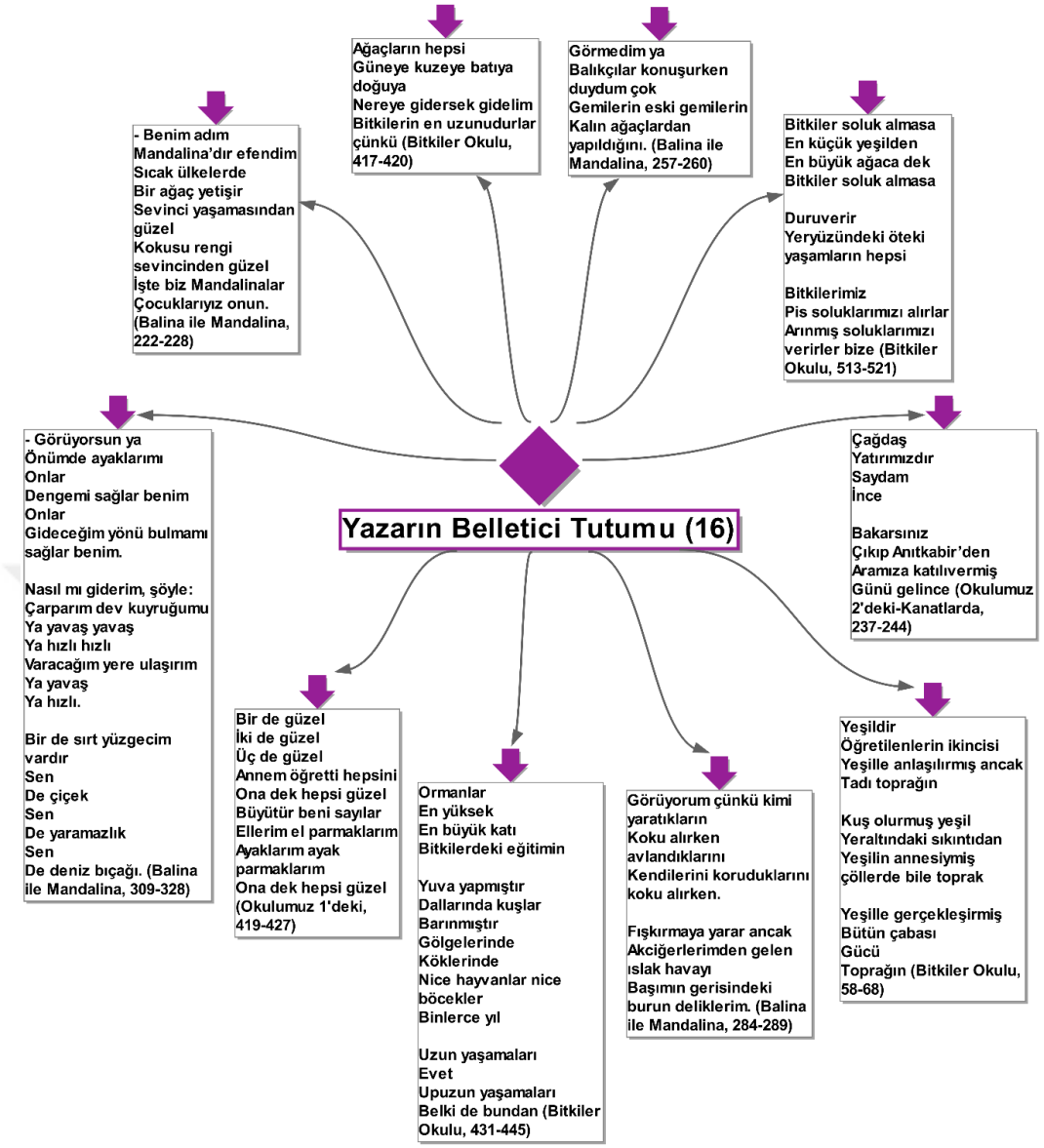

Şekil 54. Yazarın belletici tutumu koduna ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.1.3. Tek yanlı olma koduna ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin tek yanlı olma kodu ve kodlu bölümleri ile ilgili söylemleri Tablo 78'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 78. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğretme Ve Belletmeye İlişkin Tek Yanlı Olma Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Evrensel Özellikler	Öğretme ve Belletme		Tek Yanlı Olma	“Obur Olmamak Sevinci Eriyikmiş Emdiğimiz sularda Madenlerin tümü İşte bundan Başka başkaymış Üzerimizdeki boyalar Demiri bakırı çinkoyu İyi ki çok emmemişiz Ya emseydik biraz daha Ya kaskatı olsaydık Beğenirdi bizi kim Çürür kalırdık ortalıkta Çalılar gibi” (Dağlarca, 2020a: 17) “Dereotu Adı dereotuymuş Derelerde kırlarda özgür Boy atardı bir avuç topraktan Uzaklardan geldiği Yollarda çok yorulduğu Böyle incecik kalmasından belli” (Dağlarca, 2020a: 30) “Yooo - Yooo Bana bak Balıklara denize bak Buzullara bak Sarı Kardeş Bizler öylesine kocamanız ki

Soğuğun kocamanlığını kaplarız.”

(Dağlarca, 2019: 38)

“Ormanlar II

Bütün yağmurlarımızı yağdıranın

Yağdırmayanın

Yönetenin

Ormanlar olduğunu

Yaşlı ağaçlar bilir”

(Dağlarca, 2020a: 39)

“Dönüş

Akdeniz sıcaktı

Nerde serin buzulları onun.

Masmaviydi Akdeniz

Nerde uçsuz bucaksız aklığı onun.

Akdeniz dardı

Nerde özgür dalgaları onun.

Kalabalıktı Akdeniz

Nerde ıssız doğası onun.”

(Dağlarca, 2019: 68)

Tek yanlı olma içeriği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Buğday pirinç arpa mısır patates
Yeryüzünce saygındılar bu sırayla
Yanlarından geçerken
Yol verirdi onlara başlarını eğerek
Bitkilerin hepsi
Saygı görüyordu onlar
Koca insanlardan bile
Niye ki diye sordum ben
- İnsanlar onlardan yoksun kalamazlar ki
Dedi öğretmenimiz”
(Dağlarca, 2020a: 16)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Beslenmek” adlı şiirde tek yanlı olma koduna ilişkin dizeler bulunmuştur. Şiirde buğday, arpa, pirinç ve mısırın diğer bitkilerden daha saygın olduğu ve saygınlık sırasının verildiğine değinilmiştir. “Yanlarından geçerken/ Yol verirdi onlara başlarını eğerek/ Bitkilerin hepsi” dizelerinde de bütün bitkilerin bu bitkilere baş eğmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda dizeler tek yanlı olma amacını taşımaktadır.

“Anlatırdı anam
Tüfekleri varmış
Çizmeleri varmış
Deri ceketleri varmış
Bıçakları varmış
Kuş torbaları varmış
Kiminin
Köpekleri tazıları bile varmış
İnsanların en kötüsüymüş avcılar”
(Dağlarca, 2020c: 27)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Avcılar” adlı şiirde tek yanlı olma saptanmıştır. “İnsanların en kötüsüymüş avcılar” dizesinde de bütün avcıların insanlar içerisinde en kötü oldukları belirtilmiştir. Bu bağlamda dizeler tek yanlı olma amacını taşımaktadır.

Şekil 55’te tek yanlı olma koduna ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

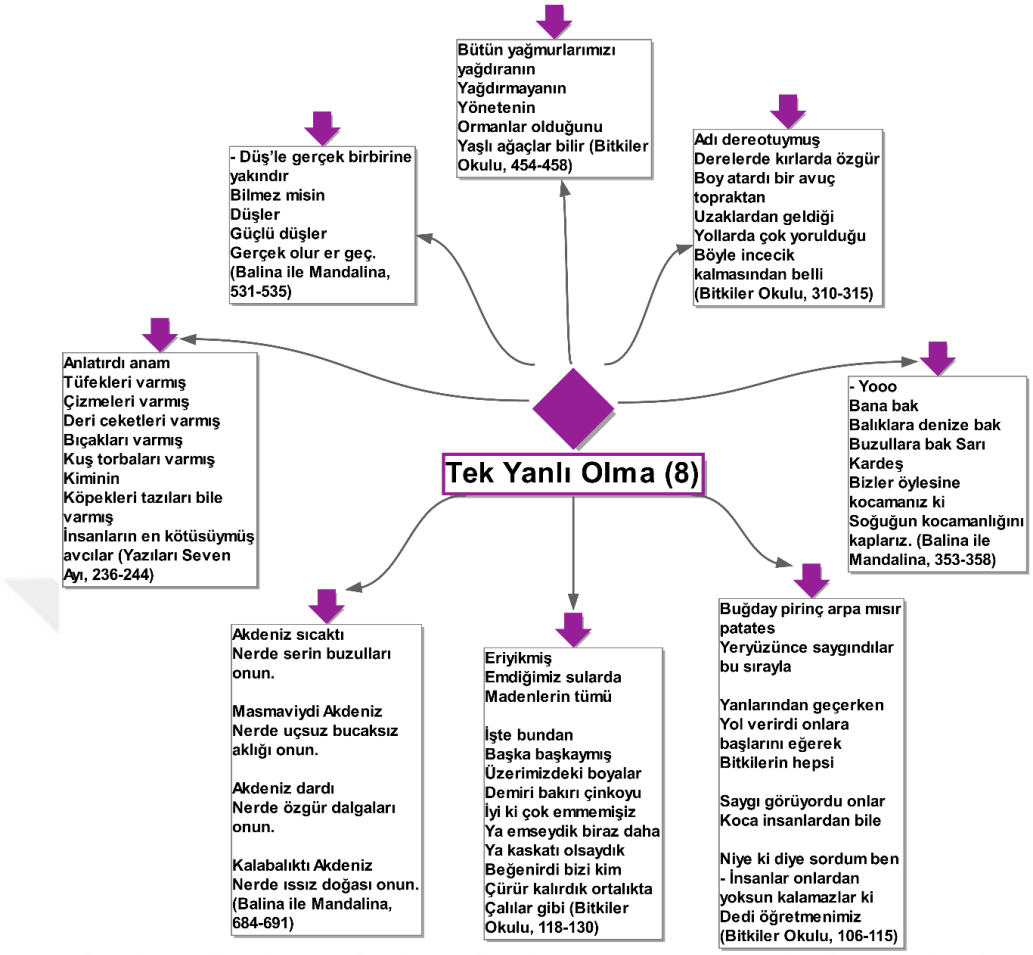

Şekil 55. Tek yanlı olma koduna ilişkin kodlu bölümler

Tablo 79. Öğretme ve Belletme Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Öğretme ve belletme alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda öğretme ve belletme alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 79). Aşırı öğreticilik koduna ilişkin en çok söylemin, "Okulumuz 3'teki" kitabında yer aldığı görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodun yazarın belletici tutumu olduğu görülmektedir. Yazarın belletici tutumu kodu

en çok “Balina ile Mandalina”, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmuştur. Çalışmada analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan tek yanlı olma en çok “Bitkiler Okulu” kitabında saptanmıştır.

4.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin ikinci alt kategorisi olan öğüt ve emir alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 25’inin öğüt ve emir alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan öğüt ve emir alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 80’de açıklanmıştır.

Tablo 80. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emir Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Öğüt ve Emir	Öğüt İçeren Söylemler Emir Tümceleri

Aşağıda yer alan şekil 56’da öğüt ve emir alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin söylemlerin emir tümceleri kodu ile ilgili olduğu görülmektedir. Emir Tümceleri (18) koduna atanan söylemlerin yoğunluğu bakımından incelendiğinde; emir tümceleri kodlamasını, öğüt içeren söylemler (7) kodlamasının izlediği görülmektedir (Şekil 56). Emir tümceleri kodlamasına ilişkin 18 söylem, öğüt içeren söylemler koduna ilişkin ise 7 söylem kodlanmıştır.

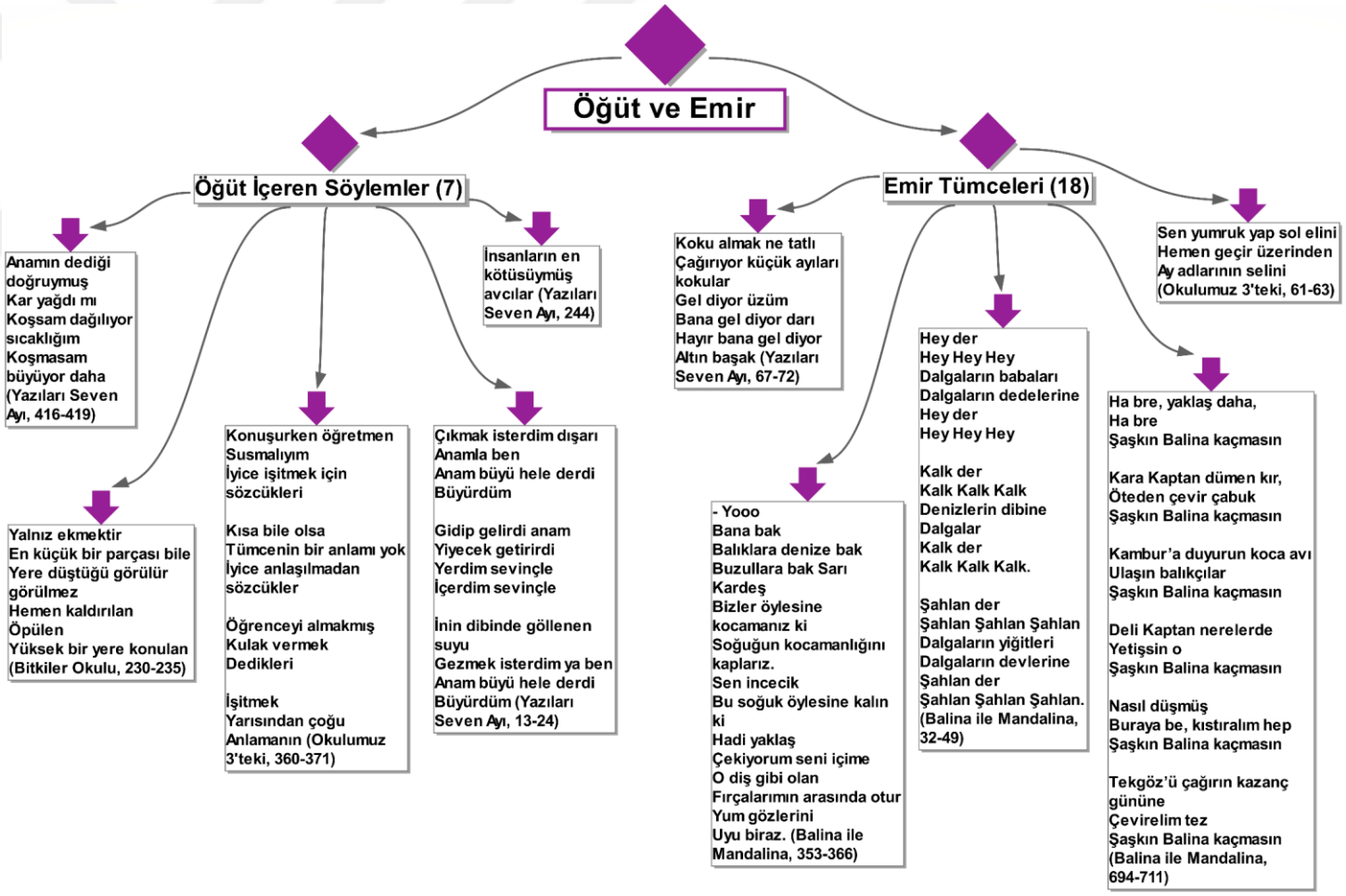

Şekil 56. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.2.1. Öğüt içeren söylemler kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin öğüt içeren söylemler kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 81'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 81. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emire İlişkin Öğüt İçeren Söylemler Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Öğüt ve Emir	Öğüt İçeren Söylemler	"Yararlanmak Sürekli kılarsak beslenmelerini çevremizin Daha sağlıklı oluruz dedi öğretmenimiz" (Dağlarca, 2020a: 22) "Avcılar İnsanların en kötüsüymüş avcılar" (Dağlarca, 2020c: 27) "Kış uykusu Anamın dediği doğruymuş Kar yağdı mı Koşsam dağılıyor sıcaklığım Koşmasam büyüyor daha" (Dağlarca, 2020c: 41) "Ağaran Gün Töreni Papağan kardeş Onlar konuşmazlar Darılma emi" (Dağlarca, 2020b: 42)

Öğüt içeren söylemler içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

"İnimiz

Çıkmak isterdim dışarı
Anamla ben
Anam büyü hele derdi
Büyürdüm
Gidip gelirdi anam
Yiyecek getirirdi
Yerdim sevinçle
İçerdim sevinçle
İnin dibinde göllenen suyu
Gezmek isterdim ya ben
Anam büyü hele derdi
Büyürdüm”
(Dağlarca, 2020c: 11)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “İnimiz” adlı şiirinin öğüt verme amacı taşıdığı saptanmıştır. Şiirdeki dizelerin anne öğütleri içerdiği söylemler yer almaktadır. “Annem büyü hele derdi” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin öğüt verici söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Buğday Der Ki
Yalnız ekmektir
En küçük bir parçası bile
Yere düştüğü görülür görülmez
Hemen kaldırılan
Öpülen
Yüksek bir yere konulan”
(Dağlarca, 2020a: 24)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Buğday Der Ki” adlı şiirinin öğüt verme amacı taşıdığı saptanmıştır. Şiirdeki dizelerin ekmek ile ilgili öğütler içerdiği söylemler yer almaktadır. “Yere düştüğü görülür görülmez/ Hemen kaldırılan/ Öpülen” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin öğüt verici söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Öğrence
Konuşurken öğretmen
Susmalıyım
İyice işitmek için sözcükleri
Kısa bile olsa
Tümcenin bir anlamı yok
İyice anlaşılmadan sözcükler
Öğrenceyi almakmış

Kulak vermek
Dedikleri
İşitmek
Yarısından çoğu
Anlamanın”
(Dağlarca, 2016: 35)

“Okulumuz 3’teki” kitabında yer alan “Öğrence” adlı şiirinin öğüt verme amacı taşıdığı saptanmıştır. Şiirdeki dizelerin öğretmen-öğrenci ilişkisi ile ilgili öğütler içerdiği söylemler yer almaktadır. “Konuşurken öğretmen/ Susmalıyım” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin öğüt verici söylemler kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 57’de öğüt içeren söylemler kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

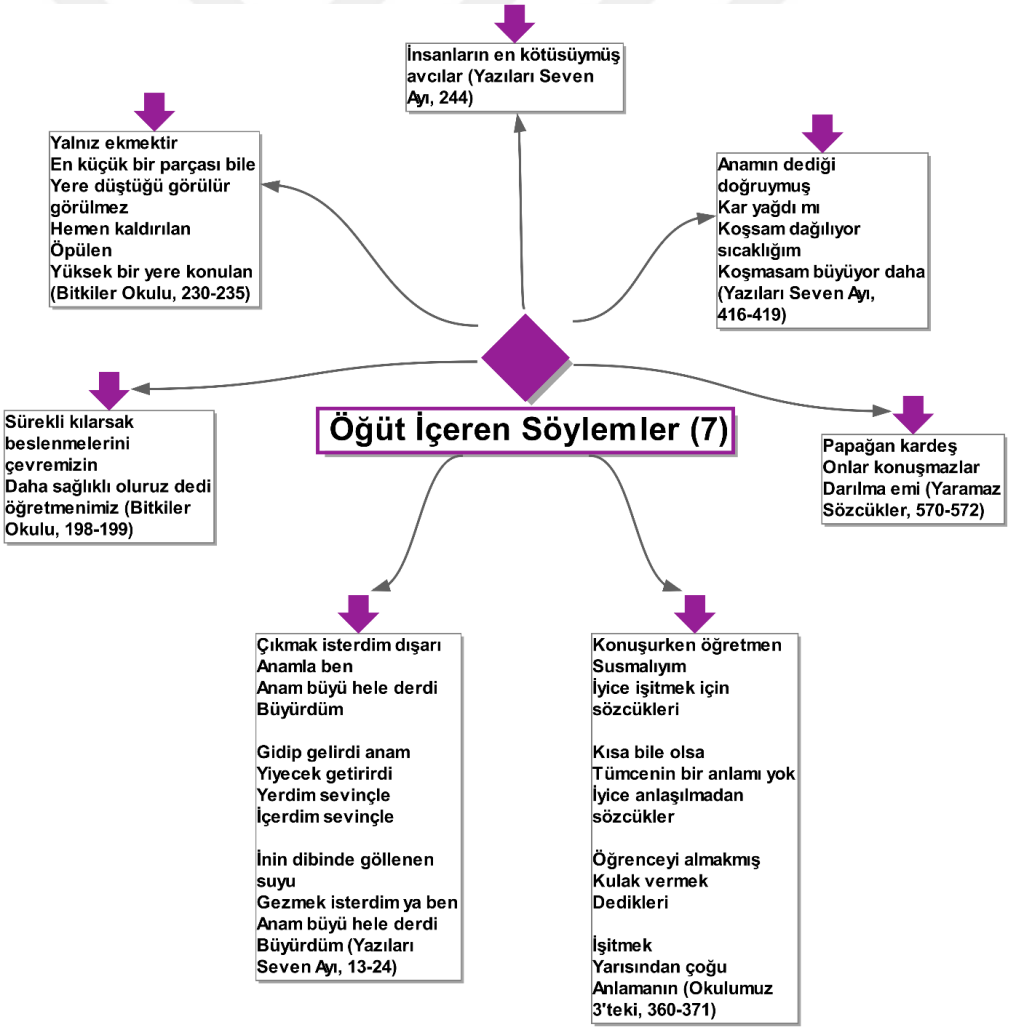

Şekil 57. Öğüt içeren söylemler kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.2.2. Emir tümceleri kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin emir tümceleri kodlaması ve kodlu bölümleri ile ilgili söylemler Tablo 82'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 82. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Öğüt ve Emire İlişkin Emir Tümceleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Öğüt ve Emir	Emir Tümceleri	"Koku Koku almak ne tatlı Çağırıyor küçük ayıları kokular Gel diyor üzüm Bana gel diyor darı Hayır bana gel diyor Altın başak" (Dağlarca, 2020c: 15)
			"Hava Durumu Islat parmağını havada tut sen Yel nerden esmekte bulmak istersen" (Dağlarca, 2016: 25)
			"Der Ki Bunu yüreğine yaz" (Dağlarca, 2018b: 41)
			"Sungur'un Savunması Çocuklar susunuz diyor öğretmen" (Dağlarca, 2018c: 40)
			"Okula Giren

Haydi oğlum
Bu senin
Kap götür bunu oğlum”
(Dağlarca, 2020c: 47)

Emir tümceleri içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Ayların Kaç Gün Sürdüğü
Sen yumruk yap sol elini
Hemen geçir üzerinden
Ay adlarının selini”
(Dağlarca, 2016: 14)

“Okulumuz 3’teki” kitabında yer alan “Ayların Kaç Gün Sürdüğü” adlı şiirinin emir tümceleri içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Sen yumruk yap sol elini” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin emir tümceleri söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Şaşkınlık
Sus duymasın kimse
Yanlış anımsıyorum besbelli ben
Sus işitmesin kimse”
(Dağlarca, 2020b: 20)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Şaşkınlık” adlı şiirinin emir tümceleri içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Sus duymasın kimse” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin emir tümceleri söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Bekçi Karabaş
Sen dur burada
Bir gürültü duydun mu
Atıl üzerine çabucak
Kimmiş
Yazılarımı değiştiren
Yakala bakalım
Şu defteri koru bakalım”
(Dağlarca, 2020b: 25)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Bekçi Karabaş” adlı şiirinin emir tümceleri içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Sen dur burada” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin emir tümceleri söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Gürültü Yapmak
Gürültü yapmayın
Diyor öğretmen”
(Dağlarca, 2018c: 30)

“Okulumuz 1'deki” kitabında yer alan “Gürültü Yapmak” adlı şiirinin emir tümceleri içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Gürültü yapmayın” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin emir tümceleri söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Bekçi Sarmaşık
Al sarkıt
Yanından akan dereye sen
Bekçilik yap ona sarmaşık
Bütün gece
Yapraklarınla dinle suyun altını”
(Dağlarca, 2020b: 31)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Bekçi Sarmaşık” adlı şiirinin emir tümceleri içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Bekçilik yap ona sarmaşık” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir öğüt ve emir alt kategorisinin emir tümceleri söylemler kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 58’de emir tümceleri kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

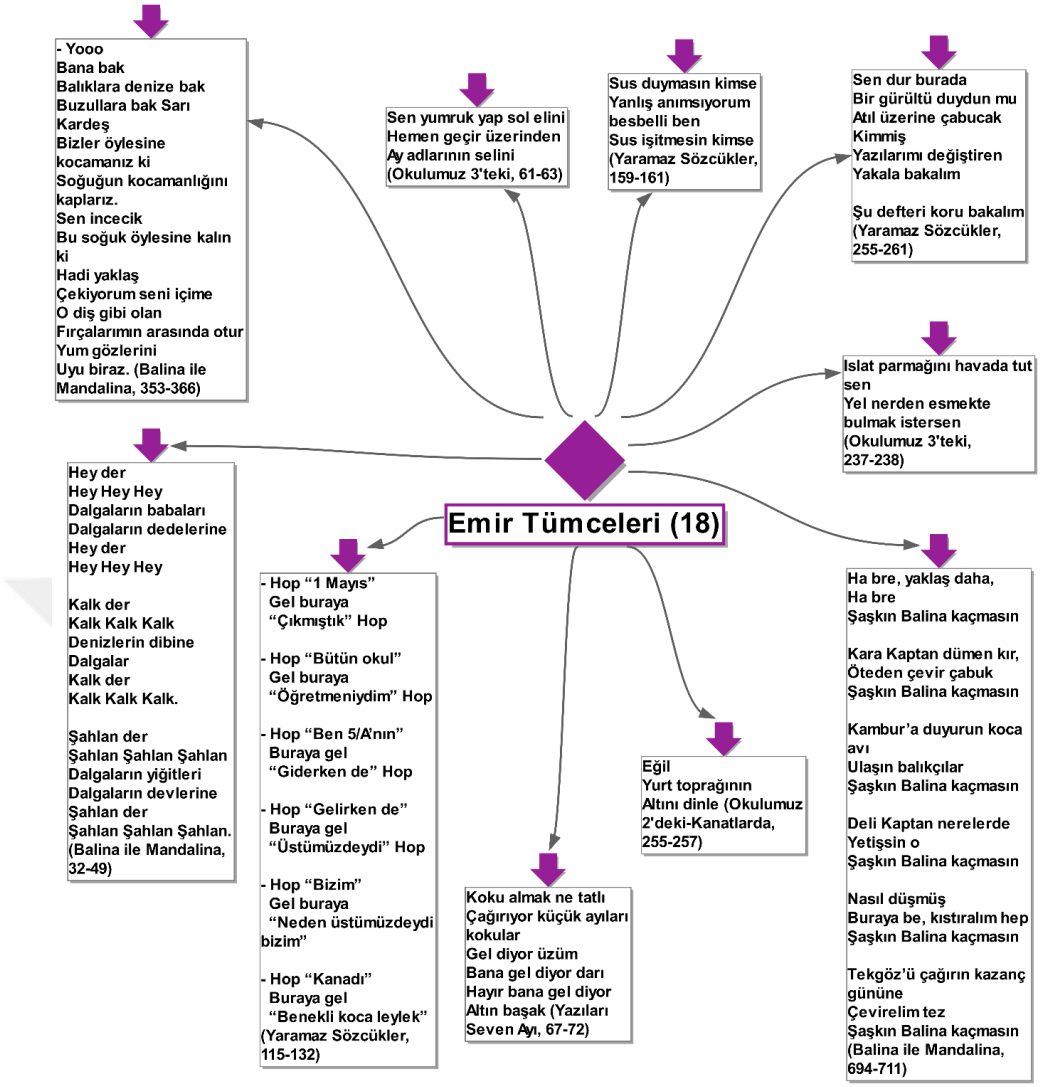

Şekil 58. Emir tümceleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 83. Öğüt ve Emir Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Öğüt ve emir alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda öğüt ve emir alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 83). Emir tümceleri koduna ilişkin en çok söylemin, "Yaramaz Sözcükler" kitabında yer aldığı görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci

kodlamanın ise yine emir tümceleri kodlamasına ilişkin “Okulumuz 3’teki” kitabına yer aldığı görülmektedir. Öğüt ve emir alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan öğüt içeren söylemler ise en yoğun olarak “Yazıları Seven Ayı” kitabında saptanmıştır.

4.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin üçüncü alt kategorisi olan korku ve kaygı alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 22’sinin korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan korku ve kaygı alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 84’te açıklanmıştır.

Tablo 84. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygı Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Korku ve Kaygı	Korku Öğeleri Kaygı Oluşturan Söylemler

Aşağıda yer alan şekil 59’da korku ve kaygı alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin söylemlerin korku öğeleri kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Korku Öğeleri (15) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlama ise kaygı oluşturan söylemler (7) olduğu görülmektedir. Korku öğeleri kodlamasına ilişkin 15 söylem, kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin ise 7 söylem kodlanmıştır.

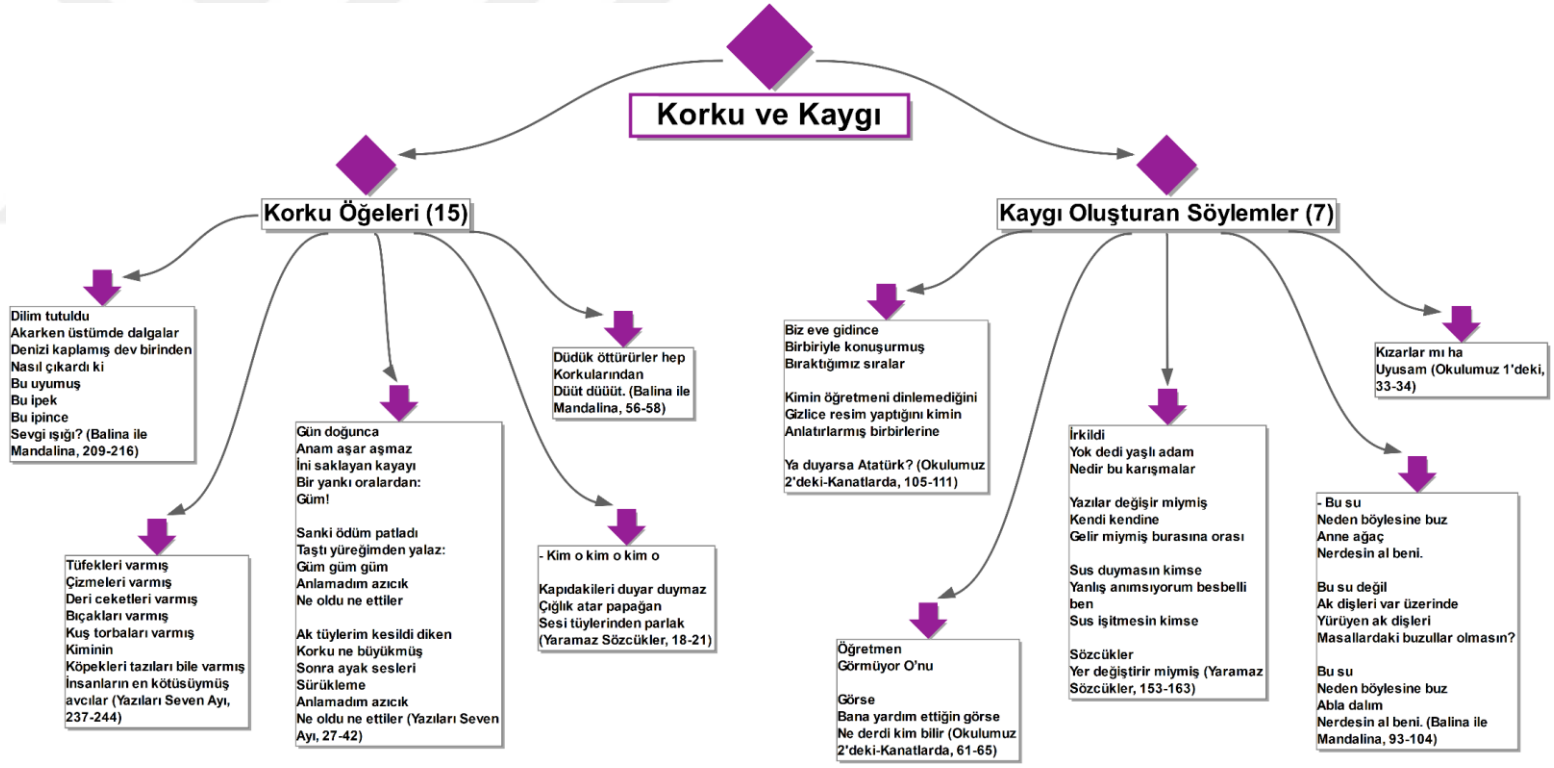

Şekil 59. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.3.1. Korku öğeleri kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin korku öğeleri kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 85'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 85. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygıya İlişkin Korku Öğeleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Korku ve Kaygı	Korku Öğeleri	"Gemiler Oyunu Düdük öttürürler hep Korkularından Düüt düüüt" (Dağlarca, 2019: 14) "Şaşmak - Sorabilir miyim efendim Nasıl yüzersiniz Bu korkunç denizde çabucak Elleriniz yokken? Nasıl gidersiniz istediğiniz yere Gemilerin var Sizin dümeniniz yokken?" (Dağlarca, 2019: 34) "Avcılar Tüfekleri varmış Çizmeleri varmış Deri ceketleri varmış Bıçakları varmış Kuş torbaları varmış Kiminin Köpekleri tazıları bile varmış İnsanların en kötüsüymüş avcılar"

(Dağlarca, 2020c: 27)

“Ayıcık Köyde
Köy orman mı
Ağaçları tek tük
Evler korkuttu beni ilkin
Sonra sevdim biraz
İne benziyor biraz”
(Dağlarca, 2020c: 45)

“Mandalina’nın İçinden Geçen
Dilim tutuldu
Akarken üstümde dalgalar
Denizi kaplamış dev birinden
Nasıl çıkardı ki
Bu uyumuş
Bu ipek
Bu ipince
Sevgi ışığı?”
(Dağlarca, 2019: 28)

Korku öğeleri içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Şaşakalan
Gün doğunca
Anam aşar aşmaz
İni saklayan kayayı
Bir yankı oralardan:
Güm!
Sanki ödüm patladı
Taştı yüreğimden yalaz:
Güm güm güm
Anlamadım azıcık

Ne oldu ne ettiler
Ak tüylerim kesildi diken
Korku ne büyükmüş
Sonra ayak sesleri
Sürükleme
Anlamadım azıcık
Ne oldu ne ettiler”
(Dağlarca, 2020c: 12)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Şaşakalan” adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. “Sanki ödüm patladı/ Ak tüylerim kesildi diken/ Korku ne büyükmüş” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin korku öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

“Yazıymış Bu Çizgiler
Öyle korktum ki
Avcılar ağır ağır
Geçerken
Öyle korktum ki”
(Dağlarca, 2020c: 28)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Yazıymış Bu Çizgiler” adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. “Öyle korktum ki” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin korku öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

“Küt Küt
Yine yavaşça süzüldüm köyden
Koştum koştum koştum
Köy uyanıyordu az daha
Vurmasından: Küt Küt
Yüreğimin”
(Dağlarca, 2020c: 49)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Küt Küt” adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. “Köy uyanıyordu az daha/ Vurmasından küt küt/ Yüreğimin” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin korku öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

“Ölümü
Vurdular Gökbalina’yı işte
Kanı taştı Akdeniz’in, kıyılarından
Şimdi bütün maviliği sessiz,
Kıpkırmızı, korkunç.

Sayadursun ey
Mandalinaları tek tek yıldızlar
İşte
Vurdular Gökbalina'yı
Yıldızlarca yerinden.
Gözleri de açık ağzı da
Neden kapalı değil?
Neden su güzelliğinde değil artık
Dalgalar yalnız ölüm."
(Dağlarca, 2019: 71)

"Balina ile Mandalina" kitabında yer alan "Ölümü" adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. "Vurdular Gökbalinayı" dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin korku öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

"Papağanın Bildirdiği
- Kim o
Kim o
Kim o
Kim o
Davul gibi olmuştu yanakları papağanın
Sanki çıldırmıştı
Kim o'larla"
(Dağlarca, 2020b: 28)

"Yazıları Seven Ayı" kitabında yer alan "Papağanın Bildirdiği" adlı şiirinin korku öğeleri içerdiği saptanmıştır. "Sanki çıldırmıştı" dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin korku öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 60'ta korku öğeleri kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

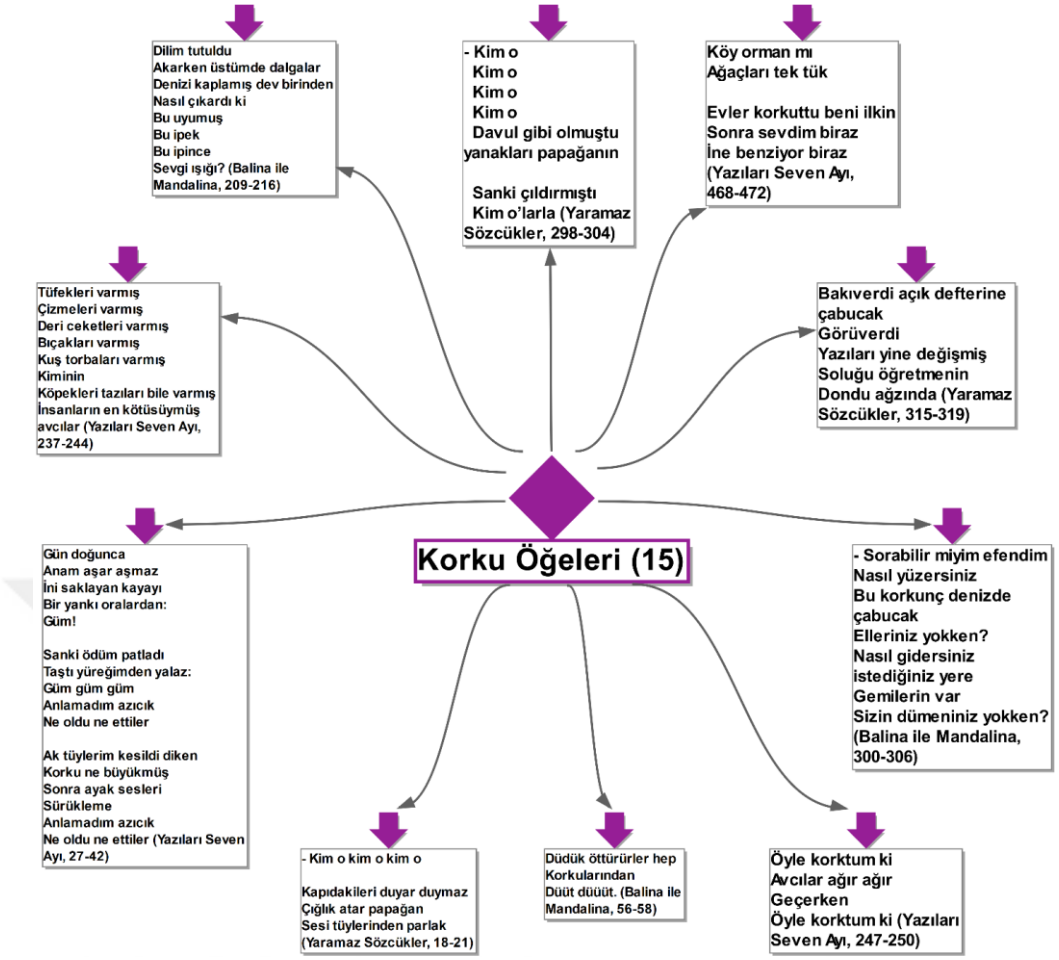

Şekil 60. Korku öğeleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.3.2. Kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin kaygı oluşturan söylemler kodlaması ve kodlu bölümlere ilişkin söylemleri tablo 86'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 86. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Korku ve Kaygıya İlişkin Kaygı Oluşturan Söylemler ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Gizli Başarı Öğretmen Görmüyor O'nu

			Görse Bana yardım ettiğin görse Ne derdi kim bilir” (Dağlarca, 2018b: 15)
Evrensel Özellikler	Korku ve Kaygı	Kaygı Oluşturan Söylemler	“Adına Kızan Ya kuşlar duyarsa bunu Ya Bile bile konmazsa bana” (Dağlarca, 2020a: 23)
			“İlk Buzlar - Bu su Neden böylesine buz Anne ağaç Nerdesin al beni. Bu su değil Ak dişleri var üzerinde Yürüyen ak dişleri Masallardaki buzullar olmasın? Bu su Neden böylesine buz Abla dalım Nerdesin al beni.” (Dağlarca, 2019: 20)

Kaygı oluşturan söylemler içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“İlk Gün İlk Oturum
Kızarlar mı ha
Uyusam”
(Dağlarca, 2018c: 13)

“Okulumuz 1'deki ” kitabında yer alan “İlk Gün İlk Oturum” adlı şiirinin kaygı oluşturan söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Kızarlar mı?” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin kaygı oluşturan söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“Şaşkınlık
İrkildi
Yok dedi yaşlı adam
Nedir bu karışmalar
Yazılar değişir miymiş
Kendi kendine
Gelir miymiş burasına orası
Sus duymasın kimse
Yanlış anımsıyorum besbelli ben
Sus işitmesin kimse
Sözcükler
Yer değiştirir miymiş”
(Dağlarca, 2020b: 20)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Şaşkınlık” adlı şiirinin kaygı oluşturan söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Sus duymasın kimse/ Yanlış anımsıyorum besbelli ben” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin kaygı oluşturan söylemler kodlamasında yer almaktadır.

“İlkokul Çocuğu
Bir anısını daha yazdı
Elleri titrek
İlk görevini nasıl yaparsa
İlkokulun yeni çocuğu
Öylesine
Elleri titrek”
(Dağlarca, 2020b: 20)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “İlkokul Çocuğu” adlı şiirinin kaygı oluşturan söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Öylesine/ Elleri titrek” söylemi buna örnektir. Bu nedenle şiir korku ve kaygı alt kategorisinin kaygı oluşturan söylemler kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 61’de kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

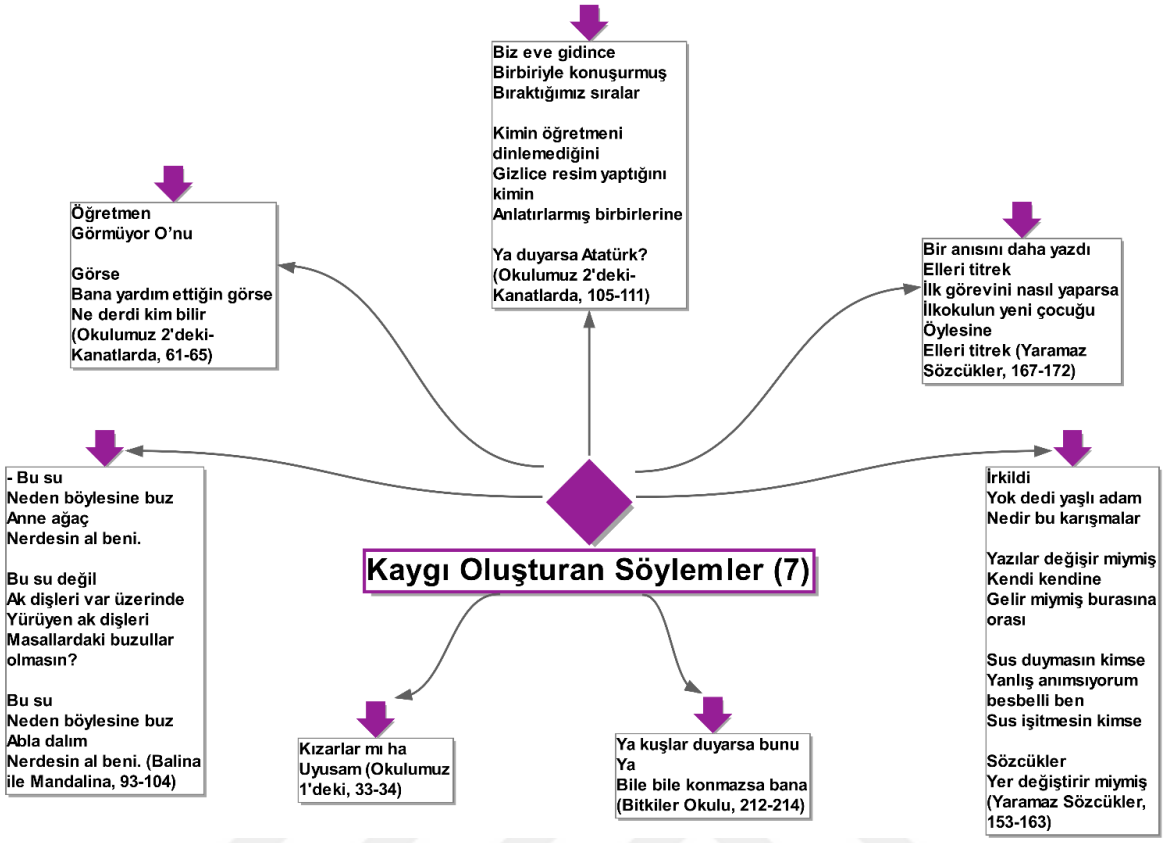

Şekil 61. Kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 87. Korku ve Kaygı Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda korku ve kaygı alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 87). Korku öğeleri koduna ilişkin en çok söylemin "Yazıları Seven Ayı" kitabında yer aldığı görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodlamanın ise yine korku öğeleri kodlamasına ilişkin "Balina ile Mandalina" kitabına yer aldığı görülmektedir. Korku ve kaygı alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan kaygı oluşturan söylemler ise en yoğun olarak "Yaramaz Sözcükler" kitabında saptanmıştır.

4.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin dördüncü alt kategorisi olan ideolojik söylemler alt kategorisi şekil 51'de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 19'unun ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan ideolojik söylemler alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 88'de açıklanmıştır.

Tablo 88. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemler Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	İdeolojik Söylemler	Toplumun Değer Hükümleri İdeoloji Sözcülüğü

Aşağıda yer alan şekil 62'de ideolojik söylemler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin söylemlerin ideoloji sözcülüğü kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. İdeoloji sözcülüğü (11) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlamanın ise toplumun değer hükümleri (8) olduğu görülmektedir (Şekil 62). İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin 11 söylem, toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin ise 11 söylem kodlanmıştır.

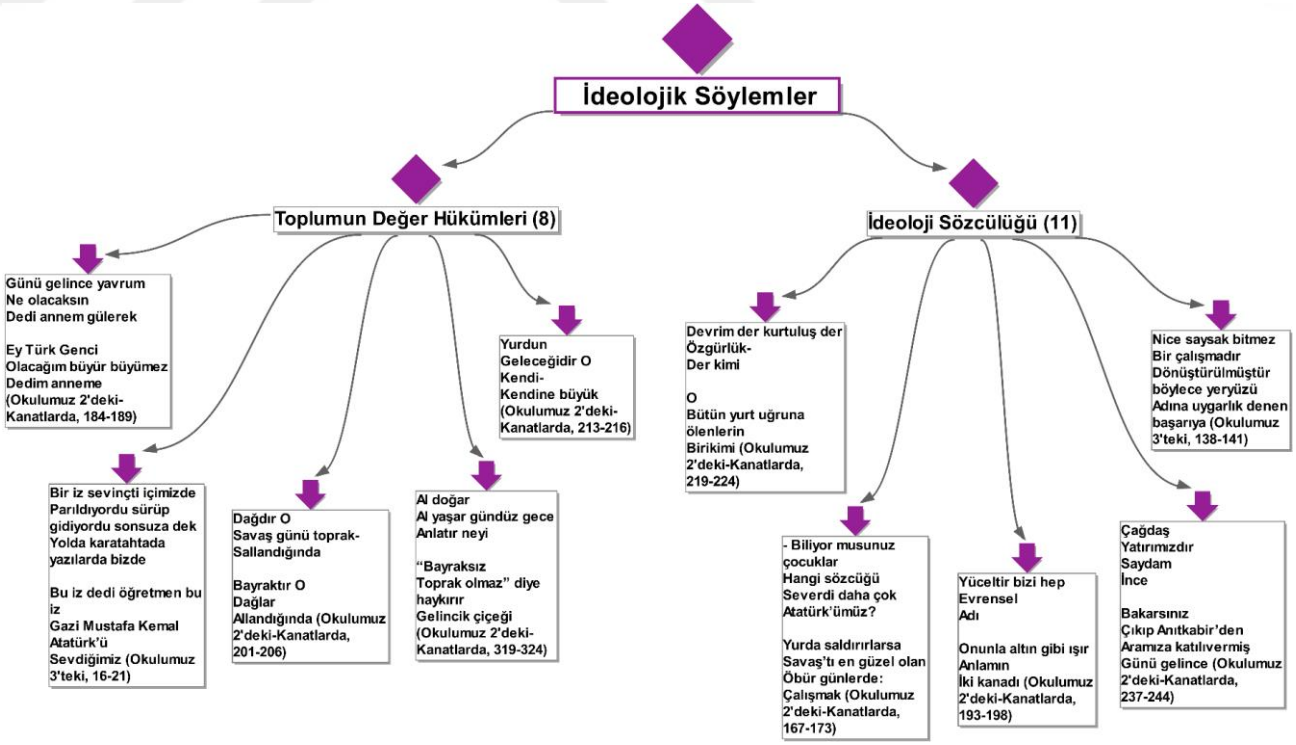

Şekil 62. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.4.1. Toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin toplumun değer hükümleri kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 89'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 89. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemlere İlişkin Toplumun Değer Hükümleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	İdeolojik Söylemler	Toplumun Değer Hükümleri	"Sevinç Bir iz sevinçti içimizde Parıldıyordu sürüp gidiyordu sonsuza dek Yolda karatahtada yazılarda bizde Bu iz dedi öğretmen bu iz Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü Sevdiğimiz" (Dağlarca, 2016: 10) "Öğüt Bu yapıtın Kardeşleri var Dedi öğretmen Birincisi "Okulumuz 2'deki" İkincisi "Güneşi Doğduran" "Üç Şehitler Destanı" üçüncüsü Bulduk kardeşlerimizi birer birer Alkışladık İyi ki öğütlemiş öğretmen" (Dağlarca, 2016: 46) "Mustafa Kemal Dağdır O

Savaş günü toprak-
Sallandığında
Bayraktır O
Dağlar
Allandığında”
(Dağlarca, 2018b: 32)

“İçimizdeki Mustafa Kemal
Yurdun
Geleceğidir O
Kendi-
Kendine büyük”
(Dağlarca, 2018b: 33)

“Kılavuz Mustafa Kemal
Bir yıldız aydınlatır
En koyu karanlıkta
Yurt denen evi
Bir yıldız kim
O’nun
Türk gençliğine söylevi”
(Dağlarca, 2018b: 48)

Toplumun değer hükümlerini içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Yurtsever
Görülmezdir kimi varlıklarımız:
Örneğin
Yurtsever diye anılır
Yurt uğruna ölenlerin hepsi”
(Dağlarca, 2016: 20)

“Okulumuz 3'teki” kitabında yer alan “Yurtsever” adlı şiirinin toplumun değer hükümlerini içerdiği saptanmıştır. “Yurtsever diye anılır/ Yurt uğruna ölenlerin hepsi” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin toplumun değer hükümleri kodlamasında yer almaktadır.

“Konuşmamız
Günü gelince yavrum
Ne olacaksın
Dedi annem gülerek
Ey Türk Genci
Olacağım büyür büyümez
Dedim anneme”
(Dağlarca, 2018b: 28)

“Okulumuz 2'deki-Kanatlarda” kitabında yer alan “Konuşmamız” adlı şiirinin toplumun değer hükümlerini içerdiği saptanmıştır. “Ey Türk genci olacağım/ Büyür büyümez” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin toplumun değer hükümleri kodlamasında yer almaktadır.

“Sanki Mustafa Kemal
Al doğar
Al yaşar gündüz gece
Anlatır neyi
“Bayraksız
Toprak olmaz” diye haykırır
Gelincik çiçeği”
(Dağlarca, 2018b: 46)

“Okulumuz 2'deki-Kanatlarda” kitabında yer alan “Sanki Mustafa Kemal” adlı şiirinin toplumun değer hükümlerini içerdiği saptanmıştır. “Bayraksız/ Toprak olmak diye haykırır” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin toplumun değer hükümleri kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 63’te toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

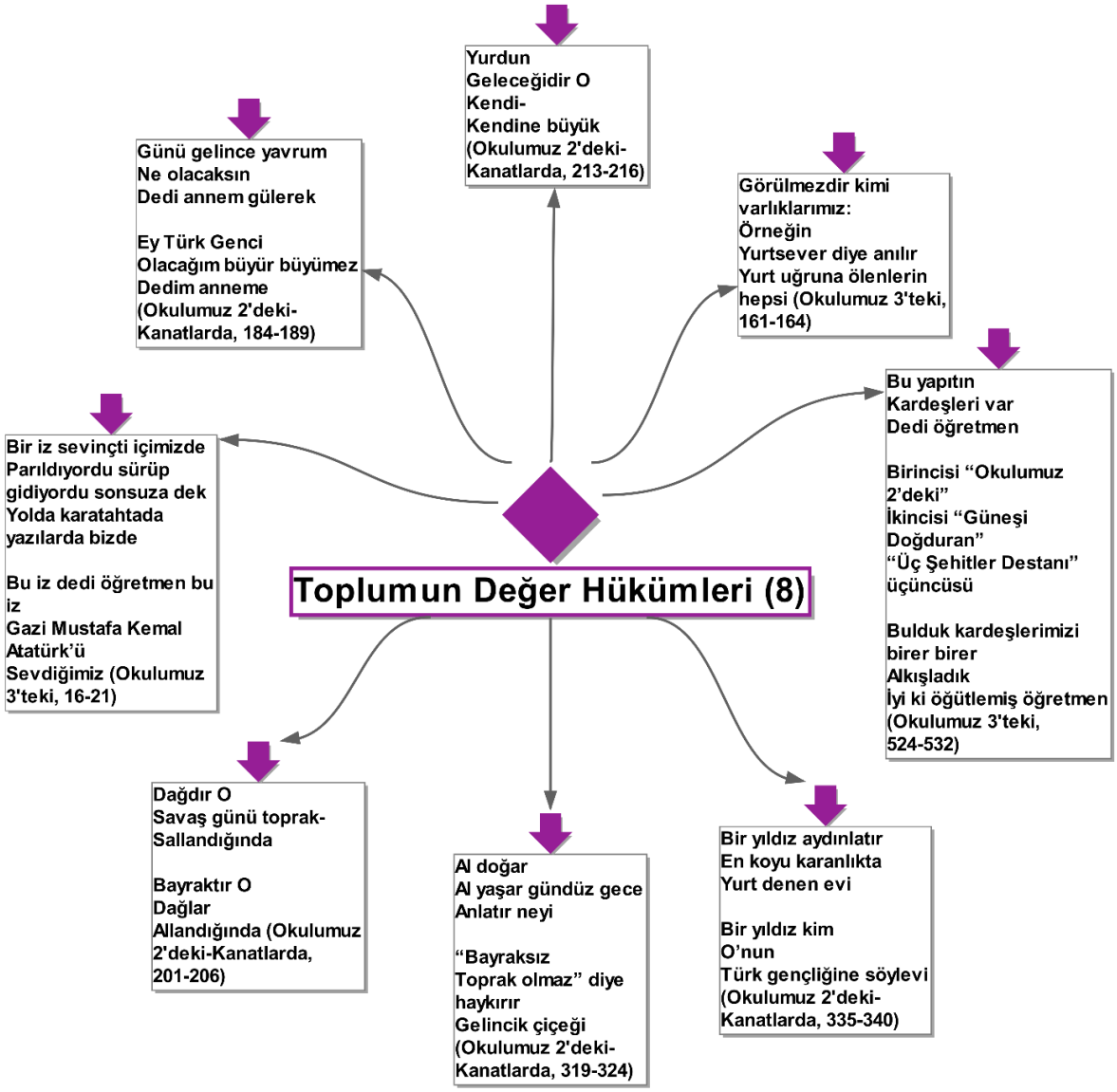

Şekil 63. Toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.4.2. İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin ideoloji sözcülüğü kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 90'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 90. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan İdeolojik Söylemlere İlişkin İdeoloji Sözcülüğü Kodu ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Yatır Mustafa Kemal

Evrensel Özellikler	İdeolojik Söylemler	İdeoloji Sözcülüğü	Çağdaş Yatırımızdır Saydam İnce Bakarsınız Çıkıp Anıtkabir'den Aramıza katılıvermiş Günü gelince" (Dağlarca, 2018b: 36)
			"Güçler Nice saysak bitmez Bir çalışmadır Dönüştürülmüştür böylece yeryüzü Adına uygarlık denen başarıya" (Dağlarca, 2016: 18)
			"Anlattı Öğretmen - Biliyor musunuz çocuklar Hangi sözcüğü Severdi daha çok Atatürk'ümüz? Yurda saldırırlarsa Savaş'tı en güzel olan Öbür günlerde: Çalışmak" (Dağlarca, 2018b: 26)
			"Yücelten Mustafa Kemal Yüceltir bizi hep Evrensel Adı

Onunla altın gibi ışır
Anlamın
İki kanadı”
(Dağlarca, 2018b: 31)

“Der Ki
Eğil
Yurt toprağının
Altını dinle
Orda bir bayrak var
Adı: Uygarlığımız
Gökyüzüne çıkmak ister seninle”
Dağlarca, 2018b: 38)

İdeoloji sözcülüğüne ilişkin söylemler içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Yaşayan Mustafa Kemal
Devrim der kurtuluş der
Özgürlük-
Der kimi
O
Bütün yurt uğruna ölenlerin
Birikimi”
(Dağlarca, 2018b: 34)

“Okulumuz 2'deki-Kanatlarda” kitabında yer alan “Yaşayan Mustafa Kemal” adlı şiirin ideoloji sözcülüğüne ilişkin söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Bütün yurt uğruna ölenlerin/ Birikimi” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin ideoloji sözcülüğü kodlamasında yer almaktadır.

“Der ki
Neden çiçek açar bilir misin
Bütün ülkelerde
Bütün ağaçların dalı
Çünkü bitmez tükenmezdir

Özgürlüğün
Yeşil masalı”
(Dağlarca, 2018b: 37)

“Okulumuz 2'deki-Kanatlarda” kitabında yer alan “Der ki” adlı şiirin ideoloji sözcülüğüne ilişkin söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Çünkü bitmez tükenmezdir/ Özgürlüğün yeşil masalı” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin ideoloji sözcülüğü kodlamasında yer almaktadır.

“Der Ki
Özgürlüğüne düşerse oğul
Gölgesi
Bir tozun bile
Tutsaksındır sen artık
Karanlıklardan
Karanlık bile”
(Dağlarca, 2018b: 43)

“Okulumuz 2'deki-Kanatlarda” kitabında yer alan “Der ki” adlı şiirin ideoloji sözcülüğüne ilişkin söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Özgürlüğüne düşerse oğul/ Gölgesi/ Bir tozun bile/ Tutsaksındır sen artık” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin ideoloji sözcülüğü kodlamasında yer almaktadır.

“Kutlama
Bir bildiği var sözcüklerin
Daha doğru
Daha güzel
Daha aydınlık
Yazmam gerekli benim
Yerlerine
Daha yürekten
Koymam gerekti hepsini
Hayır
Bir bildiği var sözcüklerin
Belki de
Olanı aşmak istemekteler
Belki de
Düzeni değiştirmek yenilemek
İstemekteler
Kutlarım sizi
Sözcükler
Kutlarım kurtuluşunuzu

Bir daha bir daha”

(Dağlarca, 2020b: 56)

“Yaramaz Sözcükler” kitabında yer alan “Kutlama” adlı şiirin ideoloji sözcülüğüne ilişkin söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Kutlarım kurtuluşunuzu” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir ideolojik söylemler alt kategorisinin ideoloji sözcülüğü kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 64’te ideoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

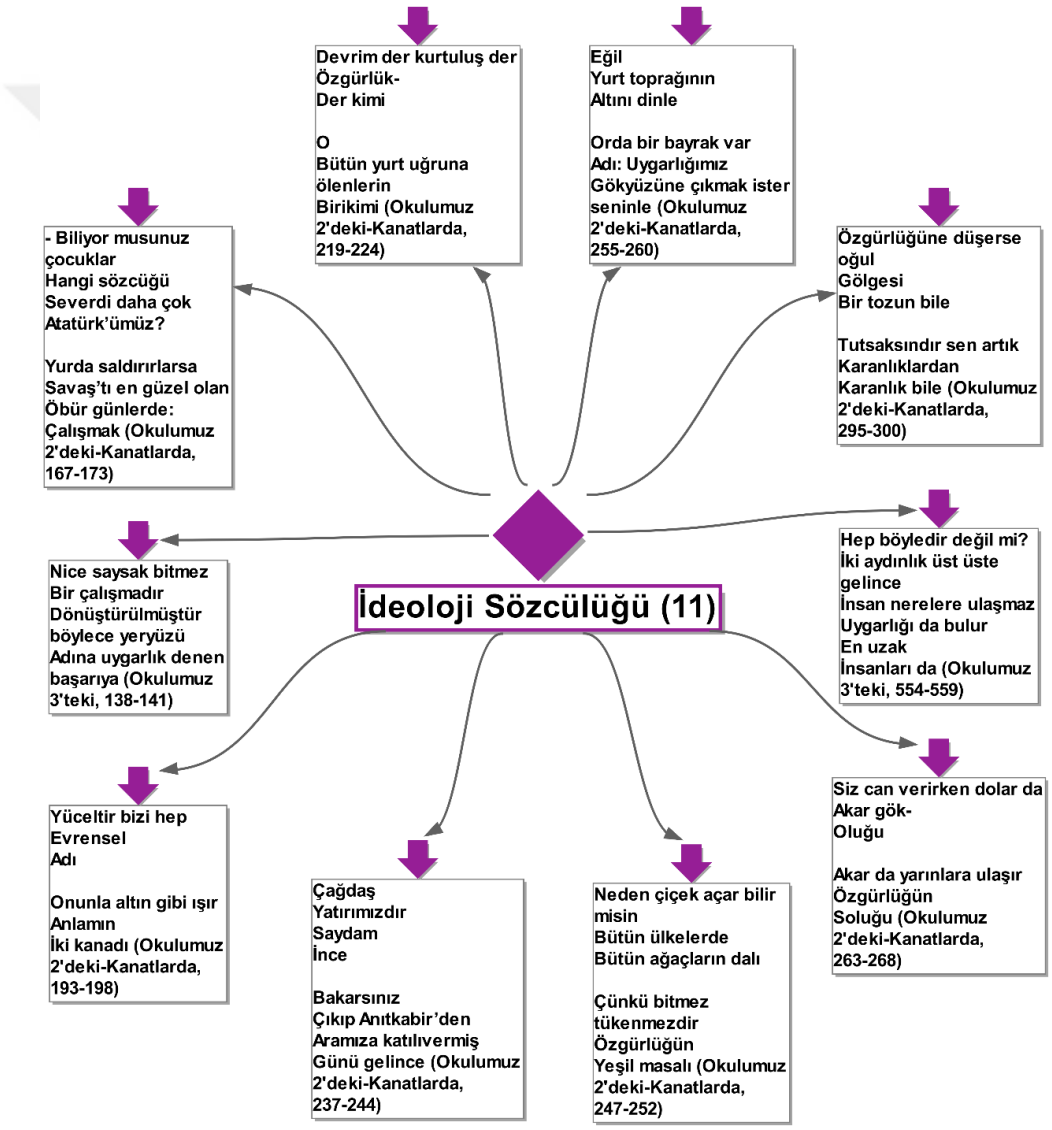

Şekil 64. İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 91. İdeolojik Söylemler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

İdeolojik söylemler alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda ideolojik söylemler alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 91). İdeoloji sözcülüğü koduna ilişkin en çok söylemin "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarında" kitabında yer aldığı görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodlamanın ise yine "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarında" kitabında yer alan toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin olduğu görülmektedir.

4.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin beşinci alt kategorisi olan cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisi şekil 51'de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 1'inin cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 92'de açıklanmıştır.

Tablo 92. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Cinsiyet Ayrımcılığı Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Cinsiyet Ayrımcılığı

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin kodlu bölümü tablo 93'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 93. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Cinsiyet Ayrımcılığına İlişkin Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler

Evrensel Özellikler	Cinsiyet Ayrımcılığı	Cinsiyet Ayrımcılığı	“Dalgalar Oyunu Hey der Hey Hey Hey Dalgaların babaları Dalgaların dedelerine Hey der Hey Hey Hey Kalk der Kalk Kalk Kalk Denizlerin dibine Dalgalar Kalk der Kalk Kalk Kalk. Şahlan der Şahlan Şahlan Şahlan Dalgaların yiğitleri Dalgaların devlerine Şahlan der Şahlan Şahlan Şahlan.” (Dağlarca, 2019: 13)

Cinsiyet ayrımcılığı içerdiği saptanan şiir aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Dalgalar Oyunu
Hey der
Hey Hey Hey
Dalgaların babaları
Dalgaların dedelerine
Hey der
Hey Hey Hey
Kalk der
Kalk Kalk Kalk
Denizlerin dibine

Dalgalar
Kalk der
Kalk Kalk Kalk.
Şahlan der
Şahlan Şahlan Şahlan
Dalgaların yiğitleri
Dalgaların devlerine
Şahlan der
Şahlan Şahlan Şahlan.”
(Dağlarca, 2019: 13)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Dalgalar Oyunu” adlı şiirinin cinsiyet ayrımcılığı içerdiği saptanmıştır. “Dalgaların babaları/ Dalgaların dedelerine” ve “Dalgaların yiğitleri” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir cinsiyet ayrımcılığı kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 65’te cinsiyet ayrımcılığı kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümün kodu ve kodlu bölümleri sunulmuştur.

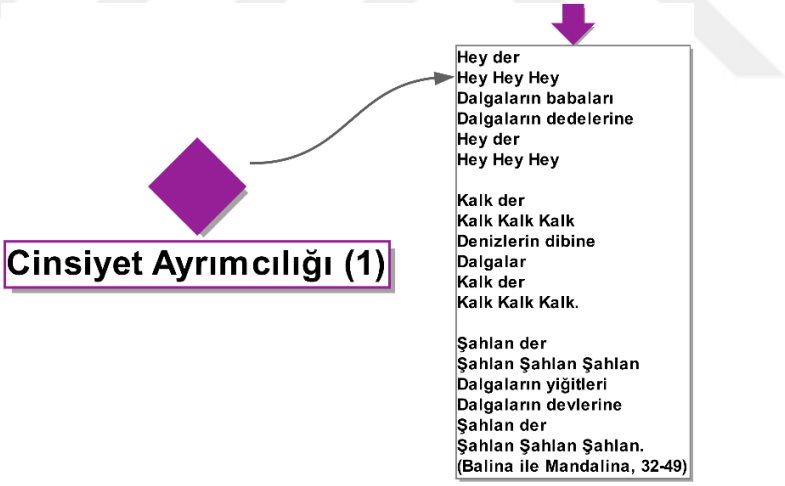

Şekil 65. Cinsiyet ayrımcılığı kodlamasına ilişkin kodlu bölümler

Tablo 94. Cinsiyet Ayrımcılığı Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, yalnızca ”Balina İle Mandalina” kitabında bu durumun yer aldığı görülmektedir (Tablo 94).

4.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin altıncı alt kategorisi olan tozpembe bir dünya alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 24’ünün tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan tozpembe bir dünya alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 95’te açıklanmıştır.

Tablo 95. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünya Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Tozpembe Bir Dünya	Aşırı Korumacı Tutum
			Olumluluk Ön Yargısı

Aşağıda yer alan şekil 66’da tozpembe bir dünya alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin söylemlerin olumluluk ön yargısı kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Olumluluk ön yargısı (20) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlamanın ise aşırı korumacı tutum (4) olduğu görülmektedir (Şekil 66). Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin 20 söylem, aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin ise 4 söylem kodlanmıştır.

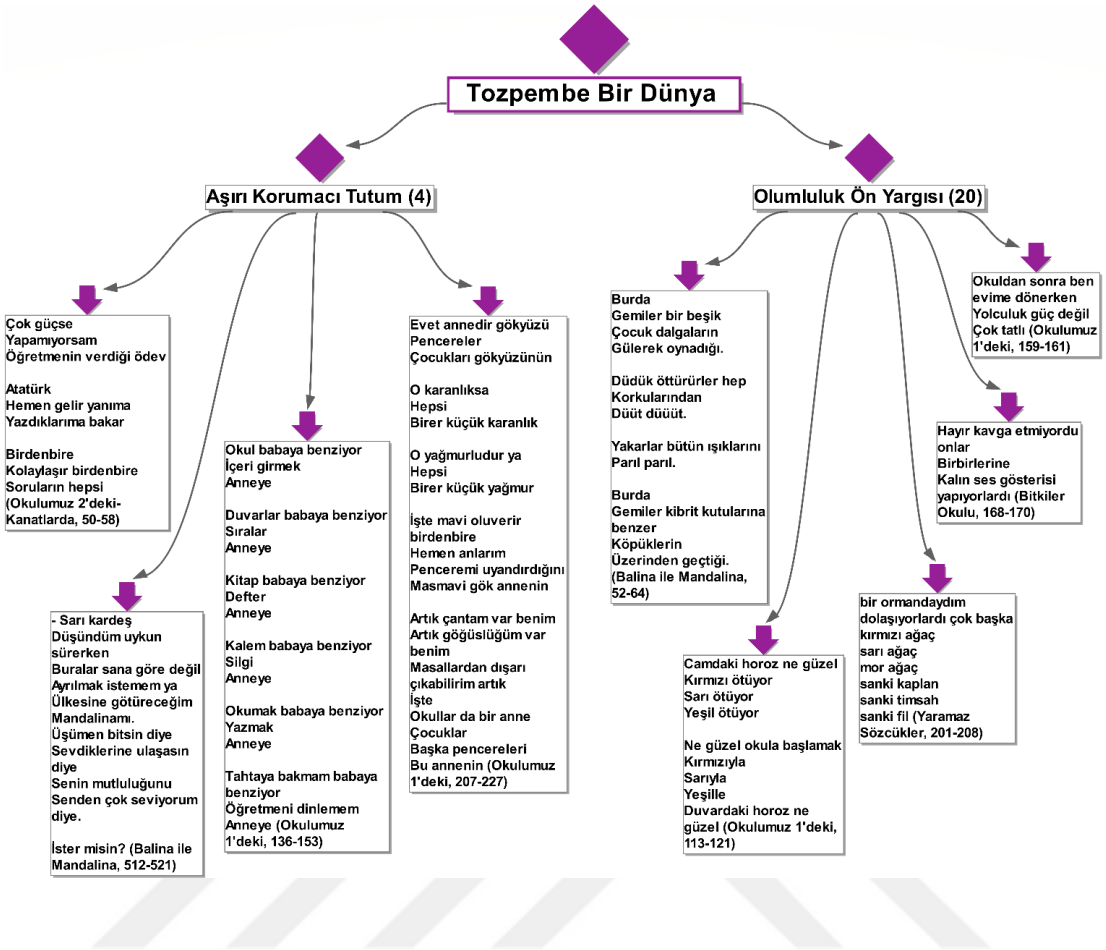

Şekil 66. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.6.1. Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin olumluluk ön yargısı kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 96'da ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 96. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünyaya İlişkin Olumluluk Ön Yargısı Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Horoz
			Camdaki horoz ne güzel
			Kırmızı ötüyor
			Sarı ötüyor
			Yeşil ötüyor

					Ne güzel okula başlamak Kırmızıyla Sarıyla
Evrensel Özellikler	Tozpembe Dünya	Bir	Olumluluk Yargısı	Ön	Yeşille Duvardaki horoz ne güzel” (Dağlarca, 2018c: 18)
					“Düş bir ormandaydım dolaşıyorlardı çok başka kırmızı ağaç sarı ağaç mor ağaç sanki kaplan sanki timsah sanki fil” (Dağlarca, 2020b: 23)
					“Karşılığın Karşılığı Ne mutlu ağaçmış o Çocukları böylesine Tatlı Ne mutlu ağaçmış o Çocukları böylesine Sıcak.” (Dağlarca, 2019: 29)
					“Yatır Mustafa Kemal Bakarsınız Çıkıp Anıtkabir’den Aramıza katılıvermiş

	Günü gelince” (Dağlarca, 2018b: 36)
	“Yazılı Ağacı Anlamak I Okurlarken ısınırım Bakışlarıyla insanların” (Dağlarca, 2020c: 29)

Olumluluk ön yargısı içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Kalın Ses Gösterisi
Hayır kavga etmiyordu onlar
Birbirlerine
Kalın ses gösterisi yapıyorlardı”
(Dağlarca, 2020a: 20)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Kalın Ses Gösterisi” adlı şiirinin olumluluk ön yargısı içerdiği saptanmıştır. “Hayır kavga etmiyordu onlar/ Birbirlerine/ Kalın ses gösterisi yapıyorlardı” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin olumluluk ön yargısı kodlamasında yer almaktadır.

“Öykünmek
Birine enginar diyorlardı
Birine
Günebakan
Ya da ayçiçeği
Ortası yuvarlaktı ikisinin de
Kıyıları yaprak yaprak
Mutlulukla doluydu yürekleri
İkisinin de
Enginar
Gecelerin aydedesiydi
Günebakan
Güneşiydi bütün günlerin”
(Dağlarca, 2020a: 28)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Öykünmek” adlı şiirinin olumluluk ön yargısı içerdiği saptanmıştır. “Mutlulukla doluydu yürekler” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle

şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin olumluluk ön yargısı kodlamasında yer almaktadır.

“Havuç Artık Çok Sevdiği Lahanayı Anlatıyor
Lahana kocaman bir düş saray”
(Dağlarca, 2020a: 32)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Havuç Artık Çok Sevdiği Lahanayı Anlatıyor” adlı şiirinin olumluluk ön yargısı içerdiği saptanmıştır. “Lahana kocaman bir düş saray” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin olumluluk ön yargısı kodlamasında yer almaktadır.

“Şimdi Görür
Bütün çocukları yeryüzünün
Ormanlarda
O ağaç göllerinde
Gezerken
Kabuklardaki çizgileri
Görür gülümser biraz
Sevinir
Burdan geçmiş diye
Yazıları seven ayı”
(Dağlarca, 2020c: 74)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Şimdi Görür” adlı şiirinin olumluluk ön yargısı içerdiği saptanmıştır. “Görür gülümser biraz/ Sevinir” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin olumluluk ön yargısı kodlamasında yer almaktadır.

“Yol
Okuldan sonra ben evime dönerken
Yolculuk güç değil
Çok tatlı”
(Dağlarca, 2018c: 21)

“Okulumuz 1'deki” kitabında yer alan “Yol” adlı şiirinin olumluluk ön yargısı içerdiği saptanmıştır. “Yolculuk güç değil/ Çok tatlı” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin olumluluk ön yargısı kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 67’de olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

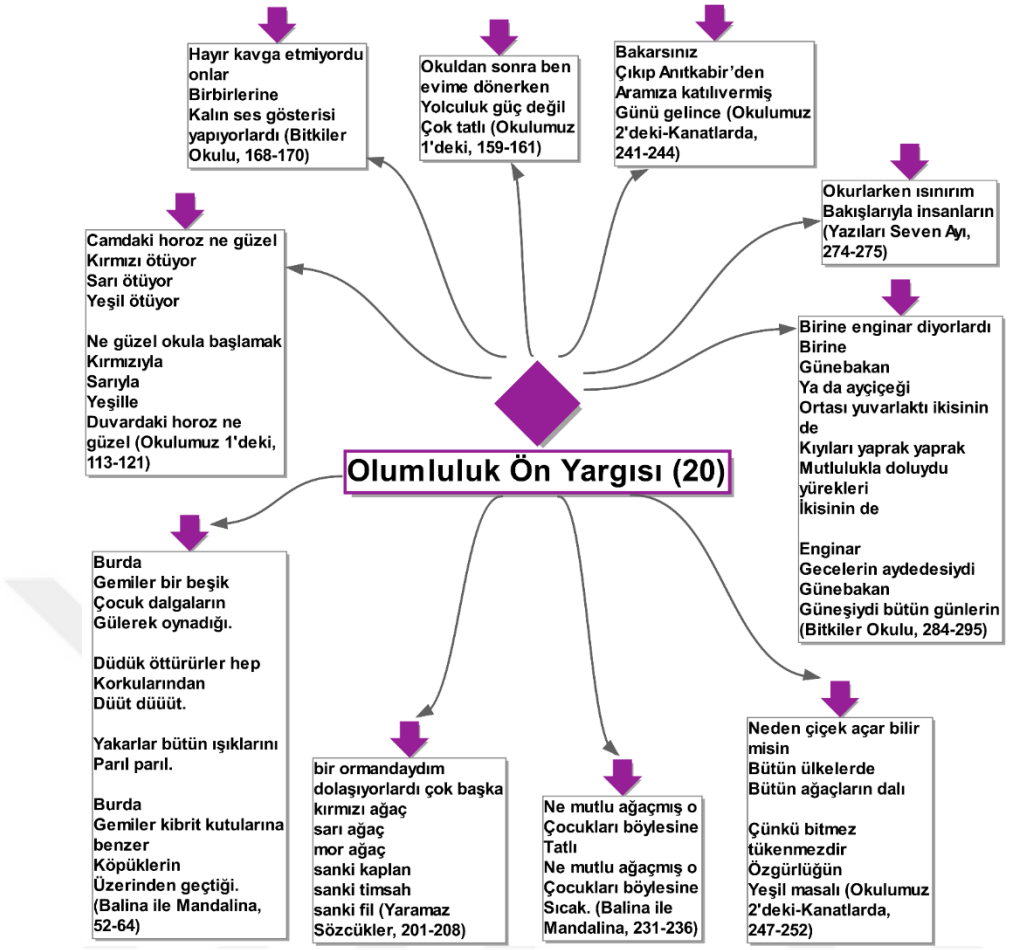

Şekil 67. Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.6.2. Aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin aşırı korumacı tutum kodlaması ve kodlu bölümleri ile ilgili söylemleri Tablo 97'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 97. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tozpembe Bir Dünyaya İlişkin Aşırı Korumacı Tutum ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Kolaylığım Çok güçse Yapamıyorsam

					Öğretmenin verdiği ödev Atatürk Hemen gelir yanıma Yazdıklarıma bakar Birdenbire
Evrensel Özellikler	Tozpembe Dünya	Bir	Aşırı Tutum	Korumacı	Kolaylaşır birdenbire Soruların hepsi” (Dağlarca, 2018b: 14)
					“Bulduklarım Okul babaya benziyor İçeri girmek Anneye Duvarlar babaya benziyor Sıralar Anneye Kitap babaya benziyor Defter Anneye Kalem babaya benziyor Silgi Anneye Okumak babaya benziyor Yazmak Anneye Tahtaya bakmam babaya benziyor Öğretmeni dinlemem Anneye” (Dağlarca, 2018c: 20)

Aşırı korumacı tutum içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Öneri
- Sarı kardeş
Düşündüm uykun sürerken
Buralar sana göre değil
Ayrılmak istemem ya
Ülkesine götüreceğim Mandalinamı.
Üşümen bitsin diye
Sevdiklerine ulaşasın diye
Senin mutluluğunu
Senden çok seviyorum diye.
İster misin?”
(Dağlarca, 2019: 57)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Öneri” adlı şiirinin aşırı korumacı tutum taşıdığı saptanmıştır. “Ülkesine götüreceğim mandalinamı/ Üşümen bitsin diye” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin aşırı korumacı tutum kodlamasında yer almaktadır.

“Masallardan Dışarı Çıktığım
Evet annedir gökyüzü
Pencereler
Çocukları gökyüzünün
O karanlıksa
Hepsi
Birer küçük karanlık
O yağmurludur ya
Hepsi
Birer küçük yağmur
İşte mavi oluverir birdenbire
Hemen anlarım
Penceremi uyandırdığını
Masmavi gök annenin

Artık çantam var benim
Artık göğüslüğüm var benim
Masallardan dışarı çıkabilirim artık
İşte
Okullar da bir anne

Çocuklar
Başka pencereleri
Bu annenin”
(Dağlarca, 2018c: 25)

“Okulumuz 1'deki” kitabında yer alan “Masallardan Dışarı Çıktığım” adlı şiirinin aşırı korumacı tutum taşıdığı saptanmıştır. “Okullar da bir anne” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir tozpembe bir dünya alt kategorisinin aşırı korumacı tutum kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 68’de aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

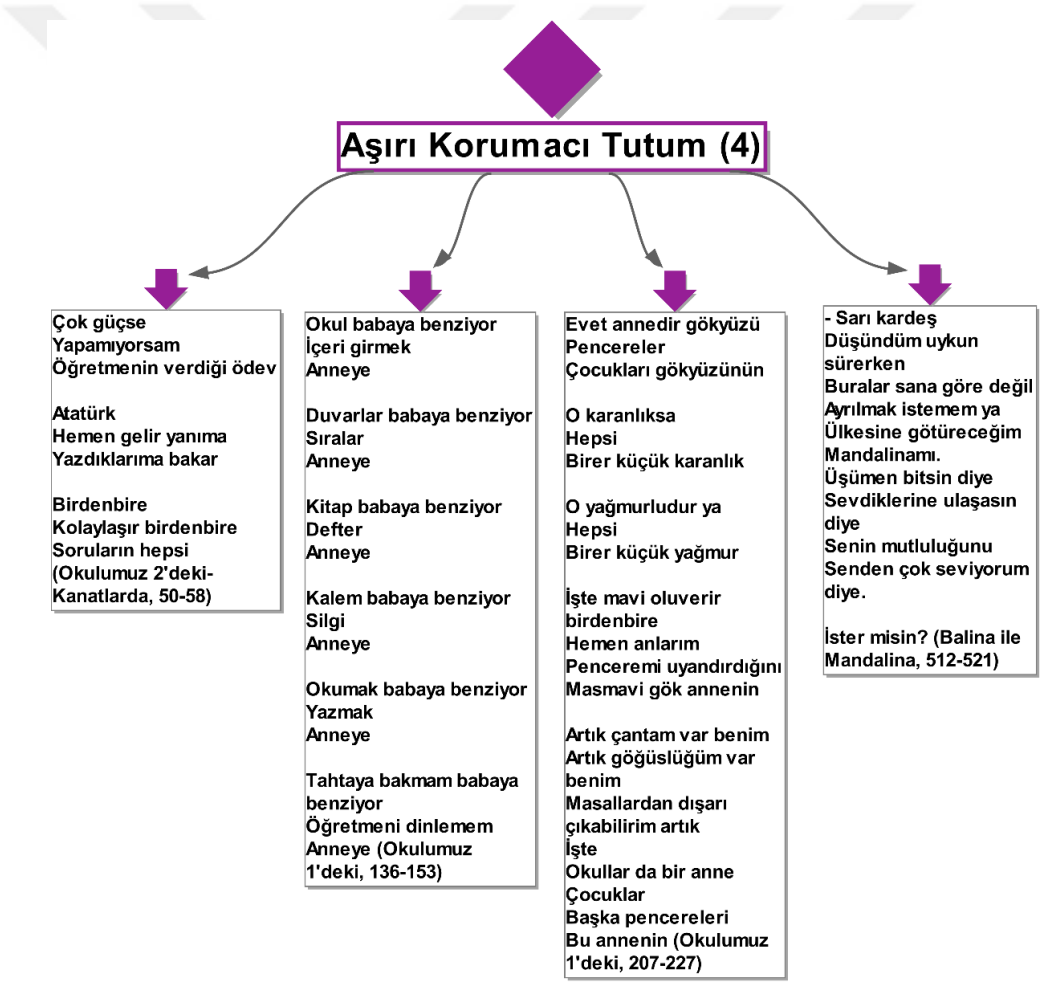

Şekil 68. Aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 98. Tozpembe Bir Dünya Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Tozpembe bir dünya alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda olumluluk ön yargısı alt kategorisinin kodlarının daha çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 98). Olumluluk ön yargısı koduna ilişkin en çok söylemin “Balina ile Mandalina” ve “Bitkiler Okulu” kitaplarında yer aldığı görülmektedir. Tozpembe bir dünya alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan aşırı korumacı tutum ise en yoğun olarak “Okulumuz 1’deki” kitabında saptanmıştır.

4.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin yedinci alt kategorisi olan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 10’unun geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 99’da açıklanmıştır.

Tablo 99. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Geleneksel Değerler ve Yargılar Kurallar

Aşağıda yer alan şekil 69’da geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin söylemlerin kurallar kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Kurallar (6) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlama ise geleneksel değerler ve yargılar (4) olduğu görülmektedir. Kurallar kodlamasına ilişkin 6 söylem, geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin ise 4 söylem kodlanmıştır.

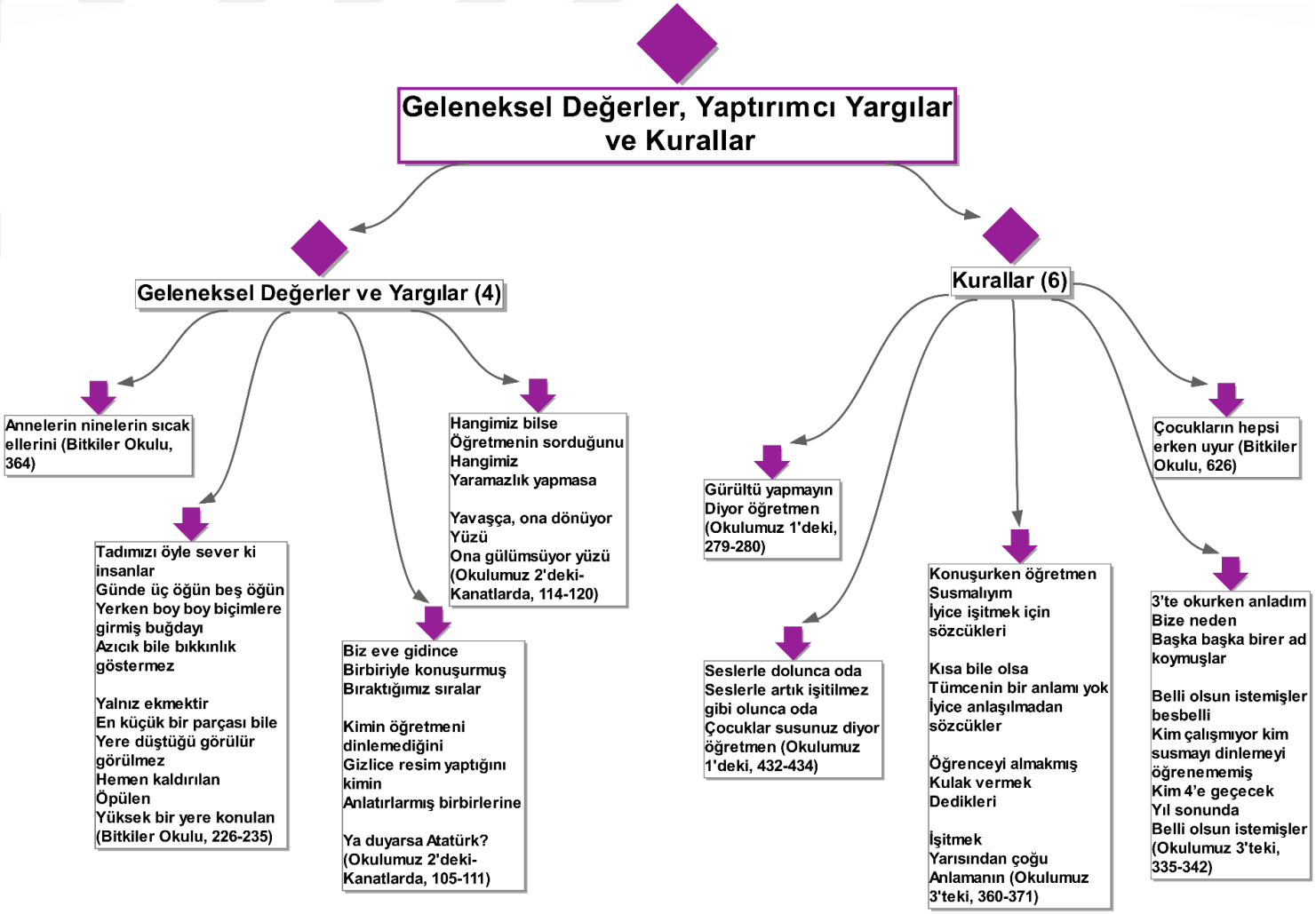

Şekil 69. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.7.1. Kurallar kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin kurallar kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 100'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 100. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallara İlişkin Kurallar Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Kurallar	"Şimdi Anlamak 3'te okurken anladım Bize neden Başka başka birer ad koymuşlar Belli olsun istemişler besbelli Kim çalışmıyor kim susmayı dinlemeyi öğrenememiş Kim 4'e geçecek Yıl sonunda Belli olsun istemişler" (Dağlarca, 2016: 33) "Sungur'un Savunması Seslerle dolunca oda Seslerle artık işitilmez gibi olunca oda Çocuklar susunuz diyor öğretmen" (Dağlarca, 2018c: 40) "Öğrence Konuşurken öğretmen Susmalıyım İyice işitmek için sözcükleri Kısa bile olsa Tümcenin bir anlamı yok

	İyice anlaşılmadan sözcükler Öğrenceyi almakmış Kulak vermek Dedikleri İşitmek Yarısından çoğu Anlamanın” (Dağlarca, 2016: 35)

Kurallar içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Girince Öğretmen
Girince öğretmen
Sıralardan rap diye bir ses çıkıyor
Gürültüsüz bir ses
Gürültü olmayan bir ses
Ayağa kalkıyoruz ya
Aydınlanıyor birer birer yüzlerimiz”
(Dağlarca, 2018c: 16)

“Okulumuz 1'deki” kitabında yer alan “Girince Öğretmen” adlı şiirin kural içerdiği saptanmıştır. “Girince öğretmen/ Ayağa Kalkıyoruz” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin kurallar kodlamasında yer almaktadır.

“Gürültü Yapmak
Gürültü yapmayın
Diyor öğretmen”
(Dağlarca, 2018c: 30)

“Okulumuz 1'deki” kitabında yer alan “Gürültü Yapmak” adlı şiirin kural içerdiği saptanmıştır. “Gürültü yapmayın/ Diyor öğretmen” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin kurallar kodlamasında yer almaktadır.

“Sevmek
Çocukların hepsi erken uyur”
(Dağlarca, 2020a: 52)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Sevmek” adlı şiirin kural içerdiği saptanmıştır. “Çocukların hepsi erken uyur” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin kurallar kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 70’te kurallar kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

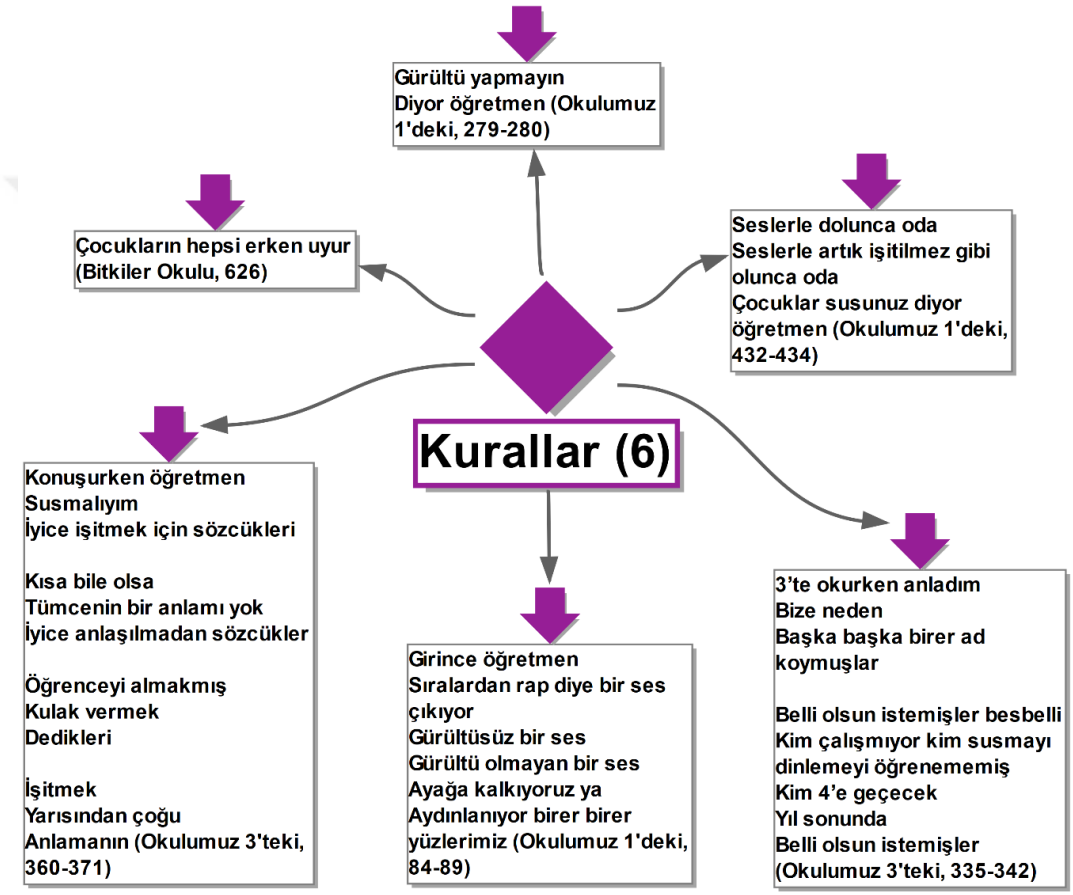

Şekil 70. Kurallar kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.7.2. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin geleneksel değerler ve yargılar kodlaması ve kodlu bölümlere ilişkin söylemleri Tablo 101’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 101. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallara İlişkin Geleneksel Değerler ve Yargılar Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar	Geleneksel Değerler ve Yargılar	“Korku Biz eve gidince Birbiriyle konuşurmuş Bıraktığımız sıralar Kimin öğretmeni dinlemediğini Gizlice resim yaptığını kimin Anlatırlarmış birbirlerine Ya duyarsa Atatürk?” (Dağlarca, 2018b: 20) “Buğday Der Ki Tadımızı öyle sever ki insanlar Günde üç öğün beş öğün Yerken boy boy biçimlere girmiş buğdayı Azıcık bile bıkkınlık göstermez Yalnız ekmektir En küçük bir parçası bile Yere düştüğü görülür görülmez Hemen kaldırılan Öpülen Yüksek bir yere konulan” (Dağlarca, 2020a: 24)

Geleneksel değerler ve yargılar içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Armağan
Hangimiz bilse
Öğretmenin sorduğunu
Hangimiz

Yaramazlık yapmasa
Yavaşça, ona dönüyor
Yüzü
Ona gülümsüyor yüzü”
(Dağlarca, 2018b: 21)

“Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda” kitabında yer alan “Armağan” adlı şiirinin geleneksel değerler ve yargılar taşıdığı saptanmıştır. “Hangimiz bilse/ Öğretmenin sorduğunu/ Ona gülümsüyor yüzü” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin geleneksel değerler ve yargılar kodlamasında yer almaktadır.

“Pazardan Eve
Annelerin ninelerin sıcak ellerini”
(Dağlarca, 2020a: 33)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Pazardan Eve” adlı şiirinin geleneksel değerler ve yargılar taşıdığı saptanmıştır. “Annelerin ninelerin sıcak ellerini” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin geleneksel değerler ve yargılar kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 71’de geleneksel değerler ve yargılar söylemler kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

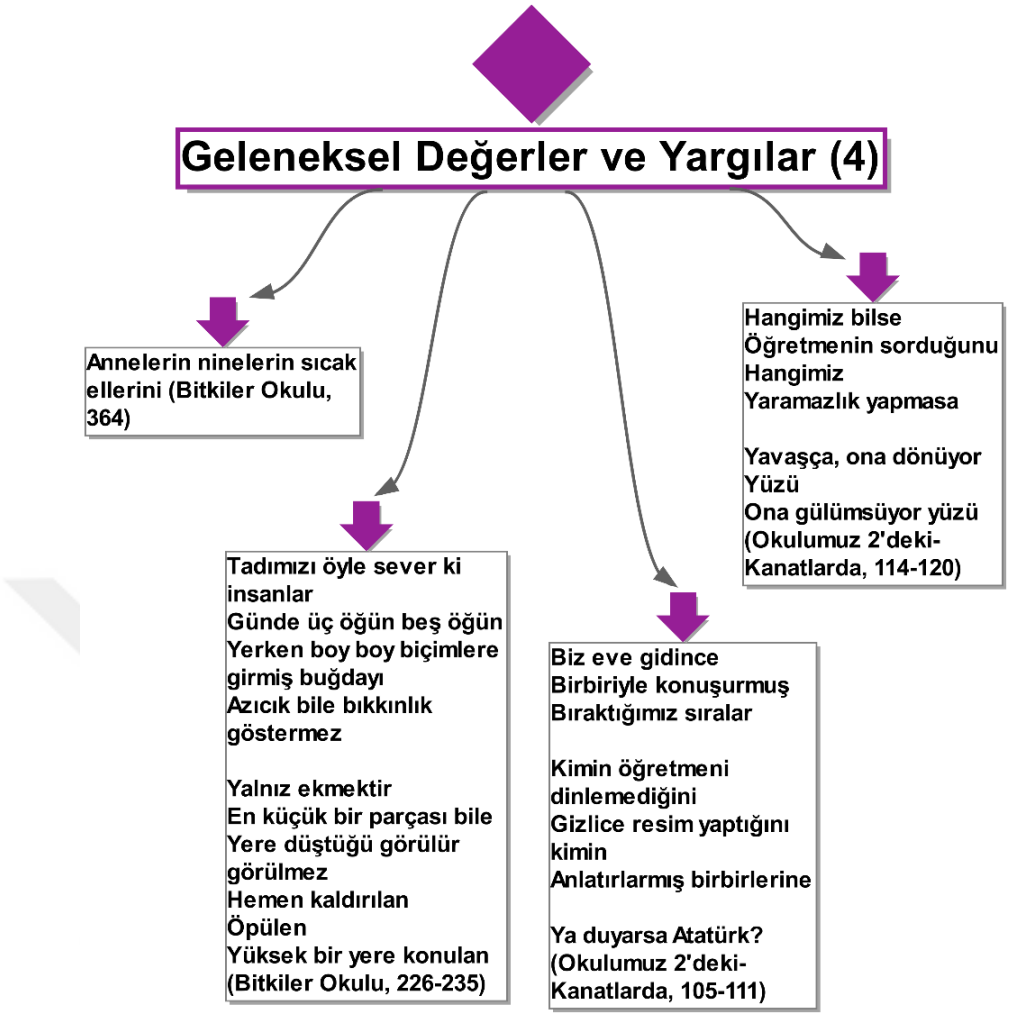

Şekil 71. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 102. Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

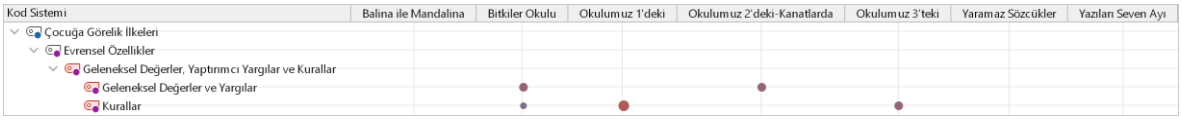

Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 102). Kurallar kodlamasına ilişkin en çok söylemin “Okulumuz 1’deki” kitabında yer aldığı görülmektedir. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin en

çok söylemin “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabında yer aldığı görülmektedir.

4.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin sekizinci alt kategorisi olan tek ve değişmez doğrular alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 5’inin tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan tek ve değişmez doğrular alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 103’te açıklanmıştır.

Tablo 103. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tek ve Değişmez Doğrular Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Tek ve Değişmez Doğrular	Tek ve Değişmez Doğrular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin kodlu bölümü Tablo 104’te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 104. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Tek ve Değişmez Doğrular İlişkin Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			“Der ki Özgürlüğüne düşerse oğul Gölgesi Bir tozun bile Tutsaksındır sen artık Karanlıklardan Karanlık bile” (Dağlarca, 2018b: 43)
Evrensel Özellikler	Tek ve Değişmez Doğrular	Tek ve Değişmez Doğrular	

“Yılın Türküsü
Hepsi seslidir çünkü
Bütün çocukların”
(Dağlarca, 2018c: 9)

“Yarış
Gülerek baktı bize
- Göreceksiniz hemen büyüyecek
Seslileri
Sessizleri
En önce okuyabilen
En önce yazabilen”
(Dağlarca, 2018c: 41)

Tek ve değişmez doğrular içerdiği saptanan şiir aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır

“Kim yalnızsa
O daha çok duyar
Issız yerleri
İster Balina olsun
İster Mandalina
Kim yalnızsa o daha çok
En eski bir türkü
Kim yalnızsa çocuklar
O daha çok benzer
Başkasına.”
(Dağlarca, 2019: 53)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Kim Yalnızsa” adlı şiirinin tek ve değişmez doğrular içerdiği saptanmıştır. “Kim yalnızsa/ O daha çok duyar/ Issız yerleri” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tek ve değişmez doğrular kodlamasında yer almaktadır.

“Sevmek
Çocukların hepsi erken uyur
Durmaksızın büyür
Gözleri iri olur

Suya doymazlar diye”

(Dağlarca, 2020a: 52)

“Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Sevmek” adlı şiirinin tek ve değişmez doğrular içerdiği saptanmıştır. “Çocukların hepsi erken uyur” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir tek ve değişmez doğrular kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 72’de tek ve değişmez doğrular kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümün kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

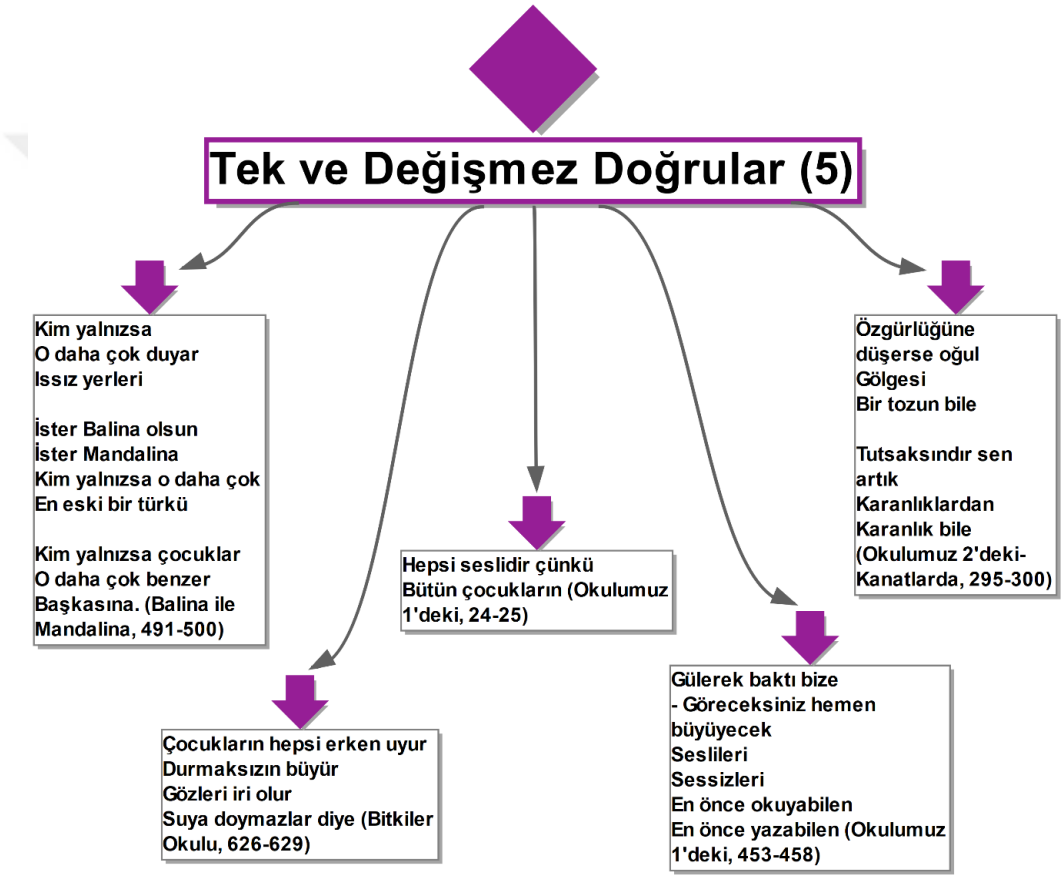

Şekil 72. Tek ve değişmez doğrular kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 105. Tek ve Değişmez Doğrular Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

Tek ve değişmez doğrular alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, en yoğun olarak “Okulumuz 1’deki” kitabında bu söylemin yer aldığı görülmektedir (Tablo 105). Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin “Balina İle Mandalina”, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında da bu kod ile ilgili söylemler bulunmaktadır (Tablo 105).

4.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin dokuzuncu alt kategorisi olan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi şekil 51’de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 8’inin abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 106’da açıklanmıştır.

Tablo 106. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak Duygusallık Öğeleri

Aşağıda yer alan şekil 73’te abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin söylemlerin duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin olduğu görülmektedir. Duygusallık öğeleri (5) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlama ise abartılmış merak (3) olduğu görülmektedir. Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin 5 söylem, abartılmış merak kodlamasına ilişkin ise 3 söylem kodlanmıştır.

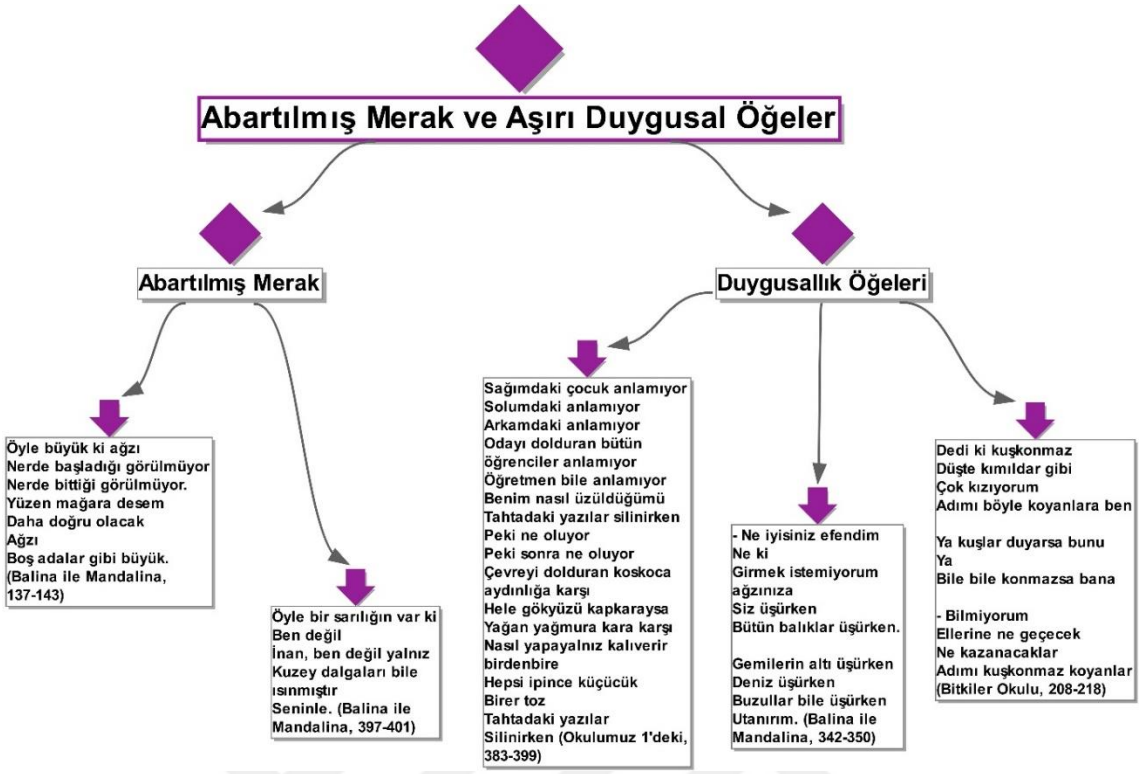

Şekil 73. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.9.1. Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin duygusallık öğeleri kodlaması ve kodlu bölümleri tablo 107'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 107. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğelere İlişkin Duygusallık Öğeleri Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Tahtadaki Yazılar Silinirken
			Sağımdaki çocuk anlamıyor
			Solumdaki anlamıyor
			Arkamdaki anlamıyor
			Odayı dolduran bütün öğrenciler anlamıyor

			Öğretmen bile anlamıyor Benim nasıl üzüldüğümü Tahtadaki yazılar silinirken
Evrensel Özellikler	Abartılmış Merak ve Duygusal Öğeler	Duygusallık Öğeleri	Peki ne oluyor Peki sonra ne oluyor Çevreyi dolduran koskoca aydınlığa karşı Hele gökyüzü kapkaraysa Yağan yağmura kara karşı Nasıl yapayalnız kalıverir birdenbire Hepsi ipince küçücük Birer toz Tahtadaki yazılar Silinirken” (Dağlarca, 2018c: 37)
			“Adına Kızan Dedi ki kuşkonmaz Düşte kımıldar gibi Çok kızıyorum Adımı böyle koyanlara ben Ya kuşlar duyarsa bunu Ya Bile bile konmazsa bana - Bilmiyorum Ellerine ne geçecek Ne kazanacaklar Adımı kuşkonmaz koyanlar” (Dağlarca, 2020a: 23)

Duygusallık öğeleri içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Karşılığı
- Ne söylüyorsunuz efendim
Sevinçten çıldırtacak mısınız beni?
Masallarda bile olamaz ki bu
Yoksa düş mü görmekteyim
Uykuda mıyım yemyeşil?”
(Dağlarca, 2019: 57)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Karşılığı” adlı şiirinin duygusallık öğeleri içerdiği saptanmıştır. “Yoksa düş mü görmekteyim?” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisinin duygusallık öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

“Karşılığı
- Ne iyisiniz efendim
Ne ki
Girmek istemiyorum ağzınıza
Siz üşürken
Bütün balıklar üşürken.
Gemilerin altı üşürken
Deniz üşürken
Buzullar bile üşürken
Utanırım.”
(Dağlarca, 2019: 37)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Karşılığı” adlı şiirinin duygusallık öğeleri içerdiği saptanmıştır. “Buzullar bile üşürken/ Utanırım” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisinin duygusallık öğeleri kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 74’te duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

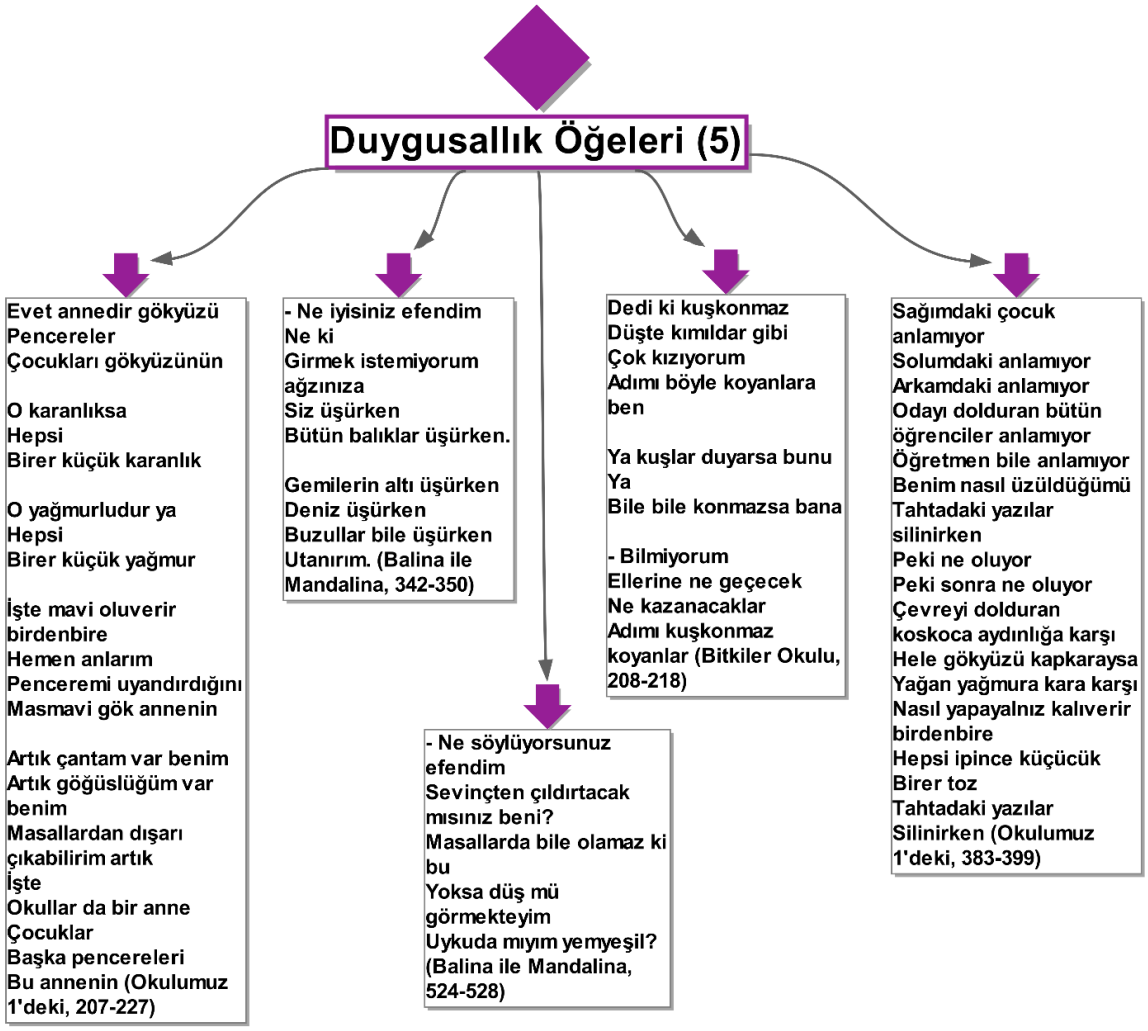

Şekil 74. Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.9.2. Abartılmış merak kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin abartılmış merak kodlaması ve kodlu bölümlere ilişkin söylemleri tablo 108'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 108. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğelere İlişkin Abartılmış Merak ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Karşılığı

			Öyle bir sarılığın var ki Ben değil İnan, ben değil yalnız Kuzey dalgaları bile ısınmıştır Seninle.” (Dağlarca, 2019: 41)
Evrensel Özellikler	Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler	Abartılmış Merak	“Yeryüzü Bu ne Duvarda asılı duran Boyalı çizgiler sağdan sola Boyalı çizgiler yukarıdan aşağı Boyalı çizgilerle örtülmüştü dev yuvarlak Portakal mı limon mu mandalina mı Ada dediklerimiz Yanda incecik kavun dilimleri var Sarı mı sarı Yönlere dağılmış kirazlar avuç avuç Kırmızı mı kırmızı İşte içine bütün yemişler sığan En büyük sepet Kocaman yassı bir elma ile başlamış Ellerime değercesine yakın Şeftalilerle eriklerle Kaysılarla iğdelerle cevizlerle dolu Hemen altta beş yapraklı olgun incir kıpkızıl Açık maviliğe uzanıveren Kaplıyor sol yukarıları sisliler Yavrusu kucağında upuzun armudun Ortadaki mavilikten sarkmış ta aşağılara Kara damarlarla süslü kara üzüm salkımı

Muzlar fındıklar bademler karmakarışık
Adını bilmediğim yemişler
- Göreni yutkunduran
En sonda yeri göğü – Sanki bal
Kaplamış mı kaplamış
Saplarından birleşik bir armutla bir karpuz
Üzerinde kalın maviler akan
Bu
Bu dev yuvarlak ne dedim öğretmenime
Bu yeryüzü dedi öğretmenim
Sordum nasıl sığmış
Yeryüzü
Bir okulcuğun
Bir küçük duvarına
Bir küçücük duvarın
Bir küçücük
Yarısının
Yarısının
Yarısına
Nasıl mı sığmış
Dedi öğretmenim
Çocuklar büyüyecek ya
Öylesine sığmış”
(Dağlarca, 2018c: 45)

Abartılmış merak içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Ağzı
Öyle büyük ki ağzı
Nerde başladığı görülmüyor
Nerde bittiği görülmüyor.
Yüzen mağara desem

Daha doğru olacak
Ağzı
Boş adalar gibi büyük.”
(Dağlarca, 2019: 23)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Ağzı” adlı şiirinin abartılmış merak içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Nerde başladığı görülmüyor/ Nerde bittiği görülmüyor” dizeleri buna örnektir. Bu nedenle şiir abartılmış merak ve duygusal öğeler alt kategorisinin abartılmış merak kodlamasında yer almaktadır.

“Karşılığı
Öyle bir sarılığın var ki
Ben değil
İnan, ben değil yalnız
Kuzey dalgaları bile ısınmıştır
Seninle.”
(Dağlarca, 2019: 41)

“Balina ile Mandalina” kitabında yer alan “Ağzı” adlı şiirinin abartılmış merak içeren söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Öyle bir sarılığın var ki” dizesi buna örnektir. Bu nedenle şiir abartılmış merak ve duygusal öğeler alt kategorisinin abartılmış merak kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 75’te abartılmış merak kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

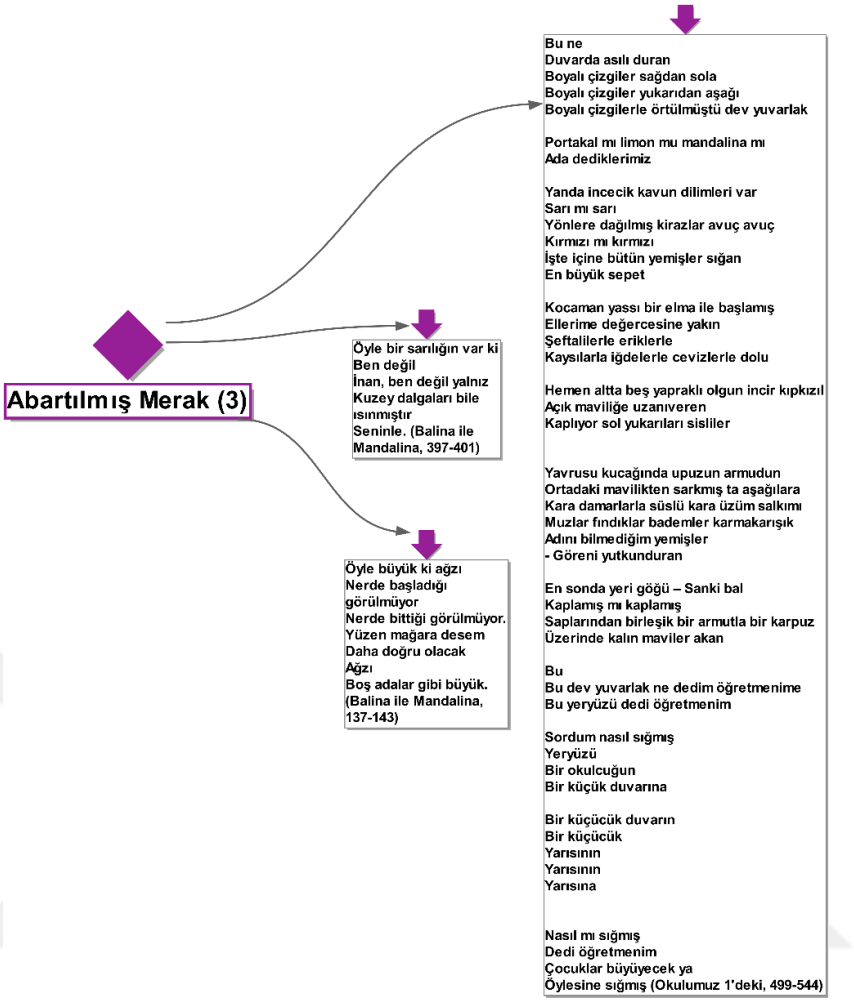

Şekil 75. Abartılmış merak kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 109. Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

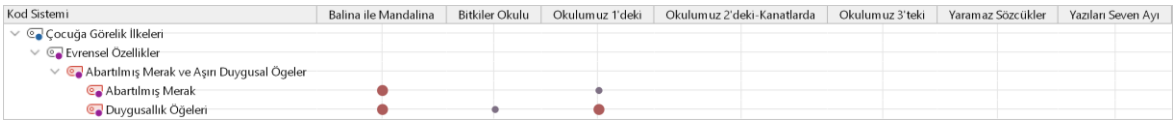

Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 109). Duygusallık öğeleri koduna ilişkin en çok söylemin “Balina ile Mandalina” kitabında ve “Okulumuz 1’deki” kitabında yer aldığı görülmektedir. Abartılmış merak kodlaması ise en yoğun olarak “Balina ile Mandalina” kitabına yer aldığı görülmektedir.

4.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinin son alt kategorisi olan şiddet alt kategorisi şekil 51'de görülmektedir. Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 11'inin şiddet alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Evrensel özellikler kategorisinde yer alan şiddet alt kategorisi; ana izlek, kategori, alt kategori ve kodlar olarak Tablo 110'da açıklanmıştır.

Tablo 110. Çocuğa Görelik İlkelerine İlişkin Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddet Için Analiz Edilen Kodlu Bölümlere Yönelik Ana İzlek, Kategori, Alt Kategori Ve Kodlar

Ana İzlek	Kategori	Alt Kategori	Kodlar
Çocuğa Görelik İlkeleri	Evrensel Özellikler	Şiddet	Şiddetin Normalleştirilmesi
			Fiziksel Şiddet
			Psikolojik Şiddet

Aşağıda yer alan şekil 76'da şiddet alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan şiddet alt kategorisine ilişkin söylemlerin fiziksel şiddet kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Fiziksel Şiddet (6) kodlamasını izler biçimde yoğunlukta olan diğer bir kodlama ise şiddetin normalleştirilmesi (4) olduğu görülmektedir. Kategorinin en az yoğunlukta olan kodlaması ise psikolojik şiddet (1) kodlamasıdır. Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin 6 söylem, şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin 4 söylem ve psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin ise 1 söylemin kodlandığı görülmektedir.

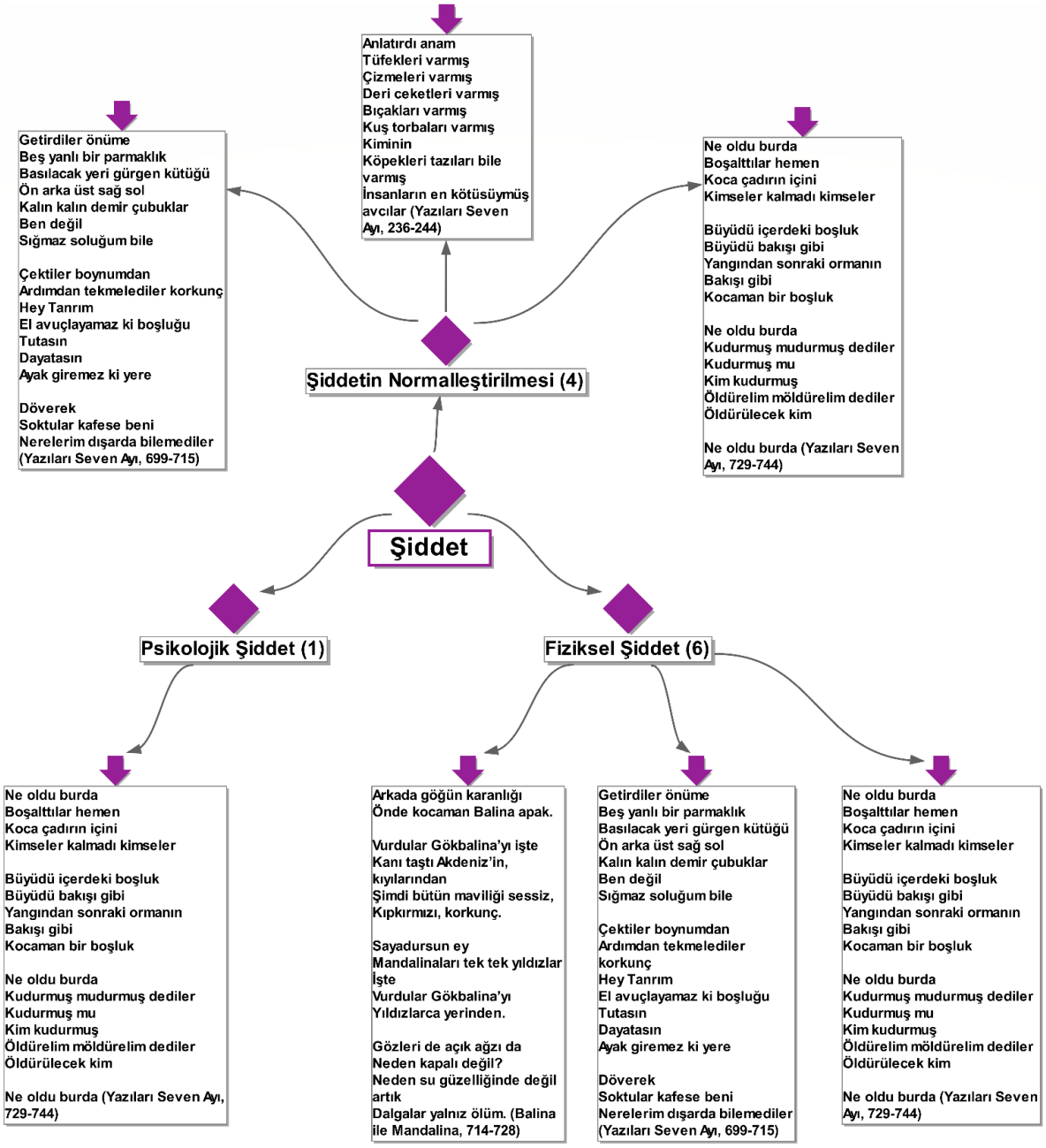

Şekil 76. Şiddet alt kategorisine ilişkin kodlar ve bazı kodlu bölümler

4.3.10.1. Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan şiddet alt kategorisine ilişkin fiziksel şiddet kodlaması ve kodlu bölümleri tablo 111'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 111. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Fiziksel Şiddet Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
Evrensel Özellikler	Şiddet	Fiziksel Şiddet	“Kudurmuş Diye Vurulmak Ne oldu burda Boşalttılar hemen Koca çadırın içini Kimseler kalmadı kimseler Büyüdü içerdeki boşluk Büyüdü bakışı gibi Yangından sonraki ormanın Bakışı gibi Kocaman bir boşluk Ne oldu burda Kudurmuş mudurmuş dediler Kudurmuş mu Kim kudurmuş Öldürelim möldürelim dediler Öldürülecek kim Ne oldu burda” (Dağlarca, 2020c: 64) “Pusu Pusu kurmuşlar demek İzlemişler geldiğimi gittiğimi Kalın iplerle öldürülürcesine bağlandım Bu ellerden mi çıkmış O güzel yazılar” (Dağlarca, 2020c: 54) “Görüyordu Görüyordu

Gözleri yana yana
Ağlıyordu çocuk
Nasıl ağlamasın
Ayıcığın ne suçu vardı ki
Kötü müydü yazılarla ilgilenmek
Yasak mıydı
Gözleri yana yana
Görüyordu işte çocuk
Ayıcığı çıkardılar çadırdan
Uzak bir yere
Sevgilerin olmadığı bir yere
Götürdüler
En arkadaki tüfekli adam
Yaklaştı Ayıcığa durdu
Tüfeğini oturttu omzuna
Alışık ellerle
Nişan aldı iğrenç
Namlusu adamın
Uzundu uzundu uzundu uzundu
Pat-
ladı tüfek
Ayıcık son kez
Açar açmaz haykıran ağzını
Büyüdü ağzında
Koca bir kan
Kocaman bir A olarak”
(Dağlarca, 2020c: 68)

“Ölümü
Arkada göğün karanlığı
Önde kocaman Balina apak.

Vurdular Gökbalina'yı işte
Kanı taştı Akdeniz'in, kıyılarından
Şimdi bütün maviliği sessiz,
Kıpkırmızı, korkunç.
Sayadursun ey
Mandalinaları tek tek yıldızlar
İşte
Vurdular Gökbalina'yı
Yıldızlarca yerinden.
Gözleri de açık ağzı da
Neden kapalı değil?
Neden su güzelliğinde değil artık
Dalgalar yalnız ölüm."
(Dağlarca, 2019: 71)

Fiziksel şiddet içerdiği saptanan şiirlerden bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

"Kafes
Getirdiler önüme
Beş yanlı bir parmaklık
Basılacak yeri gürgen kütüğü
Ön arka üst sağ sol
Kalın kalın demir çubuklar
Ben değil
Sığmaz soluğum bile
Çektiler boynumdan
Ardımdan tekmelediler korkunç
Hey Tanrım
El avuçlayamaz ki boşluğu
Tutasın
Dayatasın
Ayak giremez ki yere
Döverek
Soktular kafese beni

Nerelerim dışarda bilemediler”
(Dağlarca, 2020c: 62)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Kafes” adlı şiirinin fiziksel şiddet söylemleri içerdiği saptanmıştır. “Döverek/ Soktular kafese beni” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir şiddet alt kategorisinin fiziksel şiddet kodlamasında yer almaktadır.

“Bağırmalara İnlemeler
Bağıra bağıra kurt kurt
Koşuştular dört yandan
Sirkin bakıcıları
Upuzun sopalarla vurdular
Ayaklarıma
Omuzlarıma
Kollarıma
El ayalarıma
İşte yalazdan çam yangınından
Acılarım çiçek çiçek

Vurdular sırtıma
Göğsüme
Karnıma
Kasığıma
İşte yalazdan çam yangınından
Acılarım çiçek çiçek
Vurdular uzun sopalarını
Kalın sopalarını vurdular
Oysa daha yeniydi etlerim
Yumuşaktı
İşte yalazdan çam yangınından
Acılarım çiçek çiçek”
(Dağlarca, 2020c: 60)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Bağırmalara İnlemeler” adlı şiirinin fiziksel şiddet söylemleri içerdiği saptanmıştır. “Vurdular uzun sopalarını” dizesi bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir şiddet alt kategorisinin fiziksel şiddet kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 77’de fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

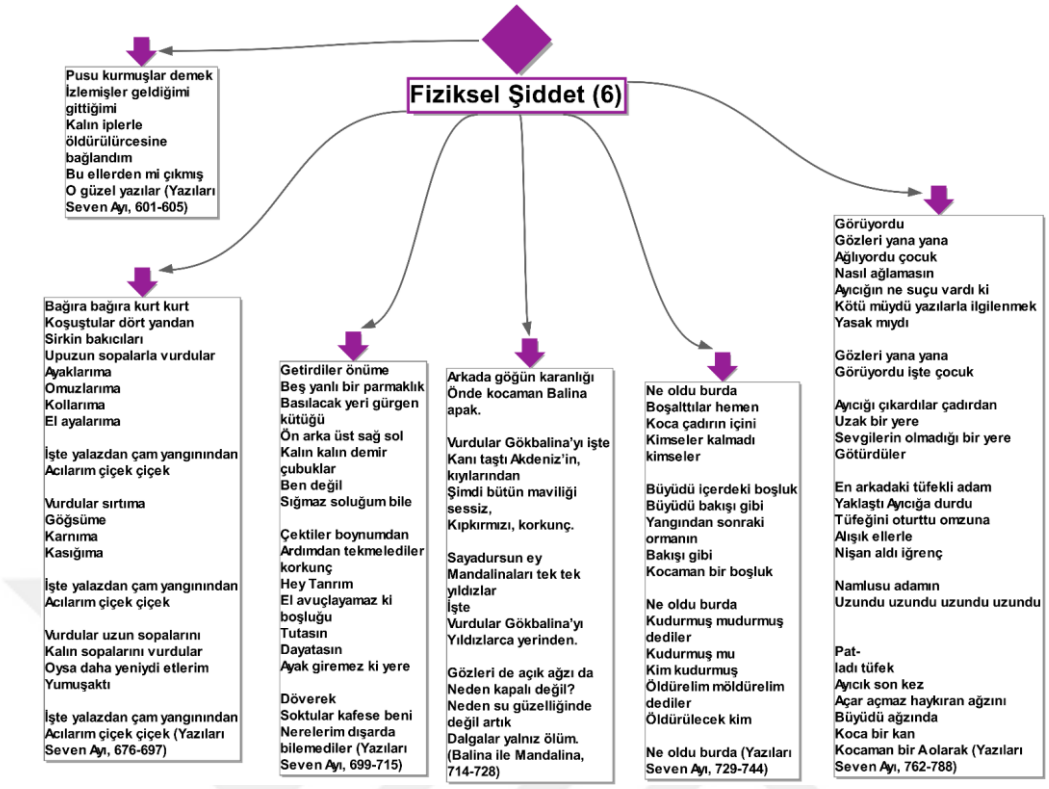

Şekil 77. Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.10.2. Psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan şiddet alt kategorisine ilişkin psikolojik şiddet kodlaması ve kodlu bölümleri ile ilgili söylemler Tablo 112'de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 112. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Psikolojik Şiddet Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Kudurmuş Diye Vurulmak
			Ne oldu burda
			Boşalttılar hemen
			Koca çadırın içini
			Kimseler kalmadı kimseler
			Büyüdü içerdeki boşluk
			Büyüdü bakışı gibi

Evrensel Özellikler	Şiddet	Psikolojik Şiddet	Yangından sonraki ormanın Bakışı gibi Kocaman bir boşluk Ne oldu burda Kudurmuş mudurmuş dediler Kudurmuş mu Kim kudurmuş Öldürelim möldürelim dediler Öldürülecek kim Ne oldu burda “ (Dağlarca, 2020c: 64)

Psikolojik şiddet içerdiği saptanan şiir aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Kudurmuş Diye Vurulmak
Ne oldu burda
Boşalttılar hemen
Koca çadırın içini
Kimseler kalmadı kimseler
Büyüdü içerdeki boşluk
Büyüdü bakışı gibi
Yangından sonraki ormanın
Bakışı gibi
Kocaman bir boşluk
Ne oldu burda
Kudurmuş mudurmuş dediler
Kudurmuş mu
Kim kudurmuş
Öldürelim möldürelim dediler
Öldürülecek kim
Ne oldu burda “
(Dağlarca, 2020c: 64)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Kudurmuş Diye Vurulmak” adlı şiirinin psikolojik şiddete dair söylemler taşıdığı saptanmıştır. “Öldürelim mi dediler” dizesi buna

örnektir. Bu nedenle şiir şiddet alt kategorisinin psikolojik şiddet kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 78'de psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

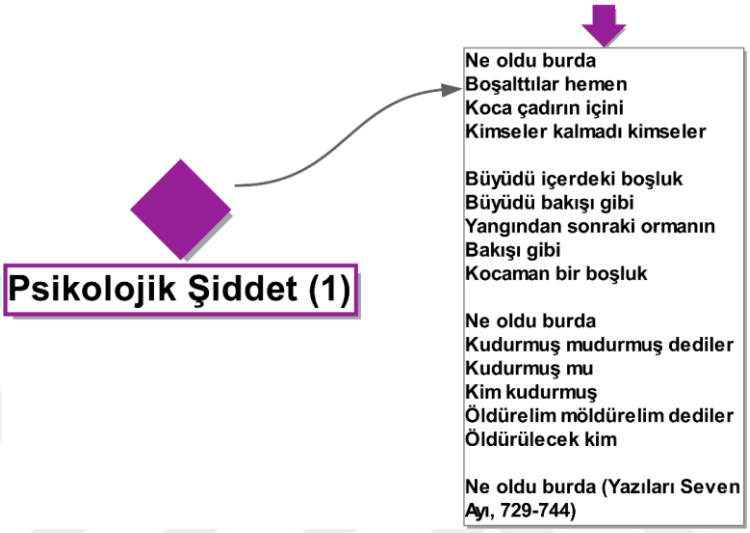

Şekil 78. Psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

4.3.10.3. Şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin bulgular

Çocuğa görelik ilkelerine ilişkin evrensel özellikler kategorisinde yer alan kodlu bölümlere yönelik oluşturulan şiddet alt kategorisine ilişkin şiddetin normalleştirilmesi kodlaması ve kodlu bölümleri Tablo 113'te ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Tablo 113. Evrensel Özellikler Kategorisinin Alt Kategorisi Olan Şiddete İlişkin Şiddetin Normalleştirilmesi Kodlaması ve Kodlu Bölümlerinin Gösterimi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	Kodlu Bölümler
			"Kudurmuş Diye Vurulmak
			Ne oldu burda
			Boşalttılar hemen
			Koca çadırın içini
			Kimseler kalmadı kimseler
			Büyüdü içerdeki boşluk

			Büyüdü bakışı gibi Yangından sonraki ormanın
Evrensel Özellikler	Şiddet	Şiddetin Normalleştirilmesi	Bakışı gibi Kocaman bir boşluk Ne oldu burda Kudurmuş mudurmuş dediler Kudurmuş mu Kim kudurmuş Öldürelim möldürelim dediler Öldürülecek kim Ne oldu burda “ (Dağlarca, 2020c: 64)
			“Bağırmalara İnlemeler Bağıra bağıra kurt kurt Koşuştular dört yandan Sirkin bakıcıları Upuzun sopalarla vurdular Ayaklarıma Omuzlarıma Kollarıma El ayalarıma İşte yalazdan çam yangınından Acılarım çiçek çiçek Vurdular sırtıma Göğsüme Karnıma Kasığıma İşte yalazdan çam yangınından Acılarım çiçek çiçek Vurdular uzun sopalarını

Kalın sopalarını vurdular
Oysa daha yeniydi etlerim
Yumuşaktı
İşte yalazdan çam yangınından
Acılarım çiçek çiçek”
(Dağlarca, 2020c: 60)

Şiddetin normalleştirilmesine ilişkin söylemler içerdiği saptanan şiirlerden birisi aşağıda örnek olarak verilmiştir ve açıklanmıştır.

“Avcılar
Anlatırdı anam
Tüfekleri varmış
Çizmeleri varmış
Deri ceketleri varmış
Bıçakları varmış
Kuş torbaları varmış
Kiminin
Köpekleri tazıları bile varmış
İnsanların en kötüsüymüş avcılar”
(Dağlarca, 2020c: 27)

“Yazıları Seven Ayı” kitabında yer alan “Avcılar” adlı şiirinin şiddetin normalleştirilmesine dair öğeler içerdiği saptanmıştır. “Avcıların tüfekleri varmış/ Bıçakları varmış” dizeleri bu duruma örnektir. Bu nedenle şiir şiddet alt kategorisinin şiddetin normalleştirilmesi kodlamasında yer almaktadır.

Şekil 79’da şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin incelenen kitaplarda kodlanan bölümlerin kodu ve kodlu bazı bölümleri sunulmuştur.

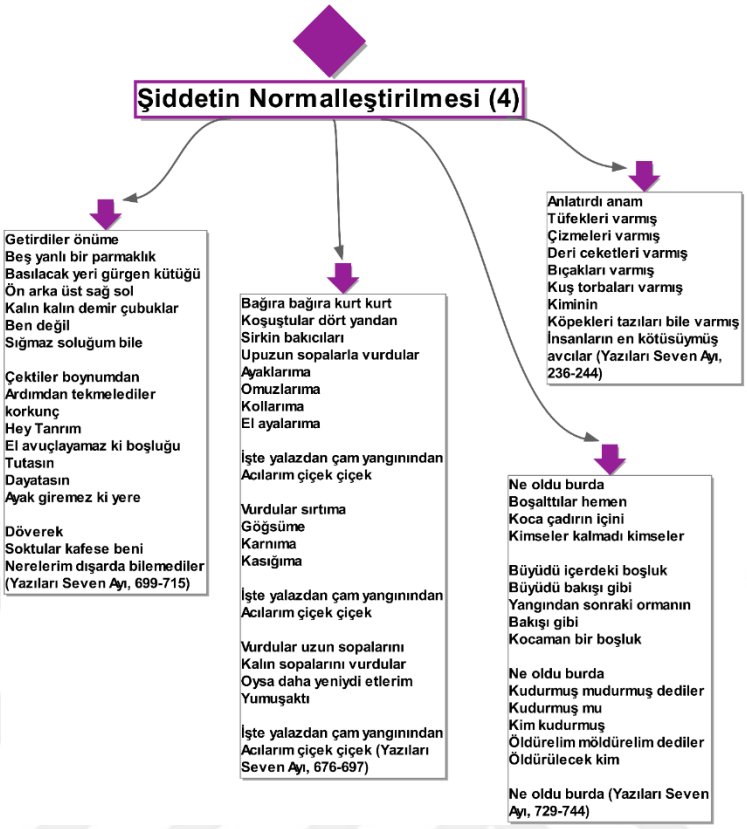

Şekil 79. Şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin kodlu bazı bölümler

Tablo 114. Şiddet Alt Kategorisinin Kodlarının Kitaplara Göre Yoğunluk Dağılımı

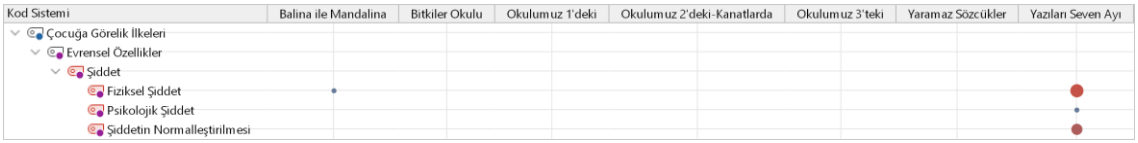

Şiddet alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, bazı kitaplarda şiddet alt kategorisinin kodlarının çok bulunduğu görülmektedir (Tablo 114). Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin en çok söylemin "Yazıları Seven Ayı" kitabında yer aldığı görülmektedir. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodlamanın ise yine "Yazıları Seven Ayı" kitabına ilişkin şiddetin normalleştirilmesi kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Şiddet alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan psikolojik şiddet içeren söylemler ise en yoğun olarak "Balina ile Mandalina" kitabında saptanmıştır (Tablo 114).

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirleri çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelemiştir. Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. İçerik analizi ile veriler çözümlenmiştir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı incelenmiştir.

Bu bölümde ulaşılan bulgular, ilgili alanyazın bağlamında tartışılacaktır. Tablo 10'da belirtilen özellikler çerçevesinde araştırmada incelenen yedi çocuk şiiri kitabının tartışmasına ilgili başlıklar altında yer verilecektir.

5.1. Biçimsel Özellikler Kategorisine İlişkin Tartışma

Araştırmanın çocuğa görelik ilkeleri izleğinin ilk kategorisi olan biçimsel özellikler kategorisine ilişkin 7 alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 11). Bu alt kategoriler; boyut, ciltleme, kapak, kağıt, sayfa düzeni, harfler ve resimdir. Her bir alt kategorinin kodları ayrı olarak aşağıda tartışılacaktır.

5.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin tartışma

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabı incelendiğinde, şiirlerin biçimsel özellikler bakımından incelenmesi sonucunda 272 görsel ile en çok sayfa düzeni alt kategorisinin bulunduğu görülmektedir (Tablo 12). Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin kod yoğunlukları; renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu kodu 93, sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodu 93 ve sayfa üzerindeki görsellerin oranı kodu 86 biçimindedir (Şekil 2). Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin en çok kodlanan görsellerin; renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu ile sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi kodları ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 2). "Renk, çizgi, harf ve boşluk uyumu" koduna ilişkin incelenen yedi kitabın resim-yazı oranları uygundur. Sayfadaki şiirler tek sütun biçimindedir. Sıkışık yazı

bulunmamaktadır. Şiirin dizeleri normal satır aralığı kullanılarak yazılmıştır. Dizeler kısa tutulmuştur. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bulunmaktadır. Sayfaların üst boşlukları 2 santimetre, sol tarafta bulunan yan boşlukları 1.5 santimetredir. Sayfa altındaki boşluklarda değişkenlik yer almaktadır. Alt boşluk oranı yedi kitapta en az 3 santimetre olarak belirlenmiştir. Kitaplarda yer alan resimlerde ve şiirlerin başlıklarında kitabın kapak renginde kullanılan renk kullanılmıştır. Renk, harf, resim, biçim, doku ve boşlukların uyumluluğu sayfanın yapısal açıdan bütünlüğünü oluşturur (Çer, 2016a). Kitapların görsel düzenlemelerinin bir bütünlük içerisinde sunulması, çocuğun kitaba odaklanabilmesine katkı sağlamaktadır. Böylelikle dikkat dağınıklığı sorunu yaşanmayabilir. Ayrıca sıkışık bir yazı düzeni ve sayfanın tamamının dolu olması her yaştaki okuyucu için kitaptan uzaklaşmasına neden olabilecek durumlardandır. Sever' e (1995) göre çocuk yapıtlarında, sayfalarda normal aralıklı satır kullanılmalıdır. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar yer almalıdır. Okumanın kolay olması amacıyla sayfalar tek sütun olarak düzenlenmelidir.

"Sayfa üzerindeki öğelerin yerleşimi" koduna ilişkin sayfada dizelerin ve görsellerin yerleşimi belirli ve orantılı bir biçimdedir. Ayrıca kitapların giriş sayfaları üzerine yerleştirilmiş bilgiler de sayfa üzerindeki diğer öğeler olarak değerlendirilmiştir. Her yedi kitabının kapağı açıldığında ilk sayfalarında şairin yaşamı ve yapıtları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Kitapların ikinci sayfalarında şairin aynı yayınevindeki kitaplarının listesi bulunmaktadır. Kitapların üçüncü sayfalarında şairin adı ve soyadı, kitabın adı, resimleyen bilgileri ve yayınevinin adına yer verilmiştir. Kitapların dördüncü sayfalarında yayınevi, baskı ve editör bilgileri bulunmaktadır. Beşinci sayfada içindekiler bölümü ve bölüm başlıklarından sonra şiirlere geçilmiştir. Sayfada bulunan karakterler açık, anlaşılır ve birbirleriyle ilişkili olmalıdır (Çer, 2016a). İncelenen kitapların sayfa üzerinde bulunan öğeleri anlaşılabilir bir biçimde düzenlenerek okuyucuya sunulmuştur. Sayfadaki her bir öğenin bulunduğu yerin bir anlamı vardır. Gereksiz ya da çok öğelere yer verilmediğinden karışıklık saptanmamıştır. Kitaplar içerisindeki öğelerin bulunduğu yerlerin incelenmesi sonucunda, kitabın okuyucusuna uygun hazırlandığı görülmektedir. İncelenen bu kod, çocuk kitaplarının seçiminde bakılması gereken önemli özelliklerden birisidir.

"Sayfa üzerindeki görsellerin oranı" koduna ilişkin 3 alt kod belirlenmiştir. Bu alt kodlar yeterli, büyük/fazla ve küçük alt kodlarıdır (Şekil 2). En çok bu alt kategoride "Yeterli" alt kodunun bulunduğu görülmektedir (Şekil 2). Sayfa üzerindeki görsellerin oranı koduna ilişkin alt kod yoğunlukları; yeterli kodu 65, büyük/ fazla kodu 12 ve küçük kodu 9 biçimindedir (Şekil 2). Yeterli alt kodu çalışmadaki bütün kitaplarda bulunmaktadır. Yeterli alt kodu en çok "Bitkiler Okulu" kitabında kodlanmıştır. Büyük/ fazla alt kodu "Balina ile Mandalina", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" ve "Yazıları Seven Ayı"

kitaplarında bulunmuştur. Büyük/ fazla alt kodu en çok “Bitkiler Okulu” kitabında bulunmaktadır. Küçük alt kodu “Balina ile Mandalina”, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 3’teki” kitaplarında yer almaktadır. Küçük alt kodu en çok yine “Bitkiler Okulu” kitabında bulunmaktadır (Tablo 17). Bu bağlamda çalışmada incelenen yedi kitabın sayfa üzerindeki görsellerinin çoğunluğu yeterli orandadır. Bu kitapların görselleri okuyucusuna uygun bir biçimde hazırlanmıştır.

İncelenen kodlara bakıldığında, çocuk yapıtlarında sayfa düzeninin içerisinde birçok öğenin bulunduğu görülmektedir. Çer’e (2016a) göre çocuk kitaplarında resim-metin ilişkisi, sayfadaki boşluklar ve bunların sayfada yer alan diğer öğeler ile oransal uyumu sayfa düzenini sağlayan bileşenlerdir. Bu açıklamanın tanıklığında; bu öğelerin birbiriyle anlamlı bir bütün oluşturması sonucunda kitabın değeri ortaya çıkabilmektedir.

5.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özellikler kategorisinin harfler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde; şiir kitaplarının görsellerinde en çok bulunan kodlar, harf karakterinin uygunluğu ve harflerin büyüklüğü olduğu görülmektedir. Harfler alt kategorisine ilişkin kod yoğunlukları, harf karakterinin uygunluğu kodu 93 ve harflerin büyüklüğü kodu 93 biçimindedir. Bu kodlamalara atanan görsellerin yoğunluğu eşittir (Şekil 2). “Harf karakterinin uygunluğu” koduna ilişkin incelenen yedi kitabın her birinde kullanılan yazı karakteri okuma kolaylığı sağlayacak niteliktedir. Şiirlerin yazımında tercih edilen yazı karakteri açık, anlaşılır ve yalındır. Harf karakteri ve büyüklüğü, çocuğun metni okuyabilmesi yönünden önemlidir. Yazı karakterinden dolayı sözcüklerin harfleri arasındaki boşlukların çok olması, okuma güçlüğüne neden olabilir. Bunun yanı sıra harf büyüklüğü görmeyi kolaylaştırmasına karşın okuma hızını düşürebilir. Bu nedenlerle, çocuk kitaplarında çocuğun algılamasını kolaylaştıran, açık, anlaşılır ve yalın harf karakterleri ve düzeyine uygun harf büyüklükleri kullanılmalıdır (Çer, 2016a). Bu bağlamda, kitaplardaki harf karakterlerinin sayfayı yerleşimi uygun olmalıdır. Yalnızca gösteriş amacıyla süslü, içiçe geçmiş, belirsiz harf karakterlerine yer verilmemelidir. Resimli çocuk kitaplarda kullanılan yazının, görsellerin anlattığı eylem ve söylemleri bozmadan yansıtmalıdır. İncelenen yedi şiir kitabında kullanılan harf karakteri uygun bulunmuştur.

“Harflerin büyüklüğü” koduna ilişkin incelenen yedi kitabın her birinde harf büyüklüğü 14 punto olarak kodlanmıştır. Çalışma içerisinde analiz edilen kitapların harf büyüklüğü aynı yoğunluktadır (Tablo 21). Şiirlerdeki harflerin büyüklüğü seslendiği okuyucuya göre

uygundur. Çocuk kitaplarında kullanılan punto büyüklüğü, çocuğun gelişim dönemine uygun olmalıdır (Gönen, 2000). İlkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri için hazırlanan çocuk kitaplarında harflerin büyüklüğü 12 puntodan küçük olmamalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri için ise kitaplarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir (Oğuzkan, 2006). Bu bakımdan, çocuk kitapları hazırlanırken kullanılan harfler 36-10 punto arasında değişmelidir. Çocuğun düzeyine uygun harf büyüklüğü kullanıldığında onlara algılama kolaylığı sağlanır (Çer, 2016a). Bu açıklamalar değerlendirildiğinde; Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabı, harfler alt kategorisine uygun nitelikler taşımaktadır. Bu kitaplar, ilkokul düzeyine uygun olarak nitelendirilen 36-10 punto arası harf büyüklüğü özelliğini taşıdığı için çocuğun rahatlıkla okuyabileceği kitaplar arasında yer alabilir.

5.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 132'sinin resim alt kategorisine ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir (Şekil 2). Resim alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde; şiirlerde en çok bulunan resim alt kategorisine ilişkin görsellerin, resimlerin ayrıntıları açık kılması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Resimlerin ayrıntıları açık kılmasına ilişkin 76 kodlama yapılmıştır. Bu kodu izleyen diğer yoğun kod, 27 kodlama ile kavramları tanıma olanağı sağlama kodudur. Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme koduna ilişkin 22 görsel ve resim alanı ve renklerin kullanımı ile ilgili 7 görsel kodlanmıştır (Şekil 2).

"Resimlerin ayrıntıları açık kılması" kodlaması; "Balina İle Mandalina", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler", "Okulumuz 1'deki, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki" ve "Bitkiler Okulu" kitaplarında bulunan resimlerin bütün ayrıntıları açık bir biçimde göstermemektedir. Çocuğun keşfetmesine olanak sağlamaktadır. Resimlerin ayrıntıları açık kılması koduna ilişkin en çok kodlama "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır (Tablo 27). Resimli çocuk kitapları, çocuğun ayrıntıları fark etmesi ve kavraması açısından en çok aranan ve sevilen kitap türleridir (Oral, 2000a). Bu bakımdan resimlerde bütün ayrıntıların bulunması, çocuğun kitapla bütünleşmesini engelleyebilecek durumlardan biridir.

"Kavramları tanıma olanağı sağlama" kodu incelenen yedi kitapta kodlanmıştır (Tablo 27). Bu kodun en çok kodlandığı kitaplar "Bitkiler Okulu" ve "Balina İle Mandalina" dır. Kavramları tanıma olanağı sağlama koduna ilişkin en az kodlamanın "Okulumuz 1'deki" kitabında olduğu görülmektedir (Tablo 27). Çalışmadaki kitaplarda yer alan şiirler,

çocuklara kavramları öğreterek onların varlıkları görsel kimlikleriyle tanımalarına olanak sağlamaktadır. Resim, sanatçının oluşturduğu içeriği, görünür yapan bir öğedir. Metinle birlikte düşünüldüğünde resim, anlamı tamamlayan, genişleten ve yeni anlamlar katan bir uyarandır (Sever, 2019a). Bu değerlendirmelerin tanıklığında, incelenen yedi şiir kitabının çocuğun gelişim dönemine uygun bir biçimde çalışmadaki resimler, çocuğun şiirleri anlayabilmesine olanak tanımaktadır.

"Düş kurma ve düşünme sorumluluğu verme" kodu, incelenen yedi kitapta yoğun bir biçimde bulunduğu görülmektedir (Tablo 27). Bu kod, incelenen kitaplar arasında en çok "Balina İle Mandalina" kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise "Yazıları Seven Ayı" kitabıdır (Tablo 27). Çocuk kitaplarında yer alan resimler, yoruma açık bir biçimde çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu vermelidir. Kitabın metin ve resimlerle anlattığı kurguya kendisi düş gücünden de eklemeler yapmasına zemin hazırlamalıdır. Bu nedenle çocuklar tarafından beğenilen kitaplar, metin ve resim bütünlüğü sağlanan ve düş kurma olanağı sunan kitaplardır. Çer'e (2016a) göre resim, çocuk gerçekliğiyle de örtüşmelidir. Resmin alımlanması çocuğun gelişim dönemi ile uyumlu olmalıdır. Bu açıklama ile birlikte çocuğun gelişim dönemleri dikkate alınmadan hazırlanan resimlerin düş kurma ve düşünme sorumluluğu veremeyeceği bilinmelidir. Bu bağlamda çalışmadaki yedi kitabın çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu verdiği belirlenmiştir.

"Resim alanı ve renklerin kullanımı" kodunun yoğunluğu analiz edilen bütün kitaplarda aynı olduğu saptanmıştır (Tablo 27). Çalışmadaki yedi kitapta resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplar niteliktedir. Resim bulunan sayfaların yaklaşık yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. 8 yaş ve üzerindeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda dörtte iki resim, dörtte iki de yazı kullanılmalıdır (Sever, 1995). Bu bağlamda çocukların gelişim dönemi göz önüne alındığında resim-yazı oranının uygun olduğu görülmektedir. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmesi bakımından bir süreklilik taşımaktadır. Çocuğun şiirle birlikte görsel okuma yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında resim, renk ve çizginin anlatım gücüne göre ritim ve devinim duygusu oluşturur (Çer, 2016). Bu bakımdan incelenen kitaplarda resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Renklendirmede kullanılan renk; kitap kapağı, şiir başlıkları, çizimlerin anımsattığı renkler ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kitabın çizimleri bu yaş dönemindeki çocukların çizebileceği niteliktedir. Resimde kullanılmış çizgiler yalın ve anlaşılır özelliktedir.

5.1.4. Kağıt alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 107'sinin kağıt alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir (Şekil 2). Kağıt alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, şiirlerde en çok bulunan kağıt alt kategorisine ilişkin görsellerin, görsellerin belirgin kılınması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir. Görsellerin belirgin kılınması kodu ile ilgili 76 kodlama bulunmaktadır. Bu kodlamayı izleyen diğer kodlar görsellerin belirgin olmaması kodu 17, sayfaların dayanıklılığı kodu 7 ve kağıt türü kodunun alt kodu olan 1. hamur kağıt kodu 7 biçimindedir (Şekil 2).

"Görsellerin belirgin kılınması" koduna ilişkin en çok kodlama "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise "Balina İle Mandalina" kitabıdır (Tablo 33). Çalışmada yer alan her bir kitabın genel olarak değerlendirilmesi sonucunda kullanılan kağıdın, görsellerdeki karakterleri ve bu karakterlerin birbirleriyle ilişkilerini açık ve belirgin kıldığı saptanmıştır. Çocuk kitaplarında kullanılacak kağıdın niteliği, çocuğun okuma alışkanlığını sürdürebilmesi yönünden önemlidir (Çer, 2016b). Bu nedenle çocuk kitapları hazırlanırken görsellerin belirginliğini kaybettirmeyecek özellikte kağıt seçilmelidir.

"Görsellerin belirgin olmaması" kodunun kodlandığı kitaplar "Bitkiler Okulu" ve "Balina İle Mandalina" kitabıdır. "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 3'teki" ve "Yaramaz Sözcükler" kitaplarında bu kodun olmadığı belirlenmiştir. Yoğunluk bakımından sırasıyla "Bitkiler Okulu" ve "Balina İle Mandalina" kitabından az oranda görsellerin belirgin olmadığı saptanmıştır. Bu durumun şiirde yer alan görsellerin, kağıdın rengi ile uyumsuzluk oluşturduğu olarak değerlendirilebilir. Kağıt, çocuğa alımlama kolaylığı sağlamalıdır. Nitelikli ve dayanıklı olmalı, renkler ve yazılar net görünebilmelidir. Çocuğun algılamasını engel olacak nitelikler barındırmamalıdır (Çer, 2016b).

"Sayfaların dayanıklılığı" kodunun incelenen bütün kitaplarda aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinin sayfaları hemen yırtılmayacak düzeyde ve uzun süre kullanıma dayanıklı ve niteliklidir. Çocuk kitaplarında kullanılacak kağıt dayanıklı, rengi mat, parlak olmayan türden olmalıdır (Güleryüz, 2013; Nas, 2004; Oğuzkan, 2006).

"Kağıt türü" kodunun "1.hamur kağıt" alt koduna ilişkin yoğunluk, analiz edilen bütün kitaplarda olduğu saptanmıştır. Analiz edilen kitaplarda gözü yormayan nitelikte 1.hamur kağıt kullanılmıştır. Bu kağıt türü dayanıklıdır. Bununla birlikte sayfadaki resimler ve yazılar kağıdın arkasından görülmemektedir. Çocuk kitaplarında kağıdın nitelikli ve ağır gramajlı olması gerekir. Böylelikle kitaptaki resimler net ve güzel çıkar (Gönen, 2000; Nas,

2004, Oğuzkan, 2006). Bu bakımdan çalışmada yer alan yedi kitabın her birinin sayfalarının dayanıklı olduğu saptanmıştır. Bu kitaplarda, çocuğa algılama güçlüğü yaşatacak düzeyde mat, ince, parlak, kuşe ya da 2.hamur kağıt kullanılmamıştır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabı incelendiğinde kağıt türü, uygun nitelikler taşımaktadır. Çocuğun kitap okuma isteğini bu bakımdan desteklemektedir.

5.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 33'ünün kapak alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir (Şekil 2). Kapak alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, kapak alt kategorisine ilişkin kodlardan en yoğun olarak kapak türü ve alt kodu olan karton kodu kodlandığı görülmektedir. Kapak alt kategorisine ilişkin kod yoğunlukları; kapak türü karton alt kodu 7, içeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodu 7, merak ve keşfetmeye yöneltici etki kodu 7, görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodu 4, zemin-fon ilişkisi kodu 4 ve renk ve çizgi uyumu kodu 4 biçimindedir (Şekil 2).

"Kapak türü" kodunun "Karton" alt koduna ilişkin elde edilen bulguların çalışma içerisinde yer alan toplam yedi kitapta da aynı olduğu görülmektedir (Tablo 41). Araştırmada yer alan kitaplar için kapak türünün karton olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, incelenen yedi şiir kitabının da kapakta kullanılmış olan gereç türü kartondur. Küçük yaştaki çocuklar için kapaklar kalın mukavva ya da bezden yapılmalıdır. Kapağın plastik kaplama ile kaplanması yırtılmasını önler. Daha büyükler için ise kalın karton ve mukavvadan hazırlanması gerekir (Gönen, 2000; Nas, 2004). Kitap kapaklarının dayanıklı maddelerden yapılması, kitapların ömür boyu saklanabilmesini sağlayabilir. Bu bakımdan incelenen yedi kitabın kapağının kartondan yapılması, kitapların seslendiği yaş düzeyine göre uygundur. Böylelikle çocuk, kitabını uzun süre saklayabilir ve kitaplık oluşturmak isteyebilir.

"İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları" kodu analiz edilen bütün kitaplarda aynı yoğunlukta bulunmaktadır (Tablo 41). İçeriğe ilişkin sezinletici ipuçları kodlamasına yönelik kodlanan görsellerden çalışma içerisinde yer alan yedi kitabın ön ve arka kapaklarındaki bilgiler incelenmiştir. İncelenen her kitabın ön kapağındaki çizimler, kitabın konusu ile uyumludur. Ön kapakta genel olarak kitabın adı, yazarı, yayınevi ve baskı sayısı bilgilerine yer verilmiştir. Arka kapak kısmında kitap dizisinin sayısı, kitabın kısa tanıtımı, kitap içerisinden bir şiir örneği ve küçük bir alanda çizime yer verilmiştir. "Yaramaz Sözcükler" kitabı dışında kalan altı kitapta da kitabın arka kapağında

resimleyen bilgisi sunulmuştur. Ayrıca arka kapağın sol alt köşesinde bulunan yaş cetveli "Balina İle Mandalina", "Yazıları Seven Ayı" ve "Bitkiler Okulu" kitaplarında verilmiştir. Bu kitapların 7,8 ve 9 yaş aralığında bulunan okurlara seslendiği yaş cetveli üzerinde belirtilmiştir. Çocuk, kapaktan edindiği algıyla, kitabın içeriğine bakmak isteyebilir (Çer, 2016a). Bu nedenle kapakta bulunan bilgiler ve öğeler çocuğun ilgisini çekebilmelidir. Bunun yanı sıra kapağın, kitap ile ilgili ipuçları da bulundurması gerekmektedir. Çalışmadaki yedi kitabın her birinde kapağın çizimleri ve kapakta yer alan bilgiler bir bütün olarak sunulmuştur. Kapak, kitabın konusu ile bağlantılı ve çocukta okuma isteği uyandıracak biçimde olmalıdır (Sever, 1995). Bu bağlamda incelenen kitapların, içerikte işlenen konusu ile kapaktaki konuların da uyumlu olduğu saptanmıştır. Bu öğelerle incelenen her bir kitabın içeriğine yönelik sezinletici ipuçları verdiği görülmektedir.

"Merak ve keşfetmeye yöneltici etki" kodu analiz edilen bütün kitaplarda aynı yoğunlukta bulunmaktadır (Tablo 41). Çalışma içerisinde yer alan toplam yedi kitabın biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin merak ve keşfetmeye yöneltici etki koduna ilişkin elde edilen bulguları değerlendirildiğinde, kodlanan kapaklarda yer alan görseller okuyucuya merak ve keşfetmeye yöneltici etki sunduğu saptanmıştır. Araştırmada yer alan kitapların kapaklarında ilgi çekici görsellere yer verilmiştir. Kapaktaki görseller okuyucusunda okuma isteği uyandırmaktadır. Ayrıca düşündürücü öğeler barındırarak çocuğun düş gücünü desteklemektedir. Çer'e (2016a) göre çocuğu yansıtmayan ve onların ilgisini karşılamayan bir kapak, duyuşsal anlamda çocuğun kitaba yönelmesini engelleyebilir. Bu açıklamanın tanıklığında kapak, kitabı tanıtırken okurunu da heyecanlandırmalıdır. Kitap ile ilgili her detayı barındıran bir kapak, alıcının merakını zayıflatabilir. Bu durumun, kitap kapaklarının anlaşılır, net ve çarpıcı öğelerle hazırlanması ile önüne geçilebilir.

"Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması" kodu, "Balina İle Mandalina", "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında kodlandığı görülmektedir (Tablo 41). Görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması kodunun bulunduğu bu kitapların kapağında çocuğun bilişsel düzeyine uygun açık ve anlaşılır nitelikteki görseller kullanılmıştır. Görseller karmaşaya yol açmayacak bir biçimde uyum içindedir. Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin görsellerin anlaşılabilir nitelikler barındırması koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda, "Yazıları Seven Ayı" ve " Balina İle Mandalina" kitaplarının kapağındaki görsellerin anlaşılabilir olduğu görülmektedir. Bu kodun bulunmadığı kitapların kapaklarında, çizimlerin yeterli oranda belirgin ve anlaşılır olmadığı görülmektedir. Görseller karmaşaya yol açabilecek bir biçimde çizilmiştir.

“Zemin-fon ilişkisi” kodu “Balina İle Mandalina”, “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında kodlandığı görülmektedir (Tablo 41). Zemin ve fon ilişkisi kodunun bulunduğu bu kitapların kapağındaki zemin-fon ilişkisinin uyumu, üstündeki görseli belirgin kılacak düzeydedir. Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin zemin ve fon ilişkisi koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 3’teki”, “Bitkiler Okulu”, ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarının kapağında zemin ve fon ilişkisinin uyumlu olmadığı görülmektedir. Bu kodun bulunmadığı kitapların kapağındaki zemin-fon ilişkisi, üstündeki görseli yeterli oranda belirgin kılmamaktadır. Bu kitapların farklı varlıklarda aynı rengin kullanılması ile zemin-fon ilişkisinin bozulduğu saptanmıştır.

“Renk ve çizgi uyumu” kodu “Balina İle Mandalina”, “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında kodlandığı görülmektedir (Tablo 41). Renk ve çizgi uyumu kodunun bulunduğu bu kitapların kitabının kapaklarındaki canlı renkler ile yalın ve devingen çizgiler oluşturulmuştur. Kitapların kapakları doku, renk ve çizgi bakımından dengededir. Biçimsel özellikler kategorisindeki kapak alt kategorisinin renk ve çizgi uyumu koduna ilişkin çalışma içerisinde yer alan “Okulumuz 3’teki”, “Bitkiler Okulu”, ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarının kapaklarının doku, renk ve çizgi bakımından yeterli dengeyi sağlayamadığı saptanmıştır. Bu kodun bulunmadığı kitapların kapaklarına resmedilen görseldeki varlıklarda aynı renkler kullanılmıştır. Görseldeki aynı renk ve dokuların bir denge oluşturmadığı görülmektedir.

5.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özellikler kategorisinin 14 görselinin boyut alt kategorine ilişkin görseller olduğu belirlenmiştir. Boyut alt kategorisine ilişkin kod yoğunlukları, çocuğun ilgisini devindirme kodunda 7 ve kitabın kolay taşınabilirliği kodunda 7 biçimindedir (Şekil 2). “Çocuğun ilgisini devindirme” koduna ilişkin incelenen yedi kitap boyut olarak çocuğun ilgisini devindirmektedir. Aynı zamanda çalışmadaki kitapların aynı boyutlarda olması nedeniyle çocuğun kitaplık oluşturabilmesine uygundur. Bundan dolayı çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden kolaylıkla taşımaya ve kitaplık düzenlemesine de uygun olması gerekir (Sever, 1995).

“Kitabın kolay taşınabilirliği” koduna ilişkin incelenen yedi kitabın boyutları 13.5 X 19.5 cm’dir. Boyutları normal büyüklüktedir. Oğuzkan’a (2006) göre çocuk kitapları 16 x 23 cm. büyüklüğünde olması normal olarak değerlendirilmektedir. Belli bir seriden oluşan kitapların aynı boyutta ve ağırlıkta olması, kitaplık oluşturmak isteyen çocuklar için

oldukça önemlidir. Bu bakımdan, çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında ve evinde bir kitaplık oluşturma isteği uyandırmasında kitabın boyutunun önemli olduğu görülmektedir. İncelenen yedi kitabın çocuğun ilgisini devindirme özellikleri taşıması ve boyutunun sayısal olarak alanyazında belirtilen normal aralıklara yakın değerde olması çocuğun kitaplara ilgisini arttıracağı düşünülmektedir.

Boyut alt kategorisine ilişkin kodların kitaplara göre dağılımı değerlendirildiğinde, çalışmada incelenen her kitapta çocuğun ilgisini devindirme ve kitabın kolay taşınabilirliği kodlarının aynı yoğunlukta olduğu saptanmıştır (Tablo 45).

5.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin tartışma

Biçimsel özelliklere ilişkin görsellerden 14'ünün ciltleme alt kategorisi ile ilgili görseller içerdiği görülmektedir (Şekil 2). Ciltleme alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, ciltleme alt kategorisine ilişkin kodların eşit yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ciltleme alt kategorisi ile ilgili kod yoğunlukları, cildin dayanıklılığı kodu 7 ve ciltleme türü kodunun tutkallama alt kodu 7 biçimindedir (Şekil 2).

"Cildin dayanıklılığı" kodlamasına yönelik tüm kitapların dayanaklığı olduğu saptanmıştır. Çocuğun uzun süre kitapla etkileşimini sağlayabilecek nitelikler barındırmaktadırlar. Kitabın dış görünüşünün çekiciliği, sayfalarının uzun süre dağılmadan bir bütün olarak kalabilmesiyle mümkündür. Bu nedenle, sağlam bir ciltleme, kitabın görsel çekiciliğinin ve dış görünüşünün uzun süre dayanmasını sağlamalıdır (Çer, 2016a). Ciltlemesi dayanıklı olan kitaplar çocuk ile her yere gidebilir. Sağlam cilt, çocuğun kitabı istediği gibi karıştırmasına ve kullanmasına olanak sağlar. Eğer çocuk kitap ile özgürce iletişim kurabiliyorsa kitaba olan sevgisini sürdürür.

"Ciltleme türü" kodunun alt kodu olan "Tutkallama" kodlamasına ilişkin çalışmada yer verilen yedi kitabın da tutkallama yöntemi ile ciltlendiği saptanmıştır. İncelenen yedi kitabın ciltleme türü tutkallamadır (Tablo 49). Kitabı okuyacak çocuğun gelişim sürecine dikkat edilmeden bütün çocuklara aynı tür ciltlemeyle seslenen kitaplar hazırlamak çocuğa uygun olmayabilir. Erken dönemde çocuklar için hazırlanacak kitapların iplikle dikilmesi gerekir (Çer, 2016a). İncelenen kitaplar ilkokul düzeyinde bulunan okuyucuya seslendiği için çocuğun sağlığını olumsuz etkileyebilecek maddelerden ciltleme yapılmadığı saptanmıştır.

5.2. İçerik Özellikleri Kategorisine İlişkin Tartışma

Araştırmanın çocuğa görelik ilkeleri izleğinin ikinci kategorisi olan içerik özellikler kategorisine ilişkin 4 alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 50). Bu alt kategoriler; dil ve anlatım, konu, karakter ve iletidir. Her bir alt kategorinin kodları ayrı olarak aşağıda tartışılacaktır.

5.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin tartışma

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabı incelendiğinde, içerik özellikleri kategorisinin ilk alt kategorisi olan dil ve anlatım için analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde en yoğun olarak saptanan alt kategori olduğu görülmektedir (Şekil 33). Dil ve anlatım alt kategorisinin 3 kodu bulunmaktadır. Yoğunluk bakımından kodların sıralaması; yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması, Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması ve devingen bir anlatıma yer verilmesi biçimindedir (Şekil 34).

Dil ve anlatım alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin söylemlerin yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 33). "Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması" kodu, çalışma içerisinde bulunan bütün kitaplarda bulunmaktadır (Tablo 56). Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu ile ilgili en çok kodlama, "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında yer almaktadır (Tablo 56). "Bitkiler Okulu" kitabındaki " 3 Arkadaşlık" şiiri, yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu için örnek verilmiştir: **"**Ağacın biri/ Yükselir toprak tadında/ Elma koparırsınız ondan/ Ağacın biri/ Sallanır toprak tadında/ Armudu alırsınız iki yaprak arasından/ Ağacın biri/ Eğilir toprak tadında/ Dallarından kiraz toplarsınız" (Dağlarca, 2020a: 46). Bu dizeler incelendiğinde şiirde yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanıldığı görülmektedir. Açık, yalın ve anlaşılır sözcük ve tümceler yer almaktadır. Çocuk yayınlarında kısa ve yalın tümceler kurulmalıdır. Tümcelerde edilgen çatılı eylemler yerine etken çatılı eylemler kullanılmalıdır (Güleryüz, 2013; Nas, 2004; Oğuzkan, 2006; Sever, 1995). Başka bir deyişle çocuk kitaplarında dil, yalın, açık ve anlaşılır olmalıdır. Bunun yanı sıra çocuğun karmaşık dilsel yapıları da algılayabildiği göz önünde bulundurmalıdır (Çer, 2016a). Bu açıklamaların tanıklığında, şiirlerde yer verilen tümceler anlaşılır düzeyde olmalıdır. Tümceler, kısa ve açık kurulurken çocuğa doyum sağlayamayacak kadar kolay sözcüklere yer verilmemelidir. Yukarıdaki örnek ile birlikte çalışmada incelenen yedi şiir kitabının dizelerinde yalın ve anlaşılır sözcükler kullanıldığı saptanmıştır. Bu öğenin incelenen kitaplarda bulunması, çocuğun şiir sevgisini desteklemektedir.

Tokcan'ın (2017) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısıdan İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirlerinde çocuk duyarlığının olduğu görülmüştür. Şairin şiirlerini yalın bir anlatımla sunduğu belirtilmektedir. Örnek verilen araştırma, benzer sonuçlar bulunduğu için bu çalışmamızı destekler niteliktedir.

"Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması" kodu çalışmada incelenen bütün kitaplarda bulunmaktadır (Tablo 56). Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda", "Okulumuz 1'deki" ve "Balina İle Mandalina" kitaplarında kodlanmıştır (Tablo 56). "Balina İle Mandalina" kitabında yer alan "Öneri" şiiri Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu için örnek verilmiştir: **"**Ülkesine götüreceğim Mandalinamı/ Üşümen bitsin diye/ Sevdiklerine ulaşasın diye/ Senin mutluluğunu/ Senden çok seviyorum diye./ İster misin?" (Dağlarca, 2019: 57). Bu dizelerde Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatıldığı görülmektedir. Bu dizelerdeki dil ve anlatım, Türkçenin söyleyiş güzelliğini, anlatım olanaklarını, sözvarlığını ve inceliklerini duyumsatmaktadır. Çocuk kitapları, çocuğa göre durumlar kurgulayarak Türkçenin anlatım gücünü hissettirir (Sever, 2019). Çocuğun ilk yıllarından başlayarak çocuk kitapları, onların Türkçenin anlatım gücünü ve söyleyiş güzelliklerini duyumsamalarına olanak oluşturulmalıdır (Çer, 2016a). Bu bağlamda çalışmada incelenen yedi şiir kitabı, dizelerinde barındırdığı ince söyleyişler ve sözvarlığıyla Türkçenin anlatım olanaklarını şiir yoluyla çocuğa duyumsatmaktadır. İlkokulu düzeyine seslenen bu kitaplar ile birlikte çocuk, anadilinin güzellikleriyle büyüyebilme olanağı bulmaktadır.

"Devingen bir anlatıma yer verilmesi" kodu çalışmadaki yedi kitapta da bulunmaktadır (Tablo 56). Devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu en çok "Bitkiler Okulu" ve Balina İle Mandalina" kitaplarında kodlanmıştır (Tablo 56). "Balina İle Mandalina" kitabında yer alan "Demirin Öyküsü" şiiri devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu için örnek verilmiştir: "O ne ki/ Hışır hışır/ Bir gürültüyle uyanıvermişti çocuk/ Sanki çıldırmıştı/ Salatalık tarlası/ Güneşten kavrula kavrula" (Dağlarca, 2020a: 56). Bu dizeler, dil ve anlatım bakımından devingen bir anlatım içermektedir. Örnek verilen dizelerde ses yinelemeleri, uyaklı yapılar, kısa tümceler ve eylem tümceleri ile devingen bir anlatıma yer verilmiştir. 0-2 yaş döneminde resimli öykü kitaplarındaki ninniler, masallar, öyküler, şiirler vb. devingen söyleyiş özelliği ile çocuğa anadilinin söyleyiş güzelliklerini sezdirir (Çer, 2016a). Bu durum çocuğun yaş dönemleri ilerledikçe yerini farklı metin türleri de eklenerek sürdürmesi düşünülür. Çalışmadaki ilkokul yaş dönemine seslenen şiir kitapları çocuğun,

anadilinin devingen anlatımından yararlanabilmesini sağlayacak nitelikler barındırmaktadır.

5.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin tartışma

Konu alt kategorisinin 4 kodu bulunmaktadır. Konu alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, şiirlerde en çok bulunan konu alt kategorisine ilişkin söylemlerin kavramların anlaşılabilirliği kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 38). Yoğunluk bakımından kodların sıralaması; kavramların anlaşılabilirliği, kavramların anlaşılmaması, dikkat çekici öğelere yer verilmesi ve olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi biçimindedir (Şekil 38).

"Kavramların anlaşılabilirliği" kodu en çok "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır (Tablo 62). "Bitkiler Okulu" kitabında yer alan " Kırdaki Gün" şiiri kavramların anlaşılabilirliği kodu için örnek verilmiştir: "Ağaçlar esen yeli sever/ Esen yel/ Ağaçları sever/ Kuş/ İkisini birden sever/ Çocukların hepsi/ Üçünü birden sever" (Dağlarca, 2020a: 50). Bu dizelerdeki kavramların okuyucuya anlaşılır bir aktarım yapmaktadır. Örnek verilen dizelerde yaşamın içinden somut, bilinen, kolay ve anlaşılır kavramlara yer verilmiştir. Nitelikli çocuk yayınları, çocuklara bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlar içeren kültürel bir çevre oluşturur. Çocuksuluğa yer verilmeden işlenen konular ile çocukların ilgileri kitaplara çekilebilir (Sever, 2019a). Bu değerlendirmenin ışığında; çocuk kitaplarında işlenen konuların, anlaşılır kavramlarla sunulması çocuğun kitaplarla olan iletişimini arttırabilir.

"Kavramların anlaşılamaması" kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitaplarında bulunmaktadır (Tablo 62). "Yaramaz Sözcükler" kitabında yer alan "Ağaran Gün Töreni" şiiri kavramların anlaşılamaması kodu için örnek verilmiştir: "Sarmaşık/ Göğe akar su gibi/ Karabaş uyanıktır uyurken bile" (Dağlarca, 2020b: 42). Bu dizeler okuyucu tarafından anlaşılmayacağını düşündüren söylemler taşımaktadır. Bu dizelerde somut, kolay ve anlaşılır olmayan bir anlatım bulunmaktadır. Kavramların anlaşılamaması kodu, incelenen şiir kitaplarında çok bulunmamakla birlikte bazı şiirlerde az oranda bulunduğu saptanmıştır. Bu kodun analiz edilen kitaplarda az oranda bulunması, genel anlamda kitaplarda yer alan kavramların anlaşılabilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

"Dikkat çekici öğelere yer verilmesi" kodu çalışmadaki bütün kitaplarda belirli yoğunlukta bulunmaktadır. Bu kod en çok "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında bulunmaktadır (Tablo 62). "Bitkiler Okulu"

kitabında yer alan “Soluk Almak” şiiri dikkat çekici öğelere yer verilmesi kodu için örnek verilmiştir: “Bitkiler soluk almasa/ En küçük yeşilden/ En büyük ağaca dek/ Bitkiler soluk almasa/ Duruverir/ Yeryüzündeki öteki yaşamların hepsi” (Dağlarca, 2020a: 43). Bu dizelerde dikkat çekici öğeler yer almaktadır. Şiirde insan yaşamında bitkilerin önemine değinildiği görülmektedir. Bitkilerin yaşam için öneminin anlatıldığı bir konunun işlendiği bu şiirde konu farklı ve şaşırtıcı öğelerle desteklenmiştir. Kitabın içeriği çocuğun ilgilerini devindirip onun düşünme, düş kurma, eğlenme gereksinimlerini karşılamalıdır (Sever, 2006). Bu bakımdan incelenen yedi şiir kitabında işlenen konuların, çocuğun ilgisini çekebilecek öğeler barındırması ile çocuk okuyucuya dikkatini kitaba çekebilme olanağı tanınmaktadır.

“Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi” kodu çalışmadaki bütün kitaplarda belirli yoğunlukta bulunmaktadır. Bu kod ile ilgili en çok kodlama, “Balina İle Mandalina” ve “Okulumuz 3’teki” kitabında yer almaktadır (Tablo 62). “Bitkiler Okulu” kitabında yer alan “Yaramazlığın Başlaması” şiiri olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi kodu için örnek verilmiştir: “Gülüyordu hepsi/ Bitkilerin/ Aldırmıyordu lahana kat kat/ Gösteriyorlardı birbirlerine/ Yüzlerinde hem sevgi/ Hem alay” (Dağlarca, 2020a: 11). Bu dizelerde olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmiştir. Şiirdeki dizelerde sevgi, mutluluk, alay gibi duygular sezinletilmektedir. Konular çocuklara içten ve sıcak gelmelidir. Onlara temelinde sevgi anlayışını yansıtmalıdır (Çer, 2016a). Bu düşünceden yola çıkıldığında, çocuk kitaplarında yaşama ilişkin her duyguyu tanıyabileceği konulara çocuğun gelişim dönemine uygun olarak yer verilebilir. Çalışmadaki kitaplar değerlendirildiğinde, kitapların geniş bir konu aralığı bulunmaktadır. Bu konuların içerisinde yaşama ilişkin birçok duyguya da yer verilmiştir. Bu durum incelenen kitapların her birinde çocuğun kendini bulabileceği bir şiirin olabileceğini göstermektedir.

5.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin tartışma

Karakter alt kategorisinin 4 kodu bulunmaktadır. Karakter alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde, şiirlerde en çok bulunan karakter alt kategorisine ilişkin söylemlerin kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 43). Yoğunluk bakımından kodların sıralaması; kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi, başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği, karakterlerin devingen olması ve sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması biçimindedir (Şekil 43). “Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi” kodunun en çok “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 1’deki” kitaplarında bulunduğu görülmektedir (Tablo 68). “Bitkiler

Okulu" kitabında yer alan "Yapraklar" şiiri kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodu için örnek verilmiştir: "Dinliyor öğretmeni/ Dinliyor resimleri/ Dinliyor çocukları/ Dinliyor harfleri bile/ Sanki değişiyor/ Yaprakları daha pırıl pırıl" (Dağlarca, 2018c: 28). Bu dizelerde kişiselleştirilmiş karakterlere yer verilmiştir. Şiirde yaprakların kişileştirildiği görülmektedir. Çocuk edebiyatında kahramanlar, çocuk, yetişkin, kişileştirilmiş hayvanlar, gerçek hayvan, bitkiler, nesneler ya da makineler olabilir (Gönen, 2000; Sever, 2019; Temiz, 2018; Tuncer, 2000a). Bu bağlamda çocuğun bildiği hayvan ya da bitki türlerinin kitaplarda karakter olarak bulunması ve bu karakterlerin kişileştirilmesi, çocuğun kitaba ilgi duymasını sağlayabilir.

"Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği" kodunun belirli yoğunlukta incelenen bütün kitaplarda bulunduğu saptanmıştır. Bu kodun en çok "Bitkiler Okulu", "Balina İle Mandalina", "Okulumuz 1'deki" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitaplarında bulunmaktadır (Tablo 68). "Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "Öykünmek" şiiri başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği kodu için örnek verilmiştir: "Güneş'e Ay'a öykünmüştü" ve "Mutlulukla doluydu yürekleri/ İkisinin de" (Dağlarca, 2020a: 28). Örnek verilen dizelerde başkarakterin duygularının ve eylemlerinin açık ve belirgin olduğu saptanmıştır. Şiirde yer alan başkarakter, duygularını açık bir biçimde dile getirdiği için inandırıcı ve içtendir. Kitaplarda kahramanların fiziksel ve duyuşsal özellikleri iyi kurgulanmalıdır. Kahramanın öyküdeki olaylara yön verme biçimi, çocuğu kahramanla özdeşim kurmaya yönlendirir (Çer, 2016a). Bu bakımdan, çocuk yapıtlarında karakterlerin özellikleri iyi kurgulanmalıdır; çünkü kahramanın kitaplardaki yeri, yaşama bakış biçimi, sorunları çözme yöntemleri ve davranışları ile çocuklar bağdaşım kurabilirler.

"Karakterin devingen olması" kodu en çok " Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı" ve "Balina İle Mandalina" kitaplarında bulunmaktadır (Tablo 68). "Balina İle Mandalina" kitabında yer alan "Gemiler Oyunu" şiiri karakterin devingen olması kodu için örnek verilmiştir: "Gemiler bir beşik/ Çocuk dalgaların/ Gülerek oynadığı." (Dağlarca, 2019: 14). Örnek verilen bu dizelerde karakterlerin devingen olduğu saptanmıştır. Dizelerde karakterlerin gülünç, değişim ve dönüşüme açık olduğu görülmektedir.

"Sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması" kodu çalışmadaki her kitapta belirli yoğunlukta yer almaktadır. Bu kod en çok "Balina İle Mandalina" kitabında kodlanmıştır (Tablo 68). "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında yer alan "Koşu" şiiri sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması kodu için örnek verilmiştir: "Koşunca bütün çocuklar/ Ben de koşarım/ En hızlı/ Bilirim/ Koşuyordur Atatürk'ümüz en önde/ En hızlı" (Dağlarca, 2018b: 17). Bu dizelerde sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılandığı saptanmıştır. "Atatürk'ümüz en önde en hızlı" söylemi bu duruma örnektir. Çocuklar, karakterin olaylar

içerisinde sergilediği eylemleri önemsemektedir (Çer, 2016a). Bu bilgilerin tanıklığında çocuk, okuduğu kitabın karakterinden yola çıkarak yaşamındaki duyguları sorgulayabilir. Bazı duygularını kitabın da karşılamasını isteyebilir. En temel duygulardan olan sevgi ve güven gereksinimlerini karşılayan kitaba çocuğun daha ilgi duyması beklenebilir. Bu nedenle çocuklar için hazırlanan kitaplarda, önemli bu iki duyguya yer verilmesi çocuğun gelişimi bakımından önemlidir.

Eryeşil'in (2015) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler* adlı yüksek lisans tezinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın, şiirlerinde en çok sevgi değeri üzerinde durduğunu belirtmektedir.

Tokcan'ın (2017) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısıdan İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı şiirlerinde en çok işlenen duygunun "sevgi" olduğu bulunmuştur.

Yukarıda verilen araştırma örneklerinde olduğu gibi bu çalışmamızda da şairin şiirlerinde çocuğun sevgi gereksinimlerini karşılayan dizeler bulunmaktadır. Bu bakımdan alanyazındaki araştırmalarla benzer sonuçlar elde edildiği için bu çalışmamız desteklenmektedir.

5.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin tartışma

İleti alt kategorisinin 2 kodu bulunmaktadır. İleti alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan ileti alt kategorisine ilişkin söylemlerin insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 48). Yoğunluk bakımından kodların sıralaması; insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi ve öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu biçimindedir (Şekil 48). "İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi" kodunun en çok "Bitkiler Okulu", "Balina İle Mandalina" ve "Yaramaz Sözcükler" kitaplarında bulunduğu görülmektedir (Tablo 72). "Bitkiler Okulu" kitabında yer alan "Çayırlar Boyu Soluklarımız" şiiri insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodu için örnek verilmiştir: "Havayı arı kılan yeşildir ya/ Nerde olursa olsun/ Yeşildir/ Seven bizi" (Dağlarca, 2020a: 44). Bu dizelerde insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verildiği saptanmıştır. Örnek verilen dizelerde özellikle doğa sevgisi vurgulanmaktadır. Yazar kitabında, karakterlerin davranışlarıyla, düşünceleriyle insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlık kazandıracak iletileri sezinletmelidir (Çer, 2016a). Bu bağlamda incelenen şiir kitaplarda insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi, çocuk okuyucu bakımından bu konuya duyarlık kazandırabilecek nitelikte olduğu görülmektedir.

Yeşilyurt'un (2010) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerindeki Temalar* adlı doktora tezinde şairin şiirlerinde Allah'a, insana, hayvana, bitkiye ve nesneye sevgi izleklerinin işlendiği belirtilmiştir. Ayrıca tezde bütün varlıkların birbirleriyle "yeryüzü kardeşliği" içinde yaşamasını istediği sonucu bulunmuştur. Evrenin kaynağının araştırıldığı ve bu kaynağın "sevgi"de bulunduğu belirtilmektedir.

Eryeşil'in (2015) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinde Evrensel Değerler* adlı yüksek lisans tezinde Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde çocukların insana, vatanına, yurduna, doğaya, kültüre, okula ve yaşama ilişkin sevgisini imgeleyen çok sayıda dizeler bulunduğu belirtilmektedir.

Tokcan'ın (2017) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısıdan İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde sevgi değerinin şairin bütün yapıtlarında ana değer olarak bulunduğu belirtilmektedir. Çalışmada incelenen kitaplarda en çok sevgi değeri bulunmuştur. Sevgi konusunun en çok "Balina ile Mandalina" adlı kitapta işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmamızda da insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodunun yoğun olarak bulunduğu kitaplardan birisi "Balina İle Mandalina" kitabı olmuştur. Bu bakımdan örnek verilen çalışma ile bu çalışmamızın aynı sonuca ulaştığı görülmektedir. Aynı çalışmada incelenen şiirlerde insan sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, çocuk sevgisi, Atatürk sevgisi, anne ve baba sevgisi gibi birçok sevgi türüne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmamızda da "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında yoğun olarak Atatürk sevgisi; "Bitkiler Okulu", "Balina İle Mandalina" ve "Yaramaz Sözcükler" kitaplarında yoğun olarak insan, doğa ve yaşam sevgisi işlenmiştir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, örnek verilen çalışma ile bu çalışmamızın ortak sonuçları bulunmaktadır.

Yukarıda örnek olarak verilen araştırmalarda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde; insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi iletilerine ilişkin sonuçlar görülmektedir. Bu çalışmamızda da insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi iletilerini barındıran şairin birçok dizesi bulunmuştur. Bu bakımdan alanyazındaki Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde bulunan iletilerle ilgili çalışmalar incelendiğinde, benzer sonuçlar elde edildiği için bu çalışmamız desteklenmektedir.

"Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu" kodunun en çok "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 3'teki" kitaplarında bulunduğu saptanmıştır (Tablo 72). "Okulumuz 3'teki" kitabında yer alan "Yıldızlar" şiiri öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu kodu için örnek verilmiştir: "Bu çizgi/ Nereye gider/ KÜÇÜKAYI'nın/ En ucundaki/ O en çok parlayan yıldıza gider/ Gider/ Onun DEMİRKAZIK olduğunu/ Bize apaçık göstermek için" (Dağlarca, 2016: 29). Bu dizelerde öğretme amaçlı iletilerin bulunduğu saptanmıştır. Yazınsal nitelikli

yapıtlar, çocuklara öğretici, belletici ve bir düşünce taşıyıcılığı yapmamalıdır. Çocuk kitaplarının başat amacı, insana, doğaya ve yaşama karşı duyarlık kazandırmaktır (Çer, 2016a). Bu bakımdan çocuk yapıtlarında öğretmen amaçlı düşüncelerin bulunması, çocuğun kitaba karşı olumsuz bir tutum oluşturmasına neden olabilir.

5.3. Evrensel Özellikler Kategorisine İlişkin Tartışma

Araştırmanın çocuğa görelik ilkelerinin izleğinin son kategorisi olan evrensel özellikler kategorisine ilişkin değerlendirmeler kendi içerisinde 10 alt kategori ile tanımlanmıştır (Tablo 73). Bu alt kategoriler; öğretme ve belletme, öğüt ve emir, korku ve kaygı, ideolojik söylemler, cinsiyet ayrımcılığı, tozpembe bir dünya, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler ve şiddettir. Her bir alt kategorinin kodları ayrı olarak aşağıda tartışılacaktır.

5.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin tartışma

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabı incelendiğinde, şiirlerin evrensel özellikler bakımından incelenmesi sonucunda bu kategori altında en çok öğretme ve belletme alt kategorisinin bulunduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmadaki toplam 355 şiirden 55'inde öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin özellikler bulunmaktadır (Şekil 51). Öğretme ve belletme alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin söylemlerin aşırı öğreticilik kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 52). Aşırı öğreticilik kodlamasına ilişkin 31 söylem, yazarın belletici tutumu kodlamasına ilişkin 16 söylem ve tek yanlı olma kodlamasına ilişkin ise 8 söylem kodlanmıştır (Şekil 52).

"Aşırı öğreticilik" koduna ilişkin en çok söylemin, "Okulumuz 3'teki" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 79). Çocuk kitapları, onlara öğrendiklerini yaşatarak kendi gerçeklerini gösterir. Bunu yaparken aşırı öğreticilikten ve tek yanlı olmaktan uzak durmalıdır (Dilidüzgün, 2018). Bu açıklamanın tanıklığında çocuk kitaplarında, öğrenmeye karşı çocuğun olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilecek çok öğreticilikten kaçınılmalıdır.

"Yazarın belletici tutumu" kodu en çok "Balina ile Mandalina", "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitaplarında bulunmuştur (Tablo 79). Bu kodun bulunduğu bazı dizelerde şairin, eğitimci bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Şiirde anlatılanlara

yazarın bakış açısı ile değinildiği saptanmıştır. Çocuk kitapları, yazarın kendi doğrularını bellettiği bir öğreti kitabı değildir. Bu nedenle, çocuk edebiyatı yazarları eğitimci bir rol üstlenmemelidir (Çer, 2016a). Bu düşüncenin tanıklığında çocuk kitabı yazarının amacının, öğreticilik olmadığını bilmelidir. Yazar, anlatmak istediği düşünceyi sezinletme yoluyla okuyucusunun özümsemesine olanak tanımalıdır.

"Tek yanlı olma" kodu çalışmada analiz edilen kitaplarda en az bulunan koddur. Bu kod en çok "Bitkiler Okulu" kitabında saptanmıştır (Tablo 79). Çocuğun öğrenmeye açık bir varlık olduğu bilinmektedir. Çocuklar için yazılan kitaplarda geçen varlıkların ya da olayların sorgulaması okuyucuya bırakılmalıdır. Anlatılanlarda belirli bir taraf tutma eylemi çocuğu yönlendirmeye itebilir. Çocuğun yeni öğrenmelerinin nitelikli ve özgün olabilmesi için bu tür yaklaşımlardan uzak durulmalıdır.

5.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin tartışma

Öğretme ve belletme alt kategorisini izleyen öğüt ve emir de şiirlerde en çok bulunan diğer bir alt kategoridir. Şiirlerin içerisinde yer alan 25 söylem öğüt ve emir içermektedir (Şekil 51). Öğüt ve emir alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde; şiirlerde en çok bulunan öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin söylemlerin, emir tümceleri kodu ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 56). Emir tümceleri kodlamasına ilişkin 18 söylem, öğüt içeren söylemler koduna ilişkin ise 7 söylem kodlanmıştır (Şekil 56).

"Emir tümceleri" koduna ilişkin en çok söylemin, "Yaramaz Sözcükler" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 83). Öğüt ve emirler, çocuğun duygu ve düşüncelerini bastırmasına neden olur. Onlara söylenenleri olduğu gibi benimsetir. Çocuklara kendi düşüncelerinin değersiz olduğunu düşündürtebilir (Çer, 2016a). Bu nedenle, çocuğun kitap sevgisi kazanabilmesi için çocuk yayınlarında emir içeren tümcelerin bulunmaması gerekir.

"Öğüt içeren söylemler" kodu öğüt ve emir alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan koddur. Bu kod ile ilgili söylemlerin en yoğun olarak "Yazıları Seven Ayı" kitabında olduğu saptanmıştır (Tablo 83). Çocuğa kaba bir gerçeklik sunularak ve bir yetişkinin öğüt dağarcığından çıkardığı yargıları aktararak çocuğun duygu ve düşünce oluşturma sürecini engellenir (Sever, 2019a). Çocuklar, onlara yapacakları ya da yapmayacakları şeyleri öğütleyen tümcelerin bulunduğu kitapları okumak istemeyebilirler. Bu tür kitaplarla sürekli karşılaşan çocuk, bütün kitaplara da aynı olumsuz duyguyu yansıtabilir. Öğüt ve emirler, çocuğu yönlendirilmeyi amaçlar. Kendi başlarına düşünemeyeceklerini ve karar veremeyeceklerini hissetmelerine neden olur. Çocuğun öz

güveni zarar görebilir. Bu bakımdan bu tür söylemlere çocuk yapıtlarında yer verilmemelidir.

5.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 22'sinin korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Korku ve kaygı alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin söylemlerin korku öğeleri kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 59). Korku öğeleri kodlamasına ilişkin 15 söylem, kaygı oluşturan söylemler kodlamasına ilişkin ise 7 söylem kodlanmıştır (Şekil 59).

"Korku öğeleri" koduna ilişkin en çok söylemin "Yazıları Seven Ayı" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 87). Çocuk yapıtlarında korkuya gerilim oluşturacak biçimde yer verilmemelidir. Bunun yerine çocuğa korku ile nasıl başaçıkacağı duyumsatılmalıdır (Çer, 2016a). Bu açıklamaların tanıklığında çocuk kitapları, korku ve kaygı yayan bir nesne olmamalıdır. Bu nedenle çocuğa okumayı sevdirecek, onlara örnek olacak ve onları korkutmayacak özellikte yayınlar hazırlanmalıdır.

"Kaygı oluşturan söylemler" kodu, korku ve kaygı alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan koddur. Kaygı oluşturan söylemler kodu, en yoğun olarak "Yaramaz Sözcükler" kitabında saptanmıştır (Tablo 87). Kaygılı çocuk çabuk üzülür ve çabuk heyecanlanır. Gergin ve tedirgindir (Yörükoğlu, 2019). Çocuğun psikolojik bakımdan sağlıklı bir birey olarak yetiştirilebilmesinde, buluştuğu kitapların da etkisi bulunmaktadır. Çocuğun okuduğu kitaplarda kaygı içeren söylemlerin yoğun olarak yer alması kaygı düzeylerini arttırabilir. Bu bakımdan incelenen bu kodun, çocuk yayınlarında olmaması gerekir.

5.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 19'unun ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). İdeolojik söylemler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin söylemlerin ideoloji sözcülüğü kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 62). İdeoloji sözcülüğü kodlamasına ilişkin 11 söylem, toplumun değer hükümleri kodlamasına ilişkin ise 11 söylem kodlanmıştır (Şekil 62).

“İdeoloji sözcülüğü” koduna ilişkin en çok söylemin “Okulumuz 2’deki-Kanatlarında” kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 91). Çocuk edebiyatında idealize edilmiş yaklaşımlara yer verilmemelidir. Çocuğa, belli dünya görüşleri ve erdemleri zorla onaylattırılmaya çalışılmamalıdır (Dilidüzgün, 2018). Bu açıklama tanıklığında, belirli düşüncelerle çocuğu yönlendirmek çocuk gerçekliğine uymamaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri bir ideolojinin parçası olarak görülmemelidir.

“Toplumun değer hükümleri” kodu çalışmada en çok “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarında” kitabında bulunmaktadır (Tablo 91). Çocuk edebiyatının amaçları arasında çocukların bir düşünceye bağlanması olmamalıdır. Çocuk kitapları ile çocuğu biçimlendirmek amacıyla ideolojik söylemlerin öncelenmemesi gerekmektedir. Bu bakımdan çocuk kitapları, ideoloji sözcülüğü ve inanç taşıyıcılığı yapmamalıdır. Çocuğa seçme olanağı veren düşünceler, öğretme ve belletme amacı olmadan çocuk kitapları ile sunulmalıdır (Çer, 2016a). Bu düşünceden yola çıkıldığında, çocuk edebiyatı yazarlarının yetişkinlere ilişkin düşüncelerini ya da belli bir inançla ilgili değerleri ve görüşleri kitaplar aracılığıyla çocuğa dayatmamalıdır. Bu durum çocuk yayınlarında olmaması gereken bir özelliktir.

5.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin tartışma

Çalışmada yer verilen kitaplarda en az bulunan alt kategori cinsiyet ayrımcılığıdır (Tablo 74). Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 1’inin cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, yalnızca ”Balina İle Mandalina” kitabında bu durumun yer aldığı görülmektedir (Tablo 94).

“Balina İle Mandalina” kitabında yer alan “Dalgalar Oyunu” şiiri cinsiyet ayrımcılığı kodu için örnek verilmiştir: “Dalgalar Oyunu/ Hey der/ Hey Hey Hey/ Dalgaların babaları/ Dalgaların dedelerine” ve “Şahlan der/ Şahlan Şahlan Şahlan/ Dalgaların yiğitleri/ Dalgaların devlerine” (Dağlarca, 2019: 13). Bu dizelerin cinsiyet ayrımcılığı içerdiği saptanmıştır. Çocuk kitaplarında söz gelimi; kişileştirilmiş bir aslan kahramanı erkek olarak, kişileştirilmiş bir ceylan kahramanı kadın olarak betimlenebilmektedir. Bu karakterlerle aslan üzerinden güçlü, cesur baskın vb. özelliklerin erkeğe, ceylan üzerinden güçsüz, edilgen, hassas vb. özelliklerin kadına yüklenmesine neden olabilir. Bu bakımdan çocuk kitapları, çocuğa toplumsal rolleri duyumsatırken kadın ve erkeğe eşit bir anlayış sunmalıdır (Çer, 2016a). Bu değerlendirmelerin ışığında, incelenen yedi şiir kitabında cinsiyet ayrımcılığı saptanan bir şiir değerlendirildiğinde dalgalara baba ve dede olarak

erkek adlandırmaları yapılmıştır. Bu dalgalara yiğitlik durumu verilmiştir. Bu bakımdan çocuk kitaplarının, cinsiyet rolleri ve bu rollere ilişkin biçilmiş kalıp özellikleri çocuğa dayatmaması gerekir. Bunun yerine çocuk yayınları, cinsiyet rollerini sezinletmelidir.

5.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 24'ünün tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Tozpembe bir dünya alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin söylemlerin olumluluk ön yargısı kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 66). Olumluluk ön yargısı kodlamasına ilişkin 20 söylem, aşırı korumacı tutum kodlamasına ilişkin ise 4 söylem kodlanmıştır (Şekil 66).

"Olumluluk ön yargısı" koduna ilişkin en çok söylemin "Balina ile Mandalina" ve "Bitkiler Okulu" kitaplarında yer aldığı görülmektedir (Tablo 98). Çocuğa sevinç, acı, dostluk, sevgi, direniş, özgürlük ve öfke gibi her duyuyu bilmelerine olanak sağlanmalıdır. Yaşamı anlamaya çalışan o küçük insanlar için duygular ile insan olabildiğimizi hiçbir duygunun ötelenmemesi gerektiğini anlatmak çok önemlidir (Saygı, 2018). Bu açıklamaların tanıklığında, bastırılan duygular ya da bilinmeyen duygular karşısında birey korku, değersizlik vb. hisler oluşturabilir. Çocuk kitapları yaşamın içinde olabilecek sevgi, üzüntü, kızgınlık ve mutluluk gibi her duyguyu çocuğun düzeyine göre işleyebilmelidir. Yalnızca olumlu duygulara yer verilip yaşamın da yalnızca olumlu duygular barındırdığı algısı oluşturulmamalıdır.

"Aşırı korumacı tutum" kodu tozpembe bir dünya alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan koddur. Bu kod en yoğun olarak "Okulumuz 1'deki" kitabında saptanmıştır (Tablo 98). Çocuk kitapları, çocukların Kaf Dağı'nın ardında ya da sırça köşkte yaşamadıklarının bilinciyle ve onlara aşırı korumacı yaklaşmayarak ölüm, sakatlık, hastalık, şiddet, boşanma, aşk, sevgi, engelli olma, dostluk, arkadaşlık vb. konuları yaşam gerçekliği göz önüne alınarak duyumsatılmalıdır (Çer, 2016a).

Yeşilyurt'un (2010) *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Şiirlerindeki Temalar* adlı doktora tezinde şairin şiirlerinde yaşama sevgisine yer vermesinin yanında "ölüm"ün de şairin şiirlerinde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşamın ve ölümün "evrenin kaynağı" ve "evrenin yaratılış nedeni" olarak görüldüğü belirtilmektedir.

Yukarıda örnek olarak verilen çalışmanın tanıklığında, şairin şiirlerinde çocuk gerçekliğine uygun bir biçimde yaşama ilişkin konulara yer vermekte olduğu görülmektedir. Bu çalışmamızda da Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde çocuğa aşırı

korumacı bir tutum oluşturmadan yaşamda yer alan konulara dizelerinde değindiği saptanmıştır. Bu bakımdan alanyazınla benzer sonuçların bulunması bu çalışmamızı desteklemektedir.

5.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 10'unun geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin söylemlerin kurallar kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 69). Kurallar kodlamasına ilişkin 6 söylem, geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin ise 4 söylem kodlanmıştır (Şekil 69).

"Kurallar" kodlamasına ilişkin en çok söylemin "Okulumuz 1'deki" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 102). Bin yıl öncesinin değerleri, kuralları ve yargıları çocuk edebiyatı aracılığı ile aktarılmamalıdır. Bu değerler, günümüz değerleri ile örtüşmelidir (Çer, 2016a). Bu bakımdan çocuk yapıtları; eski ve yeni değerleri, yargıları ve kuralları günümüze ve çocuk anlayışına uygun bir biçimde işlemelidir. Çocuğun yaşadığı dönemde geçerliliğini yitirmiş kurallar, çocuklar için bir anlam oluşturmamaktadır. Bunun yanında bu tür kitaplar çocuğun anlam kargaşalığına ve bocalamasına neden olabilir.

"Geleneksel değerler ve yargılar" kodlamasına ilişkin en çok söylemin "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 102). Çocuk edebiyatında, alışkanlıklara ve geleneklere mizah yoluyla yaklaşan yapıtlara gereksinim vardır (Çer, 2016a). Bu değerlendirmenin ışığında, çocuk mizah aracılığıyla kitaplarda anlatılan geleneksel değerleri ve yargıları sorgulama olanağı elde eder.

5.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 5'inin tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51).

Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin söylemlerin kurallar kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir

(Şekil 69). Kurallar kodlamasına ilişkin 6 söylem, geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin ise 4 söylem kodlanmıştır (Şekil 69).

Tek ve değişmez doğrular alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, en yoğun olarak "Okulumuz 1'deki" kitabında bu söylemin yer aldığı görülmektedir (Tablo 105). Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin "Balina İle Mandalina", "Bitkiler Okulu" ve "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitaplarında da bu kod ile ilgili söylemler bulunmaktadır (Tablo 105). Çocuk yapıtları, tek ve değişmez doğruları öncelememelidir. Bunun yerine çocuğun eleştirel bakış açısıyla doğruları sorgulamasına olanak tanımalıdır (Çer, 2016a). Tek ve değişmez doğrular çerçevesinde hazırlanmış süslü, bol renkli birçok çocuk kitabı bulunmaktadır (Dilidüzgün, 2018). Bu bakımdan, değişmez doğruları öncelendiği kitaplarla çocuklar bir araya getirilmemelidir. Bu türdeki kitaplar çocuğun birçok açıdan gelişimini engelleyebilir.

5.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 8'inin abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin söylemlerin duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin olduğu görülmektedir (Şekil 73). Duygusallık öğeleri kodlamasına ilişkin 5 söylem, abartılmış merak kodlamasına ilişkin ise 3 söylem kodlanmıştır (Şekil 73).

"Duygusallık öğeleri" koduna ilişkin en çok söylemin "Balina ile Mandalina" kitabında ve "Okulumuz 1'deki" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 109). Çocuk kitaplarında, korku, acıma ve üzüntü gibi yoğun duygular içeren olayların, çocukta duygusal sağanak oluşturması engellenmelidir. Çocuğun duyguları sömürülmemelidir. Yazar, kurgusunu akıcı yapabilmek için çok duygusallığa yer vermemelidir. Bu durum çocuğun belleğinde anlamsız duygusal boşluklar oluşmasına neden olabilir (Çer, 2016a). Bu değerlendirmenin tanıklığında, bazı yazarlar kitabının değerinin artabileceği düşüncesiyle okuruna aşırı duygusallığın yaşanabileceği kurgular sunabilmektedir. Duygusallığın yeterli düzeyde sunulduğu kitapların niteliğini artabilir; yalnız, özellikle çocuk kitaplarında aşırı duygusallığın yeri olmamalıdır.

"Abartılmış merak" kodlaması ise en yoğun olarak "Balina ile Mandalina" kitabına yer aldığı görülmektedir (Tablo 109). Abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğeleri kitabın içeriğini zayıflatır. Okurun heyecanını dengeleyemeyen öyküler, abartılmış merak

öğesiyle okurun gözünde inandırıcılığının kaybedilmesine neden olabilir (Sever, 2019a). Merak öğesinin abartıldığında çocuğa kaygı ve endişe yaşatılabilir (Çer, 2016a).

5.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin tartışma

Evrensel özelliklere ilişkin 355 şiirden 11'inin şiddet alt kategorisine ilişkin söylemler içerdiği görülmektedir (Şekil 51). Şiddet alt kategorisi altında oluşturulan kodlar incelendiğinde şiirlerde en çok bulunan şiddet alt kategorisine ilişkin söylemlerin fiziksel şiddet kodlaması ile ilgili olduğu görülmektedir (Şekil 76). Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin 6 söylem, şiddetin normalleştirilmesi kodlamasına ilişkin 4 söylem ve psikolojik şiddet kodlamasına ilişkin ise 1 söylemin kodlandığı görülmektedir (Şekil 76).

"Fiziksel şiddet" kodlamasına ilişkin en çok söylemin "Yazıları Seven Ayı" kitabında yer aldığı görülmektedir (Tablo 114). Çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak yer verilen şiddet öğeleri, çocuğun şiddet karşısında nasıl davranması gerektiği konusunda onu duyarlı kılar. Çocuklara sorunların çözümünde en etkili yöntemin iletişim olduğu duyumsatılmalıdır (Sever, 2019a). Bu açıklamanın ışığında, çocuk kitapları şiddeti ele alırken çocuğun bu durumla başaçıkabilme yöntemlerini duyumsatmaya özen göstermelidir.

"Şiddetin normalleştirilmesi" kodu şiddet alt kategorisi altında en çok bulunan ikinci kodlamadır. Bu kodlama en çok "Yazıları Seven Ayı" kitabına bulunduğu görülmektedir (Tablo 114). Toplum ilişkilerinde şiddet ve saldırganlığa başvurma eğilimi artmaktadır. Çocuklara seslenen oyunların, çizgi filmlerin vb. çoğunluğunda olaylar kaynağını şiddetten almaktadır. Şiddet, sorunları çözüme kavuşturmada genelgeçer bir yöntem olarak gösterilmektedir. Bunlardan dolayı çocuk özdeşim kurabileceği kişilik özelliklerini seçmede büyük sorunlar yaşayacaktır (Sever, 2019b). Bu açıklamanın tanıklığında; çocuğun etkisinde kaldığı televizyon programları, oyun, aile, çevre içerisindeki yaşantılar, kitaplar vb. öğeler kapsamında şiddeti normalleştiren ve şiddete yönelmesine neden olacak hiçbir örnek içermemelidir.

"Psikolojik şiddet" kodu şiddet alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan koddur. Psikolojik şiddet kodu en yoğun olarak "Balina ile Mandalina" kitabında saptanmıştır. Çocuk kitaplarında yer verilen karakterlerin suçlanması, korkutulması, küçümsenmesi ve mutsuzluğa itilmesi durumlarında, karakterin bu tür durumlarla başaçıkmayı yeğlemesi çocuğa gerçek yaşamda böyle durumlardan kaçmak yerine çözüm yolları araması gerektiği sezdirilebilir (Çer, 2016a). Bu açıklamanın tanıklığında,

çocuk kitaplarında yer verilen şiddet öğeleri çocuğu olumsuz düşüncelere itmemelidir. Onlara şiddet karşısında nasıl davranabileceği duyumsatılmalıdır.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın problemini, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın belirlenen yedi şiir kitabının çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerini çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelemektir.

Bu çalışmada, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirleri çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelemiştir. Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA bilgisayar programı ile kodlanmıştır. İçerik analizi ile veriler çözümlenmiştir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen "Okulumuz 1'deki", "Okulumuz 2'deki-Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Bitkiler Okulu", "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler" ve "Balina İle Mandalina" olmak üzere yedi çocuk şiiri kitabı incelenmiştir.

Bu araştırma, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabıyla ve belirlenen şiir kitaplarının çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Türkçeyi etkili, doğru ve özenli kullanan, özgür düşünen, düş gücünü geliştiren ve okumayı seven bireylerin yetiştirilmesinde, çocuk kitaplarının önemli bir yeri vardır. Özellikle çocuk şiirleri, söyleyiş yönünden kendi içerisinde bir ritmi vardır. Şiirlerin bu özelliği ile çocukların anadilini sevmesi ve okumaya karşı olumlu bir tutum sergilemesi sağlanmaktadır. Bütün bunlar dikkate alındığında çocuk şiirlerinin sanatçılar tarafından estetik bir bakış açısıyla hazırlanması gerekmektedir. Alanyazına bakıldığında çocuğa görelik ilkeleri ile ilgili araştırmalar bulunmaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyindeki çocuk şiiri kitapları ile ilgili çocuğa görelik ilkeleri bakımından yeterli araştırma bulunmamaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk kitaplarında yer alan şiirlerin çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelendiği bu çalışmada çocuk şiirlerinin hazırlanma sürecine katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu çalışmanın çocuğa görelik ilkeleri alanyazınına, ilkokul öğretmenlerine, çocukları için kitap seçecek annelere ve babalara, çocuk edebiyatı

alanında çalışmalar yapan akademisyenlere, uzmanlara ve yazarlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu önem ve gerekçeler doğrultusunda araştırma boyunca çalışmanın amacında yer alan sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

6.1.1. Biçimsel özellikler kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Biçimsel özellikler kategorisinden elde edilen sonuçlar; sayfa düzeni, harfler, resim ve kağıt alt kategorilerine ilişkin en çok kodlanan görselin; "Bitkiler Okulu" kitabında bulunduğu biçimindedir. Diğer kapak, boyut ve ciltleme alt kategorilerinde ise kodlamalar yedi kitapta da aynı yoğunluktadır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının sayfa sayıları, şiir sayıları ve içerdiği resim sayıları şöyledir: "Balina İle Mandalina" kitabı 75 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 62 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır. "Bitkiler Okulu" kitabı 56 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 47 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam yirmi altı resim yer almaktadır. "Okulumuz 1'deki" kitabı 47 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 36 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır. "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabı 49 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 39 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır. "Okulumuz 3'teki" kitabı 47 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 38 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır. "Yaramaz Sözcükler" kitabı 59 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 68 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır. "Yazıları Seven Ayı" kitabı 74 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 65 şiir bulunmaktadır. Kitabın içerisindeki toplam on resim yer almaktadır.

İncelenen yedi şiir kitabının içeriğindeki şiir sayıları, sayfa sayıları ve resim sayıları farklılık göstermektedir. En çok sayfa sayısı, 75 sayfa ile "Balina İle Mandalina" kitabında bulunmaktadır. Diğer kitapların sayfa sayısı yoğunluğu bakımından sıralaması; "Yazıları Seven Ayı", "Yaramaz Sözcükler", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" biçimindedir. "Okulumuz 1'deki" ve "Okulumuz 3'teki" kitapları 47 sayfa ile en az sayfa sayısı olan kitaplardır. Resim sayısı yoğun olarak yirmi altı resim ile "Bitkiler Okulu" kitabında bulunmaktadır. Diğer incelenen kitapların içerisinde bulunan resim sayıları aynıdır. "Yaramaz Sözcükler" kitabı ise 68 şiir ile en çok şiiri bulunan kitaptır. Diğer kitapların şiir sayısı yoğunluğu bakımından sıralaması; "Yazıları Seven Ayı", "Balina İle Mandalina", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki" ve "Okulumuz 1'deki" biçimindedir.

6.1.1.1. Sayfa düzeni alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının sayfa düzeni sonuçları şöyledir: Şiirler sayfada tek sütun biçiminde verilmiştir. Dizelerde normal satır aralığı kullanılmıştır. Dizeler kısa tutulmuştur. Sayfa kenarlarında geniş boşluklara yer verilmiştir. Sayfalarda üst boşluklar 2 santimetre, sol tarafta bulunan yan boşluklar 1.5 santimetredir. En az verilen alt boşluk oranı ise 3 santimetredir.

Kitaplarda yer alan resimler ve şiirlerin başlıkları kitabın kapak renginde yoğun olarak kullanılan renk kullanılmıştır. İncelenen yedi şiir kitabında; sayfa düzeni içerisinde bulunan görsellerde, kullanılan çizgilerde ve şiir başlıklarında yoğun olarak kullanılan renkler şöyledir: "Balina İle Mandalina" kitabında mavi, "Bitkiler Okulu" kitabında yeşil, "Okulumuz 1'deki" kitabında kırmızı, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında açık mor, "Okulumuz 3'teki" kitabında açık sarı, "Yazıları Seven Ayı" kitabında kahverengi ve "Yaramaz Sözcükler" kitabında koyu mor renk kullanılmıştır. Bu bağlamda kitabın sayfalarındaki renk, çizgi ve yazı ile oluşturulan görsel düzenleme bir bütünlük içerisinde sunulmuştur.

İncelenen yedi kitabın giriş sayfalarındaki bilgiler şöyledir: Kitapların kapağı açıldığında ilk sayfada şairin yaşamı ve yapıtları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Kitapların ikinci sayfasında şairin aynı yayınevindeki kitaplarının listesi bulunmaktadır. Kitapların üçüncü sayfasında şairin adı ve soyadı, kitabın adı, resimleyen bilgileri ve yayınevinin adına yer verilmiştir. Kitapların dördüncü sayfasında yayınevi, baskı ve editör bilgileri ayrıntılı olarak bulunmaktadır. Kitapların beşinci sayfasında içindekiler bölümü verilerek bölüm başlıklarından sonra şiirlere geçilmiştir.

Sayfa üzerindeki görsellerin oranı yoğunluk bakımından çalışmadaki bütün kitaplarda yeterli düzeydedir. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre sayfa düzeninin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.2. Harfler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının harfler alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Çalışmada yer alan yedi kitabın her birinde kullanılan yazı karakteri okuma kolaylığı sağlayacak niteliktedir. Şiirlerin yazımında tercih edilen yazı karakteri açık, anlaşılır ve yalındır. İncelenen kitaplarda; kitap gösterişli olsun diye süslü, içiçe geçmiş, belirsiz harf karakterlerine yer verilmemiştir.

İncelenen yedi şiir kitabının harf büyüklüğü 14 puntodur. Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında harf büyüklüğü; “Balina İle Mandalina” kitabının 14 punto, “Yazıları Seven Ayı” kitabının 14 punto, “Yaramaz Sözcükler” kitabının 14 punto, “Okulumuz 1’deki” kitabının 14 punto, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabının 14 punto, “Okulumuz 3’teki” kitabının 14 punto ve “Bitkiler Okulu” kitabının 14 puntodur. Bu bağlamda, çalışmadaki yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre harf özelliklerinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.3. Resim alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının resim alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Kitaplarda bulunan resimlerin bütün ayrıntıları açık bir biçimde göstermediği saptanmıştır. Çocuğun keşfetmesine olanak sağlamaktadır. Çocuklara kavramları öğreterek onların varlıkları görsel kimlikleriyle tanımalarına olanak sağlamaktadır. Bu kitaplarda yer alan resimler, yoruma açık bir biçimde çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu vermektedir.

Resimler bir sayfanın dörtte ikisini kaplar niteliktedir. Resim bulunan sayfaların yaklaşık yarısında resim, diğer yarısında yazı bulunmaktadır. Kitapta bulunan resim bölümleri bir bütün olarak sayfanın uygun yerlerine yerleştirilmesi bakımından bir süreklilik taşımaktadır. Çocuğun şiirle birlikte görsel okuma yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Çocukların gelişim dönemi göz önüne alındığında resim-yazı oranının uygun olduğu görülmektedir.

Resimler çizgilerle oluşturulmuştur. Renklendirilmesi sulu boya tekniğini sezinletmektedir. Resimlerde kullanılan renk; kitap kapağı, şiir başlıkları ve kitabın konusu ile uyumluluk göstermektedir. Kitabın çizimleri bu yaş dönemindeki çocukların çizebileceği niteliktedir. Resimde kullanılmış çizgiler yalın ve anlaşılır özelliktedir. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre resim özelliklerinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.4. Kağıt alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının kağıt alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Görsellerin belirgin kılınması koduna ilişkin en çok kodlama “Bitkiler Okulu” kitabında bulunmaktadır. Bu kodun en az kodlandığı kitap ise “Balina İle Mandalina” kitabıdır. Görsellerin belirgin olmaması kodunun yoğunlukla

kodlandığı kitaplar “Bitkiler Okulu” ve “Balina İle Mandalina” kitabıdır. “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 3’teki” ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarında bu kodun olmadığı belirlenmiştir.

Sayfaların dayanıklılığı kodunun incelenen bütün kitaplarsa aynı yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kağıt türü kodunun 1.hamur kağıt alt koduna ilişkin yoğunluk analiz edilen bütün kitaplarda olduğu saptanmıştır. Çalışmada analiz edilen yedi şiir kitabının kağıt özelliklerinin genel anlamda uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır; yalnız, “Bitkiler Okulu” ve “Balina İle Mandalina” kitabından az oranda görsellerin belirgin olmadığı saptanmıştır. Bu duruma, şiirde yer alan görsellerde kullanılan rengin kağıt rengi ile uyuşmamasının neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.5. Kapak alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının kapak alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: İncelenen her kitabın kapak türünün karton olduğu saptanmıştır. Çalışmadaki yedi kitabın ön kapağındaki çizimler, kitabın konusu ile uyumludur. Ön kapakta genel olarak kitabın adı, yazarı, yayınevi ve baskı sayısı bilgilerine yer verilmiştir. Arka kapak kısmında kitap dizisinin sayısı, kitabın kısa tanıtımı, kitap içerisinden bir şiir örneği ve küçük bir alanda çizime yer verilmiştir. “Yaramaz Sözcükler” kitabı dışında kalan altı kitapta da kitabın arka kapağında resimleyen bilgisi sunulmuştur. Ayrıca arka kapağın sol alt köşesinde bulunan yaş cetveli “Balina İle Mandalina”, “Yazıları Seven Ayı” ve “Bitkiler Okulu” kitaplarında verilmiştir. Bu kitapların 7,8 ve 9 yaş aralığında bulunan okurlara seslendiği yaş cetveli üzerinde belirtilmiştir. Bu öğelerle incelenen her bir kitabın içeriğine yönelik sezinletici ipuçları verdiği saptanmıştır. Çalışmada analiz edilen yedi şiir kitabının yukarıda belirtilen kapak özelliklerinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Balina İle Mandalina”, “Okulumuz 1’deki”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarının kapaklarının görsellerinin anlaşılabilir nitelikler barındırdığı, zemin-fon ilişkisinin ve renk ve çizgi uyumunun bulunduğu saptanmıştır. “Bitkiler Okulu”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Okulumuz 3’teki” kitaplarının kapaklarında görsellerinin anlaşılabilir nitelikler barındırmadığı, zemin-fon ilişkisinin ve renk ve çizgi uyumunun yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.6. Boyut alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının boyut alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Kitapların boyutu çocuğun ilgisini, merakını devindirmektedir. İncelenen kitaplar aynı boyutta olduğu için çocuğun kitaplık oluşturabilmesine uygundur.

Okuyucu tarafından kolayca taşınabilir nitelikler barındırdığı saptanmıştır. İncelenen yedi kitap da 13.5 X 19.5 cm'dir. Boyutları normal büyüklüktedir. Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında; "Balina İle Mandalina" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Yazıları Seven Ayı" kitabının boyutu13.5 X 19.5 cm, "Yaramaz Sözcükler" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 1'deki" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm, "Okulumuz 3'teki" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm ve "Bitkiler Okulu" kitabının boyutu 13.5 X 19.5 cm olarak saptanmıştır. Bu bağlamda çalışma içerisinde analiz edilen kitapların boyutları farklılık göstermemektedir. Çalışma içerisindeki yedi kitap, boyut ve ağırlık yönünden çocuğun eliyle kavrayabileceği ve taşıyabileceği niteliktedir. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre boyut özelliklerinin uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.1.7. Ciltleme alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının ciltleme alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Tüm kitapların dayanaklı olduğu saptanmıştır. Çocuğun uzun süre kitapla etkileşimini sağlayabilecek nitelikler barındırmaktadırlar.

Çalışmada yer verilen yedi kitabın da tutkallama yöntemi ile ciltlendiği saptanmıştır. İncelenen yedi kitabın ciltleme türü tutkallamadır. Ayrı ayrı kitaplara bakıldığında ciltleme alt kategorisine yönelik kodlanan ciltleme türünün alt kodu olan tutkallama kodlamasına ilişkin; "Balina İle Mandalina" kitabının tutkallama, "Yazıları Seven Ayı" kitabının tutkallama, "Yaramaz Sözcükler" kitabının tutkallama, "Okulumuz 1'deki" kitabının tutkallama, "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabının tutkallama, "Okulumuz 3'teki" kitabının tutkallama ve "Bitkiler Okulu" kitabının tutkallama ciltleme türü olduğu görülmektedir. İncelenen kitaplar ilkokul düzeyinde bulunan okuyucuya seslendiği için çocuğun sağlığını olumsuz etkileyebilecek maddelerden ciltleme yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.2. İçerik özellikleri kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

İçerik özellikleri kategorisinden elde edilen sonuçlar; en yoğun söylemlerin "Bitkiler Okulu" kitabında yer aldığı biçimindedir. "Balina ile Mandalina" kitabında; konu, karakter,

ileti, dil ve anlatım, “Okulumuz 1’deki” kitabında karakter, “Okulumuz 2’deki” kitabında; konu ile dil ve anlatım, “Okulumuz 3’deki” kitabında ileti ile dil ve anlatım ve “Yazıları Seven Ayı” kitabında ise konu alt kategoriler ile ilgili yoğun kodlamalar bulunmaktadır.

6.1.2.1. Dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının dil ve anlatım alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu, Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu ve devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu çalışma içerisinde bulunan bütün kitaplarda bulunmaktadır. Yalın ve anlaşılır sözcüklerin kullanılması kodu ile ilgili en çok kodlama, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabında yer almaktadır. Çalışmada incelenen kitaplarda; basit, açık, yalın ve anlaşılır sözcük ve tümcelerle kullanılmıştır. Türkçenin anlatım olanaklarının duyumsatılması kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok “Bitkiler Okulu”, “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda”, “ Okulumuz 1’deki” ve “Balina İle Mandalina” kitaplarında kodlanmıştır. Türkçenin söyleyiş güzelliğini, anlatım olanaklarını, sözvarlığını ve inceliklerinin duyumsatıldığı saptanmıştır.

Devingen bir anlatıma yer verilmesi kodu en çok “Bitkiler Okulu” ve Balina İle Mandalina” kitaplarında bulunmaktadır. Şiirlerde ses yinelemeleri, uyaklı yapılar, kısa tümceler ve eylem tümceleri ile devingen bir anlatıma yer verilmiştir. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri dikkate alınarak uygun bir dil ve anlatımının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.2.2. Konu alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının konu alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Kavramların anlaşılabilirliği kodunun en çok “Bitkiler Okulu” kitabında bulunduğu saptanmıştır. Bu kitaplarda yaşamın içinden somut, basit, bilinen, kolay ve anlaşılır kavramlara yoğunlukla yer verilmiştir. Kavramların anlaşılamaması kodu yoğunluk bakımından sırasıyla en çok “Bitkiler Okulu”, “Yazıları Seven Ayı”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmaktadır. Bu kitaplarda somut, basit, bilinen, kolay ve anlaşılır olmayan bazı kavramlar saptanmıştır.

Dikkat çekici öğelere yer verilmesi kodu çalışmadaki bütün kitaplarda belirli yoğunlukta bulunmaktadır. Bu kod en çok “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda”, “Okulumuz

3’teki” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bulunmaktadır. Çalışmada analiz edilen kitaplarda konuların işlenişinin farklı ve şaşırtıcı öğelerle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu ya da olumsuz duygular barındıran konulara yer verilmesi kodu ile ilgili en çok kodlama; “Balina İle Mandalina” ve “Okulumuz 3’teki” kitabında yer almaktadır. Kitaplarda sevgi, mutluluk gibi olumlu duygular; ayrılık ve ölüm gibi olumsuz duygular sezinletilmektedir. Çalışmada analiz edilen yedi şiir kitabının konu alt kategorisi içerisinde kavram bakımından anlaşılabilir özellikler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır. “Bitkiler Okulu”, “Yazıları Seven Ayı”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarının bazı şiirlerinde az oranda anlaşılamayabilecek kavramların olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.2.3. Karakter alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının karakter alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Kişileştirilmiş karakterlere yer verilmesi kodunun en çok “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 1’deki” kitaplarında bulunduğu saptanmıştır. Başkarakterin duygularının ve eylemlerinin belirginliği kodunun belirli yoğunlukta incelenen bütün kitaplarda bulunduğu saptanmıştır. Bu kodun en çok “Bitkiler Okulu”, “Balina İle Mandalina”, “Okulumuz 1’deki” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmaktadır. Şiirlerde yer alan başkarakterin, çocuğun duygudaşlık kurabileceği düzeyde inandırıcı ve içten olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karakterin devingen olması kodu en çok “Bitkiler Okulu”, “Yazıları Seven Ayı” ve “Balina İle Mandalina” kitaplarında bulunmaktadır. Karakterlerin gülünç, değişim ve dönüşüme açık olduğu saptanmıştır.

Çalışmadaki her kitapta sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması kodu belirli yoğunlukta yer almaktadır. Bu kod en çok “Balina İle Mandalina” kitabında kodlanmıştır. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre çocuğun sevgi ve güven gereksinimlerinin karşılanması bakımından uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.2.4. İleti alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının ileti alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: İnsan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi kodunun çalışmada incelene yedi kitapta da belirli yoğunlukta yer almaktadır. Bu kodun en çok “Bitkiler Okulu” “Balina İle Mandalina” ve “Yaramaz Sözcükler” kitaplarında bulunduğu saptanmıştır. Şiirlerde insan, doğa ve yaşam sevgisinin vurgulandığı sonucuna

ulaşılmıştır. Öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumu kodunun en çok “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 3’teki” kitaplarında bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre insan, doğa ve yaşam sevgisine yer verilmesi bakımından uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır; yalnız, öğretme amaçlı iletilerin bulunma durumundan dolayı seslendiği yaş düzeyine göre incelenen kitapların yeterli düzeyde uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3. Evrensel özellikler kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Evrensel özellikler kategorisinden elde edilen sonuçlar; öğretme ve belletme, öğüt ve emir, tozpembe bir dünya alt kategorileri çalışmadaki bütün kitaplarda bulunduğu biçimindedir. Çalışmadaki 6 kitapta korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin söylemler saptanmıştır. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar, tek ve değişmez doğrular alt kategorilerine ilişkin söylemler 4 kitapta saptanmıştır. İdeolojik söylemler, abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorileri ile ilgili söylemler 3 kitapta bulunmuştur. Diğer alt kategorilere göre daha az söyleme rastlanılan şiddet alt kategorisinin 2 kitapta bulunduğu görülmektedir. En az söylemi bulunan alt kategori ise 1 kitapta bulunan cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisidir.

6.1.3.1. Öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Öğretme ve belletme alt kategorisi ile ilişkili en çok söylemin; “Okulumuz 3’teki” kitabında bulunmaktadır. “Okulumuz 3’teki” kitabını, öğretme ve belletme yoğunluğu bakımından sırasıyla; “Bitkiler Okulu” “Balina ile Mandalina”, “Okulumuz 1’deki” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” ve “Yazıları Seven Ayı” kitapları izlemektedir. Öğretme ve belletme içeren en az kitap ise “Yaramaz Sözcükler” kitabıdır. Öğretme ve belletme alt kategorisinde en çok aşırı öğreticilik içeren söylemlerin kodlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aşırı öğreticilik koduna ilişkin en çok söylemin; “Okulumuz 3’teki” kitabında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Şiirlerin bazılarında şairin, eğitimci bir kimliğe büründüğü saptanmıştır. Yazarın bakış açısı ile değinildiği şiirler bulunmaktadır. Bu bakımdan öğretme ve belletme alt kategorisi içerisinde çalışmada en çok bulunan ikinci kod yazarın belletici tutumudur. Yazarın belletici tutumu kodu en çok “Balina ile Mandalina”, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında bulunmuştur. Çalışmada analiz

edilen kitaplarda en az bulunan kod olan tek yanlı olma kodudur. Bu kod en çok “Bitkiler Okulu” kitabında saptanmıştır. Bu bakımdan öğretme ve belletme alt kategorisi, çalışmada analiz edilen şiirler içerisindeki söylemlerde en yoğun olarak saptanan alt kategoridir.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 55’inde öğretme ve belletme alt kategorisine ilişkin özellikler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre öğretme ve belletme söylemleri içermesi bakımından yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.2. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Çalışmada en çok bulunan ikinci alt kategorinin öğüt ve emir olduğu saptanmıştır. Öğüt ve emir alt kategorisine ilişkin en çok söylem; “Yaramaz Sözcükler” kitabında bulunmaktadır.

Emir tümceleri kodu en çok “Yaramaz Sözcükler” kitabında yer almaktadır. Öğüt ve emir alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan öğüt içeren söylemler ise en yoğun olarak “Yazıları Seven Ayı” kitabında saptanmıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 25’inin öğüt ve emir alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadaki yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyine göre öğüt ve emir söylemleri içermesinden dolayı yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.3. Korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının korku ve kaygı alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili en çok söylem; “Yazıları Seven Ayı” kitabında yer almaktadır. “Okulumuz 3’teki” kitabında korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili bir söylem saptanmamıştır.

Korku öğeleri koduna ilişkin en çok söylem “Yazıları Seven Ayı” kitabında yer almaktadır. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodlama ise yine korku öğeleri kodlamasına ilişkin “Balina ile Mandalina” kitabında bulunmaktadır. Korku ve kaygı alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan kaygı oluşturan söylemler ise en yoğun olarak “Yaramaz Sözcükler” kitabında saptanmıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 22’sinin korku ve kaygı alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş

düzeyinin özellikleri dikkate alındığında korku ve kaygı söylemleri içerdiği için yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.4. İdeolojik söylemler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının ideolojik söylemler alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: İdeolojik söylemler alt kategorisi en çok "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda" kitabında bulunmuştur. Bu alt kategori "Balina İle Mandalina", "Bitkiler Okulu", "Okulumuz 1'deki" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında bulunmamaktadır.

İdeoloji sözcülüğü ve toplumun değer hükümleri kodlamalarına ilişkin en çok söylemlerin yine "Okulumuz 2'deki-Kanatlarında" kitabında yer aldığı saptanmıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 19'unun ideolojik söylemler alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri düşünüldüğünde belirli oranda ideolojik söylemler içermesi bakımından yeteri kadar uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.5. Cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Çalışmada yer verilen kitaplarda en az bulunan alt kategori cinsiyet ayrımcılığıdır. Yalnızca "Balina İle Mandalina" adlı kitapta bulunmuştur.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 1'inin cinsiyet ayrımcılığı alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri dikkate alınarak cinsiyet ayrımcılığı barındırma oranı incelendiğinde; çocuğa görelik ilkelerine uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.6. Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Tozpembe bir dünya alt kategorisine ilişkin en çok söylem; "Balina İle Mandalina" kitabında bulunmaktadır.

Olumluluk ön yargısı koduna ilişkin en çok söylem "Balina ile Mandalina" ve "Bitkiler Okulu" kitaplarında yer almaktadır. Tozpembe bir dünya alt kategorisinde analiz edilen

kitaplarda en az bulunan kod olan aşırı korumacı tutum ise en yoğun olarak “Okulumuz 1’deki” kitabında saptanmıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 24’ünün tozpembe bir dünya alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri dikkate alındığında tozpembe bir dünya söylemleri içerdiği için yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.7. Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi ile ilişkili en çok söylemin; “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 1’deki” kitaplarında yer aldığı görülmektedir. “Balina İle Mandalina”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır.

Kurallar kodlamasına ilişkin en çok söylemin “Okulumuz 1’deki” kitabında yer aldığı saptanmıştır. Geleneksel değerler ve yargılar kodlamasına ilişkin en çok söylem “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitabında bulunmaktadır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 10’unun geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadaki yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özelliklerine göre geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar söylemleri içerdiği için yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.8. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Tek ve değişmez doğrular alt kategorisi ile ilgili kitaplarda yer alan söylemlerin kodlara göre dağılımı değerlendirildiğinde, en yoğun olarak “Okulumuz 1’deki” kitabında bu söylemin yer aldığı saptanmıştır. Tek ve değişmez doğrular alt kategorisine ilişkin “Balina İle Mandalina”, “Bitkiler Okulu” ve “Okulumuz 2’deki/ Kanatlarda” kitaplarında da bu alt kategori ile ilgili söylemler bulunmaktadır. “Okulumuz 3’teki”, “Yaramaz Sözcükler” ve “Yazıları Seven Ayı” kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 5'inin tek ve değişmez doğrular alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri dikkate alınarak tek ve değişmez doğrular barındırma oranı incelendiğinde; çocuğa görelik ilkelerine uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.9. Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisine ilişkin en çok söylem; "Balina İle Mandalina" kitabında bulunmaktadır. "Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda", "Okulumuz 3'teki", "Yaramaz Sözcükler" ve "Yazıları Seven Ayı" kitaplarında bu alt kategori bulunmamıştır.

Duygusallık öğeleri koduna ilişkin en çok söylemin "Balina ile Mandalina" kitabında ve "Okulumuz 1'deki" kitabında yer aldığı saptanmıştır. Abartılmış merak kodlaması ise en yoğun olarak "Balina ile Mandalina" kitabına yer almaktadır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 8'inin abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özellikleri dikkate alınarak abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler barındırma oranı incelendiğinde; çocuğa görelik ilkelerine uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3.10. Şiddet alt kategorisine ilişkin elde edilen sonuçlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın ilkokul düzeyine seslenen yedi şiir kitabının şiddet alt kategorisine ilişkin sonuçları şöyledir: Şiddet alt kategorisine ilişkin en çok söylem; "Yazıları Seven Ayı" kitabında bulunmaktadır. "Balina İle Mandalina" kitabı ise bu alt kategorinin bulunduğu çalışmadaki bir diğer kitaptır.

Fiziksel şiddet kodlamasına ilişkin en çok söylemin "Yazıları Seven Ayı" kitabında yer aldığı saptanmıştır. Çalışmada en çok bulunan ikinci kodlama yine "Yazıları Seven Ayı" kitabına ilişkin şiddetin normalleştirilmesi kodlaması ile ilgilidir. Şiddet alt kategorisinde analiz edilen kitaplarda en az bulunan kod olan psikolojik şiddet içeren söylemler ise en yoğun olarak "Balina ile Mandalina" kitabında saptanmıştır.

Çalışmadaki toplam 355 şiirden 11'inin şiddet alt kategorisi ile ilgili söylemler içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadaki yedi şiir kitabının seslendiği yaş düzeyinin özelliklerine göre şiddet söylemleri içerdiği için yeterli oranda uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin çocuğa görelik (biçimsel, içerik ve evrensel) ilkeleri bakımından incelenmesini kapsayan bu araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlar genel olarak şöyle değerlendirilebilir: İncelenen yedi şiir kitabının biçimsel ve içerik özellikleri kapsamında seslendiği yaş düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğa görelik ilkeleri kapsamında bulunan evrensel özellikler içerisindeki bazı öğeler bakımından ise incelenen yedi şiir kitabının bazı bölümlerinde az oranda seslendiği yaş düzeyine uygun olmayan söylemler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırma sonuçlarına dayalı öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Çocuk kitabı yazarları ve çizerleri, yapıtlarının hazırlık aşamasında öncelikle, seslenmek istediği yaş düzeyinde bulunan çocukların gelişim dönemi özelliklerini her bakımdan araştırmalıdır.
- Bu araştırma çerçevesinde çocuk kitabı yazarları ve çizerleri, 6-11 yaş aralığında bulunan okuyucusunun gelişim döneminin bütün özelliklerini dikkate alarak çocuk kitaplarını çocuğa görelik ilkelerine uygun bir biçimde hazırlamalıdır.
- Çocuk kitaplarında kullanılacak kağıdın rengine ve dokusuna; kitapta yer verilecek görsellerin rengi ve görsellerde kullanılacak çizim tekniği doğrultusunda karar verilmelidir. Bunun yanı sıra çocuk yapıtlarında gözünü yormayacak nitelikte 1.hamur kağıt kullanılması göz ardı edilmemelidir.
- 6-11 yaş aralığına uygun olarak çocuk şiiri kitaplarındaki görsel sayısı arttırılabilir. Şiirde anlatılanlar, çocuğa düş ve düşünme sorumluluğu vererek görsellerle desteklenebilir.
- Çocuk yayınlarının kapağında yaş cetveli bulunmalıdır. Yaş cetveli, bu çalışma çerçevesinde ilkokul öğretmenlerine ve çocukları için kitap seçecek anne-babalara kolaylık sunması bakımından da yararlı olabilir.

- Çocuk kitaplarının kapaklarında çizerlerin, 6-11 yaş aralığındaki okuyucusuna uygun, anlaşılabilir nitelikler barındıran görsellere yer vermeye özen göstermesi, okuyucusunun kitaba olan ilgisini arttırabilir.
- Çocuk kitaplarının kapaklarındaki görseller, zemin-fon ilişkisi içerisinde, renk ve çizgi uyumuna dikkat edilerek hazırlanmalıdır.
- 6-11 yaş aralığındaki okuyucunun kitaplık oluşturabilmesini desteklemek amacıyla seri olarak nitelendirilebilecek çocuk kitapları hazırlanabilir. Bu kitapların aynı boyutlarda olması çocuğa kitaplık oluşturma isteği uyandırabilir.
- Çocuk kitaplarının ciltleri, seslendiği yaş düzeyine uygun olarak ve çocuğun sağlığını olumsuz etkilemeyecek maddelerden hazırlanmalıdır.
- Çocuk edebiyatı yazarları; yapıtlarında Türkçenin söyleyiş güzelliğini, anlatım olanaklarını, sözvarlığını ve inceliklerini duyumsatmalıdır. Özellikle şiir türündeki metinlerde ses yinelemeleri, uyaklı yapılar, kısa tümceler ve eylem tümceleri çocuğa kitap sevgisini sezinletebilir.
- Çocuk kitaplarında, okuyucusunun gelişim dönemi özellikleri göz önüne alınarak somut, basit, bilinen, kolay ve anlaşılır kavramlara yer verilmelidir.
- Sevgi, mutluluk gibi olumlu duygulara; ayrılık ve ölüm gibi olumsuz duygulara, çocuğun yaş düzeyine uygun olarak çocuk yapıtlarında yer verilebilir.
- 6-11 yaş aralığında bulunan çocuğun kişileştirilmiş varlıklara ilişkin ilgisi göz önüne alınarak çocuk kitaplarında daha çok kişileştirilmiş karakterler kullanılabilir.
- Çocuk yayınlarında yer verilen karakterlerin ve başkarakterin çocuklara olumsuz örnek oluşturabilecek özellikleri bulunmamalıdır. Çocuk okuyucu, duygudaşlık hissettirebilecek, sevgi ve güven gereksinimlerini karşılayabilecek karakterlerle buluşturulmalıdır.
- Çocuk kitapları yazarları, yapıtlarında insan, doğa ve yaşam sevgisi barındıran iletilere daha çok yer vermelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk yayınlarında yazar, eğitimci bir kimliğe bürünerek kendi bakış açısını sunmamalıdır. Çocuk yapıtlarında öğretme ve belletme amacı öncelenmemelidir. Bunun yerine yazar, okuyucusuna olanaklar sunarak okuyucusunun kendi bakış açısını oluşturmasını desteklemelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarında öğüt ve emir içeren söylemlere yer verilmemelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk yapıtlarında, çocuğun korku ve kaygı yaşamasına neden olacak söylemler bulunmamalıdır.

- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarında yazar belli bir ideolojinin sözcülüğünü yapmamalıdır. Aynı zamanda çocuk yayınlarını yazar, toplumun değer hükümlerini taşıyıcı bir araç olarak görmemelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk yapıtlarında, cinsiyet rolleri çocuğa dayatılmamalıdır.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk yayınlarında yazar, çocuğa yaşamı sadece olumlu tarafından göstermeye çalışmamalıdır. Çocuğun gelişim dönemini dikkate alınarak yaşamın her bakımdan tanınmasına olanak sağlanmalıdır.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarında çocuk, geleneksel değerler, yaptırımcı yargılar ve kurallar ile sınırlandırılmamalıdır.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarında tek ve değişmez doğrulara yer verilmemelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk kitaplarında, çocuğu olumsuz anlamda etkileyebilecek oranda abartılmış merak ve aşırı duygusal öğeler bulunmamalıdır.
- Çocuk kitapları aracılığıyla yazarlar, fiziksel ya da psikolojik şiddeti normalleştirmemelidir.
- 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk yapıtlarında yer verilen şiddet öğeleri çocuğu olumsuz düşüncelere itmemelidir. Onlara şiddet karşısında nasıl davranabileceği duyumsatılmalıdır.
- Çocuğa sunulacak kitapların daha nitelikli olabilmesi için bu araştırma kapsamında ilkokul öğretmenlerine çocuğa görelik ilkelerinin tanıtıldığı eğitimler verilebilir.
- Her kademede eğitim veren öğretmenlere kitap seçimlerinde çocuğa görelik ilkelerinin anlatıldığı hizmet içi eğitimleri verilebilir.
- Anne ve babalara çocuğunun okuyacağı kitapta bulunması gereken ilkeler konusunda bu konunun uzmanları tarafından onlara yol gösterebilecek eğitimler verilebilir.

6.2.2. İleride yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler

İleride yapılabilecek araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışmada incelenen kitaplar dışında Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın diğer 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk şiiri kitapları da çocuğa görelik ilkeleri bakımından incelenebilir.
- Bu çalışmada analiz edilen kitaplar dışında diğer çocuk yazarlarının 6-11 yaş aralığına seslenen çocuk şiiri kitapları da çocuğa görelik ilkeleri bakımından kapsamlı olarak incelenmelidir.

- Çocuk yazarlarının 6-11 yaş aralığı dışında diğer yaş aralıklarındaki okuyucusuna seslenen çocuk kitaplarının da çocuğa görelik ilkeleri bakımından inceleme araştırmalarının çoğaltılması, çocuk yayınlarının niteliğini arttırabilir.
- Çocuk yazınına ve Türkçeye önemli katkıları bulunan Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın tanıtılmasına katkıda bulunabilecek çalışmalar yapılabilir.
- Alanyazındaki eksikliğin azaltılması amacıyla çocuğa görelik ilkeleri kapsamında daha çok araştırmalar ortaya konulabilir.

KAYNAKÇA

Ahnert, L., Pinquart, M., Lamb, M. (2006). Security of children's relationships with nonparantel care provides:a meta-analysis. *Child Development*, 74(3), 664-679.

Akal, A. (2006). Çocuklar için üretilen edebiyat kitaplarına farklı bakış açılarından çözümlemeci bir yaklaşım: masal, öykü ve şiirlerle liderlik eğitimi. S. Sever (Ed.), II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s. 107-110). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Aktaş, M. C. (2019). Nitel veri toplama teknikleri. H.Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed.), *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 126-127). Ankara: Pegem Akademi.

Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Akyüz, M. (2019). Sanatsal bir uyaran olarak çocuk tiyatroları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1164-1178.

Altuntaş, İ. (2018). Ayla Çınaroğlu'nun "Şiir Gemisi" adlı kitabının dil ve anlatım açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 237-253.

Aries, P. (1962*). Centuries of childhood*. London: Cape.

Arpa, Y. (2010). *Dağlarca ile…"Söz kuşlarından kalan parıltı"*. İstanbul: Yazı Kitap.

Atilla, M. (2018a). Çocuk yazınında yazar sorumluluğu. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 201-205). Ankara: Eğiten Kitap.

Atilla, M. (2018b). Çocuk ve şiir üzerine. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 235-240). Ankara: Eğiten Kitap.

Aydın, M. (2019). Nitel veri analizi. H.Özmen ve O. Karamustafaoğlu (Ed.)*, Eğitimde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 461-482). Ankara: Pegem Akademi.

Bakırcıoğlu, R. (2012). Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü (1.bs). Ankara: Anı Yayıncılık.

Barak, M. (2009). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin, çocuk kitaplarının çocuğun gelişim alanlarına olan etkileri açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

Boudreau, K. E. (2009). Slam poetry and cultural experience for children. *Forum on Public Policy: A Journal of the Oxford Round Table*, 5(1), 1-15.

Callow, N., Hardy, L. and Hall, C. (2001). The effects of a motivational general mastery imagery intervention on the sport confidence of high level badminton players. *Research Quarterly for Exercise and Spor*, 72(4), 389-400.

Colello, S. M. G. (2007). Imagination in Children's Writing: How High Can Fiction Fly? *Notandum*, 10(14), 5-15.

Corbin, J. and Strauss, A. (2007). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). CA: Sage Publications.

Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed. Demir, S. B.). Ankara: Eğiten Kitap.

Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. Ed. Bütün, M. Ve Demir, S. B.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (1997). *İçimizdeki çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çer, E. (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik ilkelerinin incelenmesi*. Yayınlanmış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çer, E. (2016a). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap.

Çer, E. (2016b). Preparing books for children from birth to age six: The approach of appropriateness for the child. *Journal of Education and Practice*, 7(6), 78-99.

Çer, E. (2016c). Türkçe öğretiminde çocuğa görelik ilkesine uygun edebiyat yapıtlarının önemi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1399-1410.

Çer, E. (2018). Türkçe öğretimi nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla nasıl gerçekleştirilebilir? E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 1-12). Ankara: Eğiten Kitap.

Çer, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-11.

ÇHDS (1989). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*.

Dağlarca, F. H. (2016). *Okulumuz 3'teki*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2018a). *Çocuk ve Allah*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2018b). *Okulumuz 2'deki/ Kanatlarda*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2018c). *Okulumuz 1'deki*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2019). *Balina İle Mandalina*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2020a). *Bitkiler okulu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2020b). *Yaramaz Sözcükler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dağlarca, F. H. (2020c). *Yazıları Seven Ayı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 12-27.

Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş çocuk şiirinde değerler eğitimi (1980'den günümüze)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Dilidüzgün, S. (2004). Türkçe derslerinde çocuk edebiyatı ürünlerinin kullanımına yönelik saptama ve öneriler. B. Onur (Ed), IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri Cumhuriyet'in 80. Yılında Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk içinde (s.148-155). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük, Çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo-kültürel bir inceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Elkind, D. (1999). *Çocuk ve toplum: gelişim ve eğitim üzerine derlemeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Elkind, D. (2001). Childrearing and education in a changing world. B. Onur (Ed), III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri Dünyada Ve Türkiye'de Değişen Çocukluk içinde (s.231-240). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Erginün, İ. (2000). Çocuk edebiyatında ideoloji deyince ne anlaşılmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 192-196). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Erkanal, H. (2001). Eski Önasya'da çocuk. B. Onur (Ed), III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri Dünyada Ve Türkiye'de Değişen Çocukluk içinde (s.117-124). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Erkmen, N. (2017). *Çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Eryeşil, O. (2015). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Gökmen, B. (2017). *Ödüllü çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Göknil, C. (2000). Okul öncesi çocuk edebiyatı deyince ne anlaşılmaktadır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 138-142). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Gönen, M. (2000). Okul öncesi çocuk çocuk kitaplarının özellikleri nelerdir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 156-160). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*, Armağan Sayısı, 1-22.

Güleryüz, H. (2013). *Yarartıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Edge Akademi.

Gündüz, Y. (2016). *Ahmet Ümit'in masal kitaplarının çocuk edebiyatının temel ögeleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Haba-Osca, J., Ambròs, A. and Osca-Lluch, J. (2018). Scientific production in children's literature through the Web of Science. *Language Teaching and Educational Research (LATER)*, 1(1), 78-93.

Haşal, H. (2011). Şiirin sonsuzöge çocukluğu: Fazıl Hüsnü Dağlarca. K. Ertop ve Ö. Kılıçarslan (Ed.), *Fazıl Hüsnü Dağlarca* içinde (s. 230-235). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

İpşiroğlu, Z. (2016). *Gelin çocuklar birlikte düşünelim*. Ankara: Tudem Yayıncılık.

James, A. (2001). Problems, perspectives and practices in the 'new' sociology of childhood. B. Onur (Ed), III. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri Dünyada Ve Türkiye'de Değişen Çocukluk içinde (s.241-252). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Karaca, G. Ve Temizyürek, F. (2017). Sevim Ak'ın öykülerinin çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 177-195.

Karakaya, M. A. (2007). *Çocuk edebiyatımızda Sulhi Dölek ve eserleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.

Kavcar, C. (Nisan 2019). Etkili Türkçe ve edebiyat öğretimi. S. Karagül (Ed.), Türkçe Eğitimi Ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı içinde (s. 129-134). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Ve Araştırma Merkezi.

Kıbrıs, İ. (2011). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın destan şiirleriyle çocuklara ve gençlere söylemek istedikleri. K. Ertop ve Ö. Kılıçarslan (Ed.), *Fazıl Hüsnü Dağlarca* içinde (s. 210-215). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kılıçarslan, Ö. (2011). Dağlarca ve şiir görgüsü. K. Ertop ve Ö. Kılıçarslan (Ed.), *Fazıl Hüsnü Dağlarca* içinde (s. 31-37). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kohn, R. (2005). *The exploring child*. India: Orient Longman Private Limited.

Kökçü, y. (2015). İlk dönem çocuk şiir kitaplarının biçim ve içerik açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1616-1638.

Köseoğlu, H. (2018). Çocuk yazınında dil. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 227-232). Ankara: Eğiten Kitap.

Kurt, D. (2019). *Çocuğa görelik ilkeleri bakımından 100 Temel Eser'in incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Amasya Üniversitesi, Amasya.

Majumdar, A. (2017). Children social, emotional, language development. *Journal of Social Science and Humanities Research*, 2(1), 2456-2971.

MEB. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Ed. Turan, S.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Neydim, N. (2003). [Çocuk Edebiyatı]. Yayınlanmış Ders Notu.

Neydim, N. (2020). *Çocuk edebiyatı araştırma-inceleme-eleştiri*. İstanbul: Bilgiyolu Yayınevi.

Oğuzkan, A. F. (2000a). İyi bir çocuk kitabı dil, anlatım, konu bakımından nasıl olmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 210-212). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, A. F. (2000b). Kitap seçiminde çocuklara nasıl yardım edilebilir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 225-227). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, A. F. (2000c). Çocuk şiiri alanında son yıllarda nasıl bir gelişme görülmektedir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 110-112). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, A. F. (2000ç). Çocuk şiirlerinde ne gibi özelliklerin bulunması gerekir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 108-110). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oğuzkan, A. F. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Oktay, A. (2000). Çocuklara kitap seçerken nelere dikkat edilmelidir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 228-230). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oral, F. (2000a). Okul öncesi çocuk kitabı resimlenmesinde edebiyat ve resimlemenin ilkelerinden söz eder misiniz? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 154-155). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oral, F. (2000b). Yazar-çizer ilişkisi yanında, sağlıklı ve güzel bir çocuk kitabı oluşturmak nelere bağlıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 155-156). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Oral, F. (2000c). Okul öncesi çocuk kitabında nitelik arayışı ne olmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 152-154). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Özcan, Ö. (2017). Orta Çağ'dan erken modern döneme çocukluğun tarihsel gelişimi. *Çocuk Ve Medeniyet Dergisi*, 2(4), 91-125.

Özdemir, E. (1983). Anadili öğretimi. *Türk Dili-Dil Öğretimi Özel Sayısı*, Sayı: 379-380, 17-30.

Özgider, D. S. (2010). *Türkiye ve İngiltere'de çok satılan çocuk kitaplarının biçimsel ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Ed. Bütün, M. ve Demir, S. B.). Ankara: Pegem Akademi.

Postman, N. (1995). *Çocukluğun yok oluşu*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Richards, L. (2005). *Handling qualitative data*. London: Sage.

Rosenbergova – Zemkova, D. (2011). *Contemporary issues in modern children's poetry*. Yayınlanmamış diploma tezi, Masaryk University, Brno.

Rousseau, J. J. (2011). *Emile*. İstanbul: Kültür Yayınları.

Ryan, N. A. (2002). *Growing with poetry: Enhancing an appreciation of poetry in the primary classroom.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Memorial University, Newfoundland.

Saygı, S. (2018). Çocuklara dünyayı yazmak. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 159-163). Ankara: Eğiten Kitap.

Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*, 107, 14-15.

Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarında yansıtılan şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 35 (1-2), 25-37.

Sever, S. (2004). Anadili öğretiminin temel bir aracı: Yazınsal nitelikli çocuk kitapları. B. Onur (Ed.), IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri içinde (s. 156-167). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Sever, S. (2006). Çocuk edebiyatı öğretimi nasıl olmalıdır? S. Sever (Ed.), II. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s. 41-56). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sever, S. (2015). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sever, S. (2019a). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.

Sever, S. (2019b). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.

Sharp, C. (2004). Developing young children's creativity: what can we learn from research? *Topic*, 32, 5-12.

Shore, C., O'Connell, B. and Bates, E. (1984). First sentences in language and symbolic play. *Developmental Psychology*, 20(5), 878-880.

Sloan, G. (2001). But is it poetry? *Children's Literature in Education*, 32(1), 45-56.

Smith-D'Arezzo, W. M. (2003). Diversity in children's literature: Not just a black and white issue. *Children's Literature in Education*, 34(1), 75-94.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Strachan, L. and Munroe-Chandler, K. (2006). Using imagery to predict self confidenceand anxiety in young elite athletes. *Journal of Imagery Research in Sport and Physical Activity*, 1(1), 1-19.

Sucu Polat, M. (2002). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde çocuk teması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Şahin, H.H. (2012). Çocuk, çocukluk kavramları ve çocukluğun tarihsel gelişimi. Ş. Dilli (Ed.), *Türkiye'de Çocuk Olmak* içinde (s.29). Ankara: Pegem Akademi.

Şirin, M. R. (2000a). Bir edebi ürünün çocuklara ve büyüklere dönük olması hangi çerçevede gerçekleşiyor? Böyle bir ayrım doğal mıdır, yapay mıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 30-33). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2000b). Dünyada çocuğun ve çocuk edebiyatının gündeme gelmesi hangi dönemde başladı? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 37-40). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2000c). Çocuk edebiyatı nedir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 9-10). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2000ç). Dil, anlatım, tema, tip, ince mizah açısından çocuk kitabı yazarlığı ayrı bir yazarlık biçimi midir? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 21-23). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2000d). Çocuk edebiyatının çocuğun gelişmesi, ahlakı, psikolojisi, eğitimi ile doğrudan ilişkili eğitici bir yanı var. Dünyada ve ülkemizde verilen örnekleri bu açıdan çocuk merkezli olarak değerlendirir misiniz? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 186-188). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2000e). Çocuk şiiri nedir? Çocuk şiirinin estetik değeri ne olmalıdır? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 103-107). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M.R. (2012). *Dersimiz çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Tansel, M. (2018). Çocuklar için yazmak. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 155-157). Ankara: Eğiten Kitap.

Temiz, N. (2018). Çocuğu kişilik özellikleriyle, kitabı kahramanlarıyla tanımak. E. Çer (Ed.), *Çocuk Ve Kitap* içinde (s. 139-146). Ankara: Eğiten Kitap.

Tokcan, F. (2017). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Tuncer, N. (2000a). Resimli kitaplarda ne gibi içerik özellikleri bulunur? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 204-206). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Tuncer, N. (2000b). Resimli kitaplarda ne gibi içerik özellikleri bulunur? M. R. Şirin (Ed.), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 107-108). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük (10.Basım). Ankara: TDK.

Uluçay, M. (2014). Destan şairi Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın söz varlığı. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(9), 1023-1034.

Ural, S. ve Bassa, Z. (2018). Çocuk kitaplarında resimleme. E. Çer (Ed.), *Çocuk ve Kitap* içinde (s. 241-246). Ankara: Eğiten Kitap.

URL-1, https://www.humanium.org/en/childrens-rights-history/ Children's Rights History. 31 Aralık 2020.

URL-2, www.tubaterim.gov.tr/ Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü. 02 Ocak 2021.

URL-3, https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/ Çocuk Edebiyatı. 26.05.2021.

URL-4, http://siirtutkusu.com/kus-bulut Şiir Tutkusu. 03.06.2021.

Vygotsky, L. S. (2004). Imagination and creativity in childhood. *Journal of Russian and East European Psychology*, 42(1), 7-97.

Waters, E. and Cummings, E. M. (2000). A secure base from to which to explore close relationship. *Child Development*, 71(1), 164-172.

Yavuzer, H. (2000). *Eğitim ve gelişim özellikleriyle okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyurt, T. (2010). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerindeki temalar*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz Buçgün, Z. ve Köksal Akyol, A. (2011). Resimli hikaye ve masal kitaplarının çeşitli özellikler ve bilişsel çarpıtmalar açısından incelenmesi. S. Sever (Ed.), 3. Ulusal Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde (s. 585-592). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Ve Araştırma Merkezi.

Yörükoğlu, A. (2019). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yüreğir, Y. R. (2011). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocukluğundan gençlik yıllarına kadar aile yaşamı. K. Ertop ve Ö. Kılıçarslan (Ed.), *Fazıl Hüsnü Dağlarca* içinde (s. 15-25). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı

EKLER

EK 1. MAXQDA Programıyla Yapılan Örnek Kodlama Sayfaları

MAXQDA PROGRAMIYLA YAPILAN ÖRNEK KODLAMA SAYFALARI

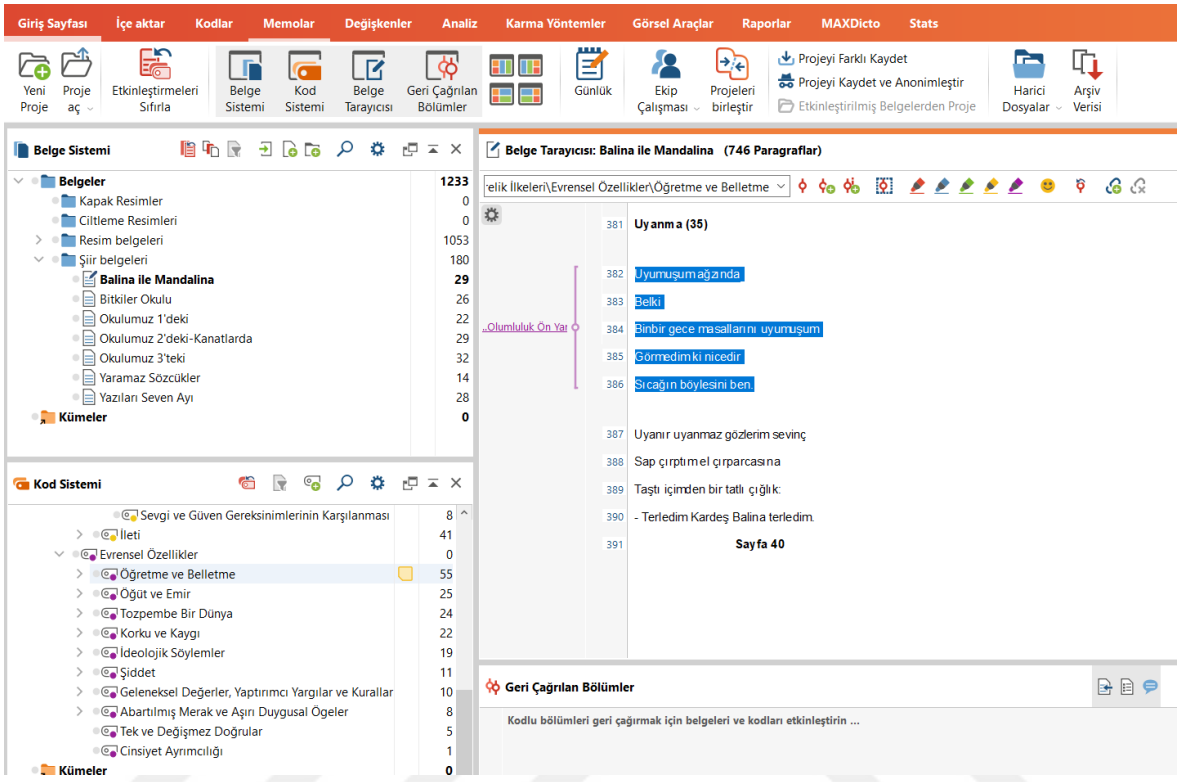

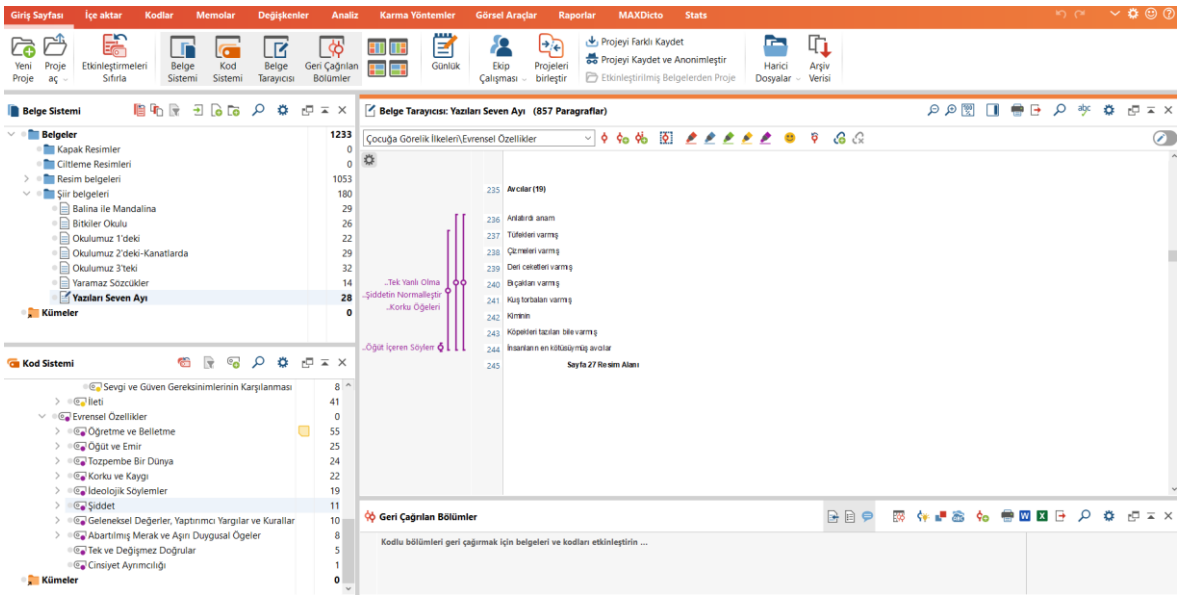

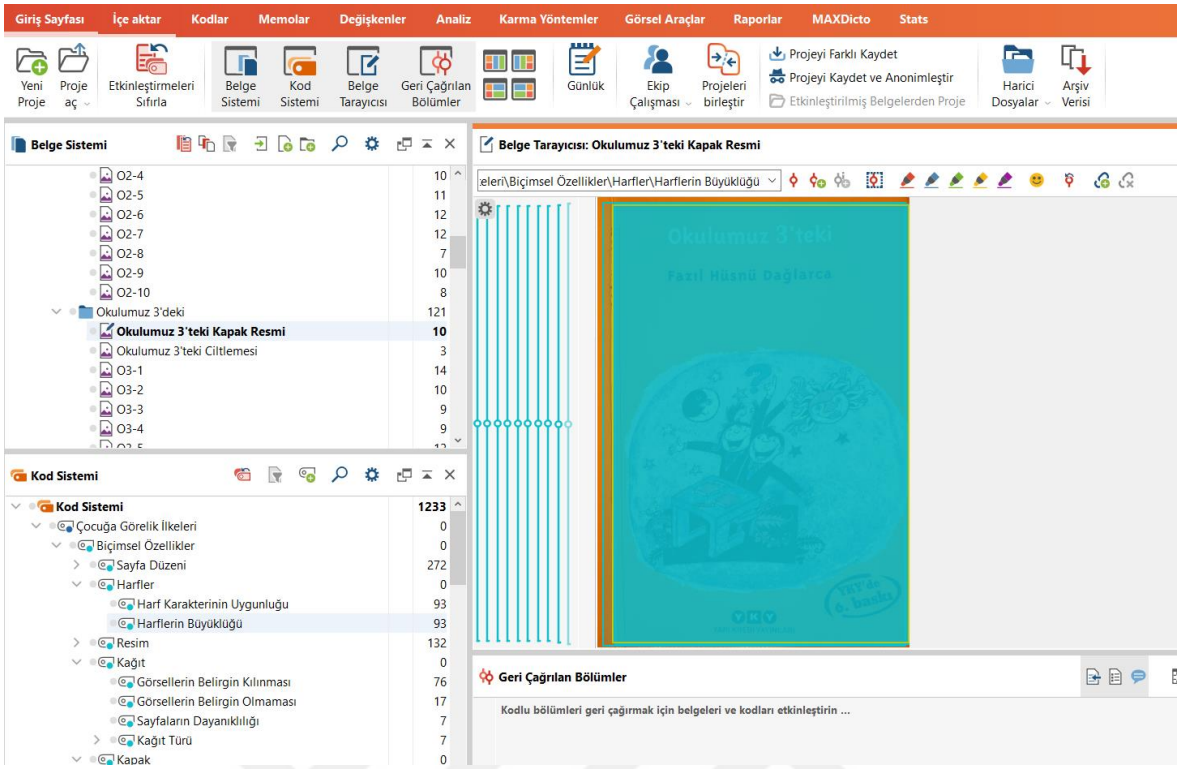
Giriş Sayfası
İçe aktar
Kodlar
Memolar
Değişkenler
Analiz
Karma Yöntemler
Görsel Araçlar
Raporlar
MAXDicto
Stats
Yeni Proje
Proje aç
Etkinleştirmeleri Sıfırla
Belge Sistemi
Kod Sistemi
Belge Tarayıcısı
Geri Çağrılan Bölümler
Günlük
Ekip Çalışması
Projeleri birleştir
Projeyi Farklı Kaydet
Projeyi Kaydet ve Anonimleştir
Etkinleştirilmiş Belgelerden Proje
Harici Dosyalar
Arşiv Verisi
Belge Sistemi
O2-4 10
O2-5 11
O2-6 12
O2-7 12
O2-8 7
O2-9 10
O2-10 8
Okulumuz 3'deki 121
Okulumuz 3'teki Kapak Resmi 10
Okulumuz 3'teki Ciltlemesi 3
O3-1 14
O3-2 10
O3-3 9
O3-4 9
Kod Sistemi
Kod Sistemi 1233
Çocuğa Görelik İlkeleri 0
Biçimsel Özellikler 0
Sayfa Düzeni 272
Harfler 0
Harf Karakterinin Uygunluğu 93
Harflerin Büyüklüğü 93
Resim 132
Kağıt 0
Görsellerin Belirgin Kılınması 76
Görsellerin Belirgin Olmaması 17
Sayfaların Dayanıklılığı 7
Kağıt Türü 7
Kapak 0
Belge Tarayıcısı: Okulumuz 3'teki Kapak Resmi
eleri\Biçimsel Özellikler\Harfler\Harflerin Büyüklüğü
Okulumuz 3'teki
Fazıl Hüsnü Dağlarca
Geri Çağrılan Bölümler
Kodlu bölümleri geri çağırmak için belgeleri ve kodları etkinleştirin ...

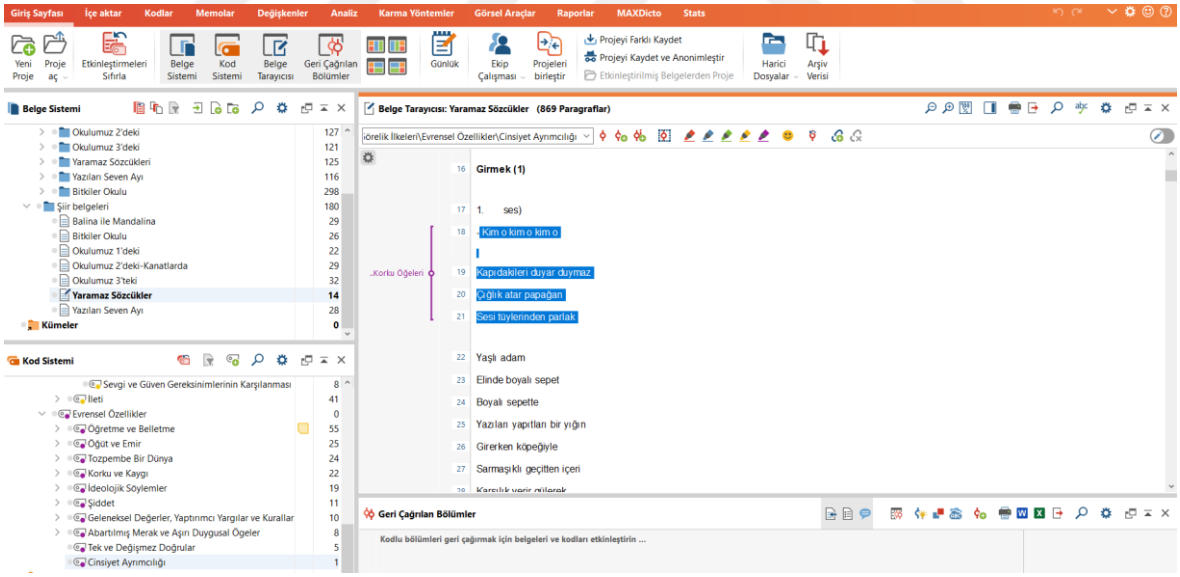
Giriş Sayfası
İçe aktar
Kodlar
Memolar
Değişkenler
Analiz
Karma Yöntemler
Görsel Araçlar
Raporlar
MAXDicto
Stats
Belge Sistemi
Okulumuz 2'deki 127
Okulumuz 3'deki 121
Yaramaz Sözcükler 125
Yazıları Seven Ayı 116
Bitkiler Okulu 298
Şiir belgeleri 180
Balina ile Mandalina 29
Bitkiler Okulu 26
Okulumuz 1'deki 22
Okulumuz 2'deki-Kanatlarda 29
Okulumuz 3'teki 32
Yaramaz Sözcükler 14
Yazıları Seven Ayı 28
Kümeler 0
Kod Sistemi
Sevgi ve Güven Gereksinimlerinin Karşılanması 8
İleti 41
Evrensel Özellikler 0
Öğretme ve Belletme 55
Öğüt ve Emir 25
Tozpembe Bir Dünya 24
Korku ve Kaygı 22
İdeolojik Söylemler 19
Şiddet 11
Geleneksel Değerler, Yaptırımcı Yargılar ve Kurallar 10
Abartılmış Merak ve Aşırı Duygusal Öğeler 8
Tek ve Değişmez Doğrular 5
Cinsiyet Ayrımcılığı 1
Belge Tarayıcısı: Yaramaz Sözcükler (869 Paragraflar)
örelik İlkeleri\Evrensel Özellikler\Cinsiyet Ayrımcılığı
Korku Öğeleri
16 Girmek (1)
17 1. ses)
18 Kim o kim o kim o
19 Kapıdakileri duyar duymaz
20 Öğlük atar papağan
21 Sesi tüylerinden parlak
22 Yaşlı adam
23 Elinde boyalı sepet
24 Boyalı sepette
25 Yazıları yapıtları bir yığın
26 Girerken köpeğiyle
27 Sarmaşıklı geçitten içeri
Geri Çağrılan Bölümler
Kodlu bölümleri geri çağırmak için belgeleri ve kodları etkinleştirin ...

EK 2. Özgeçmiş Sayfası

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Nezahat CABACI

Doğum Yeri:

Doğum Tarihi:

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans (Devam Ediyor)

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl: MEB/ Sınıf Öğretmenliği - 2014/…. (Devam Ediyor)

İLETİŞİM

E-posta Adresi: